

iki açıdan
türkiye işçi partisi
davası

●
behice boran
●

behice boran/savunma
necla fertan/hukuk açısından tip davası

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

BİLİM YAYINLARI : 9

Institut kurde de Paris

Bilim Yayıncılık Limited Ortaklığı
Piyerloti Cad. No: 21/1—Çemberlitaş/İSTANBUL

LIV. TUR 700
23/08/2017
1330 BOR 111

İKİ AÇIDAN TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ DAVASI

Behice Boran

POLİTİK AÇIDAN TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ DAVASI
— İFADE ve SAVUNMA —

Necla Fertan

HUKUK AÇISINDAN TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ DAVASI

INSTITUT KURDE DE PARIS

ENTRÉE N° 670

Behice Boran'ın askeri mahkemedeki ifade ve savunmasını içeren **Politik Açından Türkiye İşçi Partisi Davası** adlı eseri, Av. Necla Fertan'ın **Hukuk Açısından Türkiye İşçi Partisi Davası** adlı giriş yazısıyla birlikte, **İki Açından Türkiye İşçi Partisi Davası** adıyla, Bilim Yayınları tarafından İstanbul'da Murat Matbaacılık Koll. Şti. de Mart 1975 tarihinde dizdirilip bastırılmıştır.

Institut kurde de Paris

İÇİNDEKİLER

Necla Fertan

HUKUK AÇISINDAN TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ DAVASI . . . 9

Behice Boran

POLİTİK AÇIDAN TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ DAVASI 39

I) İFADE : 41

İddianamenin Genel Karakteri 41

İddianamenin Hukuk Açısından Yoksunluğu 43

Bilimsel Sosyalizm 45

Sınıf Partisi, Sınıf İktidarı 47

Egemenlik, İktidar, Tahakküm 51

Türkiye İşçi Partisi'nin Demokrasi Anlayışı 56

Devrim ve İhtilâl Kavramları 58 x

Devletçilik, Özel Sektör Sorunları 63 x

Kürt Halkı Konusu 65 x

Diğer Konular 69

II) SAVUNMA 75

1 — Kapitalist Yoldan Kalkınma Önerileri 90

2 — Küçük Burjuva Kökenli Öneriler 98

3 — Türkiye ve Sosyalizm 108

Bugüne Nasıl Gelindi? 124

Atatürkçülük Konusu 146

Sınıf, Millet 156

141. ve 142. Maddeler 161

Eğitim ve Örgütlenme 168

Kürt Halkı Sorunu 178 x

«Gizlilik Konusu» 197 x

Institut kurde de Paris

BİRLİK, HUZUR VE ÖZGÜRLÜK ÜZERİNE...

«Sosyal sınıflar toplumun objektif varlığı içindedir. Sınıf ayrımları herhangi bir grup insan, bir örgüt, bir sosyal hareket tarafından yaratılmaz, yaratılamaz. Toplum yapısı oluşturur çeşitli sınıfları. Onun için 'sınıfları ve sınıf mücadelelerini reddediyoruz' demekle ne sosyal sınıflar, ne de aralarındaki mücadele ortadan kalkar. Toplumda bu ayrımlar ve bu ayrımlara paralel olarak toprak dağılımında, gelir bölüşümünde, vergi yükümünde büyük adaletsizlikler varken, ve bir sınıfın —burjuvazinin— ve bir sistemin —kapitalizmin— ideolojisine, savunulmasına sonsuz özgürlük tanınıp, işçi ve müttefiki emekçi sınıfların ideolojisine —sosyalizme— baskı ve şiddet yöntemleri uygulanırken, birlik, huzur ve özgürlük iddiaları havada kalan boş sözlerdir. Birlik, huzur ve özgürlüğün objektif gerçek şartları oluşturulmadan politik demagoji ve baskı ve şiddet yöntemleriyle bir sonuç alınamaz. Biz sosyalistler bu objektif şartların oluşturulmasından yanayız, onun için de gerçek birlik, huzur ve özgürlüğün savunucusu biziz.»

Institut kurde de Paris

HUKUK AÇISINDAN TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ DAVASI

Av. Neclâ Fertan

13 Şubat 1961 tarihinde kurulan Türkiye İşçi Partisi hakkında, 11 Haziran 1971 tarihinde 971/3 sayılı iddianame ile Anayasa Mahkemesinde dava açıldı. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından açılan davada, Türkiye İşçi Partisi'nin 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 4 üncü kısmının 87 ve 89 uncu maddelerine aykırı faaliyette bulunduğu iddia ediliyor ve Anayasanın 57 inci maddesi gereğince temelli kapatılmasına karar verilmesi isteniyordu.

Bilindiği gibi 1961 Anayasası siyasi partileri «ister iktidarda ister muhalefette olsunlar demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları» olarak nitelemiş ve onları, yasama ve yürütme organına karşı yasal güvence altına almıştır. Bu güvence Anayasa Mahkemesi yargı denetimiyle de en sağlam şekle bağlanmak istenmiştir. Bilindiği üzere, 1960'dan önce herhangi bir mahkeme bir siyasi partiyi yargılayabilir ve kapatılmasına da karar verebilirdi. 1961 Anayasasından sonra bir partinin tüzük, program ve faaliyetleri hakkında yargı görevi sadece Anayasa Mahkemesine aittir. Tüzük, program ve faaliyetlerin yasa dışı olup olmadığına ancak Anayasa Mahkemesi karar verebilir. Bu güvencenin zorunlu sonucu olarak da partilerin yönetici kişileri, Siyasi Partiler Kanunu'nun dördüncü kısmında yer almış yasaklara aykırılık isnadı karşısında ancak Anayasa Mahkemesi kararına göre sorumlu tutulurlar. Ancak bu kararın yasal sınırları içerisinde bir ceza mahkemesi önünde suçlanıp yargılanır.

lar. Bu 1961 Anayasası'nın hem partiler ve hem de parti yöneticileri için getirdiği vazgeçilmez bir güvencedir. Ayrıca, bu güvence ile birlikte 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu ciddi bir denetim mekanizması da getirmiştir

Siyasi Partiler Kanunu bir parti hakkında davanın kim tarafından ve nasıl açılacağını 108 ve 110 uncu maddesinde saptayarak denetim görevlerinin koşullarını da ayrıca saptamıştır.

Ayrıca Anayasa'nın 57 inci maddesi ile partilerin programları, tüzükleri ve faaliyetleri —genel olarak sınırları çizilen— iki temel esasa bağlı olmakla zorunlu tutulmuştur. Birincisi, insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve layık cumhuriyet ülkeleri. İkincisi, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği ilkesi. Bunlara uymayan parti temelli kapatılır. Şu halde, partilere ve parti yöneticilerine Anayasa ile sağlanan güvence bir ayrıcalık değildir. Tüm bunlar «insan haklarına, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan demokratik... bir hukuk devletin» zorunlu gereklidir.

Başsavcılık tarafından Anayasa Mahkemesinde açılan davaya ait karar 20 Temmuz 1971 tarihinde verildi. İddianamenin düzenlenmesinden hemen 40 gün sonra verilen karar, 1972 yılı Ocak ayında, yani verildiği tarihten 18 ay sonra resmi gazetede ilân edilerek açıklandı.

Açıklanan karara göre Türkiye İşçi Partisi «Anayasanın 57. maddesinin 'siyasi partilerin... faaliyetleri, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne uymak zorundadır' hükmüne, 648 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 4 üncü kısmında yer alan 89 uncu maddesindeki 'siyasi partiler, Türkiye Cumhuriyeti üzerinde millî veya dîni kültür farklılıklarına veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler. Siyasi partiler Türk dilinden ve kültüründen gayri dil ve kültürleri korumak veya geliştirmek veyahut yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler' kurallarına aykırı davrandığını tesbitle partinin Anayasanın 57 ve 648 sayılı siyasi partiler kanununun 89 uncu ve 111 inci maddesinin 2 sayılı bendi gereğince temelli kapatılmıştır»

Parti hakkındaki dava 87 ve 89 uncu maddelere aykırılık iddiasıyla açıldığı halde, kararda sadece 89 uncu maddeye aykırılık saptandığına göre Anayasa Mahkemesi Siyasi Partiler Kanununun 87 inci maddesine aykırılık iddiasını kanıtlanmamış bulmamış

tır. 87 inci madde «ülke bütünlüğünün korunması» başlığı altında, «Siyasi partiler, Türkiye Cumhuriyetinin ülke bütünlüğünü bozmak amacını güdemezler» hükmünü taşır. Ayrıca Anayasa Mahkemesi kararına göre, Türkiye İşçi Partisi tüzüğü, programı on yıllık eylemleri bildirileri, kongre kararları velhasıl bütün varlığı ile bu yasa hükmüne aykırı düşmemiştir. Başka bir deyişle, Türkiye İşçi Partisi bu yasa hükmünü ihlâl etmemiştir ve bu husus bir daha tartışmaya açılmayacak şekilde halledilmiştir.

Türkiye İşçi Partisi tüzük ve programında yasaya aykırılık yoktur. Çünkü, Anayasa Mahkemesi kararını verirken, Anayasanın 57 inci maddesinde yazılı «tüzük ve program» kelimelerini kararına almamış ve kararını yukarıda belirtildiği gibi, Partinin sadece «faaliyeti» ile sınırlı tutarak, Parti tüzük ve programında, yasaya aykırılık bulunmadığını saptamıştır. Kapatma kararında Siyasi Partiler Kanununun 111 inci maddesinin sadece 2 inci fıkrasına işaret edilmiş ve 2 inci fıkrada saptanan organ kararında yasaya aykırılık bulunmuştur.

Siyasi Partiler Kanununun 111 inci maddesi üç bentden oluşmaktadır.

Birinci bentde: «Parti tüzüğünün veya programının yahut partinin faaliyetlerini düzenleyen ve yetkili parti organları veya mercilerince yürürlüğe konulmuş olan diğer parti mevzuatının bu kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı olması» denilmektedir. Kapatma hükmü bu bentten dolayı verilmemiştir. Şu halde, tüzük ve programda veya diğer Parti mevzuatında yasaya aykırılık bulunmamıştır. Bu nokta, Anayasa Mahkemesince kesinlikle ortaya konmuştur.

İkinci bentde: «Parti genel kongresince yahut merkez karar organı veya merkez yönetim organı veyahut Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grupların genel kurullarınca bu kanunun dördüncü kısmında yer alan maddelerin hükümlerine aykırı karar alınması yahut genelge veya bildirimler yayınlanması» şeklindedir. Türkiye İşçi Partisi, bu bentde sayılan yetkili organlardan birinin belli bir kararının Siyasi Partiler Kanununun 89 uncu maddesine aykırı bulunmasından dolayı kapatılmıştır. Yani bu bend uygulanmıştır.

Üçüncü bentde ise: «Partinin diğer organlarının, kurullarının, yardımcı kollarının ya da şahısların dördüncü kısmında yer

alan aykırı davranışta bulunmaları halinde» ne yapılacağı açıklanmıştır. Parti bu bentden dolayı da kapanmamıştır.

Şu halde, Partinin yasaya aykırı bulunan sadece *belirli* bir «faaliyettir». Yoksa, tüzüğünde, programında, organlarının, kollarının, şubelerinin beyan ve davranışında yasalara aykırılık yoktur. Bu husus Anayasa Mahkemesi kararı ile tanıtılmış olup bir daha hiç bir merci önünde tartışılmaz.

Anayasaya Mahkemesinin üzerinde durduğu ve kapatma kararına esas aldığı Parti «faaliyeti», Türkiye İşçi Partisi'nin 4. Büyük Kongresi'nde alınan kararların altıncı bölümüdür. Nitekim, 6 Ocak 1972 gün ve 14064 sayılı resmi gazetede açıklanan Anayasa Mahkemesi kararında bu husus şöyle belirtilmiştir: «Sözün kısası kongre kararının altıncı bendi ile parti Anayasa ve siyasi partiler kanununa aykırı davranmış olduğundan bunun hukuki sonucuna katlanması hukuk açısından olağandır.» Açıkça görülmektedir ki, suç unsuru bulunan karar, Parti'nin 4. Büyük Kongre kararlarının bir bölümüdür ve karar, siyasi partiler kanununun 111 inci maddesinin ikinci bendinde sayılan organlardan birine aittir.

Siyasi partiler kanununun 89 uncu maddesi: «Siyasi partiler, Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde millî veya dinî kültür farklılıklarına yahut dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremez.

Siyasi Partiler, Türk dilinden ve kültüründen gayri dil ve kültürleri korumak veya geliştirmek veyahut yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler» hükmünü koymuştur. 4. Büyük Kongre kararlarının 6 ncı bendi, Anayasa Mahkemesince, işte bu hükme aykırı kabul edilmiştir.

Anayasa Mahkemesine göre, gerçekte, ülkede dinî veya kültürel farklılıklar gösteren azınlıklar vardır. Kişi bu ayrılıkların varlığını dile getirebilir, bunları söylemekle de suç işlemiş olmaz. Çünkü yasalarımızda bunları söylemeyi kişiler için yasaklayan bir hüküm yoktur. Ancak, bunları bir siyasi parti söylerse yasalara aykırı olur, çünkü siyasi partiler kanununun 89 uncu maddesi, gerçekte mevcut olsa bile, azınlıklardan bahis etmeyi partilere yasaklamıştır. Ve Anayasa mahkemesi, 4. Büyük Kongre kararlarının ilgili bölümünü sadece ve sadece 89 uncu maddeye aykırı bulmakta, bunun dışında siyasi partiler kanununun dördüncü kısmında yer alan yasakların hiç birini söz konusu etmemektedir.

Siyasi partiler kanununun dördüncü kısmı «Parti yasaklamaları» başlığını taşır ve 5 bölümden oluşur. «Cumhuriyetin korunması» başlığı altındaki bölümde 83, 84 ve 85 inci maddeler sayılmıştır ve sultanlık ünvanlarıyla ilgilidir. «Milli devlet niteliğinin korunması» başlığını taşıyan ikinci kısımda bağımsızlıkla ilgili 86 inci madde; ülke bütünlüğüyle ilgili 87 inci madde; devlet teklifi ilkesini koruyan 88 inci madde ve «azınlık yaratılmasının önlenmesi» başlığını taşıyan ve Anayasa Mahkemesince Türkiye İşçi Partisi'ne uygulanan 89 uncu madde, bölgecilik ve ırkçılığı yasaklayan 90 inci madde ve eşitlik ilkesini korumayı amaçlayan 91 inci madde yer alıyor. Bu sonuncu maddenin birinci bendinde, partilerin sınıf imtiyazı için çalışma yapamayacakları ve böyle bir amaç güdemeyecekleri saptanır. Fakat ikinci bendinde, belli kişi, alle, zümre veya cemaat esasına veya adına siyasi parti kurulması yasaklanmış olduğu halde, sınıf esasına ve adına dayalı partileri yasaklamamaktadır. «Lâik devlet niteliğinin ve Atatürk devrimciliğinin korunması» başlığı altında 92-100, «Demokratik düzenin ve memnuzluk temelinin korunması» başlığını taşıyan dördüncü bölümde 100-105 ve beşinci bölüm «Genel yasaklamalar» başlığı ile 105-107 inci maddelerde diğer yasaklar sıralanır.

İşte, siyasi partiler kanununun 4 üncü kısmında yer alan 5 bölümde —83 üncü maddeden 107 inci maddeye— sıralanmış yasaklardan her biri partilerin kapatılması sebebidir.

Anayasa mahkemesi, önüne getirilen bir davada bu maddelerden hangisine aykırılık olduğunu tesbit edecektir. Ne var ki, Anayasa mahkemesi incelemesinde, sadece davanın açılmasında dayanan maddelerle bağlı değildir. Nitekim Millî Nizam Partisi hakkında açılan davada araştırma böyle yapılmış ve kapatma kararı da böyle verilmiştir. Sonuç olarak da, Millî Nizam Partisi, davanın açılmasında dayanan maddelerin dışında yeni maddeleri de kapsamak üzere, Anayasanın başlangıç bölümündeki 2, 19, ve 57 inci maddeleri ile siyasi partiler kanununun 92, 93, 94 üncü maddelerine aykırı olduğu için kapatılmıştır. Demek oluyor ki, bir partinin kapatılma kararında Anayasa ve siyasi partiler kanununa aykırı görülen bütün durumlar ele alınıp tartışılır ve sonuç kısmında bu aykırılıklar, ihlâl edilen yasa maddeleri gösterilmek suretiyle teker teker saptanır. Yine hatırlatalım ki, Türkiye İşçi Partisi hakkındaki karar ise, dördüncü kısım 2 inci bölümde yer alan 89 uncu maddeye aykırılıktan verilmiştir.

Anayasa mahkemesinin kararı tartışılabilir bir karardır. Am-

ma, güpbesiz ki kesin nitelik taşıyan bu karar karşısında bir hukuk devletinde Parti yöneticileri hiç bir makam veya merci önünde bunun dışında bir yargılamaya tabi tutulamaz. Nitekim, 1402 sayılı sıkıyönetim kanununun 15 inci maddesinin 2 inci bendiyle «Anayasanın ve 648 sayılı Siyasal partiler kanununun siyasal partilerin kapatılması ile ilgili hükümleri saklıdır» hükmü konulmuştur.

12 Mart 1971 günü saat 13 deki radyo haber bülteninde, Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanlarıncı bir muhtıra ve rildiği bildirildi. Ve muhtıranın içeriği açıklandı. Aynı gün saat 19 haberlerinde, Türkiye İşçi Partisi yöneticileri hakkındaki taleptenamenin sorgu hakimliğine verildiği haberi yayınlandı.

22 Mayıs 1971 de Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu, Anayasaya aykırı görülen sıkıyönetim kanununun iptali için başvurma konusunu görüşmek üzere olağanüstü toplantıya çağırıldı. Sadece bu konunun görüşüldüğü olağanüstü toplantıda genel başkana, Anayasaya aykırı hükümler taşıyan sıkıyönetim kanununun iptali hakkında dava açma yetkisi verildi. Ve gerçekten de, daha sonra Anayasa mahkemesi talebi uygun bularak iptal kararı verdi. Ne var ki, daha Genel Yönetim Kurulu toplantısının yapıldığı günün gecesi Parti yöneticileri gözaltına alındı.

Anayasa Mahkemesinin Parti hakkındaki kapatma kararından altı gün sonra, 26 Temmuz 1971 de bu kere Parti yöneticileri hakkında Ankara 1. No.lu Sıkıyönetim Mahkemesinde dava açıldı ve duruşmalar 19 Ağustos 1971 tarihinde başladı.

Duruşma, yargıcın zapta geçmemiş fakat salonda hazır bulunanların hatırlayacağı «Türkiye'nin en entellektüel ve saygıdeğer kişilerini yargılamak görevi bize düştü» cümlesiyle açıldı. Ne var ki, yargıcın bu nitelemesi, sanıkların yargılanmalarının, ilk duruşmada ileri sürülen itirazlara rağmen, dava sonuna kadar silâhlı görevlilerle korunan bir salonda yapılmasına engel olmadı.

1971/105 esas sayılı iddianame ile açılan davada «Partinin genel başkanı Behice Boran ile iki genel sekreter Şaban Erik ve Sait Çiğtaş ve Merkez Yürütme Kurulu üyeleri Osman Sakalsız, Adil Özkol, Yalçın Cerit, Necat Ökten, Sadun Aren, Turgut Kazan hakkında sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerindeki ta hakkümünü tesis etmek sosyal sınıfları ortadan kaldırmak, memleket içinde müesses iktisadi sosyal temel nizamları devirmeye matuf cemiyet kurmak, bu cemiyetin faaliyetini tanzim sevk ve

idare etmek, 4. Büyük Kongre karar tasarısı ile Türk Milletini komünizme meylettirmek için bu yolda komünizm propagandası yapmak, milli duyguları kısmen veya tamamen kaldırmaya matuf cemiyet kurup cemiyetin faaliyetini tanzim sevk ve idare etmek, 4. Büyük Kongre karar tasarısı, faşizme hayır, faşizme karşı birleşelim adlı bildirilerle kürtçülük propagandası yapmak, cemiyetin muhtelif sınıflarını tehlikeli şekilde kin ve adavete tahrik ile, halkı suç işlemeye teşvik etmek suçlarından T.C. Kanununun 141/1—4, 142/1-3-6, 311, 312, 79, 80, 71, 173/3, 11, 33 üncü maddeleri gereğince; Parti üyelerinden Oral Çalışlar, Hüseyin Ergün, Hüseyin Korkmaz ve Adnan Keserbiçer'in 4 üncü Büyük Kongreye sunulan karar tasarılarını tanzim ve kongreye sunmaktan dolayı 142/1-3 maddesi gereğince; Savaş Al, Kemal Burkay, Ejder İme, Mehmet Tuncer, Hüseyin Özşahin ve Erdal Orhan'ın kongrede yaptıkları konuşmalardan dolayı T.C.K. 142/3 maddesi gereğince; Nihayet Emek Dergisi yazı işleri müdürü Nurettin Pirim'in kongre kararlarını dergide yayınlamak suçlarından dolayı T.C.K. 142/1-3 üncü maddeleri gereğince cezalandırılmaları talep olunuyordu.

İtirazlar:

Açılan dava sıkıyönetim mahkemesinin görevi dışında idi.

Sıkıyönetim mahkemesinin bir davaya bakabilmesi için suçun sıkıyönetim ilânından sonra işlenmesi, yahut sıkıyönetim ilânını gerektiren suçlardan olması ve nihayet Askeri mahkemelerin el koyduğu herhangi bir suçla irtibatlı bulunması gereklidir. (1402 sayılı sıkıyönetim kanunu)

Bu üç halin dışında kalan davalara sıkıyönetim mahkemesinde bakılamaz. Türkiye İşçi Partisi davasında suçun sıkıyönetim ilânından sonra işlenmesi söz konusu değildir. Davanın konusu partinin sıkıyönetim ilânından evvelki tarihteki faaliyetlerinin (On yıllık faaliyetinin), yıllarca evvel hazırlanmış tüzüğünün ve programının yargılanmasıdır.

Suçun sıkıyönetimin ilânını gerektiren durumla da ilgisi yoktur. Sıkıyönetim ilânını gerektiren durum 26.4.1971 tarih ve 7/7302 sayılı hükümet kararnamesiyle açıklanmış olup, «... Anarşik nitelikteki eylem ve davranışların..... aslında ideolojik maksatlarla devletin temel nizamına, yurt bütünlüğüne, vatan ve laik Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma mahiyetli

aldığını gösterir kesin belirtilerin ortaya çıkması nedeniyle» ilân edilmiştir.

İsnat edilen suçun sıkıyönetimin ilânına sebep olan suçlardan olduğu yolunda bir iddia mevcut değildir. Kararnamenin sarahati karşısında iddia edilmesi de imkânsızdır.

Görölmekte olan davalar içinde bu davayla irtibatlı bir dava ve böyle bir iddia da mevcut değildi. Kaldı ki böyle bir dava olsa idi esasen usul kanunları gereğince davaların birleştirilmesi ve birlikte bakılması gerekirdi. Davada üç halden hiç biri yoktur ve bu sebeple mahkemenin görevli bulunmadığı iddia ve görevsizlik kararı verilmesi talep olundu.

Ancak bu talep bir türlü karara bağlanamadı. Mahkeme uzun süre Askeri Yargıtaydan bu yolda verilmesi muhtemel bir kurul kararı bekledi. Beklenen bu içtihad kararı bir türlü çıkmadı. Bu arada sivil Yargıtay ceza genel kurulundan, haklı olarak çok eleştirilere uğrıyan, 27.9.1971 tarih ve 971/292 sayılı karar çıktı. Kararda kısaca, Askeri yargının görevini tayin etmek yetkisi sıkıyönetim komutanlıklarına tanınıyordu. Eğer deniyordu, sıkıyönetim komutanı bir davayı sıkıyönetim mahkemesine göndermişse sıkıyönetim mahkemesi o davaya bakmakla görevlidir. Ceza genel kurulunun kararı duruşmada okundu. Ve taraflar buna itiraz ettiler. Zira bu karar yetki yönünden hukuki geçerlilik taşımayan ve yasal dayanağı olmayan, hatta yasalara ve bilhassa sıkıyönetim mahkemelerinin görevlerini tayin eden yasalara açıkça aykırı idi. Ayrıca karar görev ayırımı ilkesine aykırı idi. İdarî görev yapan bir merci yargıya emir verebilir duruma getiriliyordu. Görev meselesi gibi kamu düzeni ile ilgili olan, bu ilgiden dolayı taraflarca ileri sürölmese bile mahkemelerce resen nazara alınması kanunlarla mahkemelere emir edilen bir hususta idareye emir verme yetkisi verilmekle görev ayırımı ilkesi gibi önemli bir ilke çiğneniyordu.

İddia makamı da, ceza daireleri genel kurulunun kararına itiraz ediyor ve «Bu kararda bahsi geçen komutanın yetki tayini hususu hukukla bağdaşmaz» diyordu. (14.1.1972 tarihli oturum zaptı.)

Bu itiraz mahkemenin nihai kararına kadar kesin bir ara kararına bağlanamadı.

Hemen ileri sürölen diğer bir itiraz da «Derdest-i rüiyetlik» itirazı idi. Çünkü bu dava tabii hakim ilkesi uyarınca açılmış olarak sorgu hakimliğinde bakılır (derdest-i rüiyet) iken, sorgu ha

kimliğince bir görevsizlik kararına bağlanmadan, sıkıyönetim ko-
mutanlığı isteği üzerine askeri mahkemeye getirilmişti.

Bu durumda dava hem sorgu yargılığında hem de sıkıyö-
netim mahkemesinde açılmış bulunuyordu. Usul kanununa göre
buna imkân yoktur. Bu sebeble derdest-i rüiyetlik iddiasının ka-
bulü ile dosyanın sorgu hakimliğine iadesi talep olundu. Mahke-
menin kuruluşu da usule aykırı, mahkeme hakimlerinin atanması
usulsüzdü. Usul Kanununda ve sıkıyönetim kanununda davada
uygulanması istenen maddelerden bir çoğu Anayasaya aykırı
idi. Bu davada sanık olarak gösterilen kişilerin sıkıyönetim mah-
kemesinde yargılanmasının Anayasanın 32 inci maddesinin 1 inci
fıkrasındaki «tabii hakim ilkesine» aykırı bulunduğu iddia ve bü-
tün bu noktalarda mahkemenin karar vermesi talep olundu.

İleri sürülen itirazlar (görev itirazı hariç; o, dava sonuna
kadar kaldı) varit görülmiyerek reddedildi. Anayasaya aykırılık
iddiası ise ciddi bulunmıyarak red kararına bağlandı.

Ne var ki mahkemelerce ciddi bulunmıyarak red kararına
bağlanan itirazların ne kadar ciddi olduğunu bilen (!) yasama or-
ganı, bu arada Anayasadaki 32 inci maddeyi değiştirdi. Bu mad-
dedeki «tabii hakim» ilkesi suç olarak nitelendirilen eylemden
sorumlu tutulan kişiyi, bu eylemden sonra kurulan sıkıyönetim
mahkemelerinin yargılamasını imkânsız kılıyordu. Bu yüzden
madde değiştirildi ve «tabii hakim» ilkesi yerine «Kazanı hakim»
ilkesi getirildi. Böylece suç olarak nitelenen eylemden sonra ku-
rulan mahkemelerin bu arada —sıkıyönetim mahkemesinin— yar-
gı görevini yapması mümkün oldu.

Mahkeme 1402 sayılı, mahkemelerin görevi ile ilgili kanunun
15 inci maddesinin anayasaya aykırı olduğu yolundaki talebi de
ciddi bulmıyarak reddetmişti Söz konusu madde Anayasa mahke-
mesi tarafından Anayasaya aykırı bulunarak 15 şubat 1972 tari-
hinde iptal edildi. Oysa davanın görüldüğü askeri mahkeme 17
Ekim 1972 tarihinde verdiği kararda hâlâ 15 inci maddenin Ana-
yasaya aykırı olduğu yolundaki itirazı ciddi bulmuyor ve bu se-
beple reddettiğine dair hüküm tesis ediyordu. Madde anayasaya
aykırı bulunarak iptal edilmişken mahkeme itirazı bile ciddi say-
mıyordu.

Tahliyeler — Tutuklamalar

Duruşmaların devamı sırasında 6 Ekim 1972 tarihinde 19 ki-
şinin tahliye kararı verildi.

Tahliye kararından sonra mahkeme heyetinde zaman zaman ilginç değişiklikler oldu. Davaya bakan duruşma hakimi sayın Süha Umurhan bu görevinden alındı. Mahkemeye hakim olarak tayin olunan sayın Necati Akagündüz 15 Mayıs 1972 tarihli duruşmada savunmanın bir talebi reddedilirken muhalif oy kullandı, ondan sonra bir daha kendisi duruşmalarda görülemedi. Eski üye hakim Tahsin Özer mahkeme hakimi oldu.

30 Mayıs 1972 ve 6 Haziran 1972 tarihli duruşmalarda tahliye taleplerinin reddi kararında muhalif oy kullanan üye hakim Gürsel Akbatur da heyetten alındı ve tahliye edilen sanıklar yeniden tutuklandı. Bu işlem belki hukuk tarihinde hiç görülmemeyen bir gerekçe ile yapıldı.

1972 senesi Haziran ayının 23 üncü günü 4 tutuklu sanık ile 19 tutuksuz sanık hazır olduğu halde duruşma açıldı. Ve savunma, mahkeme heyetinden tutuklu sanıkların da diğerleri gibi tahliye edilmelerini talep etti. İddia makamı talebe katılmadı ve «muadeletin temini için» mahkemece tutukluluk hallerinin devamına lüzum görülmiyerek tahliye edilen 19 kişinin de tekrar tutuklanmasını talep etti. On dakikalık bir aradan sonra «Türk Milleti adına yargı görevini yürüten» heyet, bir süre önce tutukluluk hallerinin devamına gerek görmediği sanıkları sadece tutuklu dört sanıkla «muadeletin temini» gerekçesi ile yeniden tutukladı.

Duruşmalar boyunca değişiklik sadece hakimler heyetinde oldu. Bir yandan da yasama organına bir takım kanun değişiklikleri getirildi ve hepsi onandı.

O zaman Başbakan olan —icraatları arasında en çok başlattığı «balyoz harekâtı» ve Anayasayı «lüks» ilân etmesiyle ün yapan— Nihat Erim Anayasa değişiklik tasarılarını medlise sevk etti. Lüks sayılan 1961 Anayasası değiştirildi.

353 sayılı Askerî Yargılama usulü kanununun değiştirilen maddeleri ile esasen tam olmiyan savunma özgürlüğü ve savunma dokunulmazlığı varlığını hemen yitirdi. Esasen Ceza kanunumuzun 468 inci maddesine 1623 sayılı kanunla eklenen «Dava ile ilgili olmiyan ve ilgili olduğu takdirde dahi iddia ve müdafaa hududunu aşan hakareti mutazammın yazı ve sözler yukarki fıkra hükmünden istisnadır.» şeklindeki fıkra 486 nci maddedeki savunma sınırının aşılması halinde dokunulmazlığı tamamen ortadan kaldırmıştı ve uygulamada görüldü ki bu değişiklik sorgu sınırı aşılmıştır, savunma sınırı aşılmıştır gerekçeyle savunma yapanlar hakkında bir çok dava açılmasına imkân

verdi. Bununla yetinilmedi, 353 sayılı askeri yargılama usulü kanununun 160 ıncı maddesine 1596 sayılı kanunla (8.6.1972) bir fıkra eklenerek savaş halinde sözlü savunma ve yazılı savunmanın okunması süre ile kısıtlanabileceği hükmü getirildi. Savaş halinin ilanı yasama organına aittir. Bu yolda yasama organınca verilmiş bir karar yoktu. Buna rağmen 160 ıncı maddeye eklenen fıkra sıkıyönetim mahkemelerinde uygulandı. Ceza kanununun 146 ıncı maddesi gereğince (ölüm cezası ile) yargılanan sa-nığa binlerce sayfa tutan dosyalar karşısında ancak 10 dakika, 20 dakika içinde savunma yapma olanağı tanındı.

Askerî yargılama usulü kanununun hakimîni reddini düzenli-yen 40 ıncı maddesi 1596 sayılı kanunla değiştirildi. Bu değişik-likle yargıcın tarafsızlığından şüpheye düşüldüğünde red hakkı ortadan kaldırıldı. Şu veya bu karardan sonra sıkıyönetim mah-kemesinin hakimleri idarî makamlarca istenildiği şekilde değişt-rilebiliyor, hatta mahkemeler lâğvedilebiliyor, fakat tarafsızlığından şüphe edilen bir hakim sanık tarafından reddedilemiyor ve bu değişiklik «adaleti şaibe altında bırakmamak» gerekçesiyle yapı-lıyordu.

Askerî yargılama usul kanununun 143 üncü maddesi de değişt-irildi. Ve hakimlere «duruşmanın inzibatının bozulmaması» ge-rekçesiyle sanıkların ve vekillerinin bir daha alınmamak üzere salondan çıkarılma hakkı tanındı. Bu değişiklikler devam etti, sadece usul yasaları değil, Danıştay kanununun bile savunmayla ilgili maddeleri değiştirildi. Danıştay kanununun 82 inci madde-sine bir fıkra eklenerek her türlü belge ve dosyaların taraf ve-killerinince incelenebilme hakkı ortadan kaldırıldı. Suçlamayı bil-medene savunma yapma zorunluluğu yaratıldı.

Yasa değişikliklerine uygulamalardaki tutumlar da eklenince savunma hakkı ve savunma özgürlüğü ortadan kalktı,

Böylece yapılan bir yargılama sonunda sanık olarak yargıla-nan ve artık kapatılmış bulunan TİP'in genel başkanı Behice Boran, merkez yürütme kurulu üyeleri, kongre karar tasarıları komisyon üyeleri ve kongrede konuşma yapanlardan bir kaç üye yıllarca sürecek hapis cezalarına çarptırıldılar.

İddia ve Hüküm

Kararın gerekçesi neydi? İşte Türkiye İşçi Partisi yöneticileri davasında en önemli nokta budur. Çünkü bu davada ne iddia-

namedeki iddia ve bu iddianın gerekçesi, ne mahkeme sonunda ileri sürülen savcılık mütaalasındaki görüş, ne mahkemenin kararı, ne karara esas alınan deliller ile kararın gerekçesi, ne askeri yargıtay 2 inci dairesinin gerekçesi ve ne de askeri yargıtay daireseler kurulunun verdiği karar ve kararın gerekçesinin davaya bakış açıları, delilleri değerlendirmeleri aynı değildir. Tersine büyük farklılıklar taşır. Dosyada mevcut deliller her kademede ayrı bir değerlendirmeye tabi tutulup ayrı neticelere varılmış ve her kademede dosyada mevcut olsun olmasın kendilerince delil kabul edilen her olay ve görüş kararlarına alınmış ve sonuçta bütün kademede yargı organı sadece iki noktada birleşmiştir. Biri; sanıkların mahkûmiyetidir. Hem de büyük cezalarla mahkûmiyetidir. İkincisi; bütün iddialar ve kararlarda Türkiye İşçi Partisinin Anayasa Mahkemesi tarafından siyasi partiler kanununun 89 uncu maddesine göre kapatıldığı hiç gözönüne alınmamıştır. Anayasa mahkemesinin hem yetkisine tecavüz edilmiş hemde Anayasa mahkemesinin verdiği karara ters düşülmüştür.

İddianame :

İddianameye göre Türkiye İşçi Partisi kurulduğu günden Anayasa mahkemesince kapatıldığı güne kadar on yıl boyunca suç olan amacını gerçekleştirmek için faaliyet göstermiş, yani devamlı suç işlemiş ve kanuni ıncileri de aldatmıştır. Faaliyetlerini Marksizm (Bilimsel sosyalizm - Komünizm)in yol göstericiliği ile yürütmüş, komünist partilerin kullandığı terimleri kullanmış, işçi sınıfı iktidarını esas alıp sınıf diktatoryası kurmağa gayret etmiş, bu haliyle, de Türk Ceza kanununun 141/1 inci maddesine giren bir cemiyet olduğu ve bu yolda faaliyette bulunduğu kanıtlanmıştır. İddianameden aynen alınan aşağıdaki cümleler bu özeti doğrulamaktadır:

«TİP bir sınıf partisi olduğunu açıkça belirtiyor. Bu, Anayasa ilkemize ve T.C.K. 141 inci maddesinde ifadesini bulan sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıf üzerindeki tahakkümünü yasaklayan hükmüne aykırıdır» (S. 10—11—22)

Oysa Anayasada ve T.C. Kanununda yasaklanan sınıf tahakkümüdür. Siyasi partiler kanununun 91 inci maddesinde yasaklanan aile zümre ve sınıflara imtiyaz tanıma amacının güdülmesidir; sınıf esasına dayalı parti kurmayı yasaklayan bir madde yoktur. Aksine Yargıtay Ceza Genel Kurulu, «işçilerin siyasi bir

parti kurup bu yoldan haklarını ve menfaatlerini korumayı tavsiye etmekte suç olmadığını», 3.6.1968 tarihinde 196 sayılı karara bağlamıştır.

Yine iddianame; «..... TİP de meşruiyet perdesi altında hür ve demokratik düzene yönelttiği tehditler sonucu parti olarak yetkili merci Anayasa mahkemesince Anayasanın 57 inci maddesi ve 648 sayılı siyasi partiler kanunu mucibince kapatılmak suretiyle» (s. 28) demektedir ve partinin 57 inci maddesinde mevcut birinci ilke ile kapatıldığını iddia etmektedir. Oysa Türkiye İşçi Partisi «hür ve demokratik düzene yönelttiği tehditler sonucu kapatılmamıştır.

Anayasa mahkemesi bu noktayı bilhassa belirtmiştir. Anayasanın 57 inci maddesinde yer alan iki temel ilkedeki «insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve layık Cumhuriyet ilkelerine uymak zorundadır» hükmünü uygulamamıştır. Ve Türkiye İşçi Partisi'nin maddedeki temel ilkeyi ihlâl etmediğini açıkça ilân etmiştir.

Ayrıca Anayasa mahkemesi «siyasi partiler kanununa göre kapadım» da dememiştir. Sadece bu kanunun 89 uncu maddesine göre kapadığını hükme bağlamıştır. Şu halde Türkiye İşçi Partisi Anayasanın 57 inci maddesine ve 648 sayılı siyasi partiler kanununa göre kapanmıştır demek doğru olmaz. Zira bu kanunda siyasi partiler için yukarıda işaret ettiğimiz bir çok yasaklar vardır. Eğer Türkiye İşçi Partisi bu yasaklardan örneğin, siyasi partiler kanununun «insan hak ve hürriyetlerine dayanan hukuk devleti niteliği ve tek dereceli genel oy ilkesine bağlı çok partili demokratik düzeni tanımayan amaçlar gütmeyi» yasaklayan 100 üncü maddesine göre kapatılsaydı bu iddia da bulunabilirdi. Tekrar edelim Anayasa mahkemesi kararına göre Türkiye İşçi Partisi siyasi partiler kanununun tümüne değil, sadece 89 uncu maddesindeki «müli veya dini kültür farklılıklarına, yahut dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler» hükmüne aykırı bir karar aldığı görüşü ile kapatılmıştır.

Yine iddianamede «TİP demokratik ilkeleri ve insan haklarını yıkıcı bir nitelik taşır. Mülkiyet ve miras hakkını tanımaz. Anayasanın 36 inci maddesinde herkes —Mülkiyet ve miras hakkına sahiptir— dendiği halde TİP programının 82 inci sayfasında —TİP mülkiyet ve miras hakkını tanır— diye kayıtlıdır. Anayasanızdaki «herkes» tabiri kaldırılmış «haklar» kelimesi «hakkı» yapılmıştır.» (s. 15)

Program ve tüzüğünde suç olmadığı Anayasa mahkemesi kararıyla sabit olan Türkiye İşçi Partisi, Anayasaya uygunluğu açık ve seçik olan bir taahhüdünden dolayı suçlu bulunuyor ve suçlu bulunabilmek için de, Türkçe zorlanıyor. Türkçede Türkiye İşçi Partisi miras hakkını tanıy denince bu herkesi kapsayan genel bir hükümdür. İddianamede program ve tüzük ayrı başlıklar halinde incelenip suçlu bulunuyor ve deniyor ki; «Tüzüğün üçüncü maddesinin (f) fıkrası da insanın insan tarafından sömürülmesi sistemine son verir hükümü yer almıştır ki bu hüküm yine S.S.C.B. anayasasındaki hükme benzemektedir» (s. 15)

«Parti tüzüğünün üçüncü maddesinin (e) fıkrası da herkesi emeğine göre iş gücü sahibi etmek, işsizliğe kesinlikle son vermek ve ulusal gelirin dağıtımında emeğe göre gelir ilkesini hakim kılmak, yani herkese yaptığı işe göre ücret, aylık ve gelir sağlamak hükümü konulmuştur» (s. 15)

Her zaman her yerde kullanılan deyimler Türkiye İşçi Partisi tüzük ve programında olunca S.S.C.B. Anayasasına benzetiliyor ve bu benzetme giderek Türkiye İşçi Partisi'nin suçluluğunun delili kabul ediliyor. Aslında burada üzerinde durulacak nokta, insanın insanı sömürmesine karşı çıkmanın suç olup olmadığı noktasıdır. Herkesi emeğine göre iş gücü sahibi etmeği istemek ve bunun için çalışmak suç mudur? Ulusal gelirin dağıtımında emeğe göre gelir ilkesini savunmak suç mudur? İddia makamı insanın insanı sömürmesini uygun buluyor mu, bulmuyor mu mesele budur aslında. İddianamede TİP tüzük ve programında işaret edilen cümleler suç'un işlenmesine delil olarak kabul edildiğine göre, insanın insanı sömürmesine rıza mı gösteriliyor?

İddianamede; «TİP tüzüğünde 'halkın oyu ile kanun yolun dan iktidara gelen TİP halkın oyunu kaybedince yine kanuni yoldan iktidardan çekilir' hükmü mevcuttur deniyor. Ancak bunlar aldatmacadır» (s. 15)

Benzetme yoluyla suçlama mümkün olmadığı zaman da iddianamede hukuk dilinde yeri olmayan kelimelerle işin içinden çıkılıyor. Aldatmaca deniyor, geveleme deniyor, böyle zor bir noktaya gelince iş «kanuni mercileri aldatmak» suçlamasına kadar varınıyor. Nitekim iddianamenin dokuzuncu sayfasında «TİP adındaki kuruluşun sahte demokratik sosyalizm gevelemeleriyle kanuni mercileri aldatmak gayesini güttüğü açıkça ortadadır» şeklindeki cümlesinde görüldüğü gibi esas sorun hukuk dilinde

yeri olmayan kelimelerden kurulmuş indî bir mütalaa ile geçiştiriliyor.

Verilen örneklerde görüldüğü gibi suçlanan, yargılanması talep edilen Türkiye İşçi Partisi'dir. Oysa Türkiye İşçi Partisi bir siyasi partidir ve bir siyasi partinin hangi mercide yargılanacağı, davanın kimin tarafından açılacağı kanunla tayin edilmiştir. Sıkıyönetim savcılığınca bir siyasi parti hakkında sıkıyönetim mahkemesinde dava açılmasına kanunen imkân yoktur. Eğer yöneticilerin sorumluluğu tartışılacaksa ancak Anayasa mahkemesinin kararı karşısında bir sorumlulukları olup olmadığı tartışılabilir. Diğer bir deyişle partinin kapatılmasına esas alınan kararı veren organı oluşturan kimselerin parti yöneticisi sıfatıyla sorumlulukları tartışılabilir. Bu husus Anayasanın üstünlüğü prensibinin ve hukuk devleti ilkelerinin zorunlu bir sonucudur. Ne var ki esasen iddianamenin nasıl bir görüşle hazırlandığı üçüncü sayfasında yer alan şu cümlelerle açıklanıyor: «Türk Milletinin kendi felsefesi, dünya görüşü kendi bilinç ve karakteri olan Milliyetçi-Toplumcu görüştür» denerek Milliyetçi-Toplumcu görüş iddianamede ayrıca «Türk Milletinin dünya görüşü» olarak kabul edilerek dava ikame olundu.

Savcılık Mütalaaı :

Savcılık makamının esas hakkındaki mütalaaında ise tamamen ayrı bir görüş ve iddia yer almaktadır. «TİP 13 Şubat 1961 tarihinde mevzuata göre legal bir parti olarak kurulmuş ve faaliyet göstermiştir.» (s. 11) Ancak:

a — Bu partinin programının ilkeleri bakımından temelliyle işçi sınıfının örgütü olduğundan hiç şüphe yoktur. (s. 13) 19 Şubat 1964 de yaptığı birinci ve 29 Ekim 1970 de yaptığı dördüncü büyük kongresinde bilimsel sosyalizm eylem kılavuzu olarak kabul etmiştir. (s. 9) Bunlar ise İhtilâlcî usulleri kullanmaktan ve sınıf iktidarı kurmaktan ayrılmazlar. (s. 15)

b — Türkiye İşçi Partisi programı, tüzüğü ve parti anlayışı, kullandığı terminoloji ve diğer çalışma metodları ile başka memleketlerdeki ihtilâlcî partilere benzemektedir. (s. 9-15)

c — TİP'in çalışmaları, ilkeleri, programı 83, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 100, 101 ve 102 inci maddelerine aykırıdır. Bu yüzden de Anayasa mahkemesince kapatılmıştır. Anayasa mah-

kemesinin kesinleşen kararı ile partinin anayasamıza aykırı illegal bir çalışma yaptığı sabit olmuştur (s. 16)

Demek ki; Esas hakkındaki mütalâaya göre, parti legal olarak kurulup illegal olarak faaliyet göstermiştir. Ve bu esas hakkındaki mütalâaya göre, illegal faaliyetten dolayı da Partinin en yüksek organı Merkez Yürütme Kurulu üyeleri sorumludur.

Bu iddia için partinin 10 yıllık çalışmalarından açık ve somut örnekler vererek deliller göstererek ispat yoluna gidilmemiş, sadece bugün artık geçerli olmayan bir metotla, akıl yürütme metoduyla ispatlanmaya çalışılmıştır.

1961 yılında kurulan 67 ilde teşkilâtı olan, 1963 yılında mahalli seçimlere iştirak ederek devlet radyosunda propaganda faaliyetine katılan 1965 genel seçimlerinde yasama organına bir grup kurabilecek kadar temsilci gönderen, sayısız kanun tasarıları hazırlayıp sunan, bütçe ve hükümet programları v.s. hakkında en ciddi tetkike dayandırılmış konuşmaları yapan, uluslararası toplantılarda Türk parlamento heyetine dahil olarak Türkiye'yi temsil eden, Anayasa mahkemesince meclis başkanlık divanında bulunma hakkı kabul edilen, Anayasa mahkemesinde açtığı pek çok sayıda iptal davası ile Anayasa hukukunun gelişmesine katkıda bulunan, 67 ilden gelen delegeler ile kongresini yapan ve delegelerin oyları ile seçilen kişilerden meydana gelen organlarla idare edilen Türkiye İşçi Partisi, savcılık mütalâasında legal olarak kurulan ve illegal bir cemiyet olarak faaliyet gösteren ve bu yüzden de kapatılan bir parti olarak niteleniyordu.

Mahkeme Kararı :

Mahkemece verilen karara iki görüş hakimdir. Birinci görüş: Türkiye İşçi Partisi baştan beri yasa dışı, T.C. Kanununun 141/1 inci maddesine giren bir örgüttür. 1961 den 1970 yılına kadar tüzüğüyle, programıyla suçludur. Ve bunu «sokaktaki adamdan her kademedede görev yapan vatandaşa» kadar herkes bilir. Buna rağmen haklarında dava açılmamış olması kendilerinden bunun hesabının sorulmamış olması da ayrıca onların suçudur. Zira sistemli olarak zorla yarattıkları ortamdaki dolaylı hesap sorulmasına engel olmuşlardır. Haklarında dava açılmamış olması, ayrıca 10 yıldır görev yapan yargı mercilerinin yürütme organlarının, bilirkişi v.s. şekilde görev yapanların çekingenliği ve kusuru yüzündendir. Sanıklar 10 yıldır yasa dışı faaliyet gösteren bir

partinin yöneticileridir, şu halde 141/1 inci madde kapsamına girerler.

Karardan bu gerekçenin oturduğu temeli belirleyen bir kaç örnek vermek gerekirse: «Anayasamızın sosyalizm'e açık olduğu iddiası Komünist taktiğin..... tezahürüdür. Anayasamız sosyalizm'e açık değildir.» (Karar: s, 29) «..... buna rağmen (sanıklar) bu yolda epeyce bir zaman katetmişlerdir. Bu zamana kadar kendilerinden bunların hesabının sorulmayışını suçsuzluklarının, masumiyetlerinin bir kanıtı olarak ileri sürmektedirler. Acaba sistemli olarak ve zorla yaratılan ortamın bunda rolü yok müdür, vardır. Bu ortamı yaratanlar ve yaratılmasına bigane kalanlar vicdanlarında bunun muhasebesini yapmalıdırlar. Netice de bu dava sanıklarının memleketi nereden hangi noktaya getirdiklerini, nasıl bir düzen değişikliği özlemi içinde oldukları hakikatını anhyacaklardır...»

«... Davanın esası, sanıkların suçluluklarının subutu buradadır.» (s. 39)

«Engels'in, Marks'ın ağızıyla konuşup, bunların önerdikleri metodlarla çalışarak anayasa havariliği yapmakta, Anayasa'ya kendileri sahip çıkmakta, memleket severliği tekellerine almış görülmektedirler. Sanıkların bu fikir ve davranışları samimi görülmemiş ve savcının iddianamesinde ve mütalaasında kullandığı 'aldatmaca - yutturmaca - uyutma' terimlerini hakıyla kullandığı kanaatine aynen iştirak edilmiştir.» (s, 39)

«..... tüzüğün 3 üncü maddesindeki beyanlar Marksist - Leninist ilkelerin değişik ifade şekilleridir.» (s. 50)

«..... tüzüğün ikinci maddesi komünist manifestosundan konuşma dilimize adapte edilerek alınmış ifadelerdir.» (s. 50)

«tüzük için söylediklerimize program için de aynen iştirak ediyoruz.» (s. 51)

İşte Türkiye İşçi Partisi bunlardan dolayı kurulduğundan beri suçludur. Cezalanmamasının sebebi ise;

«Sanıkların 10 yıldır..... suç olsaydı hakkımızda takibat yapılmırdı şeklindeki beyanlarına itibar edilmemiştir. Şüphesiz sanıkların Komünist bir cemiyet olarak suçlarını ilk defa mahkememiz tesbit etmiş değildir. Bu iddia sanıkları haklı görmek olurdu. Teşkilatlanma, eğitim, bilinçlenme ve propaganda faaliyetlerinde parti tüzük ve programlarına, 648 sayılı siyasî partiler kanunu ile T.C. kanununun 141 ve 142 maddelerine, hatta zaman zaman Anayasamıza aykırı düştükleri ve fiillerinin suç teşkil ettiğini 10

yıldır sokaktaki adamdan, üniversitedeki öğrenci ve öğretim üyelerine, dükkândaki esnaftan, T.B.M.M.'ndeki milletvekillerine kadar Türk Milleti gayet iyi biliyordu. Bilmeyen, bilmezlikten gelecek bu harekete hız veren 12 mart ortamının gelişmesine yardımcı olan, geçmiş yargı tatbikatının ilgisizliği, yanlış tutumu ve çekingenliği olmuştur. Heyetimiz bu kanaatini halkımızın düşünce-si ve ifadesi teyit etmektedir.» (s. 47)

Türkiye İşçi Partisi'nin suçluluğunu ilk saptayan sıkıyönetim mahkemesi değildir, öyle olsaydı sanıklar haklı olurlardı demiyor. Böyle bir beyanın arkasından ilk saptayanlar şu mahkemelerdir ve işte suçluluğu saptayan kararları da bunlardır demek lâzımdır. Çünkü bir hukuk devletinde başka türlü suçluluğun tesbiti söz konusu olamaz.

Halbuki görüldüğü gibi suçluluk tesbiti denen şey mahkemenin kanaatidir. Bu kanaatı mahkeme on yıldan beri taşıyor ve «Türk Milletinin de bu kanaatı taşıdığına inanıyor» ve bu kadar kuvvetli ve kapsamlı bir kanaatla da hareket edip yargı görevini yapıyor. Usul kanunları «mahkemenin vicdanî kanaatî duruşmaları sırasında teşekkül eder» hükmünü koyar. Askerî yargılama usulü kanununun 63 üncü maddesi de aynı hükmü ihtiva etmektedir. Bu davaya bakan «mahkeme heyetini teşkil eden başkan ve hâkimlerin ise vicdanî kanaatî», kendi ifadelerine göre, çok eskiden teşekkül ettiği için dosyada mevcut olmayan olay ve konuların kararında yer alabilmiştir. Bundan da öte mahkeme «Türk Milletinin TİP hakkındaki düşüncesi ve ifadesi» hakkında elinde bunu gösteren hiç bir delil olmadan karar vermiştir. Ve dahası da var bütün bunlar, suç delil olarak kabul edilmiştir. Örneğin, yıllarca evvel televizyonda iki kişi arasında yapılmış bir açık oturum, kararda suçlayıcı bir delil değeri kazanarak yer almıştır.

Karardaki ikinci görüş; Davada sanıklar olanların tümünün 1970 yılında bir ittifak kurarak partiyi yasal yoldan saptırmalarıdır.

Karara göre, Türkiye İşçi Partisi 1970 yılından itibaren sanıkların kurduğu ittifakla illegal faaliyet gösteren bir cemiyete dönüşmüştür.

Bir yandan Türkiye İşçi Partisi'nin kurulduğu günden kapandığı güne kadar suç işleyen yasa dışı bir parti olduğu görüşü, diğer taraftan da 1970 yılından itibaren sanıkların aralarında kurduğu bir ittifakla yasa dışı faaliyet gösteren bir cemiyete dönüşürdüğü fikri birbiriyle uzlaşmaz, çelişkidir.

Ayrıca, kararda yer alan «partiye yasal yoldan saptırma» suçlaması yeni bir suç iddiasıdır.

İddianame, sanıkların sınırları belli bir suçtan dolayı mahkeme huzuruna getirmiştir. Kararda iddianamede mevcut olmayan, olmadığı için de savunmaya dahil olmayan bir başka eylemden -partiye yasal yoldan saptırma eyleminden. dolayı hüküm tesis olunmuştur.

Gerekçeli kararda «yasal yoldan saptırma» «illegalite» üzerinde uzun uzun durulmuş ve «illegallik unsurundan» heyetin ne anladığı da daha kararın başında şöyle ifade edilmiştir.

«Heyetimizin illegallik ispatından anladığı, legal bir partinin yasalar içinde politik faaliyete devam ederken özel kastı ile düşünüp tahakkukuna çalıştığı aşamalar neticesinde ortamın kendi ideolojik gayesinin oluşumuna müsait hale geldiği kanaati ve sonucuna varıp bundan sonra o partinin yasalara aykırı şekilde çalışması illegal faaliyet olur. Heyetimiz illegallik unsurunu böyle anlamaktadır.» (Karar sh. 26)

Bu tarihten anlaşılacağı üzere parti için yasa dışı durum henüz mevcut değildir. Karar, ileride hasıl olacağı varsayılan bir evreden sonra partinin yasalara aykırı şekilde çalışacağı varsayısına dayandırılmaktadır. Böyle bir evre ne zaman hasıl olmuştur veya olacaktır, bu belli değildir. Ve o zaman bu yöneticiler iş başında olacak mı, hattâ hayatta olacaklar mıdır, bu da belli değildir. Sanıkların tümünün bir ittifak kurarak yasal yoldan saptırma iddiası için de böyle bir açıklama verilmemiştir. Ancak bu iddianın delili olarak «sanıklar emekçi ve işçi sınıfını mümtaz bir sınıf saymışlar ve böylece de yasal örgütü yasal yoldan saptırmışlardır» denilmektedir. Oysa partinin başından beri yasa dışı faaliyette bulunduğu görüşünün dayanağı da aynı görüştür. Yasal partiye yasal yoldan saptırma tesbitinin ayrı delili yoktur. Ancak bir görüş vardır. Kararın 28 inci safifesinde, «TİP'in seçim şansının kalmadığı bu sebeble sanıkların seçim yolunu terk ederek ihtilâlcî yolu benimsedikleri» ileri sürülüyor. Böylece mahkeme kararında mevcut aynı deliller iki ayrı suçluluk durumu için kullanılıyor ve sonuç olarak parti başından beri yasa dışı bir cemiyet olarak kabul ediliyor, fakat aynı zaman da 1970 den sonra yöneticilerin aralarında kurdukları bir ittifakla yasal bir partiye yasal yoldan saptırdıkları tanıtılmış sayılıyor.

Sanıkların, yalnız partiye yasal yoldan saptırması ile yetinilmiyor diğer kuruluşları da yasal yoldan saptırdıkları kabul

ediliyor. Kararın 66 ncı sahifesinde aynen; «..... sanıkların bazı müesseseleri (üniversite, gençlik ve işçi teşekkülleri, nispeten yargı mercileri) gayesinden ve çalışmalarından saptırmaları taktiri şiddet sebebi kabul olunmuştur.» denerek cezanın en yüksek haddi tayin edilmiştir.

Kararda bu iddianın, yani sanıkların bu kadar kuruluşu saptırmalarının delili yoktur. Bu tamamen heyetin kendi görüşüdür. Ancak bir görüş olarak bile bir yargı merciinin baktığı dava dolayısıyla diğer yargı mercilerini suçlaması ve bunu taktiri şiddet sebebi olarak tesbit edip kararına alması herhalde hukuk tarihinde ilk defa meydana gelen bir olaydır.

Temyiz Safhası:

Karar Temyiz edildi. Askeri Yargıtaya verilen temyiz layihasında, «bu karar anayasaya, bu karar usul kanunlarına, bu karar ceza kanununa bu karar hukuk kurallarına, bu karar hukuk devleti ilkelerine ve nihayet bu karar tüm hukuka aykırıdır, bu yüzden de onanamaz,» dendi.

Yargıtay baş savcılığı da kararın kısmen bozulmasını talep etti, fakat gerekçesine tamamen karşı çıktı.

Başsavcılık Tebliğnamesi:

Askeri Yargıtay Başsavcılığı tebliğnamesine göre: «Türkiye İşçi Partisinin, yasaya dayanılarak kurulduğu 13 Şubat 1961 tarihinden itibaren 10 seneye yakın bir süre genel seçimlere katıldığı, mensuplarının yasama organlarında görev yaptıkları, Anayasa mahkemesine başvurarak bir çok konuların Anayasaya aykırılığı nedeniyle iptal edilmeleri yolunda kararlar alınmasını sağladıkları, özetle yasaya dayalı faaliyetlerde buldukları ve böylece anılan partinin kanunilik kazandığı bir gerçektir.» (Tebliğname s. 7) dendikten sonra devamla «... yasal bir kuruluş olan partinin özellikle 1969 yılından sonra meşru görünüm içindeki faaliyetlerinin yanı sıra, komünist bir düzenin kurulmasını amaçlayan illegal bir örgüt haline dönüştüğü açıkça anlaşılmaktadır.» (s. 23) sonucuna varılıyor ve tüm sanıklar arasında bir ittifak kabul edilmiyor, «sanıklar için kıstas bu illegalitenin bilincinde olup olmadıklarıdır» deniyor ve bilincinde olduğu kabul edilenlerin cezalarının tasdiki, bilincinde olmadığı kabul edilen

lerin de cezalarının kaldırılması talep ediliyordu. Böylece aynı davada yeni bir görüş ileri sürülüyor: «TİP yasal partidir, 1969' dan sonra ise legal görünüm altında illegal faaliyet içine girmiştir. Mahkeme kararında olduğu gibi, sanıklar ittifakıyla kurulan bir cemiyet ve yasal partiyi yasa dışına saptırma söz konusu değildir. Ancak sanıkların illegalite bilincinde olup olmadıkları söz konusudur.»

Askeri Yargıtay 2 inci Daire Kararı:

Yargıtay 2 inci dairesi, bir iki küçük ayrılık dışında mahkeme kararını onamıştır. Temyiz mahkemesi, askeri mahkemenin kararını onama veya bozma yetkisine sahiptir. Bu davada ise kararın sadece hüküm fıkrası onanmış, fakat hükmün dayandığı gerekçe yer yer pekiştirilmeye çalışılmış amma esastan da değiştirilmiştir. Bu yüzden 70 sayfalık kararın onanması hakkındaki daire kararı 91 sayfadır.

Yargıtayca ayrıca bir gerekçe saptanmasının usul kanunlarımız önündeki aykırılığı bir yana, askeri mahkeme kararının niteliği hakkında kesin bir kanıt verdiği açıktır.

Yargıtay 2 inci daireside, mahkemeyi bu davaya bakmakla görevli bulmuştur. Ancak gerekçesi farklıdır.

Mahkeme sıkıyönetim kanununun 15inci maddesi gereğince kendisini görevli bulurken, Yargıtay aynı kanunun 13 üncü maddesi gereğince mahkemeyi görevli bulmaktadır. (s. 5-6)

Bu durumda mahkemeye göre Türkiye İşçi Partisi sıkıyönetim ilanından önce suç işlemiştir. Yargıtaya göre ise, sıkıyönetim ilanından sonra da suç işlemiştir. Ayrıca Yargıtay, Parti ile ilişkisi olmayan bir takım kişilerin adlarını tesbit etmekte ve o kişiler için bu davadan sonra açılan davalarla «umumi ve manevi» anlamda irtibat bulunduğuna karar vermektedir.

Hakimin reddi konusunda da mahkeme ile Yargıtayın meseleyi ele alışları farklıdır;

Yargıtay, mahkeme heyetinin vicdanı kanaatinin duruşmalardan önce teşekkül ettiği, bu durumda tarafsız olamayacağı fakat yasa değişikliği sebebiyle ileri sürülemeyecek reddi hakim talebinin dairece resen nazara alınması talebine ve usul kanununun tarafsızlığından şüpheye düşülen hakimin reddi imkanını ortadan kaldıran 40 inci maddesinin Anayasaya aykırılık iddiasının Askeri mahkemede ciddi bulunuyarak reddi keyfiyetine, kararın

9 uncu şahifesinde değiniyor ve «Dosyada sanıklar tarafından herhangi bir şekilde hâkimin reddi cihetine gidilmediği» bundan dolayı da bu konunun temyiz sebebi yapılamıyacağı belirtiliyor. Temyiz kararının 10 uncu şahifesinde «Kaldı ki, mahkeme gerekçeli kararında duruşmada... Belirtilen vicdani kanaatini takviye zımnında ileri sürülen sözleri gerekmediği halde karara dercettiği» işaret edilerek netice olarak hakimlerin tarafsızlığından şüpheye düşülecek bir davranışa rastlanmadığı neticesine varmaktadır. Askeri mahkeme ise sadece 40 uncu maddenin Anayasa ya aykırı olduğu yolundaki iddiaları ciddi bulmayarak reddetmiştir.

Yargıtay Hâmindâ, Türkiye İşçi Partisi'nin kurulduğundan kapandığı güne kadar yasal ve yasa dışı eylemleri olduğu, ancak, yasal olmayan eylemlere yasal faaliyetlerin dayanak olarak gösterilemeyeceği hususuna değinilmekte, amacın yasa dışı faaliyetleri yasal faaliyetlerle perdelemek olmadığına da bilhassa işaret edilmektedir. Mesele, faaliyetleri arasında ceza kanununun 141 inci maddesine giren eylemler olup olmadığıdır. 141 inci maddeyi ihlal eden eylemlerin belli bir tarihin öncesinde ve sonrasında ortaya çıkmış olması önemli değildir. Şu halde daha önce iddia edildiği gibi kurulduğu andan mı, yoksa 1969 dan mı yahut 1970 den mi itibaren bu madde ihlal edilmiştir diye bir ayırım gerekli veya zorunlu değildir. Yargıtay dairesi «önemli olanın suç hangi tarihte ortaya çıkmış olursa olsun maddi fiilin hedefi doğrultusunda araştırmak gerekeceğini» belirtmekte bu durumda kardaki saptırma veya iddianamedeki on yılın tümünden yasa dışılık görüşünü geçerli saymamaktadır.

Ayrıca, suç kabul edilen eylemin değiştirilmesinin mümkün olmadığı yolundaki savunma dolayısıyla da yukardaki görüş bir daha tekrarlanıp şu hükmevarılmıştır. «Mahkeme iddianamede gösterilen eylem sınırları içersine giren suç tavsifinde... serbesttir.» (Y. Karar s. 13) dendiikten sonra devamla 15 inci sayfada «bu davada mahkemenin görevi maddi fiilin subuta erip ermediğinin ve bunun hukuki vasfının tayinidir» demektedir. Peeki maddi fiil nedir? İddianamede gösterilen olması lazım değil midir? soruları akla gelirken aynı sayfada karar devam ediyor «bu itibarla TİP'in kuruluşundan beri aynı amacı taşıdığıнын tartışılması davanın esası ile ilgili değildir. Bir kuruluş ister başlangıçtan itibaren yasa dışı gayelerle kurulsun, isterse yasal olarak kurulup ta sonradan gayesini saptırmış olsun, ilgili kanun maddesi yönün.

den arasında fark yoktur.» demek suretiyle Askeri mahkeme kararındaki «saptırma» iddiasının ve bunun «zamanının» gerekli olmadığına işaret ediyor. Ayrıca, 38 inci sayfada «Partinin kolektif bir suç teşkil eden fiilleri mevcut olduğuna göre şahıslarda özel bir kast aranmasına... ve tesbitine gerek yoktur» demek suretiyle de askeri mahkemenin bu husustaki görüşünden ayrılıyor. Daire kararında «objektif mesuliyet» esası kabul ediliyor ve «Sanıklar içersinde bulunan ve parti faaliyetlerini yürütmekten sorumlu olan genel başkan, genel sekreter ve Merkez Yürütme Kurulu üyelerinin birinci derecede objektif bir cezai sorumlulukları bulunduğunun sonucuna varılmıştır.» (s. 38) denildikten sonra kongrede oy kullanan bir kişinin dahi sorumlu olabileceği, oysa meseleye bu kadar genişlik kazandırmamak için bu yolun tercih edildiği ve bunun da cezanın şahsiliği prensibinin bir gereği olarak açıklandığı belirtiliyor. Sadece bu uygulama ile aslında cezanın şahsiliği prensibinin bertaraf edildiği noktası bir yana, Yargıtayın «objektif mesuliyet» görüşü askeri mahkeme kararında yer almayan bir görüştür.

Yargıtay 2 inci dairesi, askeri mahkemenin teştit sebebine de bütünüyle katılmamakta ve 90 ıncı sahifede aynen «mahkeme... çeşitli sebeblere istinat etmiş bu sebebler arasında suçun vahameti gibi neyin kastedildiği anlaşılmayan genel nitelikteki sebep yanında (gençlerimizin pek çoğunun derin yaralar açılması' aile yuvalarının sönmesi) gibi sanıklara izafesi kesin olarak tesbit edilemeyen sebeplerin taktiri şiddet sebebi olarak kabulünü isabetli bulmamıştır. Ayrıca Yargıtay müdafaanın belirttiği gibi ceza mevzuatımızda «taktiri şiddet sebebi» diye bir kalde de mevcut olmadığına işaretle mahkemenin temel cezayı tayin ederken bu noktaları nazara aldığı ve iki kademedede değil tek kademedede ceza tayin ettiğini kabul ile sanıklardan sadece Adnan Keserbiçer hakkındaki kararın bozulmasına, diğerleri hakkında T.C.K. nun 141/1 inci maddesi gözönünde bulundurulurken cezalarının aynen onanmasına, karar vermiştir. Askeri Mahkeme ise sayılanları taktiri şiddet sebebi olarak uyguladığını açıklamıştır.

Kısaca görüldüğü üzere Yargıtay 2 inci dairesinde askeri mahkeme kararının ceza tayinine değinen hükümleri aynen onanmış, ancak davaya bir başka açıdan bakılmış, yer yer mahkeme kararının gerekçeleri pekiştirilmek istemiş fakat esasatan ayrı bir gerekçe getirilmemiştir. Kısaca Yargıtay sadece kararın deliller karşısındaki yerini tayin etmemiş, kendisi delilleri değer.

lendirip karara bir yön, bir şekil vermiş ve böylece şekillenmiş yargıtay kararı ile tamamlanan bir mahkeme hükmü olanmıştır.

Askeri Yargıtay Baş Savcılığı İtirazı:

Askeri Yargıtay Baş Savcılığı tarafından 2 inci daire kararına itiraz edilmiş ve dosya itirazın tetkiki için Askeri Yargıtay daire kuruluna intikal etmiştir. Baş savcılık, itirazında: 4 üncü Büyük Kongrede konuşma yapan sanıklar hakkındaki hükmün delil yetersizliği sebebiyle bozulması talep edilmektedir. Merkez Yürütme Kurulu üyelerinden bir kısmının Partinin T.C.K.nun 141/1 maddesinde öngörülen ve unsurları sayılan illegal bir cemiyet haline dönüştüğü bilincini taşıdıkları ya da bilinçle örgütün kuruluşuna, faaliyetlerinin düzenlenmesine ya da sevk ve yönetime katıldıkları yolunda eylemleri ve bu eylemleri gösterir deliller tesbit edilmemiştir. T.C.K. nun 141/1 maddesinde öngörülen suçun oluşabilmesi için değerlendirmenin sadece örgüte üye olmaya ya da Yönetim veya Yürütme Kurulları üyelerinden birine seçilmeye göre yapılması yeterli olmaz. (İtiraz s. 2-3) dendiğinden sonra sanki bunlar dışında kalanlar için ayrı bir suçlama ve bunun delili varmış gibi bir hava yaratıldıktan sonra «Anayasa Mahkemesinin, TİP'in kapatılmasına ilişkin 20.7.1971 gün ve 1971/3-3 sayılı kararında açıklandığı gibi 4 üncü Büyük Kongrede alınan kararın 6 bendi ile... 4 üncü Büyük Kongreden sonra yayınlanan (Faşizme hayır) ve (Faşizme karşı birleşelim) başlıklı bildirimler bütünlüğü bozucu bir nitelik gösterdiğinden bu karar ve bildirimleri mensup oldukları Yürütme Kurulu kararı ile yayınlayan sanıkların T.C.K. nun 142/3-6 madde ve fıkraları hükümleri ihlal ettikleri sonuç ve kanaatine varıldığından adı geçen sanıklar hakkında suç niteliği yönünden vaki uygulamada tutarlılık görülememiştir» (s. 4) denmekte ve dosyanın daireler kuruluna gönderilmesi istenmektedir.

Askeri Yargıtay Daireler Kurulu Kararı:

Askeri Yargıtay Daireler Kurulu 1973/33 esas ve 1973/40 sayılı kararında evvelâ Ceza kanununun 141/1 inci maddesi ele alınmakta ve maddelerin tarihçesi şöyle anlatılmaktadır: «Bilhassa ikinci dünya harbinden önce Almanya, İtalya ve Japonya gibi devletlerde yerleşme imkanı bulan faşist rejimler, demokra-

si idealini külliyyen inkar etmiş olmakla, bu mefkureyi yaşatmak isteyen camialar için onlara karşı müdafaa ve muhafazaı cefis tedbirleri itihaz olunmak» (D.K.K. s. 32) zorunluğundan dolayı o memleketler kanunlarına alındığı ifade edilmekte ve devamla «...faşist tavsif olunan siyasi rejimin yanbaşıında hürriyeti ve demokrasi idealini inkar etmemekle beraber bu kıymetleri anlaşılmaması icabeden tarzdan başka türlü anlıyan ve gayeye varmak için her türlü imkan ve vasıtaları Makyavelist bir inançla mübah ve meşru gören Marksist bir demokrasi telakkisi vardır. Marksist görüşün ekseriya zannedildiği gibi sadece bir iktisadi doktrini yoktur. Aynı zamanda siyasi bir doktrini de vardır. Marksist siyasi doktrinın esası tahakkümdür, yani diktatörlüktür... Burada mühim olan sınıfsız bir cemiyet meydana getirmektir. Sosyolojik ilmi araştırmalar ve tesbit ve müşahade olunana içtimai vakıalar göstermektedir ki, sınıf bızatılı içtimai bir hadisedir. Cemiyeti onsuз tasavvur etmek mümkün değildir.» (s. 32) denmekte ve «Gerçek demokraside tahakkuk ettirilmesi lazım gelen husus sınıfların yok edilmesi değil, sınıflar arasında farklar ayrılıklar ve imtiyazlar tesis olunmamasıdır. Binanaleyh siyasi teşkilatlanmanın ifadesi olan devleti, sınıflaşma hareketine karşı korumak bir zarurettir.» (s. 32) hükmüne varılarak 141 inci maddenin birinci fıkrasının bu gereğe cevap verdiği ileri sürülüyor.

Yargıtay daireler kurulunun bu karar gerekçesi çok ilginç ve dikkat çekicidir. Yukardaki alıntıda görülüyor ki daireler kurulu şu hususları açık seçik belirtmekte ve kabul etmektedir.

— Sosyal sınıflar vardır. Sosyal sınıfsız bir toplum düşünülemez.

— Sosyal sınıflardan söz etmek, sınıf partisi olmak, suçlama konusu olamaz.

— 141 ve 142 inci maddeler faşist ülkelerden alınmıştır.

— Bu maddeler faşist düzeni demokratik akımlara, özgür hükümlere karşı korumak için konulmuştur.

Bunlar önemle üzerinde durulması gereken hususlardır. Bir kez Y.D.K. savcılığın, mahkemenin sınıf partisi olma konusundaki suçlamalarını hükümden silip atmaktadır. İkincisi, 141 ve 142 inci maddelerin anti-demokratik, faşist niteliğini açıkça belirtmekte, kabul etmektedir. Ve de faşizmin açık teröre dayanan bir diktatörlük olduğuna ve daireler kurulu kararına göre sınıfsız toplum da olamayacağına göre faşizmde hangi sınıfın diktatörlü-

gü söz konusudur? Hal böyle olunca Türkiye'de bu maddeler neyi, nasıl bir düzeni, neye karşı korumak için kabul olunmuştur ve neden hâlâ yürürlükte bırakmasında ısrar edilmektedir?

Yukardaki önergelerden çıkan zorunlu mantığı sonuç, bu maddelerin Türkiye'de de aynı amaca hizmet ettiği, anti-demokratik olduğudur.

Yargıtay daireler kurulu karar gerekçesinden aldığımız yukardaki parçanın ikinci kısmında, ilk kısımda yürütülen muhalefete birden kopmakta ve keskin bir dönemeç yapılarak bu maddelerin Marksizmin sınıf tahakkümünü yasakladığı hükmüne varılmaktadır. Yani daha önce faşizmi demokrasiye karşı koruduğu belirtilen maddelerin, ikinci kısmında, demokrasiyi marksizme karşı koruduğu ileri sürülmektedir. Buradaki çelişki daha fazla tartışmayı gerektirmeyecek kadar açıktır.

Ayrıca Y.D. Kurulu kararında maddenin maddi ve manevi unsurları ayrı ayrı tesbit edilip 29 Haziran 1968 tarihinde 3321 sayılı kanunla maddeden «cebir» unsurunun çıkarıldığına ve teklifin konulması hususunda yapılan teklifin de reddedildiğine işaret olunarak sonuç olarak maddede cebir unsurunun mevcut olmadığı neticesine varılıyor ve devamla cemiyetin nizamları devirmek için takip edeceği yolun ehemmiyeti yoktur» hükmü veriliyor. (s. 32)

Oysa maddeye cebir unsurunun konulması önergesi bu unsura gerek olmadığı görüşüyle değil, tam tersine maddede «cebir ve şiddet» unsuru mündemice kabul edildiği için reddedilmiştir. Nitekim o zaman meclis adalet komisyonu başkanı olan Halil Özyörük, cebir unsurunun kanunda *hususî kast* halinde yer almasını önermiş ve «...cebir unsuru konmасса bütün siyasi teşekküllerini yok etmek mümkündür, cebir sâiki kanunda yer almassa demokrasi yitilir, ferdin fikir hürriyeti çiğnenir ve 141 inci maddeye girmeyecek sosyal bir fikir tahayyül etmek dahi mümkün olmaz. Cebir sâiki unsur sayılmassa herhangi bir hükümet elinde bu madde müthiş bir silah olur. Cebir sâiki unsur sayılmassa bilhassa iki şey tehlikeye girer, Matbuat hürriyeti ve kürsü hürriyeti» demiştir. Yasa önerisi parlamento üyelerinin pek çoğu tarafından da tasvip görmüş, müzakerelerde eğer cebir unsuru maddede yer almassa bu maddeye girmeyen hiç bir fikir hareketi, cereyanı düşümlenemez görüşü hakim olmuştur. Hükümet sözcüsü de maddede bu unsurun mevcut olduğunu maddedeki «ortadan kaldırmak», «devirmek», «Topyekün yok etmek», «tesis et.

mek», sözlerinin «cebir ve şiddet» ifade ettiğini bu sebeble maddelere ayrıca «cebir ve şiddet» kullanma sözlerinin eklenmesine mahal olmadığı görüşünü savunmuş ve bu görüş altında değişiklik öneresi reddedilmiştir.

Anayasa mahkemesi de 141 ve 142 inci maddelerin iptali hakkında açılan dava sonunda verdiği kararın gerekçesinde «sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakküm kurmasının rıza ve muvafakat sonucu olmayıp zor ile gerçekleştirilecek sosyal bir olay olduğundan şüphe edilemeyeceği» esasını kabul etmiştir.

Yargıtay ceza dairesinin kararlarında da daima «tahakküm, ortadan kaldırmak, devirmek kelimelerinin cebir ve şiddetle tazammun ettiğine» (966/2548, 967/1392 sayılı karar) işaret edilmiştir.

Askeri yargıtay daireler kurulu kararında «Cemiyetin nizamları değiştirmek için takip edeceği yolun ehemmiyeti yoktur» hükmü maddede cebir unsuru bulunmadığı görüşüne dayanmaktadır. Maddede «cebir ve şiddet» unsuru mündemiç olunca nizamları değiştirmek için takip edilen yol önemli olur ve ancak cebir ve şiddet kullanılarak nizamları değiştirmeye kalkışıldığı zaman 141/1 maddenin tatbiki mümkün olur. Askeri yargıtay daireler kurulunun maddede cebir unsuru bulunmadığı yolundaki görüşü sadece ceza profesörlerinin, maddenin değişikliğinin tartışılması sırasında açıklanan yasama organının fikrine, anayasa mahkemesi kararına, yargıtay tatbikatına aykırı olmakla kalmayıp, ayrıca bu görüş Türkiye İşçi Partisi davasına vücut veren iddia, ya, askeri mahkemenin kararına da uygun değildir. Zira gerek iddianamede gerek askeri mahkeme kararında «oyla iş başına gelebileceğini anlayan TİP'in bu yol dışında başka bir yola, zor yoluna tevessül edeceği iddia ve kanat» yer almış ve bu kanaatle hüküm tesis edilmiştir. Yargıtay daireler kuruluna göre «zor» aramaya lüzum yoktur. Çünkü nizamları değiştirmek için takip edilecek yolun ehemmiyeti yoktur. Bu noktada da kararlar arasında büyük bir görüş farkı mevcuttur.

Daireler kurulu kararında 141 inci madde hakkındaki tesbitlerden sonra, baş savcılık itirazında «suç niteliği yönünden uygulamada tutarlılık görülemedi» denilen sanıkların durumları ele alınmakta ve her birisinin soruşturma sırasında ve mahkemede verdiği ifadeler üzerinde durularak bu ifadeler suçlarına delil olarak gösterilmektedir. Oysa bu kimseler sorgudan evvel ve duruş-

madan evvel bir suç işledikleri iddiasıyla mahkemeye sevk edilen ve yargılanan insanlardır. Muhakemeden evvel işledikleri bir suça, bu suçtan dolayı yapılan takip sırasındaki savunmaları delil olarak gösterilemez.

Daireler kurulu kararında bu şahısların Türkiye İşçi Partisi üyesi oldukları Dördüncü Büyük Kongrede de Merkez Yürütme Kurulu üyeliğine seçildikleri tesbit edildikten sonra «...İşçi sınıfı «proletarya» diktatörlüğü kurulması ve bu gayeye varabilmek için haklarındaki mahkumiyet hükümleri kesinleşen diğer sanıklarla aralarında anlaşarak kanunen kurulmuş olan TIP'i paravan olarak kullanıp, hakiki maksatlarını gizlemek suretiyle zahiren bir siyasi partinin faaliyetlerini sevk ve idare ediyormuş gibi görünüp yayınladıkları bildiri, beyanname ve genelgelerle... Faaliyet gösterip doğu sorununu tebliğnamede kabul edildiği gibi milli duyguları yok etmek ve zayıflatmak, maksadıyla değil, proleterya diktatörlüğünü kurmak kastıyla ele aldıkları anlaşıldığına göre» denerek partinin dördüncü büyük kongresinde alınan kararların altı numaralı bendini yeni baştan uzun uzun tetkike tabi tutup bu kararlar gayenin «proleterya diktatörlüğü kurmak» olduğu yolundaki iddiayı tekrarlıyarak cezaların onanmasına karar verilmiştir.

Böylece iddianamede, mahkeme kararında ve yargıtay 2 inci daire kararında mevcut olmayan yeni bir suçlama ortaya çıkmaktadır. Partinin Dördüncü Büyük Kongresinde seçilen Merkez Yürütme Kurulu Üyelerinin, diğer sanıklarla gizli bir ittifakla birleşmeleri ve yasal parti paravanası arkasında yasa dışı faaliyetlerde bulunmaları suçlaması. Daireler kuruluna göre ittifakın gayesi proleterya diktatörlüğünü kurmaktır ve 4, üncü Büyük Kongrede «Doğu sorunu» proleterya diktatörlüğünü kurmak kastıyla ele alınmıştır.

Birkere, Dördüncü Büyük Kongrede seçilen Merkez Yürütme Kurulu Üyelerinin seçimden sonra ittifak kurdukları kabul edildiğine göre, bu ittifaktan evvel ele alınan «doğu sorunu» sonradan kurulan ittifakın gayesi olarak gösterilemez. Sonra da Dördüncü Büyük Kongre kararlarının altıncı bendinin —ki kararda buna doğu sorunu deniyor— ihlal ettiği kanun maddesi Anayasa mahkemesi kararında açıkça gösterilmiştir.

Anayasa mahkemesi kararından sonra hiç bir yargı organı bu hususta ayrı bir hüküm veremez. Daireler Kurulu kararında bu konunun ele alınması ve ayrıca Anayasa mahkemesi kararının

gerekçesine karşı çıkılıp proletarya diktatörlüğü kurmak kastıyla ele alındığının iddia edilmesi hukuk devleti ilkeleri ile bağdaşmaz. Bu görüş davanın başından sonuna kadar savunulmuş, hukuk devletinin kişiye tanıdığı haklara yargı organının uymaya mecbur olduğu tekrarlanmıştır.

Ancak, yukardan beri nakle çalışılan örneklerde görüleceği üzere Türkiye İşçi Partisi yöneticileri «demokratik sosyal bir hukuk devletinde» Anayasa mahkemesi kararı bu kararın gerekçesi, hukuk prensipleri ve bu arada cezaların şahsiliği prensibi, suç kabul edilen fiil'in değişmezliği prensibi nazara alınmadan kademeli olarak her yargı organının ileri sürdüğü ayrı ayrı gerekçe ve görüşlerle Türk Ceza Kanununun 141/1 inci maddesine göre verilebilecek cezaların en yükseği ile cezalandırıldılar.

Institut kurde de Paris

POLİTİK AÇIDAN TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ DAVASI

Behice Boran

Türkiye İşçi Partisi davası politik bir dava idi. Hukuk yanı değil, politik yanı ağır basmıştır. Bu yanı ağır basmış olduğu içindir ki, hukuk düzeyinde dava ilgililerce bir türlü tutarlı, sağlam bir raya oturtulamamış, iddia makamı, mahkeme, askeri yargıtay dairesi ve daireler kurulu birbiriyle çelişen, birbirini eleştiren görüşler, gerekçeler ileri sürmüşlerdir. Fiili düzenin, 1961 Anayasası'nın getirmek istediği düzenin değil, fiilen varolan düzenin işçi sınıfı partisine, sosyalist partiye tahammülü yoktu. Türkiye İşçi Partisi ve onun temsil ettiği sosyalist hareket tasfiye edilmeliydi-edildi.

Veya edildiği sanıldı. Bilinmiyor, ya da unutuluyordu ki, toplumsal, politik hareketler toplumun objektif şartlarından, ihtiyaçlarından doğar. Bu objektif durum varoldukça, hele geliştikçe, bunların insanların bilinçlerinde yansımaması, onları çözüm arama ve bulma yolunda harekete geçirmemesi imkânsızdır. Bu şartlar ve ihtiyaçlardan doğan hareketler, somutta biçimsel değişikliklere uğrasa da özünde sürer gider. Türkiye'de de, mahkeme kararları her ne olursa olsun, sosyalist hareket politik düzeyde mutlaka ifadesini bulup su üstüne çıkacaktı. Türkiye İşçi Partisi hareketi yeni şartlarda yeni bir biçim alarak tarihin akışına kapılacaktı. Bunun için, Türkiye İşçi Partisi'nin varlığı bir tüzel kişi olarak sona ererken, bu geniş açıdan noktalamayı yapmak gerekliydi.

Bu gerekliliği vurgulayan bir başka husus daha vardı. Parti kapatılmıştı ama, askeri mahkemede yine de Parti tüzeli kişiliği yargılanıyordu ve bizler Parti yöneticisi, temsilcisi sıfatıyla sanık sandalyasına oturtuluyorduk. Demek ki, TİP'nin somut şart ve durumlarda demokrasi ve sosyalizm için verdiği yasal mücadele henüz tam kesintiye uğramış değildi. Bunun için, son derece önemli olan bu durumda da —bu davada da— Parti üyesi, yöneticisi olarak Türkiye İşçi Partisi'nin niteliğini görüşlerini açıklamam, savunmam, kapitalizmin karşısına sosyalizmi, burjuva ideolojisinin karşısına işçi sınıfı ideolojisini dimdik koymam gerekliydi. Mahkemede söyleyeceklerim, Türkiye işçi sınıfı hareketinin değilse de bu hareketin 1961-71 arası aldığı somut örgütsel biçim olan Türkiye İşçi Partisi'nin son sözü olacaktı.

Mahkemedeki sorgumda ve savunmamda bunu yapmaya çalıştım.

I

İFADE

Sıkıyönetim E-lığı, 3 Nolu Askeri Mahkeme Başkanlığı'na
KONU : İddianame üzerine ifademdir.

Ağustos, 1971
ANKARA

İDDİANAMENİN GENEL KARAKTERİ

İddianame hukukî bir belge niteliğinde değildir. Hukuk anlayışı açısından, öne sürülen ceza maddelerindeki unsurların tahlili ve bu suçların işlenmiş olmasının ispatı açısından son derece zayıf, tutarsız, mesnetsiz ve delilsizdir. Hattâ düpedüz hukuk anlayışından yoksundur. Üstelik, peşin hükümlerden hareket edilerek T.İ.P.ni ve biz parti yönetici ve üyelerini her ne şekil ve surette olursa olsun, mutlaka suçlamak gayretiyle tanzim edilmiştir. Oysa savcının ödevi sanık hakkında sadece aleyhteki değil, lehteki delilleri ve hususları da dikkate almak, ortaya koymaktır. İddianame hukukî geçerliği olmayan bir politik polemik niteliği taşımaktadır.

İddianamenin bu karakteri, daha ilk paragrafında açığa çıkmaktadır. Gerçekten de iddianamenin giriş cümlelerinde milliyetçi-toplumculuk, yani nasyonal sosya-

lizm, Türk milletinin «Kendi felsefesi, dünya görüşü, kendi bilinç ve karakteri olan milliyetçi-toplumcu görüş» olarak sunulmaktadır ve bizler milleti, bu kendi felsefe, dünya görüşü, bilinç ve karakteri olan milliyetçi-toplumculuktan, nasyonal sosyalizmden, koparmak amacını gütmekle suçlanmaktayız. Böylece, iddianamenin nasıl bir zihniyetle hazırlandığı daha ilk satırlarında açık, seçik ve kesin belirlemektedir. İddianamenin bu nasyonal sosyalist (Nazi) zihniyeti ve tutumu aynı paragrafta liberal kapitalizme karşı alınan vaziyetle de belirlemektedir. Gerçekten de nasyonal sosyalizm, kısa adı ile Nazizm, kapitalizmin liberal aşamasından sonra gelen tekelci kapitalizm aşamasında büyük burjuvazinin, özellikle finans kapitalin, açık teröre dayanan zorba ve zalim diktatoryası ve bu diktatoryanın ideolojisidir. İtalya'da Faşizm, Hitler Almanya'sında Nazizm adı altında oluşmuş olan bu kanlı diktatörlük rejimlerine genel olarak Faşizm adı verilir.

Hemen belirteyim ki biz, Faşizmin ve onun yerel bir çeşidi olan Nazizm'in Türk milletinin «Kendi felsefesi, dünya görüşü, kendi bilinci ve karakteri» olduğunu kesinlikle ve şiddetle reddederiz. Türkiye İşçi Partisi olarak ve bu partinin yöneticileri ve üyeleri olarak, bizim on yıllık bütün çabamız, Türkiye'yi böyle bir musibetten uzak tutmak için Faşizm'in her çeşit görüntü ve belirtisine karşı, her türlü faşizan eğilim akım ve görüşlere karşı amansız mücadele vermek olmuştur. Emperyalizm'e ve Faşizm'e karşı bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için mücadele, bütün davranış ve hareketlerimizin temel direği, mihveri olmuştur, Anayasayı, demokrasiyi ısrarla, cesaretle, yıllar boyu savunmuş, bunun mücadelesini vermiş olmamızın bir gerekçesi de budur. Bugün, partimizin kapanması ve kendimizin sanık sandalyesine oturulması durumuyla karşılaşmış olsak dahi biz, bu müca-

dele ve uğraşlarımızdan onur ve kıvanç duyuyoruz. Türkiye'nin politik ve fikir tarihi yazıldığında, T.İ.P. nin bu tarih sayfalarında şerefle yer alacağına inancımız tamdır.

İDDİANAMENİN HUKUK ANLAYIŞINDAN YOKSUNLUĞU

İddianame hukukî nitelikten yoksundur. Bütün suçlama, bilgi ve mantık hatalarıyla malûl bir muhakemeye, bir istidlâller zincirlemesine dayandırılmaktadır. Yürütülen muhakeme özetle şudur:

1 — T.İ.P. ve üyeleri bilimsel sosyalizmden bahsetmektedirler, bilimsel sosyalisttirler.

2 — Bilimsel sosyalizm, eşit komünizmdir.

3 — Komünizm, işçi sınıfı diktatoryasıdır. Komünistler cebir ve şiddet yoluyla iktidara gelmeyi öngörürler, cebir ve şiddete dayanan bir yönetim kurmayı amaçlarlar ve iktidara geldiklerinde kurarlar da.

4 — T.İ.P. ve üyeleri de komünist olduklarından cebir ve şiddet yoluyla iktidara gelmeyi amaçlamaktadırlar ve/veya iktidara geldikten sonra cebir ve şiddete dayanan bir yönetim kuracaklardır, zorla iktidarda kalacaklar, iktidardan gitmeyi reddedeceklerdir.

Yürütülen bu muhakemenin, mantık silsilesinin unsurlarını ve bağlantılarını tahlil edip hatalarını açıklamadan önce, şu hususu önemle, altını çizerek belirtmek isterim ki, bütünüyle böyle bir suçlamanın hukukî ve kanunî hiç bir geçerliliği yoktur. Hiç bir örgüte ve kişiye, mantıkî istidlâllere dayanarak geleceğe mâtuf ve mefruz bir suç işleme niyeti isnad edip, o örgüt veya kişinin cezalandırılması istenemez. Oysa, cebir ve şiddet yolundan iktidara gelmeyi ve/veya bu şekilde iktidarda kalmayı amaçladığımızı dair suçlamanın iddianamedeki daya-

nağı, bu bilgi ve mantık bakımından çürük ve hatalı, hukuk ve kanun açısından geçersiz olan istidlâller serisidir. İddia edildiği yoldan iktidara gelme ve iktidarda kalma niyet ve davranışlarımızın somut, inandırıcı delilleri iddianamede gösterilmemiştir. Gösterilemezdi de, çünkü, gerçekten yoktur. O kadar ki, iddianame yer yer, tüzük ve programı incelerken, iddialarının aksine deliller bulunduğunu kabul etmek zorunda kalmıştır. Tüzük ve programda, partinin kanun yolundan iktidara yürüyen bir parti olduğunun, oylarla iktidara gelip, oylarla iktidardan çekileceğinin açıkça ifade edilmiş bulunduğunu belirtmekten kaçınamamıştır. Partinin on yıllık faaliyetlerinde de iddianamenin suçlamalarını teyit edecek deliller bulamamıştır. Durum böyle olunca, iddianame ve tüzük, program ve diğer belgelerdeki ifadelerin birer aldatmaca olduğu yolundaki mesnetsiz iddialarını tekrar etmekten öteye gidememiştir. Böylece sayın savcı bizlere isnad ettiği suçu ispat edememiş durumdadır.

İddianamenin mütemadiyen Marksizm'den, Leninizm'den sözederek soyut suçlamalarla sayfalar doldurmasının sebebi budur. Oysa insanlar böyle genel ve soyut suçlamalarla mahkemeye sevk edilip yargılanamazlar. Bir kez Anayasanın 20. maddesi düşünce ve kanaat hürriyetinin ve düşünce ve kanaatleri söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilme ve yayabilme hürriyetini garanti altına almıştır. İkincisi, suçsuz ceza olamayacağı gibi, kanunsuz suç da olmaz. Bunlar temel hukuk ilkeleridir. Kanunda suçun tarifinin, unsurlarının verilmiş olması gerekir. Üçüncüsü, 141-1 ve 142-1 maddeler hükümlerinde Marksizm, Leninizm, Komünizm, gibi terimlerle suç tarifi yapılmamış, üç unsur belirtilmiştir. Bunlar da, bilindiği üzere, özetle 1) Sosyal bir sınıfın diğer sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye, 2) Sosyal bir sınıfı ortadan

kaldırmaya, 3) Müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyetler kurmak, yönetmek, bu gibi cemiyetlere dahil olmak ve ya bu üç konuda propaganda yapmaktır.

Savcılık, 141-1 ve 142-1 ile ilgili olarak, bizlerin hangi somut fiil ve hareketlerimizle bu üç suçun üçünü birden veya birini, ikisini, işlediğimizi göstermesi, ispat etmesi gerekirdi, oysa, bizim bu suçları işlediğimize dair fiil ve hareketlerimiz ortaya konmuş değildir. Konamazdı da, çünkü yoktur. 141 ve 142. maddelerin diğer fıkraları açısından da aynı gerekler varittir. Bu dava, şu veya bu doktrinin yargılanması değildir; belli kişilerin, bizlerin, fiil ve hareketlerimizin söz konusu kanun maddeleri hükümleri açısından yargılanmasıdır. Onun için bu yargılama ve duruşmalar bu sınırlar içinde kalmak zorundadır.

Ne var ki, savcılık tanzim ettiği iddianamede böyle davranmamıştır. Büyük bir kavram ve terim karışıklığı ve bilgi noksanlığı içinde soyut suçlamalarla sayfalar doldurmuştur. Böylece yaratılmış kalın sis perdesi içerisinde gerçekleri tesbit edip belirtebilmek için, iddianamede geçen belli başlı kavramları açıklamak, bizim bunları nasıl anladığımızı izah etmek gereğini duyuyorum.

BİLİMSEL SOSYALİZM

İddianamedeki bilimsel sosyalizm-komünizm eşitlemesi yalıntıdır. Bilimsel sosyalizm, toplum olaylarına, toplumsal gelişme ve değişmelere bir bakış açısını, bu olguları bir inceleme ve tahlil metodunu ifade eder. Komünizm ise, bir toplum düzenini ve bu düzenin nasıl gerçekleşeceğine, ne nitelik taşıyacağına ilişkin doktrini ifade eder.

Bilimsel sosyalizm, sübjektif ve kişisel görüş ve değer yargılarına karşı bilimsel görüş açısını ve metodunu önerir. Buna göre toplumlar da fizikî tabiat gibi bir objektif gerçekler âleimidir. Toplumların da, bireyler olarak insanların iradesi dışında, iradesinden bağımsız objektif kanunları, gelişme seyri vardır, tabiat âleminde olduğu gibi. Onun için, herşeyden önce toplumu kendi tarihsel gelişme seyri içinde, metodlu ve sistemli bir şekilde incelemek objektif gelişme kanunlarını tesbit etmek, toplum meselelerine çözümü, toplumun kendi gelişme kanunları çerçevesi içinde, toplumu geliştiren objektif güçler alanında aramak gerekir. Masa başında oturup düşünerek ve kendi kişisel iyilik-kötülük, doğruluk-eğrilik inançlarına göre eleştiriler yaparak ve toplum düzenleri önererek hiçbir şey halledilmez.

Bu kısaca açıkladığımız, toplumsal olaylara bakış açısı ve inceleme metodu, genellikle bilimin kabul ettiği açı ve metoddur. Sosyalist olmayan, ama toplumsal realitenin de kanunları olduğunu, tabiat bilimleri gibi toplum bilimlerinin de mümkün olduğunu ve toplumların bilimsel motoda incelenmesi gerektiğini kabul eden bilim adamları vardır. Zaten bunu kabul etmeden bir iktisat biliminden, sosyolojiden, siyasal bilimden söz etmenin imkânı yoktur.

Bu bilimsel açı ve metod, sosyalizm konusunda ne anlama gelir ve ne sonuçlar verir? Şu anlama gelir, şu sonuçlara götürür;

Bilimsel sosyalizme göre, genel olarak insan toplumlarının, somut olarak her bir toplumun sosyalizme geçiş yolları, sosyalizmin her toplumda gerçekleşme biçimleri evrensel, toplumsal gelişme kanunlarına ve her somut toplumun kendi özgül şartlarına, tarihsel aşamasına ve gelişme doğrultusuna göre olacaktır, sübjektif, soyut tercihlere, masa başı teorilerine ve önerilerine göre de-

ğil. Sosyalistlerin görevi de bu evrensel, bilimsel kanunları ve kendi toplumlarının özgül somut şartlarını, niteliklerini tesbit etmek, öğrenmek ve ona göre hareket etmektir. Toplumların gidişine iradî müdahaleler, yön vermeler, kısacası izlenecek geniş anlamda sosyal politika ancak, toplumsal sistemlerin objektif gelişme ve işleme kanunlarına, yine objektif ve özgül şartlarına uygun olursa, olumlu sonuçlar verir, aksi halde bu, etkisiz ve sonuçsuz kalır; ya da, geçici süre etkili olsa dahi toplumsal hayatta ve gelişmede tıkanıklıklara, çalkantılara, giderek patlamalara yol açar.

Türkiye İşçi Partisi, toplumsal olayların, gelişmelerin, meselelerin incelenmesinde, sonuçlar çıkarılmasında, çözümler aranmasında ve bulunmasında bu açıkladığım açı ve metodun kullanılmasını ve Türkiye'de de sosyalizme geçiş ve sosyalizmi gerçekleştirme biçimlerinin, bu kısaca belirttiğim yöntemle olacağını kabul eder. Bunun için bilimsel sosyalisttir. Bunun için programının temel ilkeler adlı bölümünde, ilk ilke olarak «Bilime dayanan politika» ilkesini koymuştur.

SINIF PARTİSİ, SINIF İKTİDARI

Şimdi iddianamede daha somut noktaların incelenmesine geçelim.

Sayın Savcı İddianamede sayfalar boyu Türkiye İşçi Partisinin bir sınıf partisi olduğunu ispatlamaya çalışıyor ve anlaşıyor ki sınıf partisi olmayı cezayı müstelzim bir suç sayıyor. Boşuna zahmet etmiş. Türkiye İşçi Partisi sınıf partisidir. Bunu her zaman açıkça beyan etmiştir. Tüzüğünde ve Programında ifade edildiği üzere; «Türkiye İşçi Partisi, Türk işçi sınıfının ve onun tarihî, bilime dayanan demokratik öncülüğü etrafında

topllanmış, onunla kader birliğinin bilinç ve mutluluğuna varmış toplumcu aydınlarla ırgatların, topraksız ve az topraklı köylülerin, zanaatkarların, küçük esnafın, aylıklı ve ücretlilerin, dargelirli serbest meslek sahiplerinin, kısacası, emeğiyle yaşayan bütün yurttaşların kanun yolundan iktidara yürüyen siyasî teşkilâtıdır.»

Kol ve kafa emeği ile geçinen, yirminci yüzyılın üçüncü çeyreğinde dahi insanca yaşama düzeyine ulaşmamış, maddi ve manevi varlıklarını geliştirme imkanlarına kavuşmamış işçi ve emekçi sınıf ve tabakaların, baskı ve haksızlığa uğrayan bütün yurttaşların haklarını, özgürlüklerini, savunmakla iftihar eder.

Sınıf partisi olmak 141 ve 142 nci maddeler hükümleri muvacehesinde bile bir suç değildir. Anayasa Mahkemesi'nin sözü geçen maddeler hakkında verdiği kararda da bu husus belirtilmiştir.

Kaldı ki, bütün partiler sınıf partisidir. Ama bunu açıkça söylemezler. Burjuva partileri, büyük işçi ve emekçi kitlelerin, ara sınıfların oylarını ve desteğini kazanabilmek için «Biz sınıf partisi değiliz, kitle partisiz, milli partisiz» derler. Bir partinin hangi sınıfın veya sınıf ve tabakalar koalisyonunun partisi olduğu programından, savunduğu ve iktidara geldiği zaman izlediği politikasından bellidir. Türkiye İşçi Partisi bizdeki diğer partilerin de sınıf karakterlerini tahlil etmiş ve bunu çeşitli raporlarında, bildirilerinde açıklamıştır. Adalet Partisinde çıkan ihtilâfı, kopmayı, Demokratik Partinin ve Millî Nizam Partisinin kuruluşunu egemen sınıflar arasında (toprak ağaları, ticaret burjuvazisi, sanayi burjuvazisi arasında) meydana gelen güç dengesi değişikliği ile izah etmiştir. Keza CHP'de meydana gelen bölünmeyi, CHP'nin sınıfsal tabanını değiştirme eğilim ve çabasının bir sonucu olarak görmüştür.

Siyasi Parti nedir zaten? Sayın Savcı siyasi partileri, siyaset alanında spor kulüpleri gibi meydana gelen teşekküller mi sanıyor? Spor Kulübü kurar gibi kurulan partiler yaşamaz, veya yaşasa da, ismi var cismi yok kabildinden yaşar. Yaşayan güçlü partiler, toplumu oluşturan sınıf ve tabakalarda tabanı, dayanağı olan partilerdir. Siyasi partiler toplumdaki sınıf ve tabakaların siyaset alanında temsilcisi ve sözcüleridir ve en önemlisi, iktidar için mücadele ve iktidarı alma araçlarıdır. Kısacası, siyasi partiler sosyal sınıf ve tabakaların siyasi düzeyde örgütlenmeleridir. Bunun için partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Anayasalar ve bunlara uygun diğer kanunlar, sosyal sınıf ve tabakaların kendi siyasi örgütleri, yani partileri, aracılığı ile iktidarı almak, etkilemek, veya muhalefet yolu ile iktidar karşısında denge tutmak mücadelesinin, iktidara gelme ve iktidarda kalmalarının kurallarını, biçimlerini, siyasî mücadelenin sınırlarını vazederek, çerçevesini çizer...

Çok partili demokrasi rejimi budur. Bizde 1946'dan beri örnek alındığı boyuna tekrarlanan, hayranlık ifade edilen batı demokrasilerinde de durum budur. Batı demokrasilerinde bunun içindir ki hiçbir doktrin, hiçbir siyasi-sosyal sistem önerisi taraftarlığı yasaklanmaz. En solundan en sağına kadar bütün siyasi partilere müsaade edilir. Bu partiler fiilen de mevcuttur, serbestçe faaliyette bulunur, birbiri ile mücadele ederek iktidar için yarışır. Batı Demokrasilerinde çok partili siyasi rejim o toplumların sosyal sınıflar yapısının siyasî alanda yansımalarıdır. Sosyal sınıf ve tabakalar arasındaki ilişkiler, mücadeleler güç dengeleri siyasi partiler aracılığı ile siyaset alanında ifadesini bulur, toplumu yönetme konusunda nispi bir dengelenmeye kavuşur. Çok partili siyasi demokrasi devletin, devlet büyüklerinin yukarıdan aşağıya...

ğıya himayeci bir yönetimi değildir. Toplumdaki gruplaşmaların, güçlerin yasalar çerçevesi içinde, hak, özgürlük ve çıkarlarını gerçekleştirmeleri ve genişletmeleri mücadelelerinin dengelenmesi rejimidir.

Bu durumu, bu ortamın mevcut olmadığı bir toplumdaki, bir rejimden, —ne gerekçe ileri sürülürse sürülsün— batı örneğinde bir demokrasi rejimi olarak sözedilemez ve değildir de. Bizde batı örneği demokrasiden boyuna sözedildiği halde, batı örneği bir demokrasinin bir türlü gerçekleşmemesinin, yerleşmemesinin sebeplerinden biri de toplumsal sınıf yapısının, kuvvet oranlarının siyasi partiler aracılığı ile siyaset alanında serbestçe ifade bulamaması olmuştur. Çok partili hayata geçilirken işçi ve emekçi sınıflar partilerine, sol, sosyalist partilere müsaade edilmedi. Oysa sözkonusu dengeleme esas itibarı ile sermaye sınıfları ile emekçi sınıflar arasında oluşan dengelenmedir. Batıda sol kanat partileri, işçi ve emekçi sınıflar partileri olmayan tek bir demokratik ülke yoktur. Bizde ise bütün batı örneği demokrasi edebiyatına rağmen o demokrasilerin temel şartı yerine getirilmedi. 1961-71 arasında ise devamlı engellendi. Şimdi de yeniden yasaklanmak isteniyor.

Bunun için, mugalataları, demogojileri bir tarafa bırakıp, demokrasiden yana mıyız, değil miyiz, Türkiye’de demokratik rejimin yerleşmesine ve gelişmesine müsaade edilecek midir, edilmeyecek midir? Bu soruya açık, seçik, kesin cevap vermek gerekir. Cevap olumlu ise, «Evet» ise, o zaman çok partili demokratik rejimin gereklerini yerine getirmek zorunludur. Hem bu gerekleri yerine getirmeyeceksin, yerine getirilmesini önleyeceksin, hem de batı örneği demokrasi hayranlığı, lafazanlığı yapacaksın, işte asıl bu bir aldatmacadır, samimiyetsizliktir. Ne var ki dünya kamuoyu ve Türkiye’nin toplumsal gelişmesi ve halk oyu öyle bir çizgiye gel-

miştir ki bu aldatmacalarla ne dışta, ne içte hiç kimseyi inandırmaya imkan yoktur. Ve uzun vadede, toplumun objektif gelişme kanunları, tarihsel gelişme doğrultusu, iktidarların çıkardığı yasalardan, koyduğu yasaklardan, daha ağır bastığı ve toplumun gidişini tayin edici rol oynadığı için, toplum, zorunlu tarihsel gelişme rayına ergeç oturur. Ne var ki, kıymetli zaman kaybedilmiş, dar boğazlar daha da daraltılmış, kaçınılması mümkün bir takım badirelere yol açılmış olur.

EGEMENLİK, İKTİDAR, TAHAKKÜM

İddianamede bilerek veya bilmeyerek birbirine karıştırılan kavram ve konuların bir bölümü de egemenlik, iktidar, tahakküm arasındaki farklar ve bu kavramların anlamlarıdır.

Milli egemenlik ilkesi diğer toplumların ve bizim toplumumuzun tarihinde, egemenlik (hükümlerlik) hakkını ilahi kaynağa dayandıran ve bir sülaleye imtiyaz olarak inhisar ettiren ilkeye ve uygulamaya karşı belirmiştir ve onun reddi olarak kabul edilmiştir. İlahî kaynağa dayanan egemenlik hakkı veraset yolu ile intikal ve tecelli eder. Milli egemenlik ise, genel serbest seçimler ile ifadesini bulur. Ama milli egemenliğin gerçekleşmesi için yalnız serbest genel seçimler kendi başına yeterli değildir. İç ve dış politikada, iktisat, eğitim vb. anlamlarda, sosyal sistemler konularında çeşitli alternatiflerin öğrenilmesi, öğretilmesi, bilinmesi, tercihlerin yapılabilmesi imkânının sağlanması gerekir. Fikir, doktrin, söz, siyasi örgütlenme seçme ve seçilme hak ve özgürlükleri bunun için vardır. ve var olması elzemdir.

Milli egemenliğin bir diğer temel şartı yine milletin oyuna sunularak kabul edilmiş Anayasalar ile milli ege-

menliğin somutta kullanılış kurallarının, biçimlerinin, organlarının tesbiti, hükme bağlanmasıdır.

İktidar ise egemenliğin bu temel şartlar çerçevesi içinde ve ona riayet edilerek devlet mekanizmasını yönetme, devlet işlerini yürütme yetkisidir. Çok partili demokrasi rejimini kabul etmiş toplumlarda, biraz önce açıklamaya çalıştığım üzere, sosyal sınıf ve tabakalar siyasi düzeyde örgütlenerek bu siyasi örgütleri aracılığı ile milli egemenliğin şartları ve kuralları çerçevesi içinde iktidarı alma mücadelesi verirler. Seçimler sonucu iktidarı bu partilerden biri veya birkaçının koalisyonu alır. Böylece seçimleri kazanan partinin sınıfsal niteliğine göre iktidar da bir sınıf karakteri, sınıf muhtevası taşır. İktidarı kazanan sınıfsal siyasi örgüt (parti) elindeki yetkileri temsil ettiği sınıfın veya sınıflar koalisyonunun yararına, lehine olarak kullanmaya çalışır. Milli egemenlik ile siyasi iktidar birbirinden farklı olduğu içindir ki bizdeki siyasi literatürde ve tartışmalarda da AP iktidarından CHP iktidarından söz edilir.

Bazı hallerde ve zamanlarda iktidardaki siyasî partinin sınıfsal karakteri o kadar ağır basar ki iktidar temel yasa olan Anayasa'yı zorlama, ihlâl etme, veya ihmal etme durumuna dahi düşebilir. Türkiye'de 1961-1971 arasında, özellikle AP iktidarları döneminde durum böyle olmuştur. İlerici, emekçi halk kitlelerinden yana olan 1961 Anayasası toprak ağaları, ticaret ve sanayi burjuvazisi sınıflarının işine gelmemiş, sınıfsal çıkarlarına uygun düşmemiştir. Bunun için de bu sınıfların siyasî örgütü olan AP, layikliğe aykırı hareket etmiş, reformları yapmamış, Anayasanın çalışan vatandaş kitlesine tanıdığı sosyal-ekonomik hakları gerçekleştirilmemiş, Anayasanın plânlama, iktisadî hayatın düzenlenmesi, konularındaki hükümlerini yerine getirmemiş, özel mülkiyetin ve teşebbüsün kamu yararına aykırı olamayacağı hükmünü hiç

dikkate almamıştır. AP iktidarı «Ben milletin oyları ile geldim, milli iradeyi ben temsil ediyorum, istediğimi yaparım» zihniyeti ile hareket etmiştir. İktidara gelme yolunun meşruluğunun, iktidara geldikten sonra meşruluğu garantilemediğini, iktidarda kalırken meşru olabilmek için Anayasa'ya riayet gerektiğini bir türlü kabul etmek istememiştir. İstememiştir çünkü onun sınıfsal karakteri ve politikası Anayasa ile çatışır halde idi. Böylece AP iktidarı Anayasa dışına ve Anayasaya aykırı bir duruma düşmüştür. Biz parti olarak bu durumu, AP iktidarının politikasını, tasarruflarını, icraatını tahlil ederek yıllar boyu kamuoyuna açıkladık ve protesto ettik. AP çoğunluğu ile meclislerden çıkan Anayasaya aykırı kararlar hakkında iptal davaları açarak AP iktidarını Anayasa çizgisi içine sokmaya çalıştık.

Türkiye'nin içine girdiği ekonomik dar boğazların, kalkınma hızının düşüklüğünün, sosyal huzursuzlukların ve çalkantıların ve giderek anarşik hareketlerin temelinde yatan sebeplerden biri de budur. Sosyal huzursuzluğun, direnişlerin aldığı bazı biçimler tasvip edilmez nitelikte olabilir, olmuştur, ama unutulmamalıdır ki, bunlar dahi, son tahlilde meşruluk dışına düşen ve toplumun temel meselelerine çözüm getirmeyen bir iktidara ve onun anayasa dışı uygulamalarına karşı bir tepkidir. Gerçek sorumlu ve suçlu Anayasal meşruluk dışına düşmüş, toplumun temel sorunlarına çözüm getirmemiş, Atatürk'ün «İstiklâli tam» ilke ve politikasından sapmış, Türkiye'yi emperyalizmin siyasi, askerî, iktisadî ve ideolojik baskı ve nüfuzu altında tutmuş olan bu iktidardır.

Millî egemenlik ve iktidar kavram ve konularını böylece açıkladıktan sonra sınıf tahakkümü konusuna geçeyim. Bu daha basit ve kolay anlaşılır bir konudur. İktidara cebir ve şiddet yolu ile gelip, cebir ve şiddet yöntemlerine dayanarak iktidarda kalmak, Anayasal hak ve öz-

gürlükleri kaldırmak, Anayasal organları ve kurumları lağvetmek veya işlemez hale getirmek, iktidarın bir tahakküm biçimini alması demektir. Ve bu çeşit bir tahakküm iktidarı Anayasa'nın ve 141-1 ve 142-1 fıkraları hükümlerinin yasaklarına girer. Böylece, sınıf partisi olmaktan ve sınıf iktidarlarından sözetmek ne milli egemenliğin reddidir, ne de cebir ve şiddete dayanan bir tahakkümü amaçlamayı ifade eder.

Türkiye İşçi Partisi tüzüğünde, programında, sayısız yazılı ve sözlü beyanlarında iktidarı kazandığı zaman bu iktidarın işçi sınıfı ile birlikte bütün kol ve kafa emekçisi kitlelerin, yani milletin büyük çoğunluğunun iktidarı olacağını belirtmiştir, Sayın Savcı, beden ve kafa emeği ile toplumun maddi ve manevi zenginlikler toplamının bütün üretimini, hizmetlerini, kültür ve sanat yapıtlarını meydana getiren «değer yaratan» ve milletin çoğunluğunu oluşturan sınıf ve tabakaların kendi partileri aracılığı ile gerçekleştirecekleri iktidarını Anayasaya, demokrasiye aykırı bir zorbalık iktidarı olarak görüyor da, bir avuç mutlu azınlığın iktidarını mı demokratik ve hür bir iktidar olarak kabul ediyor? Hangisinden yanadır? Ben hiç kuşkusuz birincisinden yanayım.

Sol kanatta yer alan tartışmalarda Türkiye İşçi Partisine yöneltilen «İşçi sınıfı partisi değilsiniz, bir küçük burjuva partisisiniz» eleştirilerine karşı cevaplarımızda Türkiye İşçi Partisinin «İşçi sınıfı partisi» olduğunu belirtmişizdir, ama aynı zamanda bir işçi sınıfı partisi olmanın ne anlama geldiğini de izah etmişizdir. Sayın Savcının sosyalist teori ve pratik ile biraz ülfeti olsaydı ve bizde yapılan bu tartışmaları izlemiş bulunsa idi bilirdi ki, işçi sınıfı partisi demek **işçi sınıfına münhasır bir parti** demek değildir. İşçi sınıfının politik hareketini, sosyalist hareketi, işçi sınıfının dar sınıf sınırları içine sıkıştırmak, sadece işçi sınıfına münhasır meseleler ile, haklar

ile, çıkarlar ile meşgul olan bir hareket haline getirmek, sosyalizmden sapma sayılır ve buna «Ekonomizm», «Sendikalizm» veya «Uvriyerizm» sapması adı verilir; Bu çeşit sapmalar ve sapma eğilimleri ile kesin mücadele edilir. İşçi sınıfının politik partisi, işçi sınıfının kendi günlük dar çıkarları, meseleleri, sınıf sınırları dışına çıkartıp ona bütün toplumun, özellikle kapitalist sömürüden, baskıdan, haksızlıklardan muzdarip diğer bütün emekçi halk kitlelerinin sorunlarını, haklarını kapsayan geniş bir görüş açısı vermeye çalışır. Sosyalizm ve Sosyalist Parti diğer emekçi kitlelerin meselelerine de çözümler önerir ve iktidara geldiği zaman çözümler getirir, ama, burjuva ideolojisi açısından değil sosyalizm açısından. İşçi sınıfının sosyalist partisi diğer kol ve kafa emekçisi kitlelerin ittifakını, desteğini kazanmaya çalışır ve zamanla kazanır.

Ama bütün bunları işçi sınıfı partisi olduğu için yapar. İşçi sınıfının öncülüğü sorunu da bu noktada belirir. Diğer emekçi sınıf ve tabakalar ne kadar sömürülse, yoksullaşsa, haksızlığa uğrasa kendi sınıf güçleri ve hareketleri ile iktidara gelemeyizler, kendilerini sömürü ve baskılardan kurtaramazlar, çünkü bunlar temel sınıflar değildirler. Feodal, otokratik düzenlerde bu sınıflar gelişen ve güçlenen burjuvazi ile birlikte feodal beyler sınıfına ve otokrasiye karşı hareket ederler, burjuva demokratik devrimin kitle gücü olurlar. Kapitalist sömürünün ve baskının yoğunlaştığı dönemlerde ise işçi sınıfının sosyalist ideolojisine ve politik hareketine meylederler ve giderek işçi sınıfının müttefikleri, destekleyicisi durumuna girip sosyalizm mücadelesine katılırlar.

Böylece, işçi sınıfı öncülüğü tarihsel, sosyolojik bir olgu (bir vakıa) olarak ortaya çıkar. İşçi sınıfı bilinclendiği ölçüde de bu öncülüğü bir tarihsel görev olarak yüklenir ve yerine getirir. Bunun içindir ki işçi sınıfının

öncülüğü, parti programında da belirtildiği üzere, işçi sınıfına bir imtiyazlı üstünlük tanımak ve kazandırmak sorunu değildir. İşçi sınıfı öncülüğü, kapitalist toplumun sınıf yapısından, bu yapıda çeşitli sınıfların objektif ve ideolojik durumundan ve fraksiyonlarından çıkmaktadır. Sayın Savcı bu konulara daha yakından eğilse idi, parti programındaki, işçi sınıfı öncülüğü bu sınıfa bir imtiyaz, bir üstünlük tanımak değildir ifadesini bir aldatmaca saymak basitliğine ve hafifliğine düşmezdi. Kaldı ki, Savcı bir aldatmaca olduğu iddiasının dayanağını, delillerini verebilmiş, ispatlayabilmiş de değildir.

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİNİN DEMOKRASİ ANLAYIŞI

İddianamede, bizim gerçekleştirmeyi amaçladığımız düzende halktan kopuk bir yönetimin, bir parti bürokrasisi yönetiminin meydana geleceği ileri sürülmektedir. İddianamenin 24 ncü sayfasının 1 nci paragrafında bu konu üzerinde durulmaktadır. Ama yine bu konuda da partiye veya şahıslarımıza ait hiçbir belge, delil ortaya konmamakta, hiçbir fiil ve hareketimiz gösterilmemektedir. Daha önce açıkladığım ve çürüklüğünü, hukukî geçersizliğini gösterdiğim benzetme mantığı ile hareket edilerek, Marksist - Leninist - Komünist partiler iktidarı böyledir, Türkiye İşçi Partisi de bu nitelikte bir parti olduğu için onun iktidarı da öyle olacaktır hükmüne varılmaktadır.

Oysa Türkiye İşçi Partisi'nin demokrasi anlayışı, nasıl bir yönetim amaçladığı parti programında ayrıntıları ile açıklanmıştır. Program partiyi bağlayan bir belgedir. Bunun için de geçerli hukukî delil niteliğindedir. Parti programının «Temel İlkeler» başlıklı üçüncü bölümünde, «Halkın günlük hayatında gerçekleşen demokrasi» ara başlığı altında ikibuçuk sayfa tutan kısımdan bir pa-

ragrafı duruşma zabıtlarına geçirtmek ve Sayın Savcı'nın iddiasının mesnetsizliğini göstermek için okumak isterim.

«Türkiye İşçi Partisi'nin halkçılık anlayışına göre, demokrasi sadece politik hayata ve düzene özgü bir rejim değildir. Sosyal hayatın ve kurumların tümü demokrasi kavramının kapsamına girer. Demokrasi, toplumun bütününe kapsadığı zaman, ancak, biçimde kalan bir rejim olmaktan çıkar, ekonomik ve sosyal bir öz kazanarak tam anlamında gerçekleşir. Devletin emekten yana olması, yapılan işlemlerin reformların gerçekten halk yararına olabilmesi için, halk kitlelerinin toplum hayatının her kesiminde, bütün kademelerde söz ve karar sahibi olması gerekir. Devletin ve toplum işlerini yürüten her türlü merkezi teşkilâtın haktan kopmuş, katılaştırmış, kırtasiyeciliğe boğulmuş bir hal almaması için halkın her kesiminde, her kademede aktif iştiraki kaçınılmaz bir zorunluktur. Türkiye İşçi Partisi, demokratik düzende halka çeşitli ortak maksatlar için teşkilâtlanma imkânını tanıır, halkın toplum işleri ile ilgilenmesi için gerekli ortamı yaratır. Her işte halkın şevkli ve istekli çabasını sağlamayı şart sayar. Halk, toplum hayatının her alanında yönetim ve denetimine etkili bir şekilde katılacaktır. Üst kademeler ile alt kademeler, merkezi teşkilât ile mahalli teşkilât kademeleri arasında karşılıklı münasebetler ve etkiler sistemi kurulacak ve bu bağların kopmamasına, karşılıklı alışveriş kanallarının tıkanmamasına özellikle dikkat edilecektir»

Bu mudur Parti bürokrasisi yönetimi, tahakkümü?

Türkiye İşçi Partisi bu demokrasi anlayışını daha sonraki beyan ve tutumu ile de sürdürmüştür. Sol kanatta yer alan tartışmalarda, işçi sınıfının sayıca az ve bilinçlenmemiş, emekçi halk kitlelerini ters şartlandırılmış

bulup da, devrimci gücün sivil-asker ara tabakalar olduğunu bu güçlerin iktidarının halk yararına işler yaparak sonradan halkın desteğini kazanabileceğini ileri süren görüşlere ısrarla karşı çıkmış, işçi ve emekçi halkın gücü, katkısı olmadan tepeden inme sosyalizm olamaz, köklü dönüşümler yapılamaz tezini savunmuştur. Son on yılın yayınlarında yer alan tartışmalar gözden geçirilince bu açıkça görülür. Ve bu yayınları, tartışmaları izlemiş olan herkesce de bu hakikat bilinmektedir.

DEVİRİM VE İHTİLAL KAVRAMLARI

İddianame, bizim cebir ve şiddet yolu ile Anayasa dışı yollardan iktidara gelmeyi öngördüğümüzü ispat zımında devrim ve ihtilâl kavramlarını eş anlamda kullanmaktadır; yani, yine bir kavram karışıklığı ve demagoji yolu ile bizi suçlama yoluna başvurmaktadır.

İddianamenin 20 nci sayfasında, 4 ncü Büyük Kongre Kararlarının birincisinde sosyalist devrim aşamasından sözedildiğini belirttikten sonra, «buradaki devrim mevcut düzenin Anayasa ve Halka rağmen zor kullanılarak değiştirme hareketidir» denilmektedir. Böyle olduğunun delili, ispatı nerede? Yok. Yalnız yine komünizm'e atıf yolu ile bu iddia ispatlanmak isteniyor. Ve aynı paragrafın biraz aşağısında «Sosyalist devrim sözü komünistlerin dilinde komünist ihtilâl olarak kullanılır» deniliyor. Sonra bunun böyle olduğunun ispatı, delili olarak Türkiye dışında yayınlanan bir gazetede bir yazı gösteriliyor ve bu gazete için partinin «yayın organı halinde gördüğümüz» ibaresi kullanılıyor. Türkiye İşçi Partisinin ülke dışında yayın organı yoktur; adı geçen gazetenin yayınlanması ve yazıları ile de partinin hiçbir ilgisi, ilişkisi yoktur.

Savcı, sözkonusu iddiası için delilleri partinin tüzü-

günde, programında, on yılda sayısı binleri bulan bildiri, konuşma metinleri, kurul raporları gibi belgelerinde bulunması gerekirdi. Bunlarda hiçbir suç delili, unsuru bulamayıp da dış ülkede çıkan bir gazetenin bir yazısına başvurması, suçlayıcı iddiasının zayıflığını, mesnetsizliğini, geçersizliğini ortaya koyar.

Şimdi devrim ve ihtilâl kavramlarının anlamlarına geçeyim. Devrim kavramının bir geniş sosyal anlamı, bir de daha dar politik anlamı vardır. Geniş sosyal anlamda devrim, bir sosyal sistemden diğer bir sosyal sisteme geçiştir; Örneğin, feodalizmden kapitalizme, kapitalizmden sosyalizme geçiş. Bu geniş sosyal anlamda devrim, uzun bir zaman süresinde oluşur, olgunlaşıp gerçekleşir. Bu zaman içinde yer alan devrimci süreçte bir dönem gelir ki toplumun sosyal sınıf yapısı niteliksel bir değişim gösterir. İktisaden güçlü ve nüfuzlu olan, buna dayanarak siyasî iktidarı elinde tutan eski egemen sınıf yitirdiği iktisadî gücü ve nüfuzu ile birlikte siyasî iktidarı da kaybeder. Yeni gelişmiş ve güçlenmiş sınıf siyasî iktidarı alır. Bu, siyasî anlamda devrimdir.

Bu siyasî anlamda devrim ihtilâl yolu ile de olabilir, barışçı demokratik yoldan da. İhtilâlin gerekli olduğunun savunulduğu hallerde ve zamanlarda, bu, zorunlu ve evrensel bir toplumsal kanunun gereği olarak değil, somut özgül şartların sonucu olarak ileri sürülür. Bu şartlar da şudur: İktisadî gücünü ve fonksiyonunu yitirmiş, toplumun, devleti yönetmede acze düşmüş eski egemen sınıfların ve bunların yönetimlerinin iktidara yapışmaları, barışçı ve yasal yoldan iktidarı devretmeye yanaşmamaları, iktidarlarını sürdürebilmek için cebir ve şiddet uygulamalarına başlamaları. Bu durum, iktidar değişikliğinin barışçı, demokratik olmayan yoldan, ihtilâl yolundan gerçekleştirilmesi hareketlerine meydan verir.

Sayın savcının iddiası hilâfına, bugün Marksist-Le-

ninist çevrelerde, özellikle Batı'da, ihtilâlin zorunlu olup olmadığının tartışıldığı ve zorunlu olmadığı görüşlerinin ileri sürüldüğü görülmektedir. Nitekim bugün batının en büyük iki komünist partisi, Fransız ve İtalyan partileri, barışçı, demokratik yoldan iktidara gelmeye ve iktidara katılmaya hazırlanmaktadır. Fransız Komünist Partisi, Fransız Sosyalist Partisi ile birlikte seçimlere girmek ve kazandıkları takdirde birlikte bir koalisyon hükümeti kurmak üzere şimdiden görüşmeler yapmaktadır. İtalya'da ise Komünist Partisi'nin hükümete iştirakinin uzunca bir süredir tartışıldığı bizim basınımıza kadar yansımıştır. Şili'de de Marksist Allende Hükümeti barışçı demokratik yoldan iktidara gelmiştir, ve Şili Anayasası çerçevesinde iktidarda kalmaktadır; ama Şili toplumunun kapitalizmden sosyalizme geçişini sağlayacak bir politika güttüğünü de saklamamaktadır.

Türkiye İşçi Partisinin Anayasa çerçevesi içinde, barışçı ve demokratik yoldan iktidara gelmesi ve iktidarda kalmayı öngördüğü partiyi bağlayıcı belgeleri ortadadır. Türkiye İşçi Partisinin 10 yıllık davranış ve hareketleri de ortadadır. Bu uzun sürede parti toplantıları, kongreleri, binaları kaba kuvvet saldırılarına, baskınlarına uğradığı halde parti yönetimi bu çeşit mücadele usullerine rağbet etmemiştir. Anarşist terörist hareketlere karşı kesin vaziyet almıştır ve bu vaziyet alışını defalarca kamu oyuna açıklamıştır.

Türkiye İşçi Partisinin Anayasa çerçevesi içinde mücadeleyi ve iktidara gelmeyi öngörüşünün sebebi, sadece, açık yasal bir örgüt oluşundan değildir. Anarşist terörist hareketleri, gerilla strateji ve taktiklerini geçerli, çıkar yol görmediği, bu yollardan meselelerin çözümlenmesinin toplumsal gelişmeyi sosyalizm doğrultusuna sokmanın mümkün olmadığını bildiği içindir de. Bilime dayanan politika ilkesini benimsediğini, sosyalizme geçiş yolları-

nın ve sosyalizmi gerçekleştirme biçimlerinin evrensel toplumsal gelişme kanunlarına ve her toplumun kendi tarihsel özgül şartlarına göre olacağını belirtmiştim. Bu açıdan da anarşist terörist hareketler gerilla strateji ve taktikleri reddolunur.

Sırası gelmişken şuna da işaret etmek isterim ki, politik devrimin bir biçimi olan ihtilâl ile anarşizmi, terörizmi ve gerillacılığı da birbirine karıştırmamak lâzımdır. İkisi aynı şey değildir. Toplumların tarihinde başarılı ihtilâller görülür. Bizim tarihimizde de Millî Kurtuluş Savaşı içe dönük cephesi ile bir ihtilâldi; otokrasiye (saltanat ve hilâfete) ve onu destekleyen tutucu sınıf ve güçlere karşı bir ihtilâl hareketi idi. İhtilâllerin de bir sosyal kanuniyeti, determinizmi vardır. Toplumlarda belirli objektif şartlar ve belirli ideolojik şartlar meydana gelmedikçe ihtilâller vukua gelmez; ihtilâlcî teşebbüsler belirse bile sonuç vermez, maceracı çıkışlar olmaktan ileri geçmez.

Bunun için, Türkiye'nin 12 Mart arifesinde, beyinleri yıkarcasına mütemadiyen tekrarlanan deyim ile bir «Kızıl İhtilâl» eşliğinde olduğu iddiası, ya sosyolojik bilgisizliğin, ya politik demagojinin, veya her ikisinin ifadesinden başka birşey değildir. Anarşist terörist hareketlerin şehir ve kır gerillası stratejisinin kesinlikle başarı şansı yoktur. Ve bunlar mevcut kanunlarla önlenebilirdi. Zamanın iktidarı bu konuda aciz de değildi. Ama egemen sınıfları tedirgin eden Anayasayı değiştirme, hiç değilse hazırladığı birtakım kanunlarla Anayasal hak ve özgürlükleri kısıtlama, demokratik ortamı daraltma, uyanan işçi ve emekçi kitlelerin demokratik hak ve özgürlüklerine sahip çıkma hareketlerini önleme amacıyla giriştiği ve niyetlediği teşebbüslere kamuoyunu hazırlamak, gerekçe göstermek için olayların hızlanıp şiddetlenmesine iktidar göz yumuyor, hatta el altından destekliyordu. Sö-

zünü ettiğimiz olaylar çarpıcı, heyecanlandırıcı olaylardır; güdülen maksat için propaganda edilmeye elverişli olanlardır. Ne var ki, toplumsal gidiş ve politika açısından en göze çarpıcı, heyecanlandırıcı olaylar mutlaka en önemli olaylar değildir. Derinden akan sular gibi, toplumsal yapıda alttan alta olan değişimler, ve gelişmeler daha önemlidir, daha etkindir. Marifet yüzeydeki çırpıntıları değil, derindeki akıntıları görebilmek, doğru değerlendirebilmektir.

İşte bir yandan 1961 Anayasası ilerici, halktan yana Türkiyenin toplumsal gelişmesine set çekmeyen bir Anayasa olduğu için, öte yandan yukarıda özetlediğim tahliller ve vardığımız gerçekçi sonuçlar dolayısıyla ki, T.İ.P. Anayasa çerçevesi içinde mücadele vermeyi ve iktidara gelmeye çalışmayı seçmişti. Anayasal hukuk düzeni, demokratik ortam devam etseydi, Anayasa gittikçe daha tam uygulanarak, demokratik ortam sürekli gelişerek devam etseydi, kapitalizmden sosyalizme geçiş barışçı, demokratik yoldan gerçekleşebilirdi. Şimdi, yeralmakta olan olumsuz gelişmeler ışığı altında, Türkiye'nin geleceği için aynı şey söylenemez. Bütün toplumlar, şimdi emperyalist-kapitalist dünyanın lideri olan Amerika Birleşik Devletleri dahil er geç sosyalizme yönelecektir. Bu, insan toplumlarının genel evriminde evrensel toplumsal kanun olarak görülüyor. Sosyalizme doğrulma ve geçme barışçı demokratik yoldan mı olacaktır? Yoksa ihtilâl yolu ile mi olacaktır? Bu sorunun cevabını her toplumun özgül somut şartları, özellikle egemen sınıflarının ve iktidarlarının tutumu tayin edecektir.

İddianamenin burjuva demokratik devrimden ve sosyalist devrimden kongre kararında sözedilmesini cezayı gerektiren bir suçmuş gibi ele almasındaki mantığın tutar tarafı yoktur. Çağımızda, devrimler, konusun-

da burjuva demokratik devrim ve sosyalist devrimden başka bir devrim sözkonusu değildir. Herhalde feodal devrim, köle toplumu, aşiret ve kabile toplumları devrimleri olacak değildir.

DEVLETÇİLİK, ÖZEL SEKTÖR SORUNLARI

Bütün az gelişmiş veya gelişmekte olan toplumlarda iktisadî devletçilik politikası uygulanmakta, ekonomide bir devlet sektörü oluşmaktadır, ve bu sektör ağırlık kazanmaktadır. Sosyo-ekonomik bir zorunluk olarak, objektif toplumsal bir gelişme olarak bu süreç yer almaktadır. Türkiye'de de durum böyledir.

Öte yandan, tekelci kapitalizm aşamasında ilerlemiş toplumlarda da devletin ekonomiye müdahalesi artmakta, hattâ tekelci kapitalizm, devlet tekelci kapitalizmine dönüşmektedir.

Her iki halde de devletçilik politikası ve ekonomide devlet sektörü konusunda cevaplanması gereken temel soru şudur: Devletçilik politikası ve devlet sektörü sermayeci sınıfların, mutlu azınlığın dolaylı kontrolünde ve hizmetinde mi olacaktır, olmalıdır? Yoksa, işçi ve emekçi geniş halk kitlelerinin denetiminde ve hizmetinde mi olacaktır? Devletçilik politikası özel sektörü, burjuvaziyi palazlandırmak, zenginleştirmek amacına yönelik ve fiilen bunu sağlar mı olacaktır, yoksa, milli ekonominin bütünü ile en hızlı tempoda, tutarlı, dengeli, geniş halk kitlelerinin refahını sağlayacak biçimde kalkınmasını amaçlar ve gerçekleştirir mi olacaktır?

Biz sosyalistlerin cevabı ikinci şıktır. Türkiye'de ise devletçilik birinci şık tercih edilerek uygulanagelmıştır. Bunun için de hızlı, dengeli, tutarlı bir kalkınma, geniş halk kitlelerinin refahı sağlanamamıştır. Giderek devlet

sektörü bir çıkmaza girmiştir. Öyle ki, devlet sektörü ve işletmeleri konusunda «birşeyler yapmak», tedbirler almak hususunda hemen herkes birleşir hale gelmiştir. Tabii, asıl mesele, yapılacak «birşey» lerin ne olması gerektiğidir. Tartışmalı konu, sorunun can alıcı noktası budur.

Türkiye İşçi Partisi iktidara geldiğinde özel sektörü ortadan kaldırmıyacağını ve bu konuda izleyeceği politikayı programında açıklamıştır. Parti, yasal yasaklardan korunmak için böyle yapmamıştır, yani iddianamenin deyişi ile, bir aldatmaca değildir bu. Bilimsel, gerçekçi politikayı benimsediği içindir. Devletleştirme demek, bu muameleye tabi tutulan sektörü, işletmeyi merkezî karar ve yönetime bağlamak demektir. Bunun başarılı olabilmesi için sözkonusu sektörde üretim güçlerinin belirli bir gelişme aşamasına ulaşmış, işletmelerin teknolojik ve organizasyon açısından belirli bir düzeye ve büyüklüğe erişmiş olması gerekir.

Teknolojik ilerleme ve üretimin organizasyonundaki gelişmeler sonucu modern ekonomiler ve işletmeler binlerce işçi ve personel çalıştırır ve çok sayıda çeşitli işletmeler bir tek merkezî yönetimde birleşir hale gelmektedir. Bu ekonomik süreç kapitalist sistemde tekelleşme, monopollere yol açmaktadır. Hattâ bugün tekeller birleşerek çok-milletli süper monopoller teşkil etmektedir. Monopoller, ellerinde muazzam sermaye toplamış küçük bir sermayeci sınıfa ekonomiyi hakim olmak, devlet siyasetini nüfuzları altına almak, çalışan geniş kitlelerin çalışma şartlarını, gelir bölümündeki paylarını kontrol edebilmek imkânlarını vermektedir. Binaenaleyh, Türkiye'de özel sektör tekelleşmeye doğru gittiğinde, işletmeler ve bunların organizasyonu belli bir çizgiye ulaştığında bunları devletleştirmek hiç şüphesiz kamu yararı gereği olacaktır.

İddianamenin, özel sektörün plân dahilinde bir düze-

ne bağlanması, milli ekonominin yararlı bir parçası haline getirilmesi konusundaki görüşlerimize karşı çıkması anlaşılır şey değildir. Hele bizi, «tüketime müdahale», işe göre ücret, emeğe göre gelir önerilerimizle suçlamaya kalkması, tabir mazur görülsün, düpedüz gülünç durmaktadır, Sayın Savcı, Anayasanın özel mülkiyet ve özel teşebbüs konularında koyduğu «kamu yararına aykırı olamaz» hükmünün anlamını ve önemini anlamamış, Anayasanın iktisadî ve sosyal hayatın düzenlenmesi, yatırımların yöneltilmesi konularında devlete yüklediği görevleri ve tanıdığı yetkileri hiç incelememiş görünüyor. Anayasa'nın bu çok önemli hükümleri dikkate alınmış, uygulamaya geçirilmiş olsaydı Türkiyenin bugün kalkınması, ekonomik durumu, ekonominin bütünü içinde özel sektörün konumu çok farklı olurdu.

Gerçek plânlama üretim ve tüketim alanlarını kapsar şekilde yapılır. Bugün bile, işletme vergisi tüketime müdahale değil de nedir? Resmi ağızlar tüketimin kısıtlı yatırımlara fon yaratılması gerektiğini, vergilemenin bunu sağlayacağını açıkça ifade etmiyorlar mı? İşe göre ücret, emeğe göre gelir ilkelerine riayet edilmesinde parazitlerin haksız kazançlarına alabildiğine müsaade mi edilsin?

KÜRT HALKI KONUSU

İddianamenin, delil olarak 4 ncü Büyük Kongrenin 8 no'lu kararına ve partinin «Faşizme Hayır» kampanyasında dağıtılmış bildiriye dayanarak T.C.K.'nun 141-4 ve 142-3 maddeleri açısından bizleri suçlaması da geçerli değildir. Kongre kararının hangi ifadelerinde hangi suç unsurları bulunduğu ve sözügeçen maddeler kapsamına girdiği gösterilmiş, ispatlanmış değildir.

İddianame bu konu ile ilgili kısmında, Kongre kararında «... Türkiye'nin doğusunda Kürt halkının yaşamakta olduğunu kabul ve ilân eder...» denildiğini belirttiikten sonra, hemen ardından, şu hükmü vermektedir:

«Burada Anayasamıza göre Türk olan ve Türk vatanına sadakatla bağlı bulunan insanları Bilimsel Sosyalizm (Marksist-Leninist görüş) ve sosyalist devrim (Komünist ihtilâl) amaçları ile bir malzeme gibi istismar etmektedirler.»

Aynı paragrafın biraz daha aşağısında da «Etnik ayrılıkları sömürerek ayaklanmaları, ayrılıkları teşvik etmek, etnik ayrılıkları kızıl ihtilâlin bir vasıtası olarak kullanmak her yerde komünistlerin izledikleri usuldür» denilmektedir.

Görülüyor ki, iddianamenin aynı paragrafından aldığımız bu üç cümle birbirinden tamamen kopuk kalmaktadır. Doğu bölgesinde Kürt halkının yaşadığını söylemiş olmaktan, bu insanların komünist ihtilâl için bir malzeme gibi istismar edilmesi sonucu nasıl çıkar anlamak mümkün değildir. Etnik ayrılıkları sömürerek ayaklanmaları, ayrılıkları teşvik etmek babında ne yapmışız o da söylenmiyor. İddianamenin diğer kısımlarında olduğu gibi bu kısmında da ileri sürülen suçlamalar soyut, mesnetsiz, delilsiz iddialar olarak havada kalmaktadır.

Bu noktada şu hususu da kısaca belirtmek isterim: Diğer konularda olduğu gibi bu konuda da savcı bir kavram karışıklığına düşmekte, «Halk» ve «Millet» kelimelerini eş anlamda kullanmaktadır. Oysa bir millet bütünlüğü ve birliği içinde çeşitli etnik topluluklar (Halklar), dil, din, mezhep grupları bulunabilir. Anayasanın, devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür tanımını getirmesi, Türk'ün tarifinde başka sosyolojik kıstaslar koymaması bundandır. Milletın bileşiminde bu çeşitli

toplulukların bulunması, bunların bir devletin vatandaşları bütünü, millet bütünü olarak kaderde, kıvançta, tasada ortak ve belli amaçlar ve ülküler etrafında birleşmiş olmalarına engel değildir.

İddianame, meseleyi sadece bir bölgesel kalkınma sorunu olarak ele almayışımızı da kendi başına bir suç sayıyor, bize «İtiraf»lar atfediyor. Oysa ortada itiraf edecek bir husus yok, bizim sarih beyanlarımız vardır. Daha 1964 Şubatında kabul edilen parti programında mesele sadece bir bölgesel kalkınma sorunu olarak ortaya konmamıştır, böyle olmadığı belirtilmiştir. O günden bugüne kadar mesele hep böyle iki yönlü ele alındığı halde hiçbir kanunî takibat açılmamıştır. Anlaşılan bütün kabahatimiz kongre kararında Halk kelimesini kullanmış olmamızıdır.

Neden mesele sadece bir ekonomik kalkınma meselesi değildir? Çünkü, doğu bölgesindeki yurttaşlara Anayasanın 12 nci maddesinin emrettiği ve demokrasinin gerektirdiği eşit muamele yapılmamaktadır. Anayasanın 12 nci maddesi «Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin kanun önünde eşittir» hükmünü koyduğu halde Doğu bölgesinde Kürtçe konuşan yurttaşlarımız bundan dolayı ters muamelelere, baskılara maruz bırakılmaktadır.

1970 yazında Doğu illerinde kaçak silâh ve suçlu arama gerekçesiyle yapılan komando hareketleri ve bu konuda gazetelerde çıkan haberler ve seri halinde uzun röportajlar bu ayırım gözetilen muamelelerin ne derecelere kadar vardığını gözler önüne sermiştir. Bu utanç verici, mutlaka önlenmesi gereken bir durumdu. Meseleyi derhal senatörümüz vasıtasıyla İçişleri Bakanına tevcih olunmuş yazılı soru şeklinde Senatoya götürdük. Daha sonra Temmuz ayında memleketin karşılaştığı ciddi sorunlar konusunda Cumhurbaşkanıya sunduğumuz muhti-

rada bu sorunu da ele alarak bu çeşit hareketlerin Anayasaya aykırılığını ve devletin bütünlüğü açısından taşıdığı tehlikeleri belirttik.

Daha önceki yıllarda da Doğu'da eşkiya takibi hareketlerinde halkın uğradığı gadir ve eziyet de gazetelere aksetmiş, yine röportajlar yayınlanmıştır. O zaman da parti grubu olarak meseleyi birkaç kere Meclise getirmiş, Doğu illerinde idare-halk ilişkilerinin bozukluğuna Hükümetin dikkatini çekmiştik.

1970 yazını izleyen sonbaharda toplanan 4 ncü Büyük Kongre aktüel hale gelen bu sorun üzerinde de durmuş ve bilinen 8 numaralı kararı almıştır. Bu kararda 141-4 ve 142-3 maddeleri hükümlerine giren hiçbir husus yoktur. Savcılığın Kongre kararını bu maddeler hükümleri ışığında inceleyip tahlil etmesi, karardaki bu maddeler hükümlerine giren suç unsurlarını bir bir göstermesi gerekirdi. Bunu yapmamıştır. Yapamazdı da, çünkü kararda bu suç unsurları yoktur.

8 numaralı Kongre Kararının son paragrafının İddianamede verilen yorumu, savcılığın konuyu kavramaktan ne kadar uzak olduğunu göstermektedir. Partinin, Kürt Halkı sorununa işçi sınıfının sosyalist devrim mücadelesinin gerekleri açısından baktığının ifade edilmesi, millî bütünlük ve birlik açısını reddetme anlamına gelirmiş gibi bir yorum yapılmıştır. Savcının bilmesi gerekir ki, millî birlik ve bütünlük sosyalizmle gelişen birşey değildir. Türkiye sosyalist düzene geçtiği zaman millî birlik ve bütünlük çok daha sağlam temellere oturacaktır. Kararın son paragrafı, Türkiye'de işçi ve emekçi sınıfların sosyalist hareketinin birliğini Kürt halkı sorunu dolayısıyla bölünmesine müsaade edilmeyeceği anlamına konulmuştur. «Böl ve hakim ol» düsturu, egemen burjuva sınıfların ve iktidarlarının politikasıdır. Aynı kararın daha önceki bir paragrafında partinin bütün ırkçı şoven-

milliyetçi akımlara karşı olduğunun belirtildiği de hatırlanırsa son paragrafın anlamı büsbütün açığa çıkar.

Bütün mesele, birlik ve bütünlüğün baskı ve şiddet yöntemleri ile, zorla muhafaza edileceği midir, yoksa Anayasal hak ve özgürlüklerde eşitlik esası üzerinde mi perçinleştirileceğidir.

Bu konudaki görüşlerimizi iyi ifade ettiği kanısında olduğum, Cumhurbaşkanına sunduğumuz muhtıradaki konu ile ilgili bölümü burada okumak isterim. Muhtıranın bir suretini bu ifademe ek olarak sunuyorum.

Anayasanın başlangıç kısmındaki, milletin bütün fertlerinin kaderde, kıvançta ve tasada ortak bölünmez bir bütün olması ilkesi de, Doğu illerinde uygulanagelmemiş ayırım gözeten muamelelerin, baskı ve şiddet yöntemlerinin son bulmasını, Anayasal hak ve özgürlüklerde eşitliğin fiilen sağlanmasını gerektirir.

DIĞER KONULAR

Bu dava Partinin tüzel kişiliği hakkında olmayıp, bizlerin şahıslarımız hakkında açılmış bir dava olduğu halde, İddianamede şahsıma ait çok az şey vardır. Bunlara kısaca değinmek isterim.

İddianamenin baş kısmında, her nedense, «Türkiye' de Komünist hareketlere kısa bir bakış» gerekli görülmüştür. Herhalde Türkiye İşçi Partisinin bu hareketlerin bir parçası olduğu izlenimini yaratmak için olacak. Bu tarihtede benimle ilgili olarak Barışseverler Derneğinden de sözedilmektedir.

Bu Derneğin dağıttığı bir bildiri dolayısıyla açılan dava Askerî Mahkemede görüldü. O zaman da derneğin dışarı ile ilişkisi olduğu, çuval dolusu evrak ele geçirildiği haberleri yazıldı, gazetelerde manşet oldu. Ama mu-

hakeme sırasında Derneğin ne dışta, ne içte gizli ilişkileri bulunmadığı, bu konuda çuval dolusu değil, tek bir belge ele geçirilmediği ortaya çıktı. Komünformda bir barışseverler teşkilâtı kurulmuş bulunmasına ve bizim derneğin onun bir yan kuruluşu olmasına da fiilen imkân yoktu, çünkü 1950 de Komünform çoktan dağılmış, ortadan kalkmış bulunuyordu.

Bildiri dolayısıyla T.C.K. nun 161 nci maddesi 4 ncü fıkrasına göre 15 aya mahkûm edildim. Askerî Yargıtayın tasdik kararı 2 ye karşı 3 oy çoğunluğu ile alınmıştı. Yargıtay Heyetinin 2 askeri Yargıç üyesi mahkumiyet kararına muhalif kalarak uzun muhalefet şerhi vermişlerdi. Mahkumiyet kararı hukukçu olmayan subay üyelerin oyları ile onaylanmıştı. 161 nci maddenin 4 ncü fıkrası o kadar antidemokratik nitelikte idi ki, 1960'dan sonra yürürlükten kaldırıldı.

İddianamede verilen bilgilerin ne derece sıhhatli olduğunu göstermek bakımından bir iki nokta üzerinde daha kısaca duracağım. İddianamenin yine tarihçe bölümünde şöyle bir cümle var: «Sanık Behice Boran'ın da yöneticileri arasında bulunduğu «Yurt ve Dünya», «İleri Adımlar», «Sertellerin Çıkardıkları», «Tan Gazetesi» de G.T.K.P.'nin denetimi altında parti görüşlerini günü güne aksettiriyordu.»

Bu tek cümlede şu yanlışlar vardır:

- 1) Çıkardığım ikinci derginin adı İleri Adımlar değil, sadece «Adımlar»dı.
- 2) Bu dergilerin yöneticileri arasında değildim, her ikisinin de sahibi ve Yazı İşleri Müdürü idim.
- 3) Bu dergilerde G.T.K.P.'nin görüşlerini günü güne aksettirmiş olmamın imkânı yoktur, çünkü aylık dergilerdir. Üstelik siyasî dergiler değillerdi, fikir ve sanat dergileri idi. Memur olmam (Dil

Tarih ve Coğrafya Fakültesinde Doçent'tim) siyasi dergi çıkarmama kanunen engeldi.

Yanlış bilgiye diğer iki örnek de Sadun Aren ile benim ve Emek Grubunun Kongre'de bildiriler dağıtmış olmamız iddiasıdır. Ne ben, ne Aren, ne Emek Grubu Büyük Kongrede bildiri dağıtmış değiliz. İddianameye eklenen, dağıtılmış olduğu iddia edilen metinler benim kalemimden çıkmamıştır, kime ait olduğunu da bilmiyorum. Benim bildiğim kadarıyla, Kongre süresince iki bildiri dağıtma teşebbüsü oldu. Partiye karşı olan iki sol grup mensupları kongrenin yapıldığı binanın antresinde bildiri dağıtmaya teşebbüs ettiler ama bu teşebbüs Partili Görevliler tarafından engellendi.

İddianamenin İstanbul Eminönü ve Gaziosmanpaşa ilçeleri, Partizan dergisi ve İstanbul İl Örgütünün 1970 Haziranında yayınladığı bildiri konusundaki iddiaları üzerinde durmayacağım. Parti mahalli örgütlerinin faaliyetlerinin partiyi bağlamadığı siyasî partiler kanununun 111-2 ve 111-3 maddelerinde belirtilmiştir; şahıslarımızı ise hiç bağlamaz.

Kaldı ki, adı geçen mahalli örgütler sözü geçen bildirileri yayınladıkları tarihte Parti yönetimine muhalif hiziplerin elinde idi. 4 ncü Büyük Kongreden sonra bu örgütlerin yönetim kurullarının tümü değişmiştir.

Partinin Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonları (DİSK) ile ilişkilerinde kanunlar muvacehesinde suç teşkil edecek hiçbir husus yoktur. Bu sendikaların hazırladıkları raporlar ise ne Partiyi, ne de şahıslarımızı ilgilendirir. Bu nedenle bu konu üzerinde daha uzun durmak gereğini görmüyorum.

Hülâsa İddianame, hukuk anlayışı, ileri sürdüğü hukukî isbat ve deliller bakımından geçersiz olduğu kadar, güvenilir bilgi verme açısında da ciddiyetten yoksundur.

İddianameye ilişkin ifadem şimdilik bundan ibaret-
tir.

Yalnız sözlerimi bitirmeden önce çok önemli bulduğum bir husus üzerinde kısaca durmak isterim. Bundan önceki duruşmalarda vekillerimiz Sıkıyönetim Mahkemelerinin görevleri, Anayasaya uygunluğu konularında itirazlar ileri sürdüler ve bu konuların tartışılması uzun zaman aldı. Şüphesiz vekillerimiz bu itirazlarını biz müvekkillerinin muvafakati ile yaptılar. Bu itirazlar ve tartışmalar neden yapıldı Daha önceki duruşmalarda Sayın Savcı bu davranışlarımızı «bunların taktikleridir» cümlesi ile tavsif etti. Sayın Duruşma Yargıcı da neden bu meseleleri bu davanın duruşmalarına getirdiğimizi sordu. Buna cevap vereyim. Bu itirazlar bir taktik olarak yapılmadı. (Sayın Savcının «bunlar» kelimesiyle kimleri kastettiği de üzerinde durulması gereken ayrı bir husustur. Kanaatimce kendisinin peşin hükümlerle hareket ettiğinin bir göstergesidir. Bunun üzerinde durmayacağım, yalnız not ediyor, geçiyorum)

Biz burada, şahıslarımıza yapılmış suç isnatlarından, mahkûmiyetten, tutuklu olma halinden kendimizi her ne suretle olursa olsun kurtarmaya çalışsan, yani bu işten yakamızı sıyırmaya çalışsan sanıklar durumunda değiliz. Hiç böyle bir kaygımız yok. Partinin on yıllık hayatında olduğu gibi, her birimizin parti üyesi bulunduğumuz sürece olduğu gibi, biz burada, her şeyden önce 1961 Anayasasını, onun getirdiği demokratik hak ve özgürlükleri savunma durumundayız. Bunu görev bildik, hâlâ da görev biliyoruz. Yurtseverliği, halkımıza bağlılığı böyle anlıyoruz.

Anayasal hak ve özgürlükler, demokrasi, sadece yasalardaki hükümlerle gerçekleşmez, Yasal özgürlüklerin, hakların kâğıt üzerinde kalmaması, toplumun hayatında ifadesini, tecellisini bulabilmesi için, bütün yurttaşların,

kurumların, örgütlerin somut günlük yaşantılarında, somut yaşantının getirdiği bütün durumlarda bu hak ve özgürlüklere sahip çıkmaları, Anayasanın, demokratik hak ve özgürlüklerinin mücadelesini vermeleri gerekir. Bu dava tarihi bir davadır, denildi bu duruşmalarda. Bu bir «edebiyat yapma» sözü değildir, demagojik bir söz değildir. Türkiye'de demokrasinin tarihinde bu dava önemli bir yer alacaktır. İleride Türkiyenin bu günlerinin incelendiği, değerlendirildiği, tarihi yazıldığı zaman bu davanın tarih önünde davası görülecektir. Dahası var, Türkiyenin ilerideki objektif toplumsal gelişmeleri, belki bu davanın yeniden görülmesi şeklini de alabilecektir. Bizim için tarih önündeki davada temiz hesap verebilmek, tarih önündeki davada, 1961 Anayasasını, demokratik hak ve özgürlükleri sonuna kadar, her şart ve halde savunmuş insanlar olarak yer alabilmek önemlidir. Çünkü Türkiye'de demokrasi için, sosyalizm için mücadele birbirine ilişkin, iç içe geçmiş bir mücadeledir.

Saygılarımla,
Behice Boran

Institut kurde de Paris

II

SAVUNMA

ANKARA SIKİYÖNETİM KOMUTANLIĞI ÜÇ NUMARALI ASKERİ MAHKEMESİ'NE

Eylül, 1972
ANKARA

Mahkemenizce görülmekte olan bu dava benim ve bir kısım partili arkadaşlarım hakkında, şahıslarımız hakkında açılmış bir davadır. Zaten Mahkemeniz ancak gerçek kişileri yargılayabilir. Parti tüzel kişiliğini yargılayamaz. Oysa bugüne kadar bu dava, sanki T.İ.P. nin tüzel kişiliği yargılanıyormuş gibi yürütülmüştür. İddianame ve esas hakkındaki son mütalaa T.İ.P. esas alınarak düzenlenmiş, şahıslarımız hakkında çok sathi ve hafif bir iki iddiadan başka bir şey ortaya konmamıştır. Duruşmaların büyük ağırlığı da Parti üzerinde olmuştur.

Ayrıca, suçlandığımız ve hükümlerine göre cezalandırılmamız istenilen kanun maddelerindeki suç unsurları birer birer ele alınıp Parti'nin, ve tabii asıl biz kişilerin, hangi beyan ve davranışlarımızla bu suçları işlemiş olduğumuz da iddianamede açık seçik, delilli isbatlı ele alınmamış ve duruşmalarda da kanunun vaz ettiği suç unsurları açısından ve onlara münhasır yargılama yapılmamıştır. Mahkemedeki sorgumda belirttiğim üzere, iddianame, genel, soyut suçlamalardan öteye gitmeyen, ileri

sürdüğü suçlamaları kanıtlamaktan ziyade politik polemik yapan, tutarsız, dağınık bir yazıdır.

Bu kısa açıklamalarımıyla şunu belirtmek istiyorum ki, davanın açılışı ve yürütülüşü temelden usule aykırıdır.

Ama ne yapalım ki, dava böyle açılmış böyle yürütülmüştür. Bunun için ben de savunmamı esas itibariyle aynı düzeyde, Parti tüzel kişiliği düzeyinde yapmak zorunluluğundayım. Üstelik, ceza kanunu maddelerine münhasır somut ve özgül hususlar üzerinde durulmayıp Partinin miteliği, politikası, amaçları üzerinde sınırları, ölçüleri, unsurları belirsiz genel bir biçimde durulduğundan, ben de Partinin görüşlerini, politikasını, öngördüğü iktidara geliş ve iktidarda kalış biçimini izah etmeye çalışacağım. Bunu yapabilmek için de önce Türkiye'nin şartlarını gelişme doğrultusunu, bugünkü durumuna nasıl geldiğini anlatacağım. Sözlerime bu yoldan başlamaya bir başka nedenle de gerek görüyorum, o da şu:

Sevk iddianamesinde dava konusuna girilmeden önce, Türkiye'deki yakın tarihin ve son gelişmelerin Savcılığa kendi görüşleri açısından bir değerlendirilmesi yapılmış, Türkiye'nin geleceği ve sahip olması gereken toplumsal düzen konusunda bir takım fikirler, öneriler öne sürülmüş ve Türkiye İşçi Partisi ile Parti'nin yöneticileri ve üyeleri olan bizler bu çerçeveye oturtularak, bu çerçeve açısından eleştirilerek suçlandırılmıştık. Bu nedenle de ben Türkiye'nin yakın tarihindeki değişme ve gelişmeleri kalın ana çizgileriyle özetleyip belirterek sözlerime başlamak gereğini duyuyorum. Savcılığın bu bölümde ileri sürdüğü görüşleri, iddiaları, bir bir ele alıp tartışmak, eleştirmek ve cevaplamak yerine, konuyu bütünüyle ele alıp kendi bakış açımı, tahlillerimi ortaya koymak suretiyle iddianamenin bu bölümünü cevaplandırmış olacağım. Zaten, Türkiye İşçi Partisi'nin sosyal gelişmeleri, olguları nasıl tahlil edip değerlendirdiği, temel görüş ve tutumu-

nun ne olduğu bütünüyle anlaşılmadan, Şu veya bu konuda ileri sürölen görüşler ve bu görüşlere ilişkin ifadeler, beyanlar, cümleler kendi baŐlarına teker teker anlaşılabilir doğru yorumlanamaz.

Osmanlı İmparatorluğunun son yüzyılından bu yana Türkiye'nin köklü değişmeler kaydettiği bilinen ve kabul edilen bir olgu (vakıa) dır. Ama bu değişmelerin niteliği ve anlamı nedir konusuna gelince, görüşler ve izahlar farklılaŐmaktadır. Bu konuda genellikle kullanılmış olan ve bugün de ısrarla kullanılan terimler eski ve yeni deyiŐleri ile, garphılaŐma-batılılaşma ve muasırılaŐma-çađdaŐlaŐmadır. Bu kelimeler bilimsel kavramları ifade etmez. GarphılaŐma-batılılaşma, dünyanın coğrafî bir bölgesine izafetle bir Şey anlatmak istemektedir; batıdaki toplumlar gibi olma, onlara benzeme. MuasırılaŐma-çağdaşlaşma ise birinciye, yani garphılaŐma-batılılaŐmaya ilişkindir; çünkü açıkça veya zımnen kabul edilen varsayım, batıdaki toplumların çağdaş toplumlar olduğu, çağdaş uygarlığı temsil ettiğidir. Böylece, çağdaşlaşma da batılılaşma ile aynı kapıya çıkmaktadır. Birisi coğrafî bir bölgeye, öbürü bir zaman bölümüne —yaŐadığımız zamana— izafetle oluŐturulmuŐ deyiŐlerdir. Bu kelimeler «kavram» değildir, hiç değilse toplumbilimsel kavramlar olarak kabul edilecek nitelikte değillerdir; çünkü bunların içeriği ve kapsamı (tazammunu ve şumulü) açık seçik tesbit edilmiş, tanımlanmıŐ değildir. İnsan toplumlarının tarihte ve bugün gösterdiği çeşitli toplumsal sistemler incelenir, nitelendirilir, kıyaslanır, tiplendiirilirken, böyle coğrafî, zamansal terimler değil, yapısal ve kurumsal kavramlar ve terimler kullanılır.

Toplum yapısı ve kurumları açısından baktığımızda, Osmanlı İmparatorluğunun son yüzyılından bu yana meydana gelen değişmeler, feodal tip toplum düzeninin

merkezleşmiş bir çeşidi olan bir toplum düzeninden kapitalist bir toplum düzenine geçiş olarak görünür. Dünyada hiç bir toplum diğer toplumlardan tecrit edilmiş, kendi başına bir varlık olmadığı için bütün toplumların ve bu arada Osmanlı İmparatorluğunun ve Türkiye'nin tarihsel değişme ve gelişmesinin de dış dünya durumu ve dış ilişkiler çerçevesi içinde incelenmesi gerekir. Osmanlı İmparatorluğunda yeni bir doğrultuda gelişmeler, alışılmış terimiyle batılılaşma hareketleri başlatıldığında, batı Avrupada feodalizmden kapitalizme geçiş esas itibariyle gerçekleşmiş, sanayi kapitalizmi aşamasına girilmişti. Dış pazarlara, hammadde kaynaklarına, sömürgelere ihtiyaç duyan kapitalist gelişmenin Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki etkisi, İmparatorluğu, Avrupa sanayii ve Avrupa nüfusunun beslenmesi için hammaddeler ve tarımsal ürünler kaynağı ve mamul maddeler pazarı haline getirmek yönünde olmuştur.

Bir yandan, Batı Avrupa kapitalizminin etki, nüfuz ve baskısı, Avrupa ile geliştirilen ticaret ilişkileri ve bunların doğurduğu sonuçlar, öte yandan İmparatorluk yöneticilerinin ve aydın kesiminin bu etki, baskı, ilişki ve sonuçlar karşısında, ve de savaşlardaki sürekli yenilgiler karşısında, «birşeyler yapmak» gereğini duymaları, Osmanlı İmparatorluğunda yenileşme, batılı kapitalist ülkelere benzeme hareketlerini başlatmıştır. Yöneticiler ve «aydın»lar çareyi önce orduyu, daha sonra mülki idareyi, giderek hukuk sistemini, öğretim sistemini ıslah etmede aramışlar, ekonominin ve ekonomik sorunların önemini hiç, ya da yeterince anlamamışlar, bu konulara inememişlerdir. Oysa eski ekonomik düzeni Avrupa kapitalizminin baskısı altında çöküp dağılan ve hızlı bir gelişme ile kapitalist bir düzene tam geçemeyen bir toplumda ordu, idare, hukuk, eğitim «ıslahatı» gereğince başarılı olamaz, imparatorluğun çöküşünü önleyemezdi.

Bununla beraber, kapitalistleşme süreci ağır aksak sürüp gitmiştir. Bunun en önemli belirtisi ve ifadesi, İmparatorluğun toplum düzeninin temelini oluşturan toprak mülkiyetindeki değişikliklerdir. Sened-i ittifak 1808 ve daha sonra 1858 arazi kanunuyla toprak üzerinde özel mülkiyet hukuken tanındı. İmparatorluğun sınıf yapısında ticaret burjuvazisi —özellikle dış ticaret— oluştu ve gelişti. Çöken el sanayiinin yerine az sayıda da olsa fabrikalar belirdi. Şirketler, bankalar kuruldu. Buna paralel olarak da kıyafette, hukukta, eğitimde, idarede, sanat ve edebiyatta kapitalist Batı Avrupanın sosyal kurumlarından ve kültüründen aktarmalar, uyarlamalar yer aldı.

Bu değişme ve gelişmeler olumlu muydu, olumsuz muydu? Bir ilerleme miydi, değil miydi? Bu sorular basit bir «evet» veya «hayır» ile cevaplanamaz. Bütün bir imparatorluk düzeninin ekonomisi ve sosyal siyasal yapısı ile çökerek gelişen Avrupa kapitalizmi karşısında yarı sömürge durumuna düşmesi bu oluşmanın olumsuz yanı idi. Ne var ki, 19. yüzyıl ve sonrasında Osmanlı İmparatorluğu o yapısıyla sürüp gidemezdi. Kapitalistleşmesi, kapitalist düzene geçmesi doğaldı ve kapitalizm daha ileri bir aşama idi. O dönemde sosyalizme varacak bir kalkınma yoluna girmesi de beklenemezdi. 19. Yüzyılın şartları buna müsait değildi.

Bütün bu değişme ve gelişmelerde Türkiye açısından hayatî önem taşıyan ve mutlak surette olumsuz olan husus bu kapitalistleşmenin, düzen değişikliğinin, dışa ekonomik, malî, siyasî ve askerî bağımlılık ilişkileri altında ve bağımlılık ilişkileri zamanla güçlenerek yer almış olmasıydı. Osmanlı İmparatorluğunun bu son dönemde nasıl dış borçlanmalara battığı, dış ticaret yolu ile nasıl sömürüldüğü, yabancı sermayenin İmparatorluk üzerinde ve içinde çevirdiği oyunlar ve işler, yabancı devletlerin

İmparatorluğun içişlerine ne denli müdahale ettikleri ve büyük devletlerin İmparatorluğu nasıl parçalayıp paylaşmaya hazırlandıkları burada tekrarlanmasına gerek olmayacak kadar bilinen hususlardır.

Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemleri sözünü ettiğimiz kapitalistleşme sürecinin sürdüğü, geliştiği ve bir anlam ve ölçüde tamamlandığı dönemlerdir. Cumhuriyet döneminde feodalizm — kapitalizm çelişkisi kapitalizm lehine kesin çözümlenmiştir. Feodal kalıntıların günümüze kadar sürüp gelmesi çözümün kesinliğine hanel getirmmez. Kalıntılar zamanla zayıflayıp eriyerek süregeldi ve toplum düzenine damgasını basan artık feodal değil, kapitalist ilişkilerdir. Saltanat ve hilâfetin kaldırılması, Cumhuriyetin ilânı, hukuk, yargı sistemi, eğitim, laik devlet alanlarındaki dönüşümler, tek dereceli genel seçimler, sendikal örgütlenmeler, çok partili parlamenter rejim v.b. bu kesin çözümün sosyal kurumlar, üst yapı, düzeyinde göze çarpan belirtileri ve perçinlenmesi olmuştur. İzlenen ekonomik politika da —devletçilik dahil— genellikle kapitalist gelişmeyi, özellikle sanayileşmeyi teşvik politikası olmuştur. 1948 den itibaren tarımda kapitalist gelişme özellikle genişlemiş ve hızlanmıştır.

Bu tahlillere dayanarak ki T.İ.P., Türkiye’de burjuva demokratik devrimin esas itibariyle yapılmış olduğunu kabul etmiş ve bundan sonraki devrim aşamasının sosyalist devrim olacağını ileri sürmüştür.

Osmanlı İmparatorluğu 19. yüzyılda bağımsız bir kapitalist gelişme, —bu konuda daima gösterilen Japonya misali— yapabilir miydi, yapamaz mıydı sorusunu burada tartışmıyorum. Bugün önemli olan ve bizim daima altını çizerek belirttiğimiz husus iki noktada toplanır. Birincisi, bugün 1972 yılında Türkiye için ve diğer az gelişmiş ülkeler için kapitalist yoldan kalkınma, yani sosyal evrimin daha ileri aşamasında olan toplumlara yetiş-

me ve onlarla eşitlik ve bağımsızlık şartlarında ve düzeyinde yarışma imkânı, olmadığıdır. İkincisi, 20. yüzyılın ikinci yarısında kalkınmanın tek yolu, kapitalizme geçiş ve kapitalizmi geliştirme değildir. Sosyalizm ve sosyalizm doğrultusunda kalkınma belirmiştir. 19. yüzyılın Osmanlı toplumunun kalkınma sorunu ile 1972 Türkiyesinin kalkınma sorunu aynı değildir. Dünya şartları değişmiştir, Türkiye şartları değişmiştir.

Bir yandan, batı kapitalizmi emperyalizm aşamasına girmiş ve dünyanın diğer geri kalmış toplumlarını kuvvetle hükmü altına almıştır. Bir çok ülkenin, özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, birbiri ardına bağımsızlığına kavuşarak birer devlet-millet haline dönüşmesi, temelde yatan, bu az gelişmiş toplumların sömürülmesi ve iktisadî bağımlılığı durumunu değiştirmemiştir; çünkü nisbî bağımsızlık şartları altında da emperyalizm sömürü ve baskısını sürdürebilmektedir. Emperyalizmin bu ilişkiler ağı içinde geri kalmış veya az gelişmiş ülkelerin tam bağımsız ve eşit bir düzeye ulaşabilmeleri imkânsızdır. «Batı'daki toplumlar nasıl kalkındıysa biz de öyle kalkınırız» düşüncesi yanlıştır, çünkü Batı Avrupada kapitalizm gelişirken dünyada o ülkelerden daha ileri aşamada ve hâkim ekonomiler yoktu. Batı Avrupa toplumları gelişme döneminde de zamanın en ileri, en gelişmiş ülkeleriydi. Batı kapitalizmini örnek alanlar gelişme şartlarındaki bu nitelik farkını anlamıyorlar veya anlamak istemiyorlar.

Öte yandan sosyalizm, aydınlar arasında teorik ve bilimsel alanda tartışılan ve işçi sınıfı hareketine ancak sınırlı ölçülerde yansıyan bir akım olmaktan çıkıp, toplumların değişme ve gelişmesinde kapitalizme bir alternatif, kapitalizmden daha ileri bir aşamanın temsilcisi olarak tarih sahnesinde yer almıştır. Bugün dünyada yer alan somut olaylar her ne olursa olsun, Güneydoğu Asya

savaşları, Orta-Doğu gerilimi, doların sallantısı ve dünya para krizi, Sovyet-Çin anlaşmazlığı, Amerikan-Sovyet çekişmesi v.b. ne kadar önem ve anlam taşırsa taşınsın, sosyolojik açıdan temel olgu, toplumsal sistem tipleri olarak kapitalizm-sosyalizm çelişki ve mücadelesidir. Gerek dünyaya politikasında ve ilişkilerinde, gerekse her toplumun iç gelişmesinde somut hiçbir olayı, oluşmayı bu temel sosyolojik olguyu ve bu iki sistemin insanlığın tarihsel gidişindeki rolünü anlamaksızın, dikkate almaksızın doğru anlamaya ve değerlendirmeye imkân yoktur.

Kapitalizm mi, sosyalizm mi? Bu soru bütün toplumların karşısına dikilmiş kaçınılmaz sorundur. Ne biçim bir kapitalizm ve ne biçim bir sosyalizm sorunları daha sonradan gelen, birinciye bağlı tali nitelikte sorunlardır. Milli bağımsızlık savaşı veya mücadelesi veren, kalkınmaya çabalayan az gelişmiş ülkeler için de temel sorun budur.

Az gelişmiş ülkeler için bu sorunun bir başka yanı daha var; o da gelişme veya kalkınma sorununa olan ilişkidir. Günümüz dünyasının bir özelliği de gelişme veya kalkınma sorununun ön plâna çıkmış olmasıdır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında toplumlar artan hızlarda değişme halindedir; bu değişme bir yönü, doğrultusu olan bir değişmedir, yani gelişmedir; ve günümüz toplumları genellikle bu değişme ve gelişmenin bilincindedirler.

İnsan toplumları tarih öncesi çağlardan beri değişip gelişmiştir. Sosyal evrim sosyolojik bir olgudur; bu evrimde çeşitli gelişme aşamalarını ifade eden çeşitli sosyal sistemler meydana gelmiştir. Sanayi devrimi ile birlikte toplumsal değişme ve gelişme hızlanmış, bu hız günümüzde daha da artmıştır. Bu hızlanma ile birlikte toplumlar sosyal değişme ve gelişmenin farkına varmaya, bilincine varmaya başlamışlardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise gelişme sorunu, özellikle sosyal evrimde geri kalmış

toplumlara ilişkin olarak, en çok incelenen, tartışılan sorunlar arasında yer almıştır. Sosyal değişmeyi kontrol altına alarak belli hedeflere yöneltmek, hızla gelişerek geri kalmışlıktan kurtulmak bu toplumların âdeta tutkusuna haline gelmiştir. Bugün toplumbilimlerde bu konu inceleniyor, üzerine ciltler dolusu yayın var. Fiili politika ve ilişkilerde de «gelişmiş» ve «az gelişmiş» ayırımı her adımda, her konuda kendini gösteriyor: Birleşmiş Milletlerde, Dünya Ticaret Konferanslarında, Bloksuz Ülkeler Konferanslarında vb. Son aylarda bu gelişme sorunu, «büyüme» terimi kullanılarak gelişmiş ülkelere ilişkin olarak da tartışılmaya başlandı.

«Gelişme»nin ne olduğu, tanımlaması, kıstasları tartışılıyor, bu konuya burada giremeyiz. Yalnız önemli bulduğum için şunu belirtmek isterim ki, «gelişme» ve «az gelişmiş» veya «geri kalmış» deyimleri bir değer yargısı ifadesi değildir, bir toplumsal gerçeğin ifadesidir. Gelişme, sosyal evrim kapsamı içindedir. Bugün dünyadaki toplumların hepsinin aynı evrim aşamasında olmadığı bilinen bir gerçektir. Kapitalizmin eşitsiz gelişme kanunu aşama farklarını daha belirgin hale getirmiştir.

Kapitalizm mi, sosyalizm mi sorunu az gelişmiş toplumlar için gelişme sorunu ile ilişkindir. Ne var ki, kapitalizm-sosyalizm sorununu gelişmeye (kalkınmaya) ilişkin olarak, o perspektif içinde ele alınca, sorunun bir gelişme veya kalkınma yöntemi, tekniği sorunu olduğu yanlışlığına düşülmemelidir. Sorun, bir sosyal sistem ve sosyal evrimde bir aşama farkı sorunudur.

Bu kısa açıklamadan sonra tekrar az gelişmiş toplumların durumuna dönebiliriz.

Siyasî anlamda bağımsızlık elde edildikten sonra, yani ayrı bir devlet haline gelip tanındıktan sonra, bu bağımsızlığa ayrı bir devlet olma şeklinin ötesinde bir öz, bir muhteva kazandırabilmek, eşitlik şartları içinde bu

bağımsızlığı koruyabilmek az gelişmişlerin karşısına dikilen çetin bir sorundur. Az gelişmiş veya gelişmekte olan toplumlar, devlet-milletler, için kapitalist yoldan kalkınmak, yani gelişmişler düzeyine erişmek ve onları geçme yarışına katılmak mümkün değildir. Bu olmayınca da siyasi bağımsızlığa ekonomik temel ve öz kazandırmak, gerçek bir bağımsızlığı sürdürmek imkânsızdır.

Türkiye'nin geçirdiği tecrübe ve bugün içinde bulunduğu durum bu sosyolojik olgunun (vakıanın) açık ve belirgin bir örneği ve kanıtıdır. Bir buçuk yüzyıllık kapitalistleşme ve kapitalist sanayileşme çabalarından sonra Türkiye hâlâ daha «az gelişmiş» toplumlar kategorisinde ve ekonomik bağımlılık ilişkileri içindedir. Kapitalizmde direndikçe, zaten, emperyalizm aşamasındaki dünya kapitalizminin ilişkiler ağının dışında, bunun için de emperyalizmin baskı, nüfuz ve sömürsünün dışında kalmak mümkün değildir. Türkiye'nin NATO'ya girişinin, ikili anlaşmaların, yabancı üslerin, yabancı sermayeyi teşvik ve petrol kanunlarının, Ortak Pazar ortaklığının ardında ve altında bu sosyolojik olgu yatmaktadır. Bağımsızlık, iktisadî ve siyasî yanıyla bir bütündür ve tam bir siyasî bağımsızlık iktisadî bağımsızlığı gerektirir, şart koşar.

Gerçi emperyalizm, siyasî, askerî, iktisadî ve malî takıntılarıyla Türkiye'ye silâh gücü ve istilâ yolu ile girmemiştir. Geçmiş iktidarlar kendi istek, irade ve teşebbüsleriyle sözü geçen akitlere, bağlantılara, ilişkilere girmişlerdir ve şimdiki iktidar da kendi istek ve iradesi ile bu çerçeve içerisinde kalmaktadır. İktidarların temsil ettikleri sermayeci sınıflar —burjuvazi—de kendi ve devlet kaynaklarıyla sanayileşmeyi başarıp milli pazarı gereğince geliştiremeyince, hem bunu başarmak, hem de, öncelikle, iktidarını korumak, toplumun sosyalizme kaymasını önlemek için dünya burjuvazisi ile işbirliği ve dayanışmaya girmeyi seçmiş ve sözü geçen anlaşmaları,

üsleri, yabancı sermaye ve «yardımları» kabul etmiştir. Bu anlamda burjuvazi ve iktidarları bağımsız hareket etmiştir. Ama girilen, kabul edilen akitler, ilişkiler, üsler, dış kredi, sermaye ve «yardımlar» dışı bağımlılığı, dış baskıları birlikte getiren, doğuran niteliktedir. Emperyalizm aşamasındaki dünya kapitalist sisteminin kendi yapısında, niteliğinde, hâkim-bağımlı, sömüren-sömürülen ekonomiler ayırımı ve ilişkileri vardır, sistemin tabiatı gereği objektif olarak vardır. Bunun içindir ki biz sosyalistler millî bağımsızlık sorununu, son tahlilde, sosyal sistemler sorununa, kapitalizm mi, sosyalizm mi sorununa ilişkin görürüz. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında «az gelişmiş» 3. dünya devletlerinin millî bağımsızlıklarını güçlendirmeleri, perçinlemeleri, bir daha yitirmemeleri emperyalizm-kapitalizm ağının dışına çıkmalarına, sosyalizme yönelmelerine bağlıdır.

Bizden çok sonra millî kurtuluş mücadelesi verip bağımsızlıklarına kavuşmuş Asya, Afrika toplumlarının da yakın tarih ve bugünkü durumları bu yargıyı doğrulamaktadır. Kapitalist yoldan kalkınmada direndikçe emperyalizmin ağı içinde bocalamalar sürüp gitmekte ve politik bağımsızlıkları da sallantıda kalmaktadır. Sözünü ettiğimiz bu ülkeler —ve Türkiye— arkada bıraktıkları zaman süresinde kendilerine göre bir gelişim göstermişlerdir. Ne var ki, gelişmiş kapitalist toplumlarla aradaki mesafeyi kapatmaya başlamamışlardır bile. Söz konusu mesafenin gittikçe daha da büyüdüğünü batılı iktisatçılar ve Birleşmiş Milletler raporları gibi resmî belgeler kanıtlamaktadır. Bunun da temel sebebi, yukarıda işaret ettiğimiz, dünya kapitalist sisteminin oluşturduğu ve yürüttüğü ilişkilerdir, az gelişmişlerin gelişmişler tarafından sömürülmesidir. Sözünü ettiğimiz kaynakların verdikleri rakamlara göre az gelişmişlerden gelişmişlere giden fonlar, bu gelişmiş toplumların yardım, kredi, sermaye ya-

tırımını olarak az gelişmişlere sağladıkları fonları gittikçe aşmaktadır. Bu sömürü iki yoldan işlemektedir:

1) Dış ticaret hadlerinin sürekli olarak az gelişmişler aleyhine açık vermesi. Az gelişmişlerin gelişmişlere sattıkları ilk ve hammaddeler fiyatları sürekli düşmekte gelişmişlerden satın aldıkları mamul maddeler fiyatları ise sürekli yükselmektedir. Bu yüzden az gelişmişlerden gelişmişlere doğru milyarları tutan bir fon akımı vardır.

2) Zamanla eski yatırımların, ve kredilerin faizleri, taksitleri, kâr transferleri sağlanan yeni yabancı fonların büyük bir kısmını alıp götürmekte, hatta bazen yıllık toplamını aşmaktadır.

Bu iktisadi-mali, bağımlılığın doğal sonucu politik bağımsızlığın da yitirilmesi, en azından zedelenmesi olmaktadır. Burada bir parantez açarak kısaca işaret edelim ki, az gelişmişlerin sözünü ettiğimiz «ekonomik kanaması» olmasa bile, kapitalistleşme sürecindeki ülkelerin yeni, genç sanayileri, aradaki teknolojik düzey, işletme büyüklükleri, emek gücü üretkenliği farklarından dolayı gelişmiş kapitalist ülkelerin rekabetine dayanamaz; Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğuna (Ortak Pazar'a) girmesi konusunda çok önemli bir noktadır bu.

Az gelişmiş ülkeler ve bu arada Türkiye, 19. yüzyıl Batı Avrupa örneğinde kapitalist yoldan kalkınamayacaklarının bir anlamda farkındadırlar. Özel sermaye birikiminin yetersizliği, vergileme ile büyük iç fonların ve dış yabancı fonların devlet elinde toplanışı, Türkiye'yi ve yeni bağımsızlığına kavuşmuş diğer ülkeleri ekonomide bir devlet sektörü yaratmaya ve iktisadi devlet politikası izlemeye itelemiştir. Ortaya «devletçilik» ve «karma ekonomi» olguları ve politikaları çıkmıştır. Bu, Türkiye'ye özgü bir durum değildir, bütün az gelişmişlerde görülmektedir. Buna rağmen, bu ülkeler için de kapitalizm mi, sosyalizm mi sorunu vardır ve kaçınılmazdır.

«Karma ekonomi»de üretim araçlarının hem kamu mülkiyetinin, hem de özel mülkiyetinin mevcut bulunuşundan, bu çeşit «karma ekonomi» düzeni, ne kapitalist, ne sosyalist olan, üçüncü çeşit bir toplum düzeni olarak görülmek ve gösterilmek istenmektedir. Böylece kapitalizm mi, sosyalizm mi ikileminden kurtuluş yolunun bulunduğu sanılmaktadır. Oysa «karma ekonomi» ikilemden kaçış, kurtuluş yolu vermez.

«Karma ekonomi» sözünü ettiğimiz soruna bir çözüm değildir, çünkü toplumlar statik bir durumda değildirler, sürekli değişme ve gelişme içindedirler. Kalkınma da zaman içinde bir süreçtir. Bunun doğrultusu ne yönde olacaktır, veya daha doğrusu, verili zaman bölümünde hangi doğrultudadır? «Gelişmiş» düzeye erişildiğinde varılacak veya varılmak istenen toplum düzeni nedir? Şu andaki gelişme, gelişmiş bir kapitalizme mi, sosyalizme mi yöneliktir? Bazı toplumların bazı dönemlerinde kalkınmanın yönü açık seçik ve kesin belli olmayabilir. Ama böyle bir dönem ne kadar sürerse sürsün, eninde sonunda bu yön saptanması sorunu, çözümü gerekli bir sorun olarak az gelişmişlerin önüne çıkar. Daha doğrusu, kalkınma döneminde devlet sektörünün ve devletçilik politikasının hangi sınıfın denetiminde ve hizmetinde olması, bir başka deyişle iktidarın sınıf muhtevası, toplumsal sistemin niteliğini ve gelişme yönünü belirler.

Esasen klâsik kapitalist model gelişmiş kapitalist ekonomiler için de artık geçerli değildir. En gelişmiş kapitalist ekonomilerde de devlet gittikçe artan ölçülerde ekonomiye müdahale etmekte, ekonomik görevleri yüklenmektedir. (Zaten kapitalizm ilk aşamalarında da devlet himayesi altında gelişmiş ve tam, mutlak laissez-faire politikası hiçbir zaman uygulanmamıştır.) İkinci Dünya Savaşından bu yana kapitalist ekonomileri ayak-

ta tutan, devresel büyük krizlerin önlenmesinde önemli faktör olan silâh sanayii ve feza araştırma ve deneylerine ilişkin sanayii, devlet siparişleri, alımları, kredileri sayesinde tutunup gelişmektedir. Ve bugün tekellerin muazzam sermaye birikimleri dahi sanayiın en ileri kollarında kendi başına yeterli olmamakta, devlet yardımlarını gerektirmekte ve bu kolların giderek devletleştirileceği görüşü ileri sürülmektedir. Esasen, bir kısım kapitalist toplumlarda demiryolları, PTT, kömür madenleri gibi kâr getirmeyen ekonomi kolları şimdiden devletleştirilmiştir. Kısacası, gelişmiş kapitalist toplumlar da «karma ekonomi»ye kaymaktadır. Bu durum, bu gelişmiş ekonomilerin kapitalist niteliğini değiştirmemektedir; çünkü bütün devlet müdahalelerinin ve devletleştirmelerin amacı özel sermaye sınıfını ayakta tutabilmek, onun kâr getiren sahalarda kârlı işler görmeye devamını sağlamaktır.

Ana çizgileri ile vermeğe çalıştığımız şu kısa izahattan da anlaşılıyor ki, «karma ekonomi», kapitalizm mi, sosyalizm mi sorununu ve tartışmasını ortadan kaldırmıyor ve «karma ekonomi» kapitalizm ve sosyalizm temel sistemleri yanında ayrı, kendine özgü bir üçüncü temel toplumsal sistem değil. Ya, az gelişmiş toplumlar da kapitalizmin bu duruma özgü bir biçimi, belirtisi, veya sosyalizme geçişi amaçlayan bir ara aşamanın ifadesi ve belirtisidir, ya da, gelişmiş toplumlarda kapitalist sistemi ayakta tutmanın bir aracıdır.

Burada altını çizerek önemle belirtmek istediğimiz husus, ister 19. yüzyıl batı modelinde olsun, ister az gelişmişliğe özgü «karma ekonomi» biçiminde olsun, geri kalmış ülkeler için kapitalist bir düzenle ve gelişmiş kapitalizmi amaçlayarak kalkınma yolu kapalıdır. Bunun bir sebebi, daha önce belirttiğimiz, kapitalist dünya sisteminde gelişmişler ile gelişmemişler arasındaki birin-

cilerin yararına ve çıkarına işleyen ilişkilerdir. İkinci bir sebebi de özel sermaye sahiplerinin kâr etmesi esaslarına dayanan kapitalist üretim biçiminin dengeli, ahenkli ve hızlı bir kalkınmaya, yâni gelişmişlere yetişmeye ve geçmek için yarışmaya imkân vermemesidir.

Türkiye'de devletçilik baştan beri devlet kapitalizmi niteliğinde olmuştur. 1923-1931 arası özel sanayii, tarım işletmeciliğini, bankacılığı teşvik politikası izlenmiştir. 1931'den sonra ise devletçilik politikası ekonomide bir devlet sektörü meydana getirmeye yönelmiştir. Her iki dönemde de devletçilik ve devlet sektörü özel sektörü geliştirici ve güçlendirici bir rol oynamıştır. Bu devletçilik politikası ister «özel teşebbüsün yapamadığını devletin yapması» şeklinde, ister «devletin devlet tarafından yapılmasında yarar bulunan işleri yapması» şeklinde ifade edilmiş olsun, her iki halde de özel teşebbüs ve sermaye bu devletçilikten yararlanmış, yararlanarak güçlenmiştir. Devletçilik politikasının en kesin ve güçlü biçimde ifadesini bulduğu 1931-1940 arası döneminde özel sermaye birikiminin hızlı denecek tempoda artması bu açıdan dikkate değer ve anlamlıdır.

Ticaret ve sanayi burjuvazisinin ve toprak sahipleri sınıfının kendi sınıfsal çıkarları açısından daha «liberal», daha az müdahaleci bir yönetimi arzulayışlarını temsil eden DP iktidarında dahi devlet yatırımları ve sektörü büyümeye devam etmiştir. Çünkü daha önce işaret ettiğimiz gibi devletçilik az gelişmişliğin ekonomik ve sosyal gereğidir. Öte yandan, özel teşebbüs ve sermaye kendi çıkarına geldiği yerde devletin müdahalesinden kurtulmak isterse de, devletin yardım ve desteğinden yoksun kalmayı hiç istemez.

Şimdi gelinen nokta nedir? Bunalımın niteliği, anlamı nedir? Bu sorulara farklı soyutlama düzeylerinde, ama hepsi birbirine bağlı olarak cevap verilebilir. En ge-

nel düzeyde diyebiliriz ki, Türkiye, tanzimattan beri süregelen, cumhuriyetin ilânından bu yana yarım yüzyıla yakın zamanda ise, özellikle son yirmibeş yılda, hızlanan kapitalist yoldan kalkınma ve «çağdaş uygarlığa erişme» çabalarından sonra hâlâ daha kalkınma ve çağdaş uygarlığa erişme sorunuyla karşı karşıyadır. Artık ciddi hiçbir kimse bu olguyu inkâr edememekte, görmezlikten gelememektedir. Bunalımın genel ve temel nedeni, kalkınma sorununun kapitalist yoldan çözümlenememesidir.

Bu duruma çare olarak ileri sürülen çözüm önerileri —kalkınma reçeteleri—, aralarında çeşitli derecelenmeler olmasına rağmen, başlıca üç gruba ayrılıyor:

1 — KAPİTALİST YOLDAN KALKINMA ÖNERİLERİ

Türkiye tanzimattan bu yana hep kapitalist yoldan gelişme çabası içinde olmuştur. Ama bugün bu yoldan kalkınmada Türkiye için yeni olan öneriler öne sürülmektedir. Kalkınmanın, temelde, sanayileşme demek olduğu bugün artık tartışılmaz biçimde kabul olunmaktadır. Şimdi bize çok tabii, çok olağan gelen bu yargı Türkiye için yenidir. Daha bir kuşak önce 1940'larda, ve ondan bir hayli sonra da, Türkiye'nin bir tarım memleketi olduğundan adeta övünülerek söz edilir, sanayileşme gereğini öne sürene şüphe ile bakılırdı. Tarım, ekonominin bir sektörü olma ötesinde bir sosyal değer, kutsal değer taşıyor gibiydi. Türkiye o zaman da, devletçilik politikasına ve ekonomide devlet sektörüne rağmen, yine kapitalist sistemde bir toplumdur; devletçilik politikası ve devlet sektörü, özel sektörün gelişmesine, özel sermaye birikimine yarıyordu. Ne var ki sanayileşme çok cılızdı, toplumun sınıf yapısında ve politikasında toprak ve yanısıra emlak sahipleri sınıfı ve ticaret burjuvazisi ağır basıyordu.

Sanayi burjuvazisi üçlü hakim sınıflar koalisyonunun zayıf ortağı idi. Sözü geçen iki sınıf ve zamanın politik yöneticileri, sanayileşmeden, işçi sınıfının gelişmesine, sendikal ve politik hareketlerine yol açacağı için irkilirdi.

Türkiye'de kapitalizm önceleyn ticaret kapitalizmi olarak boy gösterdi. Bir yandan da toprakta özel mülkiyet ve işletmecilik oluştuğundan ve fabrika mamulü ürünlerin değil, tarım ürünlerinin iç ve dış ticareti yapıldığından, toprak sahipleri ile ticaret sınıfları arasında tabii bir ittifak vardı. 1948'den bu yana bol tarım kredileri ve makinalaşmayla tarım sektörü de kapitalist işletmeciliğe yöneldi, sanayi bitkileri üretimi gelişti, böylece, toprak sahipleri sınıfı ile ticaret burjuvazisi arasındaki ittifak pekleşerek sürdü gitti.

1950'den bu yana özel sektörde sanayileşme hızlandı. Özellikle ticari sermaye ve daha geriden tarımda biriken bir kısım sermaye sanayie kaymaya başladı. Uzun süre tarım, ticaret, sanayi burjuvazisi birbirinden kesin farklılaşmamış, az çok birbiri içine geçmiş vaziyette kaldı. Giderek güçlenen sanayi burjuvazisi diğerlerinden az çok farklılaşarak üçlü koalisyonun güçlü ortağı durumuna gelme yönünde gelişti. Burada önemli olan nokta, sanayi burjuvazisinin toprak sahipleri sınıfından ve ticaret burjuvazisinden farklılaşma derecesinden ziyade, ekonomide sanayiin, tarım ve ticaretin önüne geçme, ekonominin «sürükleyici sektörü» olma yönünde gösterdiği gelişmedir. Toprak mülkiyeti, arsa vesaire emlak mülkiyeti, ticari ve sınai sermaye, aynı kişilerin veya ailelerin elinde hâlâ büyük ölçüde toplanmış olsa dahi —elimizde rakamlar yok— kapitalistleşme sürecinde gerçek sanayileşme aşamasına, yâni, makina yapan makinalı sanayi ve ağır sanayi aşamasına geldiğinden, bu da, modern teknolojili büyük sermayeli yatırımları gerektirdiğinden, ar-

tık büyük burjuvaziden gelen öneriler 1) bu sanayileşmeyi gerçekleştirecek, gerekli yatırımlar için fonlar sağlayacak, 2) sanayide, ticaretle ve tarımda büyük kapitalist işletme ve örgütleri geliştirecek tedbirler toplamı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bununla beraber, sanayi burjuvazisi yine de tarım ve ticaret burjuvazisinden eskiye kıyasla daha farklılaşmış, ayrılmış durumdadır. Ayrı sanayi odaları halinde örgütlenmeleri, birleşik ticaret ve sanayi odaları ve borsaları örgütünden ayrılma eğilimleri, dış ticaretin denetim altına alınması, toprak ve arsa vergileri konusunda burjuvazinin üç kolu arasında çıkan görüş ayrılıkları ve anlaşmazlıklar bu farklılaşma ve ayrılmanın belirtileridir.

Yakın zamanlara kadar burjuvazinin bu üç kolu arasında, toprak, ticaret ve sanayi burjuvazisi arasında politik ağırlık ve etkinlik toprak sahipleri ile ticaret sınıfında idi. Yukarıda işaret ettiğimiz gelişme sonucu sanayi burjuvazisi ön plâna çıkıp politik ağırlığını koymaya başladı. Bizde politik iktidarlar ister tek parti devrinde, ister çok partili devrede olsun, burjuvazinin bu üç kollu kanadına dayanagelmiştir. İktisaden güçlü sınıfların bu üçlü koalisyonu, orta ve küçük ticaret ve sanayi burjuvazisini de kendi kontrolleri altında ve bu koalisyon içinde tutabilmişti. Sanayileşme ilerleyip sanayi burjuvazisinin ön plâna çıkması ile bu üçlü koalisyonun iç dengesi bozuldu. Sanayici sermaye sınıfı, sanayi burjuvazisi, ön plâna çıkmakla beraber, ticaret ve tarım burjuvazisini kendi hakimiyet ve kontrolü altına alarak üçlü koalisyonu, sanayiin gerekleri açısından yeniden biçimlendirip bütünleştirecek kadar güçlü duruma gelmemiştir.

Kapitalistleşme sürecinde Türkiye, «sanayii ekonominin sürükleyici sektörü sayma», sanayileşmeye öncelik verme ve sanayileşmede de ağır sanayie, makina yapan

makineli sanayie geçme çizgisine gelmiştir. Sanayi burjuvazisi artık kendince reform dediği bir takım tedbirlerden yanadır. Sanayi yatırımları için tarımdan ve ticaretden sanayie fon aktaracak ve tarımda kapitalistleşmeyi geliştirecek, sanayi ve büyük şirketler için teknik ve yönetici kadroları yetiştirecek, devlet sektörünü sanayileşmenin bu aşamasında özel sektör sanayiine yardımcı kılabacak ve kârlı devlet işletmelerini özel sektöre devredecek veya daha doğrudan burjuvazinin denetimine sokacak tedbirlerdir bunlar. Bu reformlar yapılırsa kapitalist yoldan kalkınmanın başarılacağı iddia olunmaktadır.

Kapitalistleşmenin bütün ekonomi sektörlerinde güçlenmesi ve tarımdan sanayie fon aktarılması için tarımda feodal işletme biçiminin son kalıntılarını da tasfiye etmek ve tarımda üretkenliği (produktivite) ve toplam geliri arttırmak gereği vardır. Bunun için burjuvazi ve onun politik temsilcileri toprak reformunu ancak feodal kalıntıları, özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde, tasfiye edecek kadar istemekte, asıl ağırlığı tarım reformuna, yâni toprak mülkiyetine fazla dokunmayıp, tarımsal tekniği ve işletmeciliği geliştirecek tedbirlere vermektedir. Yine sanayileşmeye yönelmiş burjuvazi ve onun görüşünü dile getiren politik çevreler dış ticaretin «zaptu rapt» altına alınıp kolay vurguncu kârların önlenmesinden, iç ticarete büyük mağazalar ve benzeri örgütlenmelerle küçük araçların ortadan kaldırılmasından yanadırlar. Eğitim reformu ile teknik ve mesleki öğretime önem verilmesi önerisi de kapitalist işletmelerin üretimde ve idarede teknik, uzman kadrolara ihtiyaç duymasındandır. Vergi reformu konusunda da dikkat edilirse, sanayi ve büyük ticaret çevrelerinden gelen öneriler tarımın ve vergi kaçırıcı veya az vergilendirilen orta ve küçük ticaret ve sanayi erbabının vergilendirilmesi yönündedir. Vergi reformu konusunda da yeni vergilerin ko-

nulması değil, vergi kaçakçılığının önlenmesi, vergi tahsil sisteminin iyileştirilip veriminin yükseltilmesidir. Vergilerin ağırlığını emekçi kitlelerden yüksek gelirlere kaydırarak, yâni Anayasanın 61. maddesi gereğince herkesin «mali gücüne göre vergi ödemekle» yükümlü olacağı bir vergilemeye asla taraftar değillerdir. Yeniden düzenlenmesinde herkesin mutabık olduğu devlet işletmelerinin ise holdingler haline sokulup «halka açık anonim şirketler» biçiminde özel sektöre devredilmesini, devletin özel sektör sanayiinin ihtiyaçlarını karşılayacak yatırımları yapmasını önermektedirler. Devlet sektörünün reformundan ve iktisadi devletçilikten bunu anlamaktadırlar.

Burjuvaziden ve onun temsilcileri politik örgüt ve çevrelerden gelen «reform» önerileri temel çizgileri ile böyledir. Bunlar, kapitalistleşmenin eriştiği aşamada kapitalizmi daha hızlı, kendi çerçevesi içinde daha rasyonel geliştirme tedbirlerinden başka birşey değildir. Bu öneriler eskiden beri süregelen kapitalist yoldan kalkınma çabalarının yeni aşamada yeni biçimlerde sürdürülmesi isteğidir. Bu öneriler, kalkınma çıkmazına gerçekten yolu açacak olan bir ekonomik sistem değişikliğini içermemektedir. Önericilerin sınıf niteliği gereği içeremez de. Kapitalist yoldan kalkınılamayacağımı, yâni gelişmiş ülkelerle arayı kapayıp onlara yetişmenin mümkün olamayacağımı daha önce belirttik. Örneğin, şimdi deniliyor ki üçüncü beş yıllık plânda tesbit edilen kalkınma stratejisi ile 1995'de İtalya'nın bugünkü düzeyine erişeceğiz. Öyle de olsa, asıl sorun 1995'de İtalya ve diğer gelişmiş ülkelerle aramızdaki mesafe kısalmış, önemli ölçüde kapatılmış olacak mı, yoksa daha da büyümüş mü olacak? Çünkü gelişmiş ülkeler de hızlı gelişme temposu içindeler. Bugün gelişmiş ülkeler, kapitalisti, sosyalisti, bilimsel ve teknolojik devrim aşamasına yönel-

mişlerdir. Bu, yeni, niteliksel bir sıçrama aşamasıdır. Biz ise «geleneksel» veya «19. yüzyıl tipi» sanayileşmeyi henüz başaramamış durumdayız. Bilimsel ve teknolojik devrimin yarattığı sorunlar kapitalizm mi, sosyalizm mi sorununa yeni boyutlar, faktörler getirmektedir. Bilimsel ve teknolojik devrimin kapitalist ve sosyalist sistemlerdeki toplumlarda nasıl oluştuğu, ne gibi sonuçlar ve sorunlar yarattığı bunların nasıl karşılandığı, toplumsal sistemler sorunu açısından son derece ilginç ve anlamlı olacaktır. Dünya toplumlarının gelişmesinde bilimsel ve teknolojik devrim aşamasına gelmiş olması, Türkiye'nin sanayileşmesi, kalkınması açısından da dikkate alınması zorunlu bir olgudur. Türkiye için elbette «önce geleneksel veya 19. yüzyıl tipi sanayileşme, sonra bilimsel ve teknolojik devrim aşaması» denilemez. Bir yandan içeride sanayiın hiç değilse en önemli, temel kollarını en yeni teknoloji ile kurma zorunluğu vardır, öte yandan dış toplumların bilimsel ve teknolojik devrim aşamasına girmiş olmaları, Türkiye ile ilişkilerini etkileyecektir. Türkiye sanayileşmesini, tüm sosyal kalkınmasını bilimsel ve teknolojik devrim aşaması gereklerini hesaba katarak, bu aşamayı amaçlayarak plânlamak ve gerçekleştirmek zorundadır, yoksa geri kalmışlıktan hiçbir zaman kurtulamaz.

Türkiye'de kapitalistleşmenin ilerlemesi yönetici sınıflar üçlüsünün kendi iç dengesini değiştirmek, sanayi burjuvazisini ön plâna itip üçlü arasındaki çelişme ve çekişmeleri belirginleştirmekle kalmadı, küçük sermaye sınıfları ile, küçük ve orta burjuvazi ile koalisyonu bozdu. Bir yandan kapitalizmin genel gelişmesi ile orta sınıflarda, anadolu tüccar ve eşrafında da bir gelişme, sermaye birikimi oldu. Öte yandan kapitalist gelişme kanunu sermayenin yoğunlaşması ve merkezleşmesi kanunu, Türkiyede de, kendi ölçüleri içinde işleyerek sermayenin

gittikçe daha büyük miktarlarda daha az ellerde ve daha büyük işletmelerde ve idari birimlerde —şirketlerde— toplanmasına yol açtı. Küçük ve orta sermaye ve işletmeler yok olma, büyükler tarafından masedilme tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Ayrıca, gittikçe yoksullaşan, ortadan kalkmaya mahkûm el sanatlarında çalışanlar, sanayide işçi olarak çalışmak fırsatını da bulamamaktadırlar, Türkiyede kapitalizm o denli gelişmiş de değildir.

Osmanlı İmparatorluğunda eski ekonomi düzeninin çöküntüsünden ve kapitalistleşmenin başlamasından bu yana halk kitlelerinde görülen ve Türkiyede son dönemlerde güçlenen, dinsel kisveye bürünmüş «gericilik, şeriatçılık» denilen hareketlerin altında kısaca belirttiğimiz bu ekonomik yapısal, sınıfsal gerçek yatmaktadır. Kitleler, kendilerini yoksullaşmadan, geçim sıkıntısından, ekonomik tehditlerden kurtaracak gerçekçi, rasyonel çıkış yolları bulamadıkları, yolların tıkanık bulunduğu durumlarda karşılaştıkları zorlukların, bunalımın sebebini eski düzenden ayrılmış olunmada ve kurtuluşu da o eski düzene geri dönmede görürler. Bu gibi durumlarda yeni tarikatlar, mistik akımlar —bizde ticanilik, nurculuk, süleymançılık v.b. gibi— belirir ve gelişir. Bu yapısal duruma, yönetici sınıfların sola ve sosyalizme karşı bu görünürde dinsel ve şeriatçı akımları desteklemeleri; dinsel inançları, kendi çıkarlarına olan sınıf düzenini sürdürmek için politikaya alet etmeleri; emperyalizmin de girdiği her ülkede benzeri amaçlarla tutucu ve gerici ideolojileri ve hareketleri desteklemesi eklenince Türkiye'nin bugünkü sağ kanat ideolojik tablosu tamamlanmış olur. «İdeolojik sağ kanat» diyoruz, çünkü sağcılık eşit şeriatçılık değildir. Sorunu böyle görmek ve göstermek temelden yanlıştır. Aslında sağcılık, sermaye sınıflarının emekçi kitleler sırtından büyük çıkarlar sağlayan bugünkü ekonomik-sosyal düzeni sürdürmek istek ve çabasıdır.

Solculuk ise bu düzeni işçi ve emekçi halk kitleleri lehine değiştirmektir. Arada önemli çeşitlenme ve derecelenmeler bulunmakla beraber, genel ve geniş anlamıyla sağcılık ve solculuk budur. Bu tutum ve davranışlar ideolojilerde ifadesini bulur. Bizde son zamanlarda ideoloji ve ideolojik kelimeleri bir kötüleme, suçlama anlamı taşıyarak kullanılmaya başlanmıştır. Oysa bir ideolojiye, yâni belli bir fikirler, görüşler, inançlar sistemine sahip olmayan insan yoktur. Kişi, benimsediği ideolojinin bilinçli olarak farkında olur veya olmaz, o başka. İdeolojiler ve bunları benimseyen kurumlar, örgütler, kişiler bu iki ana kutuba izafetle ideolojik ve politik yelpazede yer alırlar. Bunun için «ne sağcıyız, ne solcuyuz» tekerlemesinin hiç bir anlamı yoktur, veya bir anlamı vardır, o da, sağcılığı maskeleyektir.

Bu noktada sırası gelmişken, şunu belirtmek isterim ki, bu açıklamalarımda «düzeni» derken, fiili, somutta varolan düzeni kastediyorum, 1961 Anayasası hukuk düzenini değil. Gerici ve tutucu güçler, çevreler, kişiler düzen değişikliğinden söz edilince, bunu Anayasaya karşı çıkmakmış, Anayasayı ortadan kaldırmak istenirmiş gibi gösterip Anayasayı kendilerine kalkan yaparak suçlamaya girişiyorlar. Oysa bugünkü toplumsal bunalımın bir yanı da, fiili düzenle Anayasa hukuk düzeninin çelişmesi, uyumsuzluğudur.

Şeriatçı, gerici akımlar Türkiye'nin bunalımına geriye dönüş ile çözüm aramaktadırlar. Ekonomik temeli, tarımda, sanayide ve ticaretle küçük ve orta üretim ve işletmeciliğe dayanan, statik, kendi içine kapalı bir düzendir. Büyük kentlerin büyük sermaye yoğunlaşmasına karşı küçük ve orta sermaye sınıflarının dine dayandırılan savunmasıdır.

Sağ kanat partilerindeki oluşmalar bu yaptığımız açıklama açısından bakılıp değerlendirildiğinde bir kör

döğüşü görüntüsünden çıkar, anlam kazanır. AP'ndeki çekişme ve bölünme, D.P.'nin doğuşu, M.N.P.'nin ortaya çıkışı üst ve orta sermaye sınıflarındaki bu güç dengesi ve sınıf ilişkileri değişikliğinin politik düzeyde yansıması, ifadesini bulmasıdır. Bir daha hatırlatalım ki, siyasi partiler toplumdaki sınıf ve tabakaların politik temsilcileridir. Bununla beraber, şuna da işaret edelim ki, yönetici sınıflar güç dengesindeki değişmeler, sanayi burjuvazisinin siyaset düzeyinde, parlamentoda kendini göstermesi bakımından tam temsilcisini bulmuş değildir. AP Demirel kanadıyla sanayi burjuvazisine en yakın siyasi temsilcidir, ama AP'de halâ toprak ağaları ve emlak burjuvazisi kuvvetle temsil edilmektedir. Toprak ve tarım reformunun, tarımsal vergilemenin bir türlü parlamentodan çıkamayışının bir sebebi de budur. Arazi vergisinin hükümet tarafından binde on olması teklifi ile Meclise getirilmesi, Meclisin ise bunu önce binde altıya, sonra üçe indirmesi, İşverenler Sendikasının bu indirimlere karşı çıkararak en azından binde beş olmasını teklif ettiği işaret ettiğimiz durumun sınıfsal üçlü koalisyonu içindeki çelişkilerin ve çekişmelerin, bir belirtisidir.

2 — KÜÇÜK BURJUVA KÖKENLİ ÖNERİLER

Bu kesimden gelen önerileri ele alıp değerlendirmeden önce, küçük burjuvazinin sınıfsal nitelikleri üzerinde kısaca durmak gerekir. Zira bu nitelikleri bilmeden küçük burjuva kökenli kalkınma, toplumsal sorunlara çözüm önerilerinin gerçek mahiyetini anlamak ve doğru değerlendirmek mümkün değildir.

Küçük burjuvazi, burjuvazi ile işçi sınıfı arasında yer alan, kendi içinden bölünük ve kaygan bir sınıftır. Başlıca iki büyük kesime ayrılır: 1) elsanatları ve es-

naf, küçük sanayi ve ticaret, 2) «aydın»lar kesimi ki, devlet cihazında yer alan sivil-asker kadroları da kapsar. Bu sınıf tümünde ve genellikle kapitalist sistemi ve burjuva ideolojisini benimser. Birinci kesimin gönlünde yatan arslan büyük burjuva olmaktadır ama, olamaz. Pek azı işini yoluna koyup büyük burjuva katına tırmanır. İkinci kesimin üst basamakları, büyük bürokratlar, yüksek ücret karşılığı büyük şirketlere hizmet arz eden uzmanlar, teknik ve idarî elemanlar, yüksek kazançlı serbest meslek mensupları burjuvaziyle bütünleşir. Her iki kesimin büyük kitlesi büyük sermayenin baskı ve sömürüsünü çeşitli yollardan çeşitli derecelerde üzerinde hisseder; bunun için büyük sermayeye karşıdır, «sömürmeyen sermaye», «meşrû kâr», «sosyal adalet» tezlerini savunurlar, veya bu görüşlere yatkındırlar. Ama işçi sınıfına daha da karşıdır. Kendilerini ondan üstün görürler, yoksullaşıp işçi sınıfı katına düşmekten korkarlar, işçi sınıfına karşı özel mülkiyet ve teşebbüsün «hürriyetini» savunurlar. Az-gelişmiş ülkelerde, yukarıda açıkladığımız gibi küçük burjuvazi için gelişme yolları özellikle tıkalı ve gelecekleri karanlık olduğundan ve her iki kesimin büyük bir kitlesi gelir, yaşama düzeyi bakımından işçilerden pek farklı durumda olmadığından, hatta yer yer daha kötü durumda olduğundan, bu küçük burjuva tabakaları işçi sınıfına yaklaşabilirler, sosyalizme yatkın hale gelebilirler.

Küçük burjuvazi, bu iki arada bir derecede kaygan durumundan dolayı aşırı sağdan aşırı sola kadar çeşitli ideolojik ve politik akımların kaynağıdır. Dinsel görüntüye bürünmüş gerici ve tutucu akımların ve ideolojilerin küçük burjuvazinin özellikle üretici ve ticaret kesimindeki gelişme nedenlerini kısaca açıkladık. Şimdi «aydın», kesimindeki akım ve hareketlere yine özetleyerek bir göz atalım.

«Aydın» kesiminden gelen kalkınma ve sorunlara çözüm önerileri hep ileriye dönük olarak, ilerencilik adına öne sürülür (gerçekte öyle olsun veya olmasın), ama bu ideoloji ve akımlar da soldan sağa doğru bir yelpazelenme gösterir. Küçük burjuva ilerencilüğün en ucunda «devrimcilik» vardır. Devrim, devrimci, devrimcilik sözleri bir açık ve seçikliğe kavuşturulmadan çok kullanılmıştır son yıllarda Türkiye’de. Düzen değişikliğinden söz edilmesi, sosyalizmin savunulması, çok keskin sloganların ortaya atılması, çok atak, şiddetli mücadelelere girişilmesi bu konunun açık seçikliğe kavuşması, devrimcilik’in tesbiti için yeterli kıstas değildir. Bize göre kıstas, burjuvazi karşısında temel toplumsal gücün işçi sınıfı olduğunu, sosyalist hareketin işçi sınıfı öncülüğünde tutunup gelişebileceğini ve bunun işçi sınıfının bilinçli, örgütlü disiplinli politik hareketini gerektirdiğini, sosyalist düzenin, işçi ve emekçi sınıflar ittifakı ile ve bunların sosyalist partisi aracılığı ile, iktidarı almalarıyla gerçekleştirilebileceğini kabul etmektir. Sözle kabul etmek değil sadece, davranışlara ve eyleme yansıyan bir tutumla kabul etmek.

Oysa sol kanattaki bir kesim, işçi ve yoksul köylü sınıflarından söz etmek, sosyalist teori üzerine tartışmalar ve yayınlar yapmak, hatta işçi ve köylü kitlelere yaklaşma girişimlerinde bulunmakla beraber, davranış ve eylemleri yukarıdaki kıstasa uygun değildir, aslında görüşleri odur ki, kendilerinin atak, çarpıcı hareketleri, silâhlı mücadele girişimleri işçi ve köylünün dikkatini çekecek, cesaretlerini arttıracak ve giderek işçi ve köylü kitleleri kendilerinin bu hareketlerini desteklemeye, bu hareketlerine katılmaya iteleyecektir. Bir başka kesime göre ise bir «devrimci cunta», kendi başına veya sözünü ettiğimiz hareketlerle ilişkin olarak, iktidara el koyup halk yararına işler başararak emekçi kitlelerin desteğini

kazanacak ve sonra bu kitleleri örgütleyerek kendisine —iktidarına— dayanak yapacaktır. Bu grupların işçi ve yoksul köylü sınıflarının tarihsel rolleri ve görevleri konusundaki görüşleri, işçi ve müttefiki yoksul köylü sınıfların bilimsel sosyalizm bilgisi ile donanıp bilinçlenerek, örgütlenerek disiplinli ve gerçekçi siyasî mücadelelere girerek hem toplumu, hem kendilerini değiştirip iktidarı almaları değildir. Bu, biz sosyalistlerin görüşü ve tezidir. Kaldı ki, şehir ve kır gerillacılığı ile iktidarı almak ve her hangi nitelikte sosyalist bir düzen kurmak kanaatimizce kesinlikle mümkün değildir. «Devrimci cunta»lar ise feodal, hatta daha geri toplum düzenleri kalıntılarının güçlü, toplumsal yapıya damgasını vurmuş olduğu, burjuva demokratik devrimin yapacağı önemli toplumsal dönüşümlerin tarih gündeminde bulunduğu toplumlarda belirip tutunabiliyor bir ölçüde. Türkiye ise böyle bir aşamayı aşmış, burjuva demokratik devrimini esas itibarıyla yapmıştır. Askeri darbeler ve cuntalar ile sosyalizmin gerçekleştirilebileceği ise hiç düşünülemez.

İşçi ve müttefiki emekçi sınıfların örgütlenip bilinçlenerek, politik örgüt ve mücadele içinde eğitilerek iktidara hazırlanması, ülke siyasetinde ağırlığını duyurması, giderek iktidarı alması, sözünü ettiğimiz sol gruplar için yavaş, uzun, hatta çıkmaz yoldur. Görüşlerinin ve davranışlarının altında, küçük burjuva kökenli devrimci aydınlarda, öğrenci gençlikte ve/veya devrimci asker kadrolarda devrim yapacak, sosyalizmi gerçekleştirecek gerçek güç bulunduğu varsayımı vardır. Bu güçlere dayanarak, veya bu güçlerin öncülüğünde süratli, kestirme yol bulmak istek ve çabasındadırlar.

Şehir ve kır gerillacılığı ve «devrimci cunta» tez ve hareketleri ile biz T.İ.P'li sosyalistlerin arasındaki temel fark ve çatışma özetle bu noktalarda toplanır.

Kalkınma konusunda küçük burjuva kökenli ve ni-

telikte bir öneriler serisi de sosyal demokrasinin bize özgü bir ifadesi olan ortanın solu önerileridir. Batının sanayileşmiş kapitalist ülkelerinde sosyal demokrasi, sosyalist hareketin içinden çıkmış ve sosyalizmden bir sapma, işçi sınıfının politik hareketini sosyalizm hedefinden saptırma girişimi olarak gelirmiştir. Bizde ise, «ortanın solu» etiketiyle bir burjuva partinin içinde belirmiş ve halen onun içinde mücadele vermektedir. Ortanın solu, sorunların temelinde üretim araçlarının mülkiyeti sorununun düğümlendiğini bilmekte, hiç değilse sezinlemektedir. Bunun için de kooperatifler ve «halka açık anonim şirketler» yoluyla üretim araçlarının mülkiyetini yaygınlaştırmak, bir «halk kapitalizmi» yaratmak tezini savunmaktadır.

Kooperatifler ve «halka açık anonim şirketler», işçiler ve emekçiler tarafından kurulan işletmelerle büyük sermaye yoğunlaşmalarının ve sınıfsal kutuplaşma ve mücadelelerin giderilebileceğine inandıktan sonra ortanın solu sosyal demokrasisi bugünkü durumda da toplu sözleşme, asgarî ücret, ücretli tatil, sosyal sigortalar gibi tedbirlerden yanadır. Topraksız köylüyü topraklandıracak, küçük üreticileri tefecilerin ve araçların elinden kurtaracak, emekçi kitlelerin vergi yükünü hafifletecek «reform»ların da savunucusudur. Oysa,

1) Emekçi halk kitleleri lehine ileri sürülen tedbirlerin ve «reform»ların Türkiye şartlarında büyük ölçüde gerçekleştirilmesi imkânsızdır, çünkü Türkiye kapitalizmi işçi ve emekçi sınıflara büyük tavizler verebilecek güçte değildir;

2) Bu gibi tedbir ve «reform»larla sömürü ve gelir dağılımındaki adaletsizlikler ortadan kalkmaz; «düzen değişikliği» iddialarına rağmen ortanın solu, kapitalizm mi, sosyalizm mi ikileminden bir kurtuluş yolu, bir üçüncü yol değildir.

Sosyal demokrasi gelişmiş batılı kapitalist ülkelerde tutunabilmiş ise, bu, onların sanayileşmiş, büyük sermaye birikimini başarmış, dünyanın geri kalmış ülkelerini yüzyıllar boyu sömürmüş ve halen de sömürmekte olan toplumlar olmalarındandır. Bu sanayileşmiş zengin ülkelerde burjuvazi işçi sınıfını sınırlı bir tatmin çizgisinde tutabilmek için ücretleri zorunlu olduğu kadar yükseltmek ve diğer işçi hakları konularında tavizler verebilmek imkân ve kaynaklarına sahiptir. Kaldı ki, işçilerin sömürülmesi hafiflemekte, verilen tavizler emek gücünün daha yoğun sömürülmesiyle yine işçilerin sırtından ödenmektedir. İşgünü sekiz saate inmişse, işçi bu sekiz saat zarfında daha hızlı ve yoğun çalıştırıldığından eski biçimde 12, 14 saat çalışmış gibi yorgun düşmektedir. İşçinin çalışma ömrü kısalmaktadır; kırk yaşından sonra bir işçi için iş bulmak imkânsız değilse bile, imkânsız denecek kadar zordur. Bizde dışarıya gönderilecek işçilerin otuz beş yaşını aşmamış olmaları şartı da bu hususun bir kanıtıdır.

Batılı kapitalist toplumlarda işsizlik sorunu, son zamanlarda beliren ciddi duruma kadar, burjuvaziye endişe veren bir sorun olmaktan çıkmış gibi görünüyordu. Sistemin tabiatı gereği belli sınırlar içinde bir işsizler ordusu hep vardı; «gerileme» dönemlerinde bu sınırlar aşıлып işsizler sayısı kabardığı zaman ancak burjuvazi ve hükümetleri tarafından bir sorun olarak görülüyordu. Bizde ise açık ve gizli işsizlerin sayısı milyonları bulmakta ve her yıl buna yeni yüzbinler eklenmektedir. Böyle kabarıklık ve kabarmakta olan sayılarda işsizlerin varlığı ücretler üzerinde olumsuz etki yapar, gerçek ücretlerin yükselmesini, kanunen tanınan işçi haklarının uygulamada gerçekleşmesini önleyici, sınırlayıcı rol oynar. Kaldı ki, işçi sınıfının yaşama düzeyi yükselip yükselmediği incelenip tartışılırken sadece sigortalı işçilerin durumu

değil, sigortasız kaçak çalıştırılanların ve iş arayan ve ya kendilerine iş sağlanması gereken açık ve gizli işsizlerin, toplum düzeni dışına itilmiş nüfus kesiminin de hesaba katılması gerekir; çünkü bunların toplamı, hepsi birden, toplumun emek gücünü teşkil eder.

Batı kapitalist toplumlarında Türkiye'dekine benzer bir toprak ve tarım reformu sorunu da yoktur. Bu sorun burjuva demokratik devrimler sırasında ve sonunda çözümlenmiştir. Bankalar ve diğer kredi müesseseleri «teşkilatlanmamış kredi»nin, yani tefeciliğin, yerini almış, onu ortadan kaldırmıştır. Şimdi de fiyat ve ekim kontrolleri, primler, krediler, v.b. ile tarımsal üreticilerin sorunlarını, hoşnutsuzluklarını belirli ölçülerde karşılayabilmektedirler. Yine de, genellikle aile işletmeleri düzeyinde kalan tarım sektörü, kapitalist gelişme kanunlarının gerekleri açısından ciddi bir sorun teşkil etmektedir; örneğin, Avrupa Ekonomik Topluluğu için Avrupa kapitalizmini bütünleştirmek çabalarında tarım çetin sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye henüz yeni sanayileşme ve ilkel sermaye birikimi döneminindedir. Sermaye birikimi yetersizdir. Tarımda kapitalistleşme ileri düzeye erişmemiştir. Tarım kredileri yeterince «teşkilatlanmamıştır», tefecilik sürüp gitmektedir. Büyük bir işsizler kitlesi vardır ve yıldan yıla büyümektedir. Bu şartlar altında ve sermayenin yoğunlaşip merkezileşmesi kapitalist gelişmenin gereği olduğu bir durumda, ortanın solu, sosyal demokrasi, Türkiye'nin sorunlarını çözecek bir politika değildir.

Kaldı ki sosyal demokrasi Batı kapitalizminin de temel sorunlarına çözüm getirmiş değildir. Son zamanlarda parasal kriz biçiminde beliren bunalımın altında ekonomilerin kapitalist niteliğinden doğan dengesizlikler, çelişkiler yatmaktadır. Bizde sürdürülen tartışmalarda şöyle bir sorunun ortaya atıldığı görülmektedir: «Türkiye'nin kar-

sılaştığı reform sorunları Batı'da çözülmüştür, refah sağlanmıştır, neden orada da kitle hareketleri, şiddet hareketleri oluyor?» Böyle düşünmek, temel sorunu hiç anlamamanın bir ifadesidir. Temel sorun, tek tek, ayrı ayrı, toprak reformu, vergi reformu, eğitim reformu, adaletli gelir bölüşümü, kitlelerin yaşama düzeyi sorunu, refah sorunu değildir. Temel sorun, ekonomilerin, üretim güçlerinin tam hızda gelişmesini sağlayarak dengeli ve uyumlu bir biçimde ve büyük dalgalanmalara, ekonomik krizlere yol açmadan sürekli gelişebilmeleri sorunudur. Kapitalist ekonomiler, kapitalist niteliklerinden dolayı bu vasıfta bir gelişme gösterememekte, dengesizlikler, çelişkiler, duraklamalar, gerilemeler sürüp gitmektedir. Son yıllarda Batılı iktisat ve politika çevreleri uzun yıllardan beri ilk defa 1929 krizi gibi büyük bir krize doğru gidilmekte olduğundan endişe etmektedirler. İlk defa olarak durgunluk ve enflasyon bir arada baş göstermekte, bilinen ve uygulanana gelen usullerle giderilememektedir. Milyonlarca işçiyi kapsayan birbiri ardına grevler, sokak gösterileri, çiftçi direnişleri ve protestoları, gençlik hareketleri terörist girişimler, para bunalım ve ayarlamaları, dünya ticaretinde keskinleşen rekabetler, bu toplumların yapısal sorun ve bunalımlarının dışı vurmuş belirtileridir.

Savcılıkça savunulan milliyetçi toplumculuk da sağcı bir küçük burjuva ideolojisi ve sözde bir kalkınma önerisidir. Bu konuda yayınlanmış bir kitap vardır. Kurt Karaca adlı bir doçentin Milliyetçi Türkiye adlı kitabı. İddianame ile bu kitap arasında fikirlerden öte terimlerde ve cümlelerde dahi görülen benzerlik, dâvamız açısından bu kitap üzerinde biraz durmayı gerektirmektedir.

Milliyetçi toplumcu ideolojinin küçük burjuva niteliği gayet bellidir. Bir kez, küçük burjuvazinin niteliği olarak belirttiğimiz üzere, hem büyük sermayeye, hem işçi sınıfına karşıdır, çünkü hem iddianamede, hem kitap-

ta, liberal kapitalizme de, sosyalizme de karşı oldukları belirtilmiştir. Sadece kapitalizm denmeyip de liberal kapitalizm denilmesi dikkat çekicidir; bu, önerilen sistemin yine de kapitalizm olduğunun dolaylı itirafıdır. Nitekim liberal olmıyan kapitalizmin, yani tekelci kapitalizmin ve onun açık teröre dayanan politik rejimi olan faşizmin tek eleştirisi yoktur. Zaten önerilen ekonomik-politik sistem o niteliktedir ki, ancak büyük sermayenin işine yarar ve politik düzeyde onun faşist yönetimini oluşturur. Hatırlanacaktır ki, Alman Nazizmi de kapitalizme çatarak ve «millî sosyalizm» adı altında iktidara gelmiş ve küçük burjuva kökenli sahte sosyalist ideolojisi ve sloganlarıyla kendisine bir kitle tabanı oluşturmuş, ama bu «millî sosyalist» iktidar büyük burjuvazinin, özellikle finans kapitalin, açık teröre dayanan, işçi sınıfının ekonomik ve politik bağımsız örgütlerini ve tüm demokratik hak ve özgürlükleri ortadan kaldıran diktatoryası olmuştur.

Liberal kapitalizmde üretim araçlarının mülkiyetini küçük bir azınlığın elinde topladığı, bu azınlığı ekonomik ve politik kuvvete kavuşturduğu için karşı çıkılmaktadır. Buna çare olarak da herkesi üretim araçlarının mülkiyetine sahip kılma önerisi ileri sürülmektedir. Böylece milliyetçi toplumcu ideoloji de temel sorunun üretim araçlarının mülkiyetinde düğümlendiği görüşündedir. Milliyetçi toplumculuk da üretim araçlarının mülkiyetinin hisselerle bölünerek dağıtılmasını önermekte, böylece herkesin üretim araçlarının mülkiyetine sahip olacağını iddia etmektedir. Herkesin mülkiyet hisselerine sahip hale getirilebilmesi için nüfusun cebrî bir sınıflandırılmasını (altı kesime ayrılmasını) ve bütün nüfus kesimlerine şamil bir cebrî tasarruf sisteminin uygulanmasını önermektedir. Açıktır ki, genel seçimlerle iktidara gelinebilen, çok partili rejimde milliyetçi toplumculuğun iktidara gelebilmesi, hele, demokratik özgürlükleri ve muhalefet partileri-

ni ortadan kaldırmaksızın iktidarda kalabilmesi mümkün değildir. Milliyetçi toplumculuk açıklanan nitelikleriyle düpedüz anayasa ve çok partili demokrasiye aykırıdır. Kısacası, milliyetçi toplumculuk bir korporatif faşist sistemden başkası değildir.

Bu bahsi kapamadan önce, önemli gördüğüm bir noktayı daha belirtmek isterim. İster demokratik bir biçimde ve kısmî olsun, ister milliyetçi toplumculuğun önerdiği, bütün topluma şamil ve cebrî biçimde olsun, üretim araçlarının mülkiyetini hisselerle bölüp dağıtmak, bu hisselere sahip olanları üretim araçlarının mülkiyetine geçekten sahip kılmaz. Bizde yeni gibi görünen bu konular Batı'da uzun yıllardan beri tartışılmış, açıklığa kavuşturulmuştur. Hisse senetlerinin gerçek bir mülkiyet hakkı, yani üretim araçlarının kullanılmasını, işletmenin ekonomik politikasını, elde edilen kazancın bölüşümünü kontrol edebilme kudret ve imkânını sağlamadığı burjuva iktisatçılarınca dahi kabul edilir; hisse senetleri sahipleri sadece, miktarı işletme yöneticilerinin insafına kalmış bir temettü hakkına sahiptirler. Durum böyle olduğu içindir ki, sonraları, işçilerin çalıştıkları işletmelerin hisse senetlerine sahip olmaları ve işletme yönetimine katılmaları önerilmiştir, ama bunun da gerekli kontrol ve yetki imkânını sağlayacak şekilde uygulandığı görülmemiştir. Kaldı ki tek tek işletmelerdeki işçilerin kendi işletmelerinin yönetimine katılmaları, milli ekonominin bütünü ile yönetimine katılmaları anlamına gelmez, böyle bir katılmayı sağlamaz. Daha fazla ayrıntılara girmeden belirteyim ki, sözünü ettiğimiz öneriler aslında, küçük tasarruf sahiplerinin paralarını büyük müteşebbis ve sermayedar sınıfın emrine vermek sonucunu doğurur. Batı'daki uygulamalarda bu sonucu doğurmuştur da. Böyle bir ekonomik sistem, milliyetçi toplumculuğun önerdiği gibi bütün topluma şamil, cebrî ve tepeden inme bir şekilde uygulan-

dığında büyük sermayenin faşist diktatoryası meydana gelir.

3 — TÜRKİYE VE SOSYALİZM

Biz sosyalistler, bugün Türkiye'yi çok meşgul eden kalkınma sorununun sosyalizm sorunundan ayrılmadığını bilincinde olarak, kapitalist düzenden sosyalizme geçişi sağlayacak, sosyalizm doğrultusunda bir kalkınmayı öneriyoruz. Bunun bir kalkınma yöntemi, tekniği sorunu olmadığını, toplumsal düzen değişikliğini içerdiğini, sosyalizm doğrultusunda bir kalkınmanın ve sosyalizme geçişin gerçekleşebilmesi için politik iktidarın sınıf muhtevasının değişmesi gerektiğini biliyoruz. Anayasa sınıf temeli üzerinden siyasî partileri yasaklamadığından (esasen bütün partiler, kendileri kabul etsinler, etmesinler fiilen sınıf partileridir) ve Anayasa sosyalizme kapalı olmadığından, işçi ve müttefiki emekçi sınıfları eğitip, bilinçlendirecek ve örgütleyecek, onları toplum hayatında politik bir güç haline getirecek ve iktidara hazırlıyacak yasal, bütün faaliyet ve hareketleri apaçık ortada bir sosyalist parti olarak partiler yelpazesinde yerimizi aldık.

Bizim görüş açımızdan, kapitalizm mi, sosyalizm mi, şu kalkınma yolu mu, bu kalkınma yolu mu sorularının cevabı kişilerin, örgütlerin bir sübjektif tercih konusu değildir. «İktidarda olan veya iktidarı alan dilediği politikayı seçer ve izler» düşüncesi ve inancı yanlıştır. Şüphesiz kısa vadede böyle bir tercih serbestliği vardır. Ama yapılan tercihler, izlenen politikalar toplum gelişmesinin objektif gereklerine, ihtiyaçlarına, tarihsel doğrultusuna uygun düştüğü takdirde ve ölçüde olumlu sonuçlar verir, toplum sorunlarına çözüm getirir, kalkınmayı sağlar, ak-

si halde sorunlar daha vahimleşir, bunalm sürer gider, bir dar boğazdan ötekine düşülür.

Daha önceki kısımlarda kapitalist yoldan kalkınmanın az gelişmiş ülkeler için, ve bu arada Türkiye için kapalı olduğunu nedenleriyle birlikte açıkladım. Türkiye için sosyalizm doğrultusunda bir kalkınma öncelikle objektif bir zorunluktur, ikinci plânda sübjektif bir tercihtir. Mahkemedeki sorgumda ve bu açıklamalarımın daha önceki bölümünde belirttim ki, karma ekonomi savunusu kapitalizm mi, sosyalizm mi sorununa bir cevap, bir üçüncü sistem önerisi teşkil etmez. Çok önemli olduğu için, tekrar etme pahasına, bu konu üzerinde bir daha kısaca durmak istiyorum. Bütün az gelişmiş ülkelerde iktisadî devletçilik politikası, devlet yatırımları ve ekonomide bir devlet sektörünün oluşması objektif şartların bir zorunluğu olarak doğuyor ve gelişiyor. Bunun için sorun, karma ekonomi olsun mu, olmasın mı sorunu değildir. Devlet sektörü ve özel sektör karması kendiliğinden oluşuyor. Sorun, devletçilik politikası ve devlet sektörü burjuvazinin denetim ve hizmetinde mi olacaktır, yani devlet eliyle bir özel sermaye ve teşebbüs sınıfı geliştirilecek midir, yoksa bu yapılmayıp, söz konusu politika ve sektör işçi, emekçi kitlelerin politik denetiminde ve hizmetinde mi olacaktır? «Her ikisinin de değil, milletin denetim ve hizmetinde olacaktır» cevabı soruya gerçek bir cevap değildir, kaçamaktır, çünkü millet topluluğunun iç yapısı sosyal sınıf ve tabakalardan oluşur; temel ve kutup sınıflar, sermayeci sınıf —burjuvazi— ve işçi sınıfıdır. Diğer sınıf ve tabakalar bu ikisi etrafında veya onlara izafetle yer alırlar. Devlet politikasını ve mekanizmasını etkilemede, kendi denetimleri altına almada sosyal sınıflar birbirleri ile mücadele ederler. Burada parantez açarak belirtiyim ki, sınıf mücadelesi deyince bizde olduğu gibi hemen akla şiddet hareketleri, ihtilâl hareketleri gelmemelidir.

Klasik demokratik hak ve özgürlükleri benimsemiş çok partili parlamenter rejimlerde sınıf mücadelesi esas itibariyle bir hukuk çerçevesi içinde olur, zaman zaman bunun dışına çıkan hareketler görülse de. İhtilâl hareketleri, işçi ve müttefiki emekçi sınıfların iktidara namzet olacak, iktidarı alacak kadar güçlendiği, sermayeci sınıfların toplumu yönetmede acze düştüğü ve burjuvazinin iktidarı hukuk yolundan devre yanaşmayıp baskı ve terör yöntemlerine başvurduğu durumlarda belirir.

Karma ekonomi konusunda yukarıki soruya ilişkin bir ikinci soru da, milli ekonomiye ve ekonomik gelişmeye devlet sektörü mü, özel sektör mü hâkim ve yön verici olacaktır? Toplumlar duraksın değil, dinamik ve değişme halinde olduklarına göre, zamanla devlet sektörü mü genişleyerek ekonomiyi kapsar hale gelecektir, yoksa özel sektör mü ön plâna gelip genişleyecektir? Temel sınıflardan birinin veya ötekinin ülke siyasetinde ağır basması, iktidarı etkilemesi ölçüsünde ve alması halinde bu iki şıktan birine yönelinecektir. Sanayi burjuvazisinin, ekonomide özel sektörün güçlenmesi ile devlet işletmelerini devlet girişimleri olarak tasfiye etmek, yani holdingler, anonim şirketler haline dönüştürerek özel sektöre devretmek veya özel sektörü ortak etmek önerileri şimdiden öne sürülmekte, savunulmaktadır. Bütün bu sorular şu soruya indirgenebilir: «Karma ekonomi» gelişmiş bir kapitalizme doğru mu, yoksa sosyalizme doğru mu seyredecektir. Şimdiki gidiş birinci şık yönündedir. Ekonomideki ve ona bağlı olarak toplumdaki bunalımların, dar boğazların ve huzursuzlukların temel nedeni budur. Bunun nedeni de iktidarın sınıf muhtevası, sınıf temeli-
dir.

Dünyanın gelişmiş kapitalist toplumlarına baktığımız zaman oralarda da kapitalist sistemin tarihsel görevini (fonksiyonunu tamamlamış olduğunun belirtileri gö-

rılmaktadır. Kapitalist dünyanın en gelişmiş, en kudretli ekonomisine sahip A.B.D. nde özel sektör yalnız kendi imkân ve kaynakları ile ekonomiye hâkim olup onu yürütememektedir, devlet müdahalesi ve desteği ile ayakta durabilmektedir. Devlet siparişleri, alımları, kredileri, gerektiğinde fiyat ve ücret kontrolleri, gümrük tarifeleri ayarlamaları, grev ve toplu sözleşmelere müdahale, özel sektörü ve ona dayalı kapitalist ekonomiyi ayakta tutmanın yöntemleridir. Liberalizmin şampiyonu A.B.D. nde bütün bunlar olmaktadır. Ayrıca, Bilimsel ve Teknolojik Devrim aşamasının gerektirdiği, ekonomik gelişme için hayati önem taşıyan bilimsel araştırmaların malî yükünü de büyük ölçüde devlet üzerine almıştır. Özel sektörün kaynakları bu araştırmaları ve artık yeni teknolojinin gerektirdiği muazzam yatırımları karşılamaya yetmemektedir.

Özel sermaye ve sektör, buna dayalı kapitalist sistem, üretim güçlerini, ekonomiyi geliştirme işini başarabildiği taktirde ve ölçüde tarihsel göreve sahiptir; ne kadar sömürü olsa, ne kadar sosyal adaletsizliklere meydan verse de yine kapitalizm sürer gider. Nitekim feodalizmi tasfiyede, kapitalizmi oluşturup geliştirmede, sanayileşmeyi başarmada özel sermaye sınıfı, burjuvazi, bunu yapmıştır. İşçi ve emekçi sınıfların aşırı sömürülmesine, yoksullaşmasına, keskin sosyal eşitsizliklere, adaletsizliklere rağmen kapitalizm insan toplumlarının evriminde toplumlara büyük aşama aldırmıştır. Ama artık üretim güçlerini ve ekonomiyi kendi gücü ile geliştiremez, devlet desteği ile ayakta durur, önemli fonksiyonları devlete aktarır oldu. Devletin müdahalelerinin, görevlerinin, yükümlülüklerinin artmasına rağmen, kapitalist toplumlar içi ve arası dengesizlikler, çelişkiler rekabet ve mücadeleler şiddetlenmektedir. Kapitalizm artık bütün dünyayı kendi ilişkiler ağı içine alır ve tutar durumdan çıkmıştır;

dünya nüfusunun üçte biri çeşitli biçimlerde sosyalist düzene geçmiştir. Geri kalan kesimde de az gelişmiş ülkeler gelişmiş kapitalist ülkelere karşı direnmekte, başkaldırmakta, gittikçe keskinleşen mücadele vermektedir. Bütün bunlar dünya kapitalizmi için zorlu sorunlar, bunalımlar yaratmaktadır. Toplumsal sistem olarak kapitalizmin karşısına sosyalizm ciddi bir alternatif olarak dikilmiştir.

Sosyalist düşünce, teori ve çözüm önerileri kapitalizme ilişkin sorunların gözleminden, incelenmesinden doğmuş ve gelişmiştir. Gözleyen, inceleyen, tahliller, kıyaslamalar yapıp sonuçlar çıkaran insan kafasıdır, ama insanlar içinde yaşadıkları tarih döneminin ve toplum şartlarının değişme ve gelişmelerini gözlerler, bunlar üzerine düşünürler, sonuç çıkarırlar. Bunun için insan düşüncesi en geniş sınırlar içinde toplum şartları ile belirlenmiştir. Bizler de Türkiye'nin şartları ve tarihsel aşaması konusunda karınca kaderince bunu yaptık. Onun için biz sosyalizmi, daha insancıl, daha adaletli, insanların kişiliklerinin daha özgür gelişmesini sağlayacak bir sistem olarak önermiyoruz sadece. Bu mülâhazalar da var, bunlar da son derece önemli şüphesiz. Ama biraz önce işaret ettiğim gibi, bir toplumsal sistem insanlığın toplumsal evriminde tarihen zorunlu ise, tarihsel bir görevi yerine getiriyorsa, yarattığı eşitsizliklere ve adaletsizliklere rağmen kaçınılmaz olur ve yaşar. Kapitalizm ise, kısaca ve ancak ana çizgileriyle belirttiğimiz nedenlerle artık tarihsel görevini yitirmektedir, hatta yitirmiştir. Yukarıda açıkladığım durum ve gelişmeler sosyalizmin zorunlu bir alternatif olarak ortaya çıktığına, sosyalizme geçişin kaçınılmazlığına işarettir. İşte bunun için savunduğumuz sosyalizme bilimsel sosyalizm diyoruz. Sosyalizm önerimiz bir takım sosyal değer yargılarına değil, bütün insan toplumlarının ve Türkiyenin objektif şartlarının, gelişme doğrultusunun tahliline ve tesbitine dayanıyor. Bilimsel

sosyalizm konusunda ilk ifademde söylediklerim de mahfuzdur, sözü uzatmamak için bir daha tekrarlamıyorum.

Sosyalistliğimiz, kendi varlığımızı, hareketimizi, yani sosyalist fikirlerin, akım ve hareketlerin doğuşunu izah tarzımız açısından da bilimseldir. Kapitalizmin tarih sahnesinde belirip gelişmesi, bununla birlikte işçi sınıfının oluşması, işçi sınıfının, ve ardından emekçi sınıfların sömürü, yoksullaşma ve eşitsizliklere karşı ekonomik ve politik mücadeleye girişleri, bilimsel sosyalizm görüşüne ve teorisine yol açmıştır. Objektif durumların, şartların, gelişmelerin insan zihninde doğurduğu fikirler dönüp insanların davranışlarına, hareketlerine yansıdığından, bu karşılıklı etkilenme sonucu sosyalist fikirler ve öneriler de işçi sınıfı hareketlerinde tutunmuş ve gelişmiştir. Fikir tarihinde daha önce de sosyalizm fikirleri, önerileri vardı, ama bunlar her düşünürün kendi kişisel değerlendirmelerine, subjektif tercihlerine dayanıyordu.

Türkiye’de de sosyalist fikir ve akımlar toplumsal gelişmelerle belirlenmiştir. Kapitalistleşme süreci ve işçi sınıfının oluşması ile belirmiş ve bu ikisinin gelişip güçlenmesiyle de gelişmiştir. Kapitalistleşme süreci güçlendikçe, bir yandan özel sermaye ve teşebbüs, öte yandan onun karşı kutbu ve tamamlayıcısı olarak işçi sınıfı gelişmiştir. Özel sermaye ve teşebbüsün —burjuvazinin— kapitalizmi ve kapitalist değer yargılarını savunan ideolojisi karşısına işçi sınıfının, müttefikleri sınıfları da kapsar biçimde, kendi ideolojisini, sosyalizm önerilerini koymasının kaçınılmaz bir toplumsal sonuçtur. Birincinin olduğu yerde ikincisi mutlaka olacaktır.

Gelişmiş batı kapitalizminin demokrasileri bu gereği görmüş, tanımışlardır, tanımak zorunda kalmışlardır. Batıda sermaye sınıfı —burjuvazi— mutlak krallığa ve soyular sınıfına karşı kendi varlığını, istek ve çıkarlarını kabul ettirebilmek için insanların eşit ve özgür olduk-

larını, aralarında kardeşliğin hüküm sürmesi gerektiğini savunmuşlardır. Özgürlük, eşitlik, kardeşlik her yerde istibdata ve feodalizme karşı etkin ideolojik bir silâh olarak kullanılmıştır. Bizde de böyle olmuştur. 1908 megru-tiyetinin sloganı «Hürriyet, Müsavat, Uhuvvet» idi. Bunlar propagandalarda, basında tekrarlanıyor, bir yüzünde bu slogan yazılı gümüş madalyonlar basılıp satılıyordu.

Ama burjuvazi krallık istibdadını ve feodalizmi alt-edip iktidarı alınca, özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ilkele-rini işçi ve emekçi sınıflara uygulamak istemedi ve uy-gulamadı. Batılı kapitalist toplumlarda işçi sınıfı ve e-mekçi kitleler meslekî örgütlenme, politik örgütlenme, grev ve toplu sözleşme, genel seçimler ve oy hakkı gibi hak ve özgürlükleri elde edebilmek için uzun ve çetin mü-cadeleler verdiler. Nihayet, sermaye-emek çelişki ve mü-cadelesini hukuk çerçevesi içine alıp kanalize etmeyi a-maçlayan, klâsik demokratik hak ve özgürlükleri kapsayan çok partili parlamenter rejim politik düzeyde oluşup şe-killendi. Burjuvazi karşısında işçi sınıfının varlığını ta-nımayan, bu sınıfın ideolojisi olan sosyalizme, politik akım ve örgütlere yer vermeyen bir rejim, artık Batı de-mokrasileri arasında yoktur. İşçi sınıfının ideolojisini, bu ideolojiyi öğretme ve yayma serbestliğini, bu ideolojiye dayanan politik partileri reddeden bir rejim, ne ad taşır-sa taşısın, ne nitelik gösterirse gösterebilir, hangi gerekçe ile savunulursa savunulsun sermayeci sınıfların —burju-vazinin— işçi ve emekçi sınıflara karşı baskı ve şiddete dayanan bir diktatoryasıdır, yani faşizmdir. Durumu maskeleyen için ortaya salınan hiç bir politik sis per-desi, hiç bir anti-komünist kampanya histerisi, çalınan tehlike çanları, bu gerçeği örtbas edemez, değiştiremez.

Ve böyle diktatörlükler ergeç çökmeye mahkumdur, çünkü hiçbir burjuva diktatörlüğü; kapitalizmi, burjuva-ziyi, yani kendi kendini yoketmeden işçi sınıfını yokede-

mez. Burjuvazi ise elbette kendini ve kendini var eden kapitalist sistemi yok edecek değildir. İşçi sınıfı varolunca onun bilimsel temellere dayanan ideolojisi sosyalizm de, sosyalist hareketler de mutlaka varolur ve ergeç varlıklarını kabul ettirir. Batı burjuvazisi, 20. yüzyılda açık baskı ve teröre dayalı diktatoryayı denemiştir, İtalya'da Mussolini faşizmi, Almanya'da Hitler nazizmi ile. Her ikisi de insanlığın başına büyük belâlar açarak, yıkıntıları bırakarak tarih sahnesinden silinip gitmiştir. Bugün Avrupa'da faşist rejimleri sürdüren iki ülke —İspanya ve Portekiz— ise Avrupa'nın en geri toplumlarıdır ve derinden derine kaynaşmaktadır.

Bizim sosyalizm görüşümüzün, anlayışımızın bilimselliği konusunda bu davaya ilişkin olarak söyleyeceklerim bundan ibarettir.

Savcılık ve iddianamenin kaynaklandığı milliyetçi toplumculuk, üretim araçlarının, devlet mülkiyetinde olmasına karşı çıkmaktadır. Gerekçe olarak da bunun imtiyazlı bir bürokratik sınıf yarattığını ileri sürmektedir. Ve bizler de böyle bürokratik bir iktidarı, rejimi amaçlamakla suçlanmaktayız. Bu konu üzerinde de biraz duralım.

Bir kere savcılığın ve milliyetçi toplumcuların bilimleri gerekirdi ki bürokrasi, yani demokratik kontrol ve müeyyidelerden muaf imtiyazlı idareci tabaka, kapitalist toplumda doğmuş ve gelişmiştir. Kapitalizmin gelişmiş, burjuvazinin güçlü olduğu toplumlarda, burjuvazi kendi politik partileri aracılığı ile iktidarı alır ve devlet politikasına ve cihazına yön verir. Devlet cihazını oluşturan bürokrasi de burjuva iktidarının politikasını, direktiflerini uygular. Bürokrasi eliyle uygulanan kanunlar da burjuva partilerinin çoğunlukta olduğu parlamentolardan çıktığı için esas itibarıyla burjuvazinin çıkarlarına, isteklerine uygundur. Şüphesiz toplumda

diğer sınıfların varlığı büsbütün görmemezlikten geline-
miyeceği için ve de sınıf mücadelesinin toplum düzenini
parçalayacak dereceye varmasını önlemek için, burjuvazi-
den gayrı sınıf ve tabakalara da tavizler verilir. Bu sınıf
ve tabakalar ne kadar güçlü, ne kadar mücadeleciler olursa,
mevcut kaynaklar çerçevesinde verilen veya koparılan
tavizler de o kadar büyük olur. Burjuvazi kendi adına dev-
let politikasını uygulayan bürokrasiye, idareci tabakaya
özellikle taviz verir, imtiyazlar tanır. Böylece onu kendi-
sine, kapitalist düzene bağlamak ister ve bağlar.

Türkiye'de de durum böylece olmuştur ve böyledir.
Osmanlı İmparatorluğundan beri merkezî devlet ge-
leneği var ve güçlü olduğundan, kapitalistleşme ile birlikte
Batının burjuva toplumlarını örnek alarak imtiyazlı, de-
mokratik kontrollerden masun yönetici bir tabaka oluş-
turulmuştur. Ne var ki, kapitalistleşme ve burjuvazi Av-
rupa'daki gibi güçlü olmadığından, ekonomide kapitalist-
leşmenin, yaşantıda burjuvalaşmanın, geçer akçe terimiy-
le Batılılaşmanın, sözcüsü, şampiyonu sivil, asker yöneti-
ci tabaka olmuştur. Bu tabaka kapitalizmi geliştirmeyi,
henüz güçlü olmayan burjuvaziyi kendi vesayeti altında
tutarak yapmak istemiştir ve yakın zamana kadar yap-
mıştır da; örneğin burjuvazi tek parti devrinde güçlen-
miş, sermaye birikimi yapmıştır. D.P. hareketi ve ikti-
darı, kendini artık yeterince güçlü hisseden burjuvazi-
nin bürokrasinin vesayetinden, kırtasiyeciliğinden kur-
tulma ve bürokrasiyi doğrudan kendi emri altına alma
hareketiydi. AP iktidarlara da aynı politikayı sürdürmüş-
tür. AP bir yandan bürokrasinin devlete sahip çıkma ge-
leneğini kırma, otoritesini zayıflatma, politik iktidarın
tam hükmü altına alabilme politikası yürütmüş, öte yan-
dan da, önceleri bir idarî reform tasarısı gibi çıkarılaca-
ğı iddia edilen personel kanununu, geçim sıkıntısı, huzur-
suzluğu gittikçe artan bürokrasiye bir sus payı ve-

ren bir kanun olarak çıkarmıştır. Ayrıca, gelişen sanayi mamulleri için bir satın alma gücü, bir pazar yaratmak amacı da bunda rol oynamıştır.

Sosyalizmin amacı, devlet işlerini gören devlet görevlilerini demokratik kontrollerden masun, topluma karşı değil de yalnız üst kademelere karşı sorumlu ve hesap veren durumdan çıkarmaktır. Teknik işleri görenlerden gayri, karar alma, emir ve direktif verme mevkiinde olan görevlileri —ki asıl bürokratlar bunlardır— seçimle göreve gelir, başarılı olmadığı taktirde görevden uzaklaştırılır duruma getirmektedir. Devlet işlerindeki görevlilerin sosyal haklarını, güvenliklerini teminat altına almakla beraber, diğer çalışanlardan ayrı ve üstün özel imtiyazlarını kaldırmaktır.

Sosyalist düzene geçmiş bazı toplumlarda bir bürokratlaşma görülüyorsa eğer, bu, kapitalist düzenden devralınmış bir hastalığın devamıdır, sosyalizmin bir gereği, niteliğinden doğan bir sonuç değildir. Bu gibi hallerde geçmişten devralınan toplumsal yapının, sosyalizmin doğuş ve gelişme şartlarının, uygulamadaki aksaklıkların, önleme konusunda yapılan ve yapılmayan işlerin incelenmesi gerekir. Biz bilinen bir tek hususa işaret etmekle yetinelim: Herşeye rağmen bu ülkelerdeki gelir dağılımı yelpazesi kapitalist toplumlara kıyasla çok dardır. Bu da hiç değilse gelir konusunda yönetici kadroların kapitalist ülkelerdeki burjuvazi gibi milli gelirin kaymağını alır durumda olmadıklarını gösterir. Esasen sosyalizmde emeğe göre gelir esas alındığından, gelir farkları olmakla beraber gelir dağılımı yelpazesi kapitalist ülkelerdeki kadar geniş olamaz.

Bu bürokratik yönetim konusunda, «devletin kölesi olmak» iddiası da saçma bir iddiadır. Bu, devleti toplumun bütününden, toplum yapısından soyutlayan, kendi başına mutlak bir varlık sayan yanlış bir görüşten doğan sos-

yolojik bir hatanın ifadesidir. Devlet cihazı, örgütü, bütün toplumu kapsamaması bakımından çok önemli olmakla beraber, herşey demek değildir ve toplum yapısıyla yakından ilişkilidir. Devlet cihazı kimin iktidarının elindedir? Önemli sorun budur.

Mahkemedeki sorgumda egemenlik, iktidar ve tahakküm kavram ve olgularını inceler, açıklarken belirtmiştim ki, sınıflı toplumlarda genel seçimlerle iktidara gelme iktidarın bir sınıf karakteri taşımasını önlemiyor, bilâkis bunu sağlıyor. İşçi ve emekçi kitleler iktidarı aldıkları zaman devlet cihazı ve politikası onların yani büyük çoğunluğun denetiminde olacaktır. O zaman kim kimin devletine köle olacak? Sorun, devlet cihazı dahil, toplumun bütün kesimlerini bütün kademelerinde demokratik temele oturtmaktır, toplumun bütün kesim ve kademelerinde, bütün kurumlarında tabanın, kitlenin katkısını, denetimini, söz ve karar sahibi olabilmesini sağlamaktır, o zaman kimse kimsenin, kimse hiçbir kurumun, örgütün, «kölesi» olmayacaktır.

İşçi partisi ise böylesine geniş, politik alanın dışındaki alanları da kapsar bir demokrasi, sosyalist demokrasi önermektedir. Bunu programına almış, açık, kesin, ayrıntılı açıklamıştır. Programın buna ilişkin bir bölümünü mahkemedeki sorgumda okumuştum. Siyasetten, ekonomiden, plânlamadan eğitime, sağlık hizmetlerine, bütün kültürel faaliyetlere kadar bütün toplum hayatının her kesiminde, programın deyimiyle «halkın günlük yaşantısında gerçekleşen» bir demokrasi, «bireyin devlete köle olması»na da, imtiyazlı, kırtasiyeciliğe boğulmuş bir bürokrasiye de yer vermez.

Ana çizgileriyle ancak açıklamaya çalıştığım bütün bu nedenlerle biz, sosyalizm doğrultusunda, kapitalist olmayan yoldan kalkınmayı öneriyoruz. Çok önemli olduğu için bir kere daha tekrarlıyayım, bunu subjektif bir ter-

cih olarak değil, Türkiye şartlarında ve durumundaki bir toplum için tek çıkar yol olduğu için öneriyoruz. 1964 Şubat ayında İzmir'de yapılan Büyük Kongrede kabul olunan Parti programının «Kalkınma Yolu» başlıklı bölümünde, önce, Türkiye'nin neden kapitalist yoldan kalkınamayacağı anlatıldıktan sonra, «daha ileri bir toplum düzenine demokratik yoldan geçiş şartlarını hazırlamak» amacına yönelik «kapitalist olmayan kalkınma yolu»nun esasları ortaya konulmuştur. (Program s. 61-66)

Bu yol, «insanın insan tarafından sömürülmesine son verecek», daha ileri bir toplum düzeni olan sosyalizm doğrultusunda bir kalkınma yoludur. Bu gerçekçi ve geçerli tek kalkınma yoludur. Bu Türkiye'yi hızlı tempoda ve mümkün olan en kısa zamanda, bütün tabiat ve insan kaynaklarını en rasyonel, verimli ve demokratik biçimde seferber ederek kalkındıracak tek yoldur. Bu kalkınma yolunun ve sosyalizme geçişin 1961 Anayasa'sı çerçevesinde gerçekleştirilmesi mümkündür. 1961 Anayasa'sı hukuk düzeni, sosyalist harekete ve sosyalizm doğrultusunda bir kalkınma yönteminin uygulanabilmesine açıktır. Ben şahsen bu konuyu, ilk 1968'de yayınlanıp 1970'de ikinci baskısı yapılan Türkiye ve Sosyalizm Sorunları adlı kitabımın «Anayasa ve Sosyalizm» ve «Kalkınma Yöntemi» başlıklı bölümlerinde inceledim. (s. 195-222 ve 235-262). Bu kitabımın ikinci baskısını bu savunmama ilişik olarak ve gerek kamulaştırmalar ve devletçilik, gerekse diğer konulardaki görüşlerimin kanıtı olarak ve savunmamın ayrılmaz bir parçası olarak sunuyorum. Kitaptan parçalar alarak görüşlerimi kanıtlamak zaman alacağı için kitabı savunmamın ayrılmaz bir parçası olarak sunmayı uygun buldum.

Burada yalnız şu temel noktayı belirtmekle yetineceğim, bunu sorgumda da açıklamıştım. 1961 Anayasa'sına göre özel sermaye ve teşebbüs «kamu yararına aykırı

olmamak» zorundadır. Sırası geldiği her yerde Anayasa bu hükmü koymakta, tekrarlamaktadır. Üretim güçleri ve ekonomi geliştikçe, sermaye gittikçe az ellerde toplanıp üretimin örgütlenmesi merkezileştikçe, bu düzeye erişmiş işletmeleri kamulaştırmak, millet adına devlet mülkiyetine geçirmek kamu yararı gereği olur. Aksi halde yoğunlaşan ve merkezileşen büyük sermaye millî ekonomiye hakim ve ülke siyasetini denetimi altına alır duruma gelir. Gelişmiş kapitalist toplumlarda bu durumun örnekleri çoktur. Bunda elbette «kamu yararı» yoktur, zararı vardır. Ayrıca, Anayasa'nın 39. maddesinde «kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılığı kanunda gösterilen şekilde ödenmek şartıyla devletleştirilebilir» hükmü konulmuştur. Bu maddede «kamu hizmeti niteliği taşıma» şartı tartışma konusu olabilir, çünkü bunu tayin edecek kısıtlar belirtilmemiştir. Bizde genellikle demiryolları, su, elektrik, havagazı, PTT kamu hizmetleri katagorisinden sayılır, ama bu bilimsel, rasyonel değil, ampirik bir ayırma dayanan bir anlayıştır. Aynı hizmetler, örneğin A.B.D.'nde özel sektörün elindedir. Bizim görüşümüz odur ki, bir ekonomi kolundaki işletmeler yukarıda belirttiğimiz düzeye erişince onların gördüğü işleri kamu hizmeti niteliğini kazanmış saymak gerekir, çünkü ülke ekonomisini ve siyasetini kendi açılarından kuvvetle etkileyecek, hatta kontrol edecek güce sahip olmuşlardır. Bunun için de kamulaştırılmaları, kamu denetimine ve hizmetine konmaları gerekir.

İşte bu tahliller ışığındadır ki, 1964 Şubat'ında 1. Büyük Kongre tarafından kabul edilen parti programında kamu sektörünün millî ekonomide esas ve hâkim sektör olacağı, özel sektörün plân çerçevesinde kamu sektörüne yardımcı olarak çalışacağı, millî ekonomide kilit taşı mevkiinde olanlardan başlanarak ve ekonomik kalkınma ile

sosyal ilerlemenin gerekli kıldığı bir sıra izlenerek büyük üretim ve ulaştırma araçlarının, dış ticaret, bankalar ve sigortaların devletleştirileceği ifade olunmuştur. Modern teknolojinin gereği olarak işletmeler gittikçe büyümekte çok yanlı muazzam örgütler haline gelmekte ve muazzam sermaye yatırımları gerektirmektedir. Bu yoğunlaşma ve merkezleşme teknolojik ve ekonomik gelişmenin kaçınılmaz kanunudur, subjektif tercih meselesi değildir. Bunların bir avuç özel teşebbüs ve sermaye sahipleri sınıfının elinde ve kontrolünde olması mı kamu yararınadır, yoksa, bütün toplum adına kamulaştırılıp demokratik bir işletimle halkın denetim ve hizmetine mi konulması kamu yararınadır? Sorun budur. Bizim cevabımız ikinci şıkkın kamu yararına olduğudur.

Biz Türkiye'nin durumunu böyle gördüğümüz, 1961 Anayasa'sını böyle anladığımız içindir ki, programımızı Anayasa çerçevesi içinde gerçekleştirmeyi amaçladık. 1961 Anayasa'sı programımızı gerçekleştirmeye sosyalizm doğrultusunda kalkınmaya kapalı değildi. İkincisi, sorgumda da açıkladığım üzere, ihtilâller büyük sosyal olaylardır, bütün sosyal oluşumlar gibi ihtilâllerin de sosyal kanuniyeti vardır. Bu grup insanın, bir örgütün istemesiyle bir toplumda ihtilâl olmaz. Sorunu böyle koyup ve böyle göstermek —ki bizde politik domagoji ile hep böyle yapıyor— hiçbir sosyolojik bilgi ve anlayışa sahip olmamak demektir, ya da gerçeği maskeleyerek için başvurulmuş kasıtlı bir politik demagojidir. Sosyalist ihtilâller, 1) işçi ve emekçi sınıfların güçlü, iktidarı almaya namzet ve muktedir ve istekli olduğu, 2) toplumu yönetmede, sorunlara çözüm getirmede aceze düşen burjuvazinin iktidarı devretmeye razı olmadığı, demokratik hak ve özgürlükleri, ortadan kaldırdığı, işçi ve emekçi sınıfların ekonomik ve politik örgütlerine ve giderek tüm demokratik, ilerici örgüt, akım ve hareketlere karşı baskı ve terör yön-

temleri uyguladığı şartlarda oluşur ve patlak verir. İşçi ve müttefiki emekçi sınıflar ve onların politik örgütleri hiç bir zaman kendi subjektif tercihleri ile ihtilâl yoluna başvurmazlar; barışçı, demokratik, hukuki yollar burjuvazi tarafından meşruiyet dışı tasarruf ve eylemlerle kapatıldığı zaman zorunlu olarak ihtilâl yoluna gidilir. 1961 Anayasa'sı da meşruiyetini yitirmiş iktidarlara karşı direnme hakkını meşru bir hak olarak tanımıştır.

Savcılık makamı bize ihtilâlcilik isnad ederken hiç bir hukuki delil ortaya koymuyor. Aksini ispatlayan sayısız delilleri ise, Parti Programı, tüzüğü, bildirileri, raporları, demeçleri, «samimiyetsiz beyanlar» olarak bir kalemde bertaraf ediyor. Bu beyanlarımızın doğruluğunu, dayandıkları bilimsel tahlilleri ve mantığı izah ederek yukardaki açıklamalarımnda hiç bir şüpheye yer bırakmayan biçimde ortaya koymuş oldum. Partiye ilişkin olarak burada iki belgeden birer parça aktarmakla yetineceğim. Parti Programının Giriş yazısının son kısmında şöyle denilmektedir:

«Türkiye İşçi Partisi saflarında teşkilatlanarak bağımsız bir kuvvet durumuna gelen emekçi halkımız, kendi öz partisine, yani kendi kendisine vereceği oylarla iktidara gelince, başta Büyük Millet Meclisi çalışmalarını olmak üzere, bütün ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerde söz ve karar sahibi olacak, işlerini kendi eliyle yürütüp doğrudan doğruya kendisi denetliyecektir.

Türkiye İşçi Partisi, insan haklarını, ekonomik ve sosyal hakları hergün uygulanan canlı kurallar durumuna getirecektir. Türkiye İşçi Partisi, Anayasa'yı özü, ilkeleri ve amacıyla eksiksiz, tastamam uygulayacak, sosyal adaleti, sosyal güvenliği hayatımızda gerçekten yarandığımız çeşitli kurumlar biçiminde gerçekleştirecektir.»

Yine Giriş bölümünde (s. 14) Parti şöyle tanımlanmaktadır:

«Türkiye İşçi Partisi, Türk işçi sınıfının ve onun tarihi, bilime dayanan demokratik öncülüğü etrafında toplanmış, onunla kader birliğinin bilinç ve mutluluğuna varmış toplumcu aydınlarla ırgatların, topraksız ve az topraklı köylülerin, zanaatkârların, küçük esnafın, aylıklı ve ücretlerin, dar gelirli serbest meslek sahiplerinin, kısacası, emeği ile yaşayan bütün yurttaşların kanun yolundan iktidara yürüyen siyasi teşkilatıdır.»

Parti tüzüğümüzde ise, Partinin amacını belirten 3. madde şu cümle ile son bulur: «Halkın oyu ile kanun yolundan iktidara gelen T.İ.P., halkın oyunu kaybedince, yine kanun yolundan iktidardan çekilir.»

Şahsıma gelince, ben iktidara gelme yöntemi ve ihtilâl konusundaki görüşlerimi, ilk ifademde ve şimdi ortaya koyduğum tahliller çerçevesinde defalarla sözle ve yazıyla belirtmişimdir. Burada üç belgeyi sunmakla yetineceğim.

Daha 1964 yılında Sosyal Adalet Dergisinin 15 Mayıs 1964 günlü 19/2 sayısında «Demokrasi Anlayışında Gelişmeler ve Devrimcilik» başlıklı yazımda son yirmi, yirmibeş yıl süresinde ülkemizde demokrasi anlayışındaki gelişmeleri özetledikten sonra demokrasinin emekçi kitlelerin ve tüm ilerici güçlerin ülke siyasetinde aktif, mücadeleci bir rol oynamasıyla gerçekleşip gelişeceğini belirtiyor ve diyorum ki;

«Bu noktada bazı kötü niyetli kişiler ‘mücadele de ne demek ihtilâl hareketi mi yani?’ diyeceklerdir. Hayır, yazdıklarımın altında boşuna maksat aramasınlar. İhtilâller, belirli şartlar altında başka toplumlarda da, bizim toplumumuzda da yer almış bir sosyal gerçektir. Anayasamız, meşruluğunu kaybetmiş iktidara karşı halkın direnme hakkını kabul etmekle, ihtilâllerin belli du-

rumlarda meşruluğunu da kabul etmiş oluyor. Ama bugün Türkiye'de bir ihtilâl durumu yoktur. Bir karşı-ihtilâl, gerici bir darbe tehlikesi vardır. 1961 Anayasa'sı, halk kitlelerinin memleketin politik hayatında bir güç haline gelmesine, memleketin idaresinde söz ve karar sahibi olmalarına, toplum yapısında köklü reformların yapılmasına hukuk bakımından imkân vermektedir.»

Bu yazı demokrasi ve devrim ilişkisi açısından bütünüyle ilginçtir. Onun için sözü geçen dergiyi ilişik olarak sunuyorum.

Yine Tüm Dergisinin 1 Ocak 1969 günlü 4. sayısında «Ve İhtilâl Üzerine» başlıklı yazımda da aynı konu işlenmiştir. Bu dergiyi de görüşlerimin belgesi olarak ilişikte sunuyorum.

Ve nihayet, «Türkiye ve Sosyalizm Sorunları» adını taşıyan kitabımın 1970 ikinci baskısında «Anayasa ve Sosyalizm» bölümünün «Seçimlerle İktidara Gelme Sorunu» ara başlıklı kısmında (s. 211-221) bu sorun hem genel plânda, hem Türkiye şartlarında ele alınmış ve Anayasa çerçevesinde seçimlerle iktidara gelmenin mümkün ve muhtemel olduğu tezi savunulmuştur. Karşı tezler ele alınmış, incelenip tartışılmış, cevaplanmıştır. Belirmesi muhtemel olumsuz gelişmeler üzerinde durulmuş, doğuracağı sonuçlar belirtilmiştir. Söz konusu bölüm uzun olduğu için buraya aynen almıyorum, bu savunmanın bir parçası olarak kitabı zaten ilişikte sunuyorum.

BUGÜNE NASIL GELİNDİ?

1971 Baharından bu yana «12 Mart'a Nasıl Gelindi?» konusu, bu kelimelerle formülleştirilerek radyoda, televizyonda, basında, Mecliste ve politikacıların demeçle-

rinde çok anlatıldı, tartışıldı. Ayrıntılarda farklar her ne olursa olsun, verilen cevaplar başlıca üç noktada toplanıyor:

1. Türkiye Milletlerarası bir komploya maruzdur. Son bağımsız Türk devleti parçalanıp yok edilmek istenmektedir.

2. Hürriyetler kötüye kullanılmıştır. Hürriyetler hürriyetleri yok etme için kullanılamaz.

3. Demirel hükümetlerinin aczi ve yanlış politikası.

Savcılığın iddianamesi de bu üçlü «izah»ı içermektedir. Bunlar temelden yanlış izah ve değerlendirmelerdir. Toplum gerçeklerini görmemenin veya görmek istemenin ifadeleridir.

Bir kez, konu tartışılırken hep son zamanların şiddet hareketleri, gerillacılık eylemleri üzerinde durulmaktadır. Bu olaylar ileri sürülerek devletin parçalanıp yok edilmek istendiği, bütün olup bitenlerin milletlerarası bir komplonun —son günlerde «komünizmin» deniliyor— eseri olduğu iddia ediliyor. İddianamenin görüşü de böyledir.

«Komplo teorisi» tek kelime ile gülünçtür. Söz konusu olayları yaratanların iddia edildiği gibi dışarıyla ilişkileri, bağlantıları varsa bile yine «komplo teorisi» gülünçtür. Çünkü bu çeşit örgütlenme ve hareketlerin gençler arasında neden böyle yayıldığı, bir taban bulunduğu sorusu yine bir izah bekler. Kaldı ki şiddet, gerillacılık hareketleri son bir iki yılın ve hemen hemen gençliğe münhasır olaylarıdır, oysa bütün 1960-70 arası, toplumun çeşitli kesimlerinde kitle hareketlerinin gelişmesiyle belirlenmiştir; özellikle 1965'ten sonra bu hareketler yayılmış ve hızlanmıştır. İşçi yürüyüşleri, grevleri, fabrika işgalleri; büyük köylü kitlelerinin fiyat ve gübre gibi konularda gösteri yürüyüşleri, mitingleri, top-

rak işgalleri; şöför, bakkal gibi kesimlere kadar yayılan boykot hareketleri; öğretmen kitlesinin güçlü örgütlenişi, boykotu, diğer direnişleri; yüzyılların ötesinden gelen merkeziyetçi devlet geleneği ile üstün emrine uymaya alışkın memurlar kitlesinde örgütlenişler, hak arama ve direnmeler; en üst kademe görevlilerinin, üniversite öğretim üyelerinin ve en üst yargı organları üyelerinin resmî giysileriyle yaptıkları protesto yürüyüşleri toplumdaki huzursuzluğun ve bunun yarattığı kitlesel hareketliliğin ne denli geniş ve derin olduğunun göstergeleriydi. Bütün bunlar «komplo», «dıştan kışkırtma», «iyi niyetli gençlerin kışkırtmalara kapılması, aldanması» gibi sözde izahlarla geçiştirilecek olaylar değildi. Bu çalkantıların, toplumsal hareketlerin kaynağı, Türkiye'nin az gelişmiş bir ülke olarak kapitalist yoldan kalkınmada direnmesi ve bu kalkınma yolunun gerekleri ve sonuçlarıyla kitlelerin özlem ve isteklerinin çatışmasıydı. Kapitalizm, hele ilk sermaye birikimi aşamasında bulunan geri kalmış ülkelerde, büyük eşitsizlikler ve adaletsizlikler yaratmadan gelişemezdi, gelişemiyordu; kitleler ise 20. yüzyılın ikinci yarısında artık uyanmıştı. Avrupa kapitalizminin geçen yüzyıllardaki ilk gelişme aşamalarında olduğu gibi kitleler artık dünyanın hiç bir yerinde ve Türkiye'de kıyasıya ve sınırsız sömürüye boyun eğmiyor, dünya nimetlerinden paylarını istiyorlardı.

Savcılığın da katıldığı ve tekrarladığı, «Hürriyetlerin kötüye kullanılışı» iddiası da düpedüz anlamsızdır. Anayasalar demokratik hak ve özgürlükleri temel şartları ve sınırlarıyla belirlerler; uygulamaya ilişkin ayrıntılar kanunlarda yer alır. Bu hak ve özgürlükler ya kullanılır ya da kullanılmaz. Kullanılırken yasal sınırlar ihlâl edilirse yasal müeyyidelerle karşılaşılır. Bunun dışında iyiye kullanma, kötüye kullanma söz konusu olmaz. Hem demokratik hak ve özgürlükler Anayasa'da

hükme bağlanacak, teminat altına alınacak, hem de sonra bu hak ve özgürlükleri yurttaşlar, iktidarın veya kendilerinde demokrasi hakemliği gören kişilerin arzularına, görüşlerine uygun konularda ve biçimlerde kullanılırlarsa «hürriyetler iyi kullanılmış» sayılacak, aksi hallerde ise «kötü kullanılmış» sayılarak suçlanacak, böyle demokrasi olmaz. Mahkemedeki sorgumda ifade ettiğim gibi, «Batılı örneğinde bir demokrasi» olma iddiası gerçekten hayata geçirilecek mi, geçirilmeyecek mi sorusuna evleyleyip gevelemeden açık seçik cevap vermek gerekir. Bugüne kadar olup bitenler, Batı örneğinde demokrasi olma iddiasını sürdüren iktidarın ve iktidara namzet çevrelerin, dilleri ne söylerse söylesin, gerçek cevaplarının «Hayır» olduğunu göstermektedir.

Demirel hükümetlerinin aczi, yanlış politikası da değildir olayların sebebi. Demirel temsilciliğini ve sözcülüğünü ettiği sermayeci sınıflar açısından tutarlı, bilinçli ve hesaplı bir politika güdüyor, belirli amaçlara varmak istiyordu. 12 Mart öncesinde olaylar birbirini izledikçe biz Parti bildirilerinde, demeçlerinde, raporlarında bu hususu belirtmiş, izah etmiştik. Bu konuyu daha iyi açıklayabilmek için biraz daha gerilere gitmek gerekiyor. Sorun, daha önceki bölümde ele aldığım çok partili rejim ve Türkiye'deki sınıf ilişkileri konularına bağlanarak aydınlığa kavuşturulabilir.

Belirtmiştik ki, Batıda çok partili parlamenter rejim, demokratik hak ve özgürlükler, feodalizmin yıkılışı ve kapitalizmin gelişmesiyle burjuvazi tarafından, işçi ve emekçi kitlelerin desteğini de alarak, mutlak idareye, krallığa ve soylular sınıfına karşı oluşturulmuştu. Onlar karşısında burjuvazinin hak ve özgürlüklerini ve giderek iktidarını sağlamaya yaramıştır. Ama burjuvazi, feodalizmi tasfiye ettikten sonra aynı hak ve özgürlükleri işçi ve emekçi kitlelere tanımak istememiş ve

halk kitleleri uzun mücadeleler sonucu bu haklara sahip olabilmişlerdir. Yine de burjuvazi kendi iktidar ve çıkarlarının tehlikeye düştüğünü gördüğü hallerde demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlamak, hatta tüm ortadan kaldırmak yoluna gider ve 20. yüzyılda iki gelişmiş kapitalist ülkede, İtalya ve Almanya'da bunu denemiştir.

Türkiye'deki gelişme de bu açıdan benzer bir çizgi de olmuştur. Cumhuriyetin ilanı ve onu izleyen reformlarla ve kapitalistleşme ile feodalizmin tasfiyesi perçinlenmiş, kapitalizme daha hızlı gelişme yolu açılmış, işçi ve emekçi kitlelerin ekonomik ve politik örgütlenmesine —sendikalaşma ve partileşmesine— müsaade olunmamıştır. İşçi ve emekçi kitleler sindirilirken, ikinci dereceden bir çelişki gittikçe kendini duyurmaya başlamıştır: Kapitalizmi geliştirmekte burjuvazi ile temel bir kavgası olmamakla beraber, devlete sahip çıkma, devleti yürütme yetki ve gücünü kendinde gören sivil-asker görevliler ve genellikle aynı paralelde olan «aydınlar» kesimi ile bürokrasinin vesayetinden kurtulup iktidarı doğrudan elde etmek, devlet işlerinin yönetimini doğrudan etkilemek isteyen sermayeci sınıflar çelişkisi. D.P. hareketi esas itibarıyla bunun belirtisi ve ifadesi idi, başka faktörler de olmakla beraber. Savaş yıllarında büsbütün yoksullaşan ve bürokrasinin baskısını üzerinde kuvvetle hisseden ve esas ayırımı yönetici tabaka—memurlarla—kendisi arasında gören halk kitleleri de D.P. yi destekledi; böylece, burjuvazinin politik hareketi olan D.P. nin kitle tabanını oluşturdu. Bugün de A.P.—halk kitleleri ilişkisi esas itibarıyla böyledir.

Çok partili rejime geçilmiş, ama işçi ve emekçi sınıfların bağımsız sendikalaşmasına ve partileşmesine yine müsaade olunmamıştır. Varlığına tahammül edilen partilerin sayısı ve aralarındaki farklar her ne olursa olsun, hepsi kapitalizm tarafı ve burjuva ideolojisinin

temsilcisi olmuştur. 1950-60 arasında işçi sınıfı, esas itibariyle, bağımsız sendikalaşma, toplu sözleşme ve grev hakkı için mücadele etmiştir. D.P. iktidara gelmeden önce bunları vadetmiş, fakat sonra sözünü tutmamıştır. Buğday fiyatlarını dünya fiyatları üzerine yükselterek ve idarî baskıları hafifleterek köylü ve kasabalı kitlelerin desteğini sağlamıştır.

D.P. iktidarında 1950-60 arası, kapitalistleşmenin hızlandığı, burjuvazinin geliştiği dönemdir. Gelişen, ama sanayileşmede ve millî pazarı geliştirmede kendi başına güçsüzlüğünü hisseden burjuvazi içte durumunu güçlendirmek için dışta müttefikler aramış, emperyalist dünya kapitalizmi ile ilişkileri sıkılayıp işbirliğine gitmiştir. NATO andlaşması, ikili anlaşmaların çoğu ve millî bağımsızlık ve egemenliğe en aykırı olanları, yabancı sermaye ve petrol kanunları bu dönemin eseridir. 1950' den önce CHP, Truman doktrinini ve Amerikan yardımlarını kabul ile Amerikan emperyalizmine kapıyı açmıştı, 1950-60 arası kapı ardına kadar açıldı.

1950-60 arasının iç toplumsal durum bakımından belirgin bir vasfı, yukarıda sözünü ettiğimiz çelişkinin iyice ortaya çıkması ve iki tarafın mücadelesi olmuştur. Bu, DP-CHP çekişmesi ve mücadelesi olarak belirmiştir. Bu dönemde, bir yandan, tarımda makineleşme ve kapitalist işletmecilik gelişir, özel sektörde sanayileşme hızlanır, dış ticarete vurgun kârları edinilir, her mahallede bir milyoner politikası uygulanırken ve fiyatlar alabildiğine yükselirken, öte yandan memurlar tabakasının yaşama düzeyi düşmüş, geçim sıkıntısı şiddetlenmiş ve memurluk eski sosyal statusünden, itibarından hayli kaybetmişti. Bürokrasi D.P. iktidarından hoşnut değildi. Ayrıca mevcut hukuk sistemi çok partili parlamenter sistemin gerek ve ihtiyaçlarına uygun düşmüyor ve Menderes muhalefeti sindirip, D.P.

nin ve temsilcisi olduğu sınıfların mutlak iktidarını ger-
çekleştirmeye yöneliyordu.

Bütün bunlar 27 Mayıs hareketine yol açtı. Asker-
sivil yönetici kesim tekrar devlete sahip çıkmak için ha-
rekete geçti. Burjuvazi ile yönetici tabaka arasındaki
çelişki ve çelişme ikinciler lehine çözümleniyordu. Ne var
ki ,bu çözüm kesin değildi, sınırlı idi. Türkiye 1945 ön-
cesi Türkiye'si değildi. Sınıf güçleri, ilişkileri değişmiş-
ti. Bu objektif durum 27 Mayısçıları ve anayasa yapıcı-
larını —kendileri kişi olarak farkında olsunlar olmasın-
lar— sosyolojik bir zorunlukla etkiliyordu. Asker sivil
yönetici tabaka istese de 1945 öncesine dönemez, o dö-
nemdeki durumuna gelemezdi. Toplum yapısı artık bu-
na elverişli değildi. 27 Mayıs'ın hemen ertesinde A.P.
nin, D.P. nin devamı olarak politik sahnede yer alabil-
mesinin ve 27 Mayıs'a karşı tutum ve davranışlarda bu-
lunabilmesinin sosyolojik izahı budur; dayandığı burju-
vazi, asker-sivil yönetici tabaka karşısında kolay boyun
eğmeyecek kadar güçlenmişti.

Öte yandan, toplumsal yapının gelişme düzeyi de-
mokratlaşma sürecinin bir basamak daha ileri götürül-
mesine müsaitti, hatta bunu gerektiriyordu. Onun için
de mesele politik hayatı ve rejimi yeniden düzenleme, ik-
tidarların despotluğa dönüşünü önleme ve muhalefeti
koruma, bağımsız, teminat altında mahkemeleri sağla-
ma, kısaca modern bir hukuk devletini gerçekleştirme
şeklinde ortaya kondu ve çözüm arandı.

Daha önceleri yeni kanunlar yapılırken olduğu gi-
bi 1961 Anayasası hazırlanırken de Batılı kaynaklara
baş vuruldu. 1960'ların Avrupa demokrasileri artık 19.
yüzyılın demokrasileri değildi. Yönetilenlere, eskiye kı-
yasla geniş haklar tanınıyor, politik hak ve özgürlükle-
rin yanında ekonomik, sosyal hak ve özgürlükler yer alı-
yordu. Avrupa kapitalizmi «liberal» aşamasını artık ge-

ride bırakmıştı. 1961 anayasası bu örneklerle göre hazırlandı. Böylece yönetici «aydın» tabaka işçi ve emekçi halk kitlelerine, çalışanlara yeni ve geniş haklar tanıyarak burjuvazinin karşısında ve onun gücünü dengeleyecek emekçi kitlelerin desteğini de kazanmış olacaktır.

Hasılı, toplumsal çelişkiler sürecinin ilk bakışta garip görünebilecek cilvesiyle, ama diyalektiğe uygun olarak, asker, sivil yönetici tabaka kapitalistleşmenin eriştiği yeni aşamanın gereklerini —burjuvaziye rağmen— yerine getirme görevini yapmış oluyordu.

Ne var ki, bütün bunlar üst düzeyde düşünülüyor, üstten aşağıya doğru bir uygulama tasarlanıyordu. İşçi ve emekçi sınıf ve kitlelerin kendi bağımsız partileriyle temsil edilmedikleri bir parlamento bu hak ve özgürlükleri kendi takdirine göre kanunlarla düzenleyecek, hükme bağlıyacaktı. Halk kitleleri de teşekkür edip oturacaktı. Oysa burada iki sorun ortaya çıkıyordu: 1) Burjuva partileri iktidarları Anayasanın öngördüğü reformları yapar, çalışan kitlelere tanınan sosyal ve ekonomik hakları gerçekten uygulamaya geçirir miydi? Anayasanın bu gereklerini yerine getirmezse müeyyidesi neydi? 2) Bu hak ve özgürlüklerin yakından ilgilendirdiği kol ve kafa emekçileri, işçi sınıfı, halk kitleleri bu hak ve özgürlükleri nasıl anlıyorlar veya anlayacaklardı? Bunların içeriği, kapsamı, uygulanış biçimleri konusunda onların istekleri ve ihtiyaçları nelerdi?

1960-70 dönemi bu konuda yönetenlerle yönetilenler arasındaki çelişkileri, ayrılıkları ortaya çıkardı. Böyle olması da doğaldı, kaçınılmazdı. İktidarda olanlar ve iktidarı paylaşanlar kendi görüşlerine göre ve kendi sınıfsal çıkarlarının elverdiği kadar bu hak ve özgürlükleri özel kanunlarla tanımlayıp vereceklerse ve bununla yetinilecekse, demokratik hak ve özgürlükleri Anayasa teminatı altında bütün yurttaşlara tanımanın pek anla-

mı kalmıyordu; çünkü hiç bir sınıf veya sınıflar koalisyonu, kendilerini temsil eden partiler aracılığı ile kendi sınıf çıkarlarına aykırı kanunları çıkarmaz, ekonomik ve sosyal hakları kitlelere gereği gibi tanımazdı. Kendi bindikleri dalı kendi elleriyle kesmezlerdi elbet. Ancak bu anayasal hak ve özgürlüklerin tam hayata geçirilmesinden yararlanacak işçi ve emekçi kitleler kendi ayrı, bağımsız partileri içinde siyasal düzeyde örgütlenir, ekonomik ve politik güce sahip sermayeci sınıflar karşısında politik bir güç olarak yerini alır, ağırlığını duyurabilirse, iktidarı etkileyebilir, kanunların ve uygulamalarının kendilerine daha yararlı olmasını sağlayabilirlerdi. İktidara geldikleri zaman da anayasaya, demokratik hak ve özgürlüklere kendi yorumlarını ve uygulamalarını getirebilirlerdi. Örnek alındığı iddia edilen Batıda çok partili demokrasi, parlamenter rejim bu yönde gelişmişti ve böyle işliyordu. Ama bizim Batılılaşma ve Çağdaşlaşma şampiyonu politikacıların ve sözcülüğünü ettikleri burjuvazinin buna hiç niyeti yoktu.

Kapitalizmin gelişmesiyle işçi sınıfı büyüyüp güçlenince, fikir, söz, basın ve yayın özgürlükleri Anayasa teminatı altında olunca, ülkenin fikir ve politika hayatında sosyalist fikirlerin, tercüme ve telif yayınların ortaya çıkması; burjuva ideolojisi karşısında sosyalist ideolojinin, kapitalizm karşısında sosyalizm alternatifinin yer alması da doğal ve kaçınılmazdı. Batılı örneği çok partili demokrasi, esas itibarıyla, temel sınıflar olan burjuvazi ile işçi sınıfının ve bunlar etrafında kümelenen diğer sınıf ve tabakaların iktidarı etkilemek ve almak, devlet işlerinin yürütümünü kendi yararları yönünde düzenlemek mücadelelerini bir hukuk çerçevesi içinde kanalize etmek rejiminden, yönteminden başka bir şey değildir. Ama Türkiye'de bu gerçek kabul edilmek istenmiyordu. Çok partili demokrasi, hak ve özgürlüklerin ikti-

darda olanlarla iktidarı paylaşanların münasip gördükleri ölçü ve biçimde tanınacağı, uygulanacağı, kullanılacağı bir vesayet sistemi, «vesayet altında demokrasi» gibi anlaşılıp uygulanmak isteniyordu. Durum bugün de böyledir.

Ne var ki, burjuvazinin ve politik temsilci ve sözcülerinin bu niyet ve hesaplarının dışında bir objektif gerçek vardı, Türkiye'nin toplum yapısı değişmiş ve hızla değişmekteydi. Anayasanın getirdiği hak ve özgürlüklere sahip çıkacak, bunların hayata geçirilmesi mücadelesini verecek güçler hayli oluşmuştu. İşçi sınıfı sayıca artık küçümsenmeyecek bir büyüklüğe varmış ve mücadeleye yetenekleri eskiye kıyasla gelişmişti. Grev ve toplu sözleşme kanunu daha çıkmadan birbiri ardına fiilî grevler başladı, sendika toplantıları dar işçi sorunlarından gayri toprak reformundan, dış ticaretten, eğitim reformuna kadar toplumsal sorunların konuşulup tartışıldığı politik toplantılar haline gelmeye başladı. İşçi sınıfı hareketi politikleşiyordu. 1962'nin sonunda yüz-bini aşkın işçiyi biraraya getiren Saraçhane mitingini zamanında doğru anlayıp doğru değerlendirenler, çok sonraki yıllarda 15-16 Haziran işçi hareketlerine, fabrika işgallerine şaşmazlar ve dıştan tahrik, işçilerin yanıtılması gibi ucuz ve geçersiz sözde izahlara baş vurmazlardı, ki aynı hatayı iddianame de yapmaktadır.

Türk-İş çerçevesi içinde ve onun aracılığı ile işçi sınıfının hareketinin politikleşmesi bir süre büyük ölçüde önlendi. Giderek Türk-İş dışında sendikalar, özellikle yeni bir konfederasyon, DISK, oluştu ve gelişti. Demokratik hak ve özgürlüklerin ancak belirli ölçülerde var olduğu ortamlarda dahi bu önlenemeyecek bir gelişme idi. Burjuvazinin ve onun iktidarının paralelinde bir sendikacılıkla Türkiye şartlarında işçi sınıfı uzun süre oylanamazdı. Asıl önemlisi ise işçi sınıfı hareketinin bir

ucuyla politik düzeye erişmesi, Türk-İş'e dahil —1967'de ayrılan— bir grup sendikacının bir politik parti kurarak sosyalist aydınlarla işbirliğine geçmesiydi. Böylece T.İ.P. oluştu.

Fikir düzeyinde ve küçük burjuva kökenli aydınlar arasında da sosyalist bir birikim vardı. Yirminci yüzyılın başlarından bu yana sosyalizm fikirleri toplumda yer almış, zaman zaman çeşitli ve farklı örgütlenmeler ve akımlarla belirmişti. Batıdaki ve bizdeki kapitalist gelişmeler üzerinde, işçi ve emekçi sınıfların ve kendilerinin durumları üzerinde düşünen bir kısım aydınlar sosyalizme varıyorlardı. Kapitalizme ve sosyalizme, Türkiye'nin ekonomisine, toplum yapısına, dış ve iç politikasına ilişkin sorunlar tartışılıyor, sosyalizm açısından öneriler ileri sürülüyordu. Bir kısım aydınlar küçük burjuva kökenlerinden koparak işçi ve müttefiki emekçi sınıflarla kader birliğine gidiyorlar, onlarla özdeşleşiyorlardı. T.İ.P. kendi örgüt ve hareketi içinde aydınlarla işçi ve emekçileri kaynaştırmaya özellikle çaba gösteriyordu. Böyle bir hareket, T.İ.P. nin yaptığı çapta, Türkiye'de ilk defa oluşuyordu. İşçi ve müttefiki emekçi sınıfların sosyalist aydınların da katılımı ile oluşturdukları kendi bağımsız partileri T.İ.P. ülke siyasetinde açık seçik yerini almıştı. Bu ise burjuvaziye ve politikacılarını son derece tedirgin ediyordu.

Türkiye İşçi Partisinin çalışmaları ayrıca üç noktada daha burjuvaziye ve politik temsilcilerini tedirgin ediyordu:

1) Parti 1961 Anayasasının işçi ve emekçi sınıflar açısından, sosyalizm açısından tutarlı, sistematik incelemesini ve değerlendirmesini yaparak Anayasanın sosyalist harekete açık olduğunu ortaya koydu. Anayasanın kapitalizmi ve özel teşebbüsü sınırladığı, plânlı kalkınmanın anlamı, Batı örneğinde demokrasinin ne demek

olduğu konularını T.İ.P. sürekli olarak işledi, kamuoyuna duyurdu.

2) Kitlelerin Anayasayı öğrenmesinde, hak ve özgürlüklere sahip çıkıp kullanmasında T.İ.P. büyük hizmet gördü. Geçmişte hiç bir dönemde anayasa halk kitlelerine bu derece mal olmamıştı.

3) Millî bağımsızlık ve egemenlik sorununu, emperyalizmin Türkiye'ye girişini ve mevcudiyetini ilk TİP cesaretle ve ısrarla ortaya attı ve açıkladı ve emperyalizme karşı demokratik mücadele hareketini başlattı. NATO, ikili anlaşmalar, yabancı üsler, yabancı sermaye konularına kamuoyunun, halk kitlelerinin dikkatini çekerek bunu günün sorunları haline getirdi. T.İ.P. Kıbrıs meselesinde de Türkiye'nin ve Kıbrıs'taki Türk cemaatinin çıkarları, Doğu Akdeniz'in barış ve selâmeti, bölgedeki anti-emperyalist mücadelenin gerekleri açısından en geçerli ve gerçekçi çözüm şeklini ortaya koyarak hükümetlerin bu konuda NATO'ya ve Amerika'ya ilişik olarak izledikleri politikayı eleştirdi, yerdı,

Bu gelişmeler, daha 1961'i izleyen ilk yıllardan itibaren burjuvaziyi, onun politik ve ideolojik temsilcilerini, geleneksel politikacıları çok tedirgin etti. Bu durum onların, kendi vesayetleri altında demokrasi anlayışına ve isteğine uymuyordu.

Bu nedenlerle demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlama teşebbüsleri daha o zamanlarda, 1962-65 arası başladı. Bu amaca yönelik ceza kanunu tadil tasarıları İnönü koalisyon hükümetlerince hazırlandı. T.İ.P. bu teşebbüslere karşı çıkan, güdülen amacı kamuoyuna açıklayan tek partiydi. T.İ.P. ısrarla Anayasanın eksiksiz tasatamam uygulanması temasını işliyordu. T.İ.P. nin kanunî toplantılarına kanun dışı kaba kuvvet saldırıları da o yıllarda başladı. Bunlardan bazıları büyük hadise oldu, ama «hukuk devleti» savunucusu partiler ve iktidar bu

saldırıları tasvip edici bir sükûtle karşıladılar ve her defasında güvenlik kuvvetleri hadise yerine gelmekte geciktiriler. Zamanın CHP'li İçişleri Bakanı «sola karşı milliyetçi güçlerin haklı hareketi» yollu demeç vermekten de çekinmedi. Elimin altında arşiv olsaydı bu hususları kolayca belgelerdim.

CHP'nin başını çektiği koalisyon hükümetleri dönemi, sosyal adalete dönük toprak, vergi, eğitim reformlarını yapmak şöyle dursun, Anayasanın belli konularda çıkarılmasını öngördüğü kanunları bile çıkarmadan, yeni Anayasaya uygun bir iç tüzüğü bile Meclisten geçirmeden sona erdi. Ama Anayasaya dayanarak sürdürülen grevleri, işçi hareketlerini «zapt-ü rapt» altına alabilmek için Grev ve Toplu Sözleşme Kanununu çıkarttı. Saydığımız diğer bütün işler dururken bu kanunun çıkartılması, iktidarın, partilerin, burjuvazinin hangi konuda en hassas olduğunu gösteriyordu. Toprak reformu, vergi reformu, eğitim reformu, tefeciliği ortadan kaldıracak kredi düzenlemeleri v.b. tedbirler bekliyebilirdi, ama işçi sınıfı hareketi mutlaka kontrol altına alınmalıydı. İşçilere verilmiş büyük bir lütufmuş gibi her yıl bayramlarla kutlanan bu kanun aslında Anayasanın işçilere tanıdığı hakları sınırıyor, uygulamada işverenlere bir sürü kaçamak yolları bulma imkânı sağlayan, kötüye kullanılmaya müsait formalitelere bağlıyor, Anayasa'da bulunmayan lokavtı işverenlere bir hak olarak tanıyordu.

1965 geldi. Millî bakiyeli nisbî seçim sistemine rağmen AP mutlak çoğunluğu sağladı. AP iktidarı Anayasanın öngördüğü reformların sözünü bile etmiyor, sözünü edenlere de kesinlikle karşı çıkıyordu. Kapitalistleşme süreci, az-gelişmişlere özgü kapitalizmin kendi doğal kanunları içinde gelişecek, AP iktidarı devletin bütün imkânlarını kullanarak bu gelişmeyi destekleyecek, hızlan-

diracak, Türkiye böyle kalkınacaktı. Bu kapitalist gelişme halk kitlelerinin de refahını, hak ve özgürlüklerini sağlayacaktı. AP'nin felsefesi, politikası buydu.

Gerçekten de, 1960-1970 arası Türkiye kapitalist gelişmenin, eskiye kıyasla en hızlı dönemini yaşadı. Bu gelişmenin ister istemez burjuvazinin altındaki sınıf ve tabakalara da serpintileri düşüyordu. Kapitalist gelişme ile durumunu nisbî olarak düzelten sınıf ve tabaka kesimleri AP'nin oy kaynağı idi. Bununla beraber, halk kitlelerinin AP'ni desteklemelerinin kısmî olduğunu unutmamak gerekir. A.P. si 1965'de verilen oyların yarısından biraz fazlasını, 1969'da ise yarısından azını almıştı. Seçimlere katılma oranı da düşmüştü.

Kapitalizm geliyordu ama kapitalist gelişmeye, hele az-gelişmiş bir kapitalizmin gelişmesine özgü denge-sizlik ve çelişkiler içinde, dar boğazlara düşüp bunalımlar yaratarak geliyordu. Bu bunalımların etkilerini dolaylı ve dolaysız olarak üzerlerinde hisseden, daha iyi yaşama şartlarının özlemini duyan, Anayasal hak ve özgürlükleri öğrenen sınıf ve tabakalar kesimleri huzursuzlaşıyor, protesto ve direniş hareketlerine geçiyordu. Kapitalist gelişme ve doğurduğu ciddi sorunlarla birlikte toplumsal huzursuzluk ve hareketlilik artıyordu.

1960 sonrasında beri oluşup gelişen, A.P. iktidarı döneminde hızlanan bu durum, Anayasaya, onun genişleyip derinleşerek hayata geçirilmesine ümit bağlayanlarda umutsuzluğa yol açmaya başladı. Anayasal hak ve özgürlüklerin bütün içeriği ve kapsamı ile hayata geçirilişinin, reformların gerçekleştirilmesinin ancak işçi ve müttefiki emekçi sınıfların ve onlarla özdeşleşmiş aydınların bilinçli, örgütlü, sebatlı ve cesur mücadelesiyle mümkün olacağı, bunun ise sistemli, uzun vadeli bir çalışma gerektirdiği, bu başarılmadan ne burjuvazinin ve iktidarlarının kendiliklerinden «Batılı örneği demokra-

si»yi gerçekleştireceği, ne de iktidarın sınıf muhtevasında bir değişiklik olabileceği hususu iyi anlaşılmiş değildi. İlericiler arasında ve sol kanatta görüş ayrılıkları, farklı akım ve hareketler başladı. Sabırsızlık, acelecilik, kestirme yol arayışları baş gösterdi. Bu çevrelerin küçük burjuva niteliği de bu gelişmelerde bir faktördü. «Ara tabakalar»ın yani küçük burjuvazinin, yönetici aydın kesiminin devrimci olduğu, devrimi yapabileceği, giderek «devrimci cunta» görüş ve «strateji»leri böyle uç verdi ve gelişti. Daha sonraları kır ve şehir gerillacılığı hareketleri ve dayandırıldığı «strateji» de aynı objektif ve sübjektif şartlardan doğdu.

Bu sonuncu görüş ve hareketin yüksek öğrenim gençliği arasında tutunup gelişmesi de anlaşılmaz bir şey değildir. Hem küçük burjuva, hem genç oldukları için özellikle sabırsız, aceleci, çabuk sonuç almak eğiliminde idiler. Genç oldukları, tahsilli oldukları için uyanık, sorunlara daha hassas idiler. Öğrenci oldukları için daha geniş toplum hayatı içinde verilen mücadelelerin tecrübesinden yoksundular. Gençliğin, aydınların devrimci güç oldukları, öncülük edebilecekleri «teorileri» ve buna göre geliştirilen «stratejiler» de yüksek öğrenim gençliğinin bu belirttiğimiz niteliklerine uygun düşüyordu.

Ne var ki, çizmeye çalıştığımız tablo bu kadarla da tamamlanmıyor. 1965'den önce filiz veren solu sağa kır-dırma politikasını Demirel hükümetleri sistemli bir şekilde ve geniş çapta uyguladı. Öğrencilerin silâhlanmalarını ve silâhlı öğrenci çatışmalarını Demirel iktidarı acizinden önleyemedi değil, izlediği politika dolayısı ile önlemek istemedi. O zamanki Parti bildirilerinde defalarla belirttiğimiz gibi, silâhların nereden, kimler tarafından temin edildiği üzerinde durulmuyor, zaman zaman yurtlar basılıp silâh aranıyor ve bu aramalar öğrencilerin

şiddetle hırpalanması için bahane olarak kullanılıyordu. Öldürülen öğrencilerin sayısı günden güne kabarıyor, ama bunların hepsi «faily meçhul» cinayetler olarak kalıyordu. Adi cürüm ve cinayetlerin faillerini bulmada beceriksiz olmayan güvenlik teşkilâtı bu cinayetler ve çatışmalar konusunda sözde «âciz» kalıyordu. Anayasa' da, kanunlarda «boşluklar» olduğu iddia ve gerekçesi de geçersizdi. Silâhlı çatışma, adam kaçıırma, dövme, öldürme, soygun ve benzerleri hareketler her zaman, her yerde kanunen suçtur ve müeyyideleri vardır.

Demirel bir taşla bir kuşu birden vurmaya hedef alan bir politika izliyordu.

1) Hükümet olarak «tarafsız» durumda görünüp (gerçekte hiç de öyle değildi) doğrudan müdahaleden sakınıp solu sağa tepelemek. Böylece hem sol ezilecek, hem kendisi, özgürlükleri kısıtlamış duruma girmeyecekti. Demirel'in ve hükümetlerinin Anayasa dışına itilmek istendiğinden, ama bunu yapamayacağından yakınması (hâlâ da yakınıyor) bundandı.

2) Ayrıca Demirel, daha 1966'da iki yüz bin kişiyi silâhlandırmaktan söz etmiş ve sonraları, seçmenlerin, oylarıyla seçtiklerini iktidarda da korumaları gerektiği temasını işlemişti. Ülke sathında genişleyip yayılan, birbiri ardında kanlı ayaklanmalar düzenleyen, Anadolu şehir ve kasabalarını ilerici aydın kesim ve TİP'liler için âdeta yaşanmaz hale getiren, can ve konut emniyeti bırakmayan gerici örgüt ve güçlerin bir gün kendisine destek olma, solun işini bitirme açısından yararlı olacağını hesaplıyor olmalıydı Demirel.

3) Demirel, A.P. ve temsil ettikleri sermayeci sınıflar —burjuvazi— Anayasa'dan tedirgindiler. Kendi kontrolleri dışındaki güçlerin, işçi ve müttefik emekçi sınıfların gittikçe Anayasayı öğrenip demokratik hak ve hürriyetlerine sahip çıkmaları (İlk meşrutiyetten bu yana

kitleler hiç bir zaman Anayasayı bu denli öğrenmiş ve ona sahip çıkmış değillerdi), T.İ.P.'nin kaydettiği gelişme ve güçlenme, DİSK'in oluşup gelişmesi ,işçi, emekçi, memur, aydın, gençlik kesimlerindeki mücadeleci hareketlilik, sosyalist fikir akımları ve yayınlar; burjuvazinin ve burjuva ideolojisini benimsemiş kesimlerin «vesayet altında demokrasi» anlayış ve hesaplarında yoktu. Bunlar önlenmeliydi. Demirel ve Partisi bu maksatla Anayasa değişikliği istiyordu. Ayrıca demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlayan bir dizi kanun tasarısı hazırlatmıştı. Yüksek yargı organları, üniversiteler, TRT, genellikle demokratik hak ve özgürlüklerin kullanılışı hep «yeniden düzenleme» ameliyesine tabi tutulacaktı. Gençlerin silâhlı çatışmalı hareketleri bu tasarlanan, anayasal demokrasiye aykırı «tedbirler» dizisi için bir gerekçe teşkil edecekti.

Gençlik hareketlerinin, üniversitelerin, TRT'nin çok sözü edilmek, bunlar manşetlere çıkarılmakla beraber, sermayeci sınıfların —burjuvazinin— en hassas oldukları, önem verdikleri konu aslında yine işçi sınıfı hareketi idi. T.İ.P.'ne saldırılar devam ediyor, zaman zaman Meclis içinde bile baş gösteriyordu, ama kapatılma istemi ile hazırlanan dosyalar bir sonuç vermiyordu. Nihayet, seçim kanununda yapılan değişikliklerle Partinin hızının bir süre olsun kesileceği hesaplandı. Sendikal düzeyde işçi sınıfı hareketi ise acil bir sorun olarak beliriyordu burjuvazi için. Türk-İş sendikal hareket üzerindeki tekeli gittikçe yitiriyor, DİSK ise hayli mesafe kazanıyordu. Gençlik hareketleri, Üniversite, TRT şamatası içinde, bunları «düzene sokmak» için hazırlanmış kanun tasarıları bir yanda beklerken, ilk, 274 sayılı kanunu tadil edip sendikal hürriyetleri kısıtlayan, işçi sınıfının ekonomik düzeyde örgütlenişi ve hareketini güdümlü Türk-İş'in kontrolüne vermeyi amaçlayan kanun tasarısı Meclis'e getirildi. Sen-

dika kurmak, istediği gibi sendikaya girmek ve sendikadan çıkmak işçilerin Anayasa teminatı altına alınmış haklarından. Esasen bu hakların kullanılışı çeşitli yollardan engelleniyordu, bu konuda işçilerin ağzı yanıktı. Şimdi de bu engelleme bir kanun tasarısı olarak işçilerin karşısına çıkarılıyordu. T.İ.P. baştan bu kanuna karşı çıktı. Anayasaya aykırılığını açık seçik ortaya koyarak ciddî tepkiler doğurabileceğine işaret etti. Kanun çıkar çıkmaz da Anayasa mahkemesine iptal dâvası açtı. Bu dâva sonucunda, kanunun önemli birçok maddesi iptal edilmiştir.

Anayasal haklarının ellerinden alınması girişimi karşısında işçi sınıfının sessiz kalmayacağı belliydi. Nitekim Anayasa'nın 28. maddesinin tanıdığı hakları kullanarak işçiler protesto yürüyüşlerine geçtiler. Bu yürüyüşler bir takım olaylara yol açtı ise, buna sebep, esasen haklı bir infial içinde olan işçilerin bu yürüyüşlerine uygulanan karşı-terbirlereydi. Fabrika işgallerinde de benzer bir durum vardı. İşverenler işçilerin sendika seçme özgürlüğünü tanımak istemiyor, işçileri DİSK'e bağlı sendikalardan çıkmaya veya onlara üye olmamaya zorluyorlardı. Toplu sözleşme hakkının hangi sendikaya tanınacağı sorununun belirlediği durum ve zamanlarda sarı sendikalar, işverenlerin kurdukları veya destekledikleri sendikalar ortaya çıkarılıyordu. Çaresiz kalan işçiler fabrikaları işgal edince de «Kanunlar çiğneniyor, isyandır, anarşidir,» çığlıkları yükseliyordu. Kısacası, işverenlerin ve iktidarın anayasaya aykırı, haksız davranış ve tasarrufları üzerinde hiç durulmuyor, bu kanunsuzlukların doğurduğu karşı-tepkiler ise yeriliyor, kanlı şekilde bastırılıyordu. Oysa kanunsuzlukların doğurduğu tepkilerin kanuna uyup uymadığı tartışılmaz bile.

Savcılık da bizi işçileri kışkırtmakla suçlarken aynı zihniyet ve tutum içindedir.

Özetlersek, öğrenci hareketlerinin şiddet hareketle-

rine dönüşmesi, iktidarın bu hareketleri sol ile özleştir-
mesi, Anayasaya aykırı anti-demokratik kanun tasarıla-
rının, Anayasa değişikliği isteminin gerekçesi olarak,
bunları iç ve dış kamuoyuna kabul ettirebilmek, sol ve
sosyalizm konusunda kafaları karıştırmak için işe yarı-
yordu. Sözde o kadar şikâyet edilen «anarşik ve terörist
hareketler» de provokasyonun ne derece rol oynadığı bel-
ki ileride, bu dönemde olup bitenler araştırıldığı, incelen-
diği zaman ortaya çıkacaktır. Gençlik hareketleri konu-
sunda T.İ.P. tutumunu gayet açık ve seçik ortaya koy-
muştur. Bu tutum bir ayırımı dayandırılmıştır.

1) Yüksek öğrenim gençliğinin ders kitapları üzeri-
ne kapanıp yurt ve dünya sorunlarıyla ilgilenmemesi
istenemez. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında bu müm-
kün değildir. Gençliğin, yüksek öğrenim kesiminde olsun
olmasın, toplumun ilerici, devrimci güçleri arasında yeri
vardır. Emperyalizme, faşizme, faşistçe eğilimlere, hare-
ketlere, tutumlara, sömürüye, haksızlıklara ve adaletsiz-
liklere gençliğin karşı çıkması haklıdır, olumludur. Genç-
lik, dünyada ve bizde, sadece, yaşantısında, toplumda kar-
şılaştığı, gördüğü somut ayrıntılı sorunlardan rahatsız
değildir; asıl, toplumun bütünüyle aydınlık, mutlu bir ge-
lecek vaad etmemesinden rahatsızdır, huzursuzdur.

2) Ama gençlik kendi başına toplumu ilerletici, dev-
rimci güç değildir, öncü güç hiç değildir. Toplumdaki te-
mel güçler sosyal sınıflardır.

3) Anarşizmin, terörizmin kır ve şehir gerillacılığı
teori ve stratejisinin ise sosyalist teori ve pratikte yeri
yoktur. Bu görüşlerimizin belgeleri mahkemenize sundu-
ğumuz partiye ait belgeler dosyasında mevcuttur.

İşçi sınıfının kendisine uygulanan baskı ve şiddet ha-
reketlerine karşı gösterdiği tepkiler, direniş hareketleri
ise, yukarıda açıkladığım gibi, anarşik şiddet hareketle-
rinin bir parçası değildir, o tarifi içine girmez.

Gençliğin bir kısmının son bir iki yılda şehir ve kır gerillacılığına kaymasında iddia edildiği gibi dıştan etkiler, dışla ilişkiler varsa eğer, bu ancak yukarıdan beri tablosunu çizmeye çalıştığımız oluşumlar zincirinin son ve en yüzeyde halkası olabilir. Gençliğin şiddet hareketlerine, gerillacılığa yönelişinin diğer az-gelişmiş ülkelerde ve bazı gelişmiş ülkelerde de görülmesi bunların milletlerarası bir komplonun eseri olduğunu isbatlamaz. O toplumların çok yönlü derin bunalımlarının bir sonucudur. Benzer sebepler benzer sonuçlar doğurur.

12 Mart'a böyle gelindi. O günden bu yana olup bitenler, esas itibariyle, küçük burjuva reformculuğu ve burjuvazinin sanayileşmeye yönelmiş kesimi ile büyük toprak ve emlak sahipleri arasındaki üçlü çelişkilerin sonucudur. Aslında, reformcularla sanayileşmeden yana burjuvazi kesimi arasında bir üst üste çakışma ve uyuşma vardır. Çünkü kapitalistleşmeyi yayacak ve hızlandıracak biçimde bir toprak ve tarım reformuna, dış ticaretin «disiplin altına alınması» na, eğitim ve vergi reformlarına sanayi burjuvazisi karşı değildir. «Kalkınma Önerileri» bölümünde bu konuyu açıklamıştım. Aradaki çelişme «sosyal adalet» ile ilgili konulardadır ki önemli değildir. Er geç iki taraf anlaşacaktır ve bunda, genellikle kapitalist gelişmenin, özellikle kapitalist sanayileşmenin gerekleri ağır basacaktır. Daha önemli çelişki, büyük toprak ve emlak sahipleri ile olan çelişkidir, çünkü bu sınıf Meclis'te kuvvetle temsil edilmektedir. Sanayiciler, hele reformcular ise aynı parlamenter güce sahip değildirler. Emlak vergisi kanununda hükümetin ve hükümet dışı çevrelerin bütün aksine ısrarına rağmen arazi vergisinin binde üç olarak çıkması bu teşhisimizin doğruluğunun delilidir. Bir buçuk yılda dört hükümet değişikliğinin, Birinci Erim hükümetinden toptan istifaların altında toplumdaki bu çelişkiler ve bu hükümetlerin toplumda belirli bir sınıf da-

yanığı olmaması keyfiyeti yatmaktadır. Bir kez daha ortaya çıkmıştır ki, toplumdaki gerçek güçlere, sosyal sınıflara dayanmayan hükümetler, başka hangi güce dayanırsa dayansın, güçlü bir iktidar olamamakta, yapmak istediklerini gerçekleştirememektedir.

Şiddet olayları bir sorun olmaktan çıkmıştır, ama-burjuvazinin, Demirel ve Partisinin bunları bahane ederek yapmak istedikleri, onların yapamayacakları ölçüde yapılmaktadır: 1961 Anayasası değiştirildi ve daha da değiştirilmeye çalışılıyor. TRT, dernekler, gösteri ve yürüyüşler, Anayasa Mahkemesi ve Danıştay, üniversiteler hep «düzene sokuldu» veya sokulmak üzere. İşçi ve mütefiki emekçi sınıfların politik partisi artık yok; ilk o yok edildi ve zaten hep öyle olur. İşçi sınıfının sendikal örgütlerine ve hareketine henüz hukuken dokunulmadı, ama fiilen sindirildi, «yatıştırıldı». Yakında bu konudaki kanunlara da sıra gelecektir. Halen Sosyal Sigortalar Kurumu ele alınmış durumda. İşveren çevreleri toplu sözleşmeler konusu üzerinde ısrarla duruyorlar, ücret artışı taleplerinin sınırlandırılmasını istiyor ve kamu sektörü işletmelerini aşırı ücret taleplerini kabul etmekle suçuyorlar.

Bütün bunlar «anarşik ve terörist hareketleri» önlemek, «ülkeye huzur ve nizam getirmek» adına yapılıyor ve yapılacak. Oysa sindirmek, bastırmak, yasaklamak gerçek huzur değildir. Huzursuzlukların nedenleri ortadan kalkmadıkça, toplumsal sorunlara geçerli çözüm bulunmadıkça huzursuzluklar içten içe sürer gider ve bir gün tekrar su yüzüne çıkar.

Demirel ve Partisi bu yapılanlarla da tatmin edilmiş değildir. Yeni Anayasa değişikliği istiyor ve bu konuda hükümet ve diğer partilerin de mutabık oldukları anlaşılıyor. Artık «anarşik ve terörist hareketlerin» yok edilmesi tezi ikinci plana itiliyor; kapsamı, sınırları, kıstas-

ları belli olmayan bir «komünizme karşı mücadele»den söz ediliyor, Başbakan komünizm ile mücadele bakanı tayin ediyor. İstenmeyen, hoş gitmeyen her şey bu etiketle etiketlenip yasaklanacak, bastırılacak. Zaten hep böyle yapılmıştır ya, şimdi bu politikaya daha bir resmiyet kazandırılıp daha şiddetli uygulanmak isteniyor. Sonra da bu «Batı örneğinde demokrasi» olacak.

Batı örneği demokrasinin ne olduğunu, nasıl bir tarihsel gelişme gösterdiğini sırası geldikçe açıkladık. Burjuvazinin ve burjuva ideolojisinin karşısına işçi ve müttefiki emekçi sınıflar sosyalist ideolojileriyle, bağımsız politik ve sendikal örgütleriyle çıkmadıkça, ülke siyasetinde aktif rol oynamadıkça «Batı örneği demokrasi» olmaz. Batı'da böyle bir demokrasi örneği yoktur. Ülke kamuoyu önünde kapitalizm mi, sosyalizm mi alması (alternatifleri) açıkça konuşulup tartışılmadıkça, mücadelesi yapılmadıkça, seçmenlerin önüne bu alternatifler konulmadıkça, «Batı örneği demokrasi» yine olmaz. Bu alternatifleri öğrenme ve tercih yapma imkânı halk kitlelerinden hep uzak tutulmak istenmiştir. 1961 Anayasasına asıl buna imkân verdiği için karşı çıkmıştır. Bu imkân artık büsbütün ortadan kaldırılmak isteniyor.

Ama bütün bu ters girişimlerde büyük bir sosyolojik hesap yanlışlığı yapılmaktadır. Emir ve yasaklarla, bastırma, sindirme ve susturmalarla devlet idare edilebilseydi, devlet idare etmek dünyanın en kolay işlerinden biri olurdu, oysa en çetin bir iştir. Kapitalistleşme ilerledikçe işçi sınıfı da çoğalacak, güçlenecek, bilinçlenecektir. Sanayileşme, teknoloji ilerledikçe bilim ve fen dalları, düşünce hayatı da gelişecektir. Ayrıca, bütün toplumlar gibi Türkiye de dünyadaki gelişmelerin etkisindedir. 1970'lerin dünya ve Türkiye şartlarında, demokratik hak ve özgürlüklerin yok edilmesine kısıtlandığı, sosyalist düşünce, yayın ve partilerin yasaklandığı, bağımsız sen-

dikal hayatın engellendiği veya ortadan kaldırıldığı bir rejimin uzun süre yaşama şansı yoktur. Ve böyle bir rejimin adı her hangi anlam ve ölçüde demokrasi değildir, faşizmdir.

ATATÜRKÇÜLÜK KONUSU

Sosyalizm mi, kapitalizm mi ikileminden kurtulmak için son zamanlarda Atatürkçülüğe sığınmak, en çelişik önerileri Atatürkçülük adına ileri sürmek, savunmak aldı yürüdü. Ne var ki Atatürkçülüğün ne olup ne olmadığı açığa çıkmış değil. Reformları Atatürkçülük açısından yapacağını, ülkeyi Atatürk çizgisinde kalkındırmayı planladığını iddia eden hükümet, iktidar çevreleri de konuyu açıklığa kavuşturmuş değil. 12 Mart Muhtırasından sonra ancak, yeni Cumhuriyetin ilânından hemen hemen yarım yüzyıl sonra, Erim hükümetince Atatürkçülüğün esaslarını, fikriyatını tespit için özel bir enstitü kurulmasına gidilmesi ve ancak şimdi, 1971'den bu yana, Halkevleri Genel Merkezinin Atatürkçülük üzerine kitapçıklar yayınlamaya başlaması ve bu yayınlara «Atatürkçülük Üzerine Denemeler» başlığını koyması, üzerinde durulmaya değer iki olaydır. Bu olay yukarda ileri sürdüğümüz hususun, yani Atatürkçülüğün çok sözü edilmekle beraber muhtevasının hâlâ belirlenmemiş, açıklığa kavuşturulmamış olması hususunu da kanıtlamaktadır. Aynı gerçeği Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Milliyet Gazetesi yönetmeni Abdi İpekçi ile yaptığı konuşmada şu sözleriyle açık seçik dile getirmektedir: «Hangisine sorsanız Atatürk yolundayız diyordu. Atatürk yolunu âdeta şaşırdı insan. Kaç dallıdır bu yol? Nedir? Böyle her kalıba girecek olduktan sonra böyle bir yol olur mu?» (Milliyet Gazetesi, 22 Aralık 1971, S. 1 ve 9)

Şimdi aynı iktidar, devlet ve hükümeti temsil eden aynı kişiler, halkevlerinde Atatürkçülüğü tartışan aynı insanlar, reformların Atatürkçülük açısından yapılmasından, ülkeyi Atatürk çizgisi üzerinde kalkandırmaktan söz ediyorlar. Bu ne çelişkidir böyle? Ama çelişkidir de-yip geçemeyiz. Bunun bir anlamı, bir sebebi olmalıdır. O da şudur bizce: yönetici kişiler ve güçler bir çıkmazda hissediyorlar kendilerini. Bilerek veya bilmeyerek, sosyalizm mi kapitalizm, mi sorunundan, ikileminden kaçınmak, kurtulmak istiyorlar. Ne sağcıyız, ne solcuyuz, ne kapitalizmden, ne sosyalizmden yanayız, Atatürkçüyüz, demekle söz konusu ikilemden kurtulabileceklerini sanıyorlar. Ama henüz Atatürkçülük konusunda bir açık ve seçikliğe, kesinliğe kavuşmamışlarken, bu ikilemden kaçış ve kurtuluş nasıl mümkün olacaktır?

Bu ikilem ve bu ikilemden kurtulma istek ve çabası, aslında, sınıfsal mensubiyetleri veya kökenleri açısından küçük burjuva olan yöneticiler, bürokratlar, reformcular için söz konusudur. Küçük burjuvazinin, sermayeci sınıfla işçi sınıfı karşısındaki kaygan ve tereddütlü, ama genellikle burjuvaziden, kapitalizmden yana olan durumuna işaret etmiştik daha önce. Bizim küçük burjuvazi, sivil-asker aydınlar, bürokratlar kalkınma sorununun ve bunun çıkmazlığının farkındadırlar, kapitalizm mi, sosyalizm mi ikileminin farkındadırlar ve Atatürkçülüğü bu ikilemden kaçış ve kurtuluş çaresi olarak ileri sürmektedirler. Sermayeci sınıflar içinse —ticaret ve sanayi sermayeci sınıfları ve büyük toprak sahipleri için— böyle bir ikilem söz konusu değildir. Onlar kesinlikle «hür teşebbüs» ve özel sektörden yanadırlar. Onlar için devletçilik politikası ancak, kredi ve pazar sağlamak, ihracat ve yatırımları teşvik edici tedbirler almak, tarımda kapitalist gelişmeyi hızlandırmak için gereklidir.

Atatürkçülüğü savunup onda kurtuluş yolu arayan-

lara dönersek, bazı önemli noktalara daha kısaca olsun işaret etmek gerekir. Atatürkçülüğün daha ne olduğu henüz inceleme, tartışma ve tespit safhasında olmakla beraber, Atatürkçülüğün Batılılaşma, çağdaşlaşma demek olduğu, devletçiliği ve karma ekonomiyi öngördüğü üzerinde genel bir mutabakat var gibi. Oysa Batılılaşma, çağdaşlaşma, devletçilik ve karma ekonomi kavram ve politikalarının, kapitalizm mi sosyalizm mi sorununa bir cevap teşkil etmediğini, bu ikilemden bir çıkış sağlamadığını daha önceki bölümlerde açıklamış bulunuyoruz. Bir kısım Atatürkçülerin de «devrimcilik»i Atatürkçülüğün temel ilkelerinden saydıkları görülüyor. Ama bu kere de, devrim ve devrimcilik kelime ve kavramlarının içeriği (muhtevası) ve anlamı müphem ve boşlukta kalıyor. Bir kısım çevre ve kişilerin Atatürk devrimciliğinden Atatürk zamanında yapılan devrimlerin —reformların— korunması ve devamını anladıkları görülüyor. Anayasanın «Devrim Kanunlarının Korunması» ana başlığını taşıyan 153. maddesinde Devrim Kanunları olarak 8 kanun sayılıyor. Bunlar da 1) Tevhidi Tedrisat Kanunu, 2) Şapka İktisası Kanunu, 3) Tekke ve Zaviyelerle, Türbelerin kapatılması ve bunlara ilişkin bir takım ünvanların yasaklanması ve kaldırılması kanunu, 4) Evlendirme akdinin evlendirme memuru tarafından yapılacağına dair medenî nikâh esası ile aynı kanunun 110. maddesi hükmü, 5) Milletlerarası rakamların kabulü kanunu, 6) Türk harflerinin kabul ve tatbiki kanunu, 7) Efendi, bey, paşa gibi lâkap ve ünvanların kaldırıldığına dair kanun, 8) Bazı kisvelerin giyilemeyeceğine dair kanundur. Sözü geçen 153. maddede bu konulardan «... Türk toplumunun çağdaş uygarlık seviyesine erişmesine ve Türkiye Cumhuriyetinin layiklik niteliğini koruma amacını güden aşağıda gösterilen kanunlar» olarak söz ediliyor. Dolayısıyla, «çağdaş uygarlık seviyesine erişmek»

ve «layik devlet» de Atatürk devrimciliğine dahil kabul edilmiş oluyor. Oysa, kalkınma, çağdaş uygarlığa erişme hâlâ çözüm bekleyen baş sorun olduğuna göre, bunca yıldır «Atam izindegiz, yolundayız» edebiyatına, yıldönümleri merasimlerine, Atatürk heykeli dikmelerine rağmen çağdaş uygarlığa erişmek anlamındaki Atatürkçülük uygulanmamış, gerçekleştirilmemiş demektir. Layikliğin ise dört bir yandan zedelendiği, ihlâl edildiği, üzerinde durulmayı gerektirmeyecek kadar hepimizin bildiği bir gerçektir. Layiklik ilkesi sadece, ülkede yobazlığın, şeriatçılığın alıp yürümesine müsaade olunmakla da ihlâl edilmemiştir. Hükümet ve devlet erkânı ve müesseseleri layikliğe aykırı davranışlarda bulunagelmıştır. Korunması Anayasa hükmü olan, yukarda sıraladığımız 8 kanun da tam uygulanır olmaktan çıkmıştır. Birleşik eğitim (tevhidi tedrisat) kuran kursları, imam hatip okullarıyla ortadan kalkmıştır. Medeni nikâh yanında imam nikâhı da bütün gücüyle sürüp gitmektedir. Efendi, bey, beyefendi, paşa ünvan ve lâkapları da öyle.

Bütün bunlar, hep Atatürkçü olmak iddiasındaki gelmiş geçmiş iktidarların ve bugünkü iktidarın zamanında olagelmıştır. Bütün bu durum ve davranışları, izlenen politikaları Atatürkçülük ile nasıl bağdaştırırlar, anlamak cidden zordur. Ve bu durumda, Atatürkçülük iddialarının samimiyetinden şüphe etmek hakkımızdır. Yukarda tanımladığımız ve eleştirdiğimiz Atatürkçülük iddialarından ayrı olarak, bir kısım aydınlar ve çevreler de Atatürk devrimciliğinin sadece onun zamanında yapılan ve yukarda sıraladığımız reformlara inhisar etmediğini ve ettirilemeyeceğini ileri sürüyorlar. Gerçekten de Atatürk devrimciliğini bu sekiz reformun korunma ve sürdürülmesine inhisar ettirmek son derece dar ve yüzeysel (sat-hî) bir görüş ve anlayış olur. Zaten söz konusu devrimler veya reformlar yapıldıktan sonra, ve uzunca bir za-

man sonra, devrimcilik ilkesinin Anayasaya konuluşu da Atatürk devrimciliğinin daha geniş, daha kapsamlı bir anlam taşıdığını gösterir. Ama yine de devrim ve devrimcilik kelime ve kavramlarının içeriği, anlamı açıklığa kavuşturulmuş değildir. Devrimin bitmeyen, bugüne kadar süregelen bir oluşma veya gelişme olduğu görüşünü benimseyen ve Atatürk devrimciliğini böyle anlayanlar, bu devrimciliği sürekli bir batılılaşma ve çağdaşlaşma olarak ileri sürüyorlar. Bu iki terim ve kavramın ise meseleye açıklık getirmedini daha önce belirttik.

Atatürkçülüğü savunanların ve Atatürkçü olduklarını söyleyenlerin çoğunun bu beyanlarında ciddî ve samimî olmadıklarını, hiç değilse bilgili ve yetenekli olmadıklarını gösteren başka kanıtlar da vardır. Örneğin, Atatürk devrimciliği söz konusu edilirken, 1924 Anayasası'na devrimcilik ilkesiyle aynı zamanda eklenen devletçilik ve halkçılık ilkeleri üzerinde hiç durulmamaktadır. Ne bunların içeriği ve anlamı üzerinde, ne de birbirleriyle ilişkileri üzerinde düşünme ihtiyacı duyulmamaktadır. Bunlar birbirlerinden kopuk, birbirleriyle ilintisiz ilkeler olarak bırakılmıştır ve her birine çok dar ve yüzeysel bir mâna verilmiştir. Devrimcilik, yukarda sözünü ettiğimiz, eğitim, harf, şapka, medeni kanun reformları gibi sosyal müesseseler sınırları içinde yapılan yenilikler, reformlar anlamında bırakılmıştır. Halkçılık, sadece politik demokrasi anlamında alınmıştır; devletin millet irade ve egemenliğine dayandırılması, imtiyazların reddiyle herkesin kanun önünde eşitliğinin kabulü olarak tanımlanmıştır. Devletçilik de, genellikle ekonomide özel kişilerin, özel sektörün yapmadığı veya yapamadığını devletin yapması, veya, en fazla, «umumi menfaatler» bakımından devletin bizzat yapmakta zorunluk veya yarar gördüğü işleri fertlere bırakmayıp kendisinin yapması şeklinde formüle edildi.

Oysa bu ilke ve kavramlar bu kadarla bırakılamazdı. «Hayatta en hakiki mürşit ilimdir» sözü de dikkate alınarak, bilimsel açı ve metotla bu kavramların anlamlarının, muhtevasının derinleştirilmesi, açık seçik tespiti gerekirdi. Ayrıca, bu ilkelerden, memleket politikasına, kalkınmasına, çağdaş uygarlığa erişmesine yön verecek, kılavuzluk edecek bir fikir sistemi, bir görüş açısı ve uygulama yöntemi çıkarılacaksa, bunların mutlaka birbirine ilişkin olarak ele alınıp sistematığının yapılması gerekirdi. Örneğin, devletçilik kavramı ve ilkesi ele alınırken, halkçılık ve devrimcilik ilkesi bir yana bırakılamazdı. Devletçilik, halkçılık, Devrimcilik ilkelerini kabul ettiniz ise, devletçiliğin, halkçı ve devrimci bir devletçilik olması gereği en basit bir mantık zorunluluğudur. Ama bu dediklerimiz yapıldığında, çıkacak sonuçlar hâkim sermayeci sınıfların çıkarlarına ve Batı modeli kapitalist yoldan kalkınma tarafhsı küçük burjuva ilericiliğine, reformculuğuna pek uygun düşmeyecekti. Kapitalizmden ve burjuvaziden ziyade, sosyalizme ve işçi, emekçi halk kitlelerine dönük sonuçlar olabilecekti.

Atatürkçülüğün çok sözünün edildiği, özel bir enstitünün kurulup yayınlar yapıldığı şu son zamanlarda dahi Atatürk ilkeleri bu belirttiğimiz metotla ele alınıp sistematik bir incelemesine gidilmiyor. Bilimi en hakiki mürşit bilip toplumun bilimsel incelenmesine, toplumsal sorunların bilimsel araştırmasına gidildi mi, karşımıza, sosyal sınıflar ve sınıf ilişkileri, sınıf mücadelesi, devrimciliğin, devletçiliğin, halkçılığın alması gereken veya kendinde taşıdığı gerçek anlamlar çıkıyor. Bunlar ise bizim hâkim sınıfları ürküten, çıkarlarını ve düzenlerini tehdit eden toplumsal olgulardır. Bunun için 1960'lara kadar sosyal sınıflardan söz edilmesine müsaade edilmemiştir, bunun için Türkiye toplumunun, ekonomisinin, tarihsel gelişmesinin bilimsel araştırmalarına, incelenmeleri-

ne, değerlendirilmelerine müsaade olunmamış, Türkiye fikir hayatı ve toplumbilimlerin geliştirilmesi dondurulmuştur. Hâkim sınıflar ve onların politik temsilcilerinin kapitalist yoldan kalkınmada direnmeleri, kalkınmayı bir türlü gerçekleştirememekle kalmamış, ülkede fikir ve bilim hayatını, gelişmesini de 1960'lara kadar kösteklemiş, hemen hemen durdurmuştur.

Hâkim sınıfların ve politik temsilcilerinin aynı tutucu direnişi işçi ve emekçi sınıfların meslekî ve siyasi alanlarda örgütlenmelerine, ülkenin siyaset hayatında yer ve rol almalarına engel olmuştur. Oysa bu olmadan, demokrasi, demokratik gelişme olamazdı. Toplumsal dinamizm oluşup güçlenemezdi. İrticai önlemek amacıyla getirilen takrir-i sükûn kanunu, irticai —gericiliği— yoketmekten ziyade işçi ve emekçi kitleleri sindirmeye, onların savunucusu sosyalist fikirleri ve sözcüleri susturmaya yaramıştır.

Yine çok dikkate değer ve önemli bir nokta, iktidarda veya iktidara yakın olan günümüz Atatürkçülerinin, Atatürk'ün ısrarla üzerinde durduğu «istiklâl-i tam» —tam bağımsızlık— konusu ciddiyetle ele almamalarıdır. NATO ittifakı, ikili anlaşmalar, NATO ve Amerikan üsleri ve CENTO, Atatürk'ün kesinlikle vazgeçilmez saydığı, kabul ettiği «istiklâl-i tam» ile bağdaşır mı? Bu soruyu cevaplamaktan titizlikle kaçınılmaktadır. Bağdaşmayacağını, bu anlaşmaların ve üslerin tam bağımsızlıkla bağdaşmamaktan öte, ülkenin barış ve selâmetini tehlikeye düşürebilecek ihtilâtlara yol açabileceğini ilk biz, Türkiye İşçi Partisi cesaretle ve açıklıkla belirttik. Yine aynı konu ile ilgili olarak, Atatürk'ün izlediği dış siyaset ve milli savunma siyaseti üzerinde de sözünü ettiğimiz Atatürkçüler hiç durmuyorlar. Çünkü durursalar, bu konuda da Atatürk'ün politikaşına ne kadar ayrı düşüldüğü ortaya çıkacaktır. Atatürk dış siyasette

hiç bir büyük devlete askerî ittifakla bağlanma yoluna gitmemiştir. Kollektif güvenliğin Milletler Cemiyeti yoluyla sağlanması çabalarına önem vermiş, komşu devletlerle sadece saldırmazlık ve dostluk anlaşmaları yaparak Türkiye'nin etrafında bir barış ve güvenlik çemberi meydana getirmeye çalışmıştır. Milli savaş sanayiinin geliştirilmesini önermiş, silâh, cephane, askeri malzeme sağlama bakımından tek bir devlete bağlı olmamayı bir dış politika ve milli savunma ilkesi olarak kabul etmiştir. Her hal ve şartta kendine güvenecek, kendi imkânlarıyla istiklâlini sonuna kadar, hiç taviz vermeden savunacaktır. Atatürk'ün bağımsızlık ve dünya milletleri arasında Türk milletinin varlığını ve haysiyetini koruma anlayışı bu olmuştur.

Nihayet, günümüzde Atatürkçü olmak iddiasında bulunanların Atatürk'ü anlamaktan ve onun yolunu izlemekten ne kadar uzak olduklarının bir kanıtı üzerinde daha durmak istiyorum. Atatürk'ü anlamak için, O'nun, çeşitli konularda söylediklerini zaman şartlarından ve konunun bütününden ayırarak bölük pörçük tekrarlamak yerine, temel görüş açısını ele almak doğru olur. Atatürk, neyin tarihen miyadını doldurarak çökmekte olduğuna, neyin onun yerini alacağına bakıyordu. Atatürk Osmanlı İmparatorluğu'nun, sultanlık, halifelik müesseseleri ve karışık etnik yapısıyla çoktan çöktüğünü anlayan ve onun yerine, Türklerin büyük çoğunluğunu içine alan misak-ı milli sınırları içinde, egemenliğinin ve hükümranlığının kaynağını şeriatından ve hanedandan değil, halktan alan bir millî devletin alacağını görüyor ve buna çalışıyordu. Büyük nutukta bu açıkça ifade edilmiştir; Atatürk bir kısım yakın çalışma arkadaşlarını bu gerçeği görememelerinden, hâlâ daha imparatorluğun ve onun düzeninin yaşayacağını sanmalarından ve buna çaba göstermelerinden dolayı açık ve acı bir şekilde eleştirir. Ne yazık ki,

Atatürk, tarihin akışı içinde neyin çökmekte, neyin yeni yeni oluşmakta olduğu sorusunu ve buna cevabını politik düzeyde sormuş ve cevaplamış, ekonomik ve sosyal yapı düzeylerinde aynı açıklıkla sormamıştır. 1972 dünyasında ve Türkiyesinde de, tarihin önüne geçilmez akışı içinde neyin çökmekte veya tarih sahnesinden çekilmekte, neyin bu sahnede belirip güçlenmekte olduğu sorusunu sormak ve cevaplamak gerekir. Günümüz Atatürkçüleri, Atatürk'ün düşüncesinin bu özünün, bu niteliğinin de farkında görünmüyorlar ve tarihsel gelişme açısından sözünü ettiğimiz soruyu sormak ve cevaplamak gereğini duymuyorlar. Burada, şu noktaya da işaret edelim ki, milliyetçilik ilkesini de yukarda sözünü ettiğimiz tarihsel çerçeve içinde anlamak gerekir. İmparatorluğun parçalanıp dağılışında, Türk halkını arada kaynayıp gitmekten kurtarmak, onu bir millet halinde oluşturmak ve bir milli devlete kavuşturmak, millet ve devlet olarak varlığını korumak, güçlendirmek ve geliştirmektir. Şoven ırkçı, saldırgan değil, kendini koruyucu, savunucu bir milliyetçilik.

Sosyalistler kendi toplumlarının ve insanlığın tarihinde toplumu ve insanlığı ilerletici, yapıcı, olumlu her şeyin, her başarının, kültür mirasına her katkının, tabii mirasçıları sayarlar kendilerini. Çünkü toplumlar, tarihlerindeki gelişme ve ilerleme atılışlarının doruk noktalarından geçerek, bu doruk noktaları birbirine katışıp birikerek sosyalist çizgiye ve sosyalizm aşamasına gelirler. Geçmişte yapılan işlerden, geçirilen deneylerden bugüne vuran bir ışık vardır ve her toplumun belirli bir zaman bölümündeki sorunları, o toplumun, dününü bugüne ve yarına bağlayacak tarihsel gelişme doğrultusu ve şartları çerçevesinde doğru anlaşılıp doğru çözümlere kavuşturulabilir. Ulusal kurtuluş savaşımız ve bunda Atatürk'ün başardığı büyük iş, bağımsız Türkiye Cumhuriyetinin

doğuşu ve sosyal müesseselerde feodal kalıntıları ortadan kaldıran reformlar karşısındaki görüşümüz ve tutumumuzda da böyledir. Ama Atatürkçülüğü, —ki bunun ne olup olmadığı bugüne dek açıklığa kavuşturulup tesbit edilmiş değildir, daha önce de belirttiğimiz gibi— kapitalizm mi, sosyalizm mi ikileminden bir çıkış, kurtuluş yolu gibi ileri sürmek, bu iki temel sosyal sistemden niteliksel olarak apayrı, üçüncü bir sosyal sistem olduğunu iddia etmek gerçeğe aykırıdır. Karma ekonomi, şu gelişme aşaması, bu gelişme aşaması, ne denirse densin, son tahlilde her toplumsal düzen temel niteliği ile (ayrıntılarda, uygulamalarda çok çeşitlilik görülebilir) ya kapitalist, ya sosyalisttirler, veya ya kapitalizm, ya sosyalizm doğrultusunda seyretmektedirler. Kapitalizm mi, Sosyalizm mi ikileminden kurtulmanın imkânı yoktur.

Bir şeyden daha kurtulmanın imkânı yoktur, o da şudur. Kapitalizmin varolduğu, geliştiği bir ülkede mutlaka işçi sınıfı da vardır ve gelişmektedir. Böyle olunca da, o toplumda mutlaka işçi sınıfının ideolojisi, politik hareketi ve örgütü olan, sosyalist düşünce, sosyalist akım, sosyalist örgüt de varolacaktır. Çok partili, genel seçimli demokrasinin varolabilmesinin şartı da budur.

Sosyalizmi ve son yıllarda muhtevası açıkça belirlenmeden çok sözü edilen devrimciliği Yeni-Atatürkçülük veya neo-kemalizm diye göstermek ve sunmak işe yaramaz, fikir kargaşasından başka bir sonuç vermez bir politik taktiktir. Atatürk'ü, başardığı ve başaramadığı işleri, (örneğin, Köylü efendimizdir demesine ve toprak reformu gereğine defalarca işaret etmesine rağmen bu reform yapılmamıştır) Türkiye'nin tarihsel perspektifi ve sosyal sınıf güçleri çerçevesi içinde değerlendirmek ve tarihsel yerine oturtmak bilimselliğin ve gerçeğe saygının gereğidir. Atatürk'e saygı da bunu gerektirir.

SINIF, MİLLET

Buraya kadar yaptığım tahlillerin dikkat çekici noktası, sanırım ki, ele aldığım konulara toplum yapısı ve bu yapının nüfussal düzeyde belirtisi olan sosyal sınıflar ve sınıf ilişkileri açısından incelememdir. Bizde oldum olası sınıf gerçeğine ve kelimesine karşı sık sık öfke, şiddetli suçlamalar halinde açığa vurulan bir tedirginlik duyulur. Bir zamanlar sınıftan söz edilemezdi bile, çok gerekirse «zümre» denilir geçilirdi. Ama bir zamanlar çok partili rejimde, muhalefetten, sendikalaşma ve grev hakkından da söz edilemezdi. Bu sonuncu konular artık olağan hale geldi, sosyal sınıflar konusunda öfke, suçlama ve demagoji ise hâlâ bütün şiddetiyle sürüp gidiyor.

Savcılık T.İ.P.'ni sınıf partisi olmakla suçluyor. Bu suçlamaya mahkemedeki sorgumda cevap vermiş, sınıf partisi olmanın bir suç teşkil etmediğini açıklamıştım. Savcılığın bu suçlaması bir hukuk anlayışına, kanunî hükümlere dayanmayıp, sosyal sınıflardan ve bu arada işçi ve emekçi sınıflardan bahsetmeyi suç, hiç değilse «zararlı» sayan yaygın bir zihniyetin ifadesidir. Bu zihniyet üzerinde biraz duralım. Bu zihniyete göre sınıflardan, hele sınıf mücadelesinden söz etmek, milleti bölmek, birbirine, düşürmek, birliği ve huzuru bozmaktır. «Sınıf ayırımı yapıyorlar, milleti bölüyorlar» suçlaması biz T.İ.P. lilere en çok yapılmış bir suçlamadır. Oysa bu düpedüz saçma bir iddiadır, eğer samimiyetle söyleniyorsa. Ama burjuvazi ve onun politik, ideolojik temsilcileri ve sözcüleri bunu samimiyetsiz söylerler. Onlar fiilen mevcut olan sınıf ayırımına karşı değillerdir, onu görmezlikten gelirler ve görmezlikten gelinmesini isterler. Nasıl karşı olsunlar ki, burjuvazi bu ayırımdan yararlanmaktadır, böyle bir ayırım olduğu için kendisi vardır. Bu ayırımın söylenmesine, açığa vurulmasına karşıdır, işçi

ve emekçi kitleler kendi sınıflarını öğrenecek, haklarını arayacak, sömürüye, baskıya karşı çıkacak diye. Durmadan tekrarlanan birlik, huzur, özgürlük teraneleri ve sosyalistlere yapılan hücumlar, gerçekte varolan ayırımları, adaletsizlikleri, eşitsizlikleri, özgürlüksüzlüğü maskeleyememek, kamuoyunu oyalamak içindir.

Sosyal sınıflar toplumun objektif varlığı içindedir. Sınıf ayırımları her hangi bir grup insan, bir örgüt, bir sosyal hareket tarafından yaratılmaz, yaratılamaz. Toplum yapısı oluşturur çeşitli sınıfları. Onun için «sınıfları ve sınıf mücadelelerini reddediyoruz» demekle ne sosyal sınıflar, ne de aralarındaki mücadele ortadan kalkar. Toplumda bu ayırımlar ve bu ayırımlara paralel olarak toprak dağılımında, gelir bölüşümünde, vergi yükümünde büyük adaletsizlikler varken, ve bir sınıfın —burjuvazinin— ve bir sistemin —kapitalizmin— ideolojisini, savunulmasına sonsuz özgürlük tanınıp, işçi ve müttefiki emekçi sınıfların ideolojisine —sosyalizme— baskı ve şiddet yöntemleri uygulanırken, birlik, huzur ve özgürlük iddiaları havada kalan boş sözlerdir. Birlik, huzur, ve özgürlüğün objektif gerçek şartları oluşturulmadan politik demagoji ve baskı ve şiddet yöntemleriyle bir sonuç alınmaz. Biz sosyalistler bu objektif şartların oluşturulmasından yanayız, onun için de gerçek birlik, huzur ve özgürlüğün savunucusu biziz.

Milliyetçi-toplumcuların ve diğer «milliyetçilerin», «Biz sınıfı değil, milleti esas alıyoruz» demeleri de bir şeyi halletmez. Bir kez, «millet» ve «sınıf» kavramları aynı kapsamda kavramlar değildir, onun için de birinin kabulü öbürünün reddini gerektirmez, reddi anlamına gelmez. Bugün dünyada kapitalist sistemde milletler vardır; sosyalist sistemde milletler vardır; kapitalizm öncesi düzenlerden kapitalist veya sosyalist düzene geçiş aşamalarında bulunan milletler vardır. «Sosyal sınıf»

ise millet biriminin iç yapısına ilişkin bir kavramdır. Bununla beraber, çeşitli millet birimlerinde yer alan sınıfların «sınıf» olarak ortak nitelikleri ve çıkarları bulunduğu görülür. Ayrıca millet birimleri, her biri kendi içine kapalı, kendine yeter birimler değildir; birbirleriyle bir ilişkiler sistemi içindedirler. Kapitalizm bir dünya sistemidir; sosyalizm de bir dünya sistemi haline gelmiştir.

Büyük sermaye ve burjuvazi milletlerarası, hatta son gelişmelerle milletlerüstü (supra-national) bir nitelik taşır. Sermaye millî ayrımlar, sınırlar tanımaz. «Kâr» gördüğü her yere sokulur, girer, girmek için çabalar. Millî düzeyde ayrımlar ancak kârlı sahaları, işleri ele geçirmek rekabetinde görülür. Ama ortak çıkarları gerektirdiğinde, milletlerarası, hatta üstü örgütlenmelere, anlaşmalara gidilir. Dünya çapında faaliyet gösteren tekeller, tekellerarası anlaşmalar ve koordine davranışlar, son yıllarda ortaya çıkan çok milletli monopoller, Serbest Ticaret Sahası, Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar) gibi bütünleşme gayretleri ve örgütleri sermayenin ve burjuvazinin milletlerarası, hatta üstü niteliğinin, örgütlenişinin ifadeleridir. Büyük sermaye ve burjuvazi bir yandan dünya kaynak ve pazarlarını kontrol edebilmek, işçi ve emekçi kitleleri, az gelişmiş ülkeler sırtından muazzam kârlar kazanmak için tekelleşmeye, bütünleşmeye giderken, öte yandan da kaynak ve pazar kontrolünde ve kârlarda en büyük payı elde edebilmek için kendi içinde rekabeti sürdürür, çekişir, zaman zaman çatışmalara düşer.

Çeşitli millet birimleri içinde yer alan işçi sınıflarının da «sınıf» olarak ortak çıkar ve istekleri vardır: Sömürüden ve sömürü düzeninin doğurduğu sosyal kötülüklerden kurtulmak. Bu ise çeşitli milletlerin işçi sınıfları arasında sınıf olarak bir çıkar mücadelesi, rekabeti yaratmaz. Çünkü ortada paylaşılacak bir çıkar, kârlar-

dan en büyük payı alabilme gibi bir sorun yoktur. Bundan dolayı da millet birimleri düzeyindeki çelişkiler, çekişmeler işçi sınıfı açısından esas itibariyle uzlaşmaz, hasım çelişkiler değildir; barışçı yollardan çözümlenebilecek çelişkiler, anlaşmazlıklardır. Fiiliyatta, pratikte böyle olmuyorsa, bunun sebebi millet birimlerindeki işçi sınıflarının sınıf niteliğinde değil, başka şartlardadır.

İşçi sınıfı ve sosyalizm açısından millilik ve milletlerarasılık uzlaşmaz hasım çelişkileri içermediğinden bu iki kavram ve olgu birbirini nakzeder, defî eder değildir. Sömürü, baskı ve şiddet ortamı ortadan kalksa, millî devletlerin eşitliği, bağımsızlığı, hükümlanlığı esasları üzerinde milletlerarasılık, milletlerarası dayanışma, işbirliği, bütünleşme mümkündür.

Millet birimlerindeki işçi sınıfları arasında uzlaşmaz ve hasım çelişkileri içermeyen ortak hedeflerin mevcudiyeti, her birimin kendi burjuvazisinin ve tümünün dünya çapındaki milletlerarası sömürü, baskı ve eşitsizliklerden kurtulma isteği, işçi sınıflarının milletlerarası dayanışma ve örgütlenmesine yol açar ve açmıştır. İşçi sınıfının dünya çapında ekonomik ve politik örgütlenmeleri, örgütlerarası temas ve toplantıları yer almaktadır.

İşte burjuvazinin ve politik temsilcilerinin sosyalistleri milleti, milli farkları ve değerleri reddetmekle suçladıkları sosyalist enternasyonalizm anlayışı budur. Dikkate şayandır, millilik ve milletlerarasılık konusunda sosyalistleri, hakikati bilmeden veya kasten tahrif ederek, suçlayan zihniyet ve kişiler, sermayenin ve sermayeci sınıfların —burjuvazinin— milletlerarasılığından, milletlerarası da değil, milletlerüstü örgütlenme girişimlerinden hiç söz etmezler; bunu suçlamak akıllarının köşesinden bile geçmez. Bunu gayet doğal, olağan karşılırlar. Söz konusu zihniyet ve kişilerin hangi çıkarıcı sınıfların şampiyonluğunu ettikleri böylece bir kere daha ortaya

çıkıyor. Bunlar, gelişmiş Avrupalı kapitalist ülkelerin dünya pazarları ve kaynakları için rekabette daha güçlü, daha etkin olabilmek amacıyla oluşturdukları Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar) içinde az gelişmiş Türkiye'nin yerinin ve durumunun ne olacağını, hele bu topluluk siyasal bir birlik haline dönüştüğünde Türk milletinin ve kendi milliyetçilik iddialarının ne olacağını hiç düşünmezler. Türk milliyetçiliği ve Atatürkçülük adına kendilerinden başka kimseye ağız açtırmak istemeyenlerin bu çok ciddi sorun konusunda sesleri solukları kesiktir.

Burjuvazi ve onun politik ve ideolojik temsilcileri bağımsızlık, milletlerarası ilişkilerde eşitlik ve hükümlerlik haklarına saygı konusunda kabullendikleri tavizleri örtbas ederek sosyalistleri, millet, devlet düşmanı ilân etmeye çabalamaktadırlar. Dağılan İmparatorluktan ve Türkleri millet ve devlet olarak yok etmek isteyen emperyalistlere karşı, Türk halkının varlığını, bağımsız devlet olma hakkını, dilini ve kültürünü kurtarmak ve selâmete erdirmek için oluşmuş Türk milliyetçiliğini, şoven, üstünlük ve tahakküm tohumları taşıyan dar, müsamahasız bir ideoloji haline dönüştürmek gayretindedirler. Ve maalesef bunda hayli başarılı olmuşlardır. «Milliyetçilik» kelimesi dünyadaki kullanışında da böyle olumsuz bir anlam yüklenmiş olduğu içindir ki 1961 anayasasının Türkiye Cumhuriyetini tanımlayan maddesine «milliyetçi» sıfatının konulup konulmaması kuruca mecliste geniş tartışmalara konu olmuş ve sonunda «milliyetçi devlet» değil, «milli devlet» deyimini kabul olunmuştur. Anayasanın Başlangıç kısmındaki Türk milliyetçiliği deyimini de bizim Milli Bağımsızlık savaşımız açısından açıkladığımız ve «milliyetçi» değil, «milli devlet» deyiminin içerdiği anlamda anlamak gerekir.

Yargıtayın (4CD.15.11.68,7095/6486) kararında

açıklandığı üzere «milli hisler», «yurda bağlılık» demek ise —ki öyledir— sosyalistler yurtlarına en bağlı, yurtları için en büyük fedakârlığı yapan ve yapacak kişilerdir. Sosyalizm doğrultusunda bir kalkınma yoluna girecek ve nihayet sosyalizme geçecek Türkiye, milletlerarası ilişkilerde gerçekten bağımsız, yalnız siyasal düzeyde değil, ekonomik, teknik, bilimsel, alanlarda eşit, dili, edebiyatı, sanatı, tüm kültür alanları gelişmiş bir ülke olacaktır.

141. VE 142. MADDELER

Savcılık iddianamede 1960-70 dönemindeki fikir akımlarını, yayınları kendine göre değerlendirirken savcuların, hâkimlerin, bilirkişilerin «hoşgörü veya çekingenliğinden» sözetmekte «... bu suçların neden takipsiz kaldığı sebepleri bir türlü anlaşılmamıştır» demektedir. Bu sözleriyle savcı, hem bir bütün olan adli sistemin kendisi gibi birer görevlisi olan diğer savcı ve hâkimleri suçlama ve yetkisini aşma durumuna düşmektedir, hem de durumu hiç anlamadığını açığa vurmaktadır.

Onun için burada kanunların niteliği, değişme biçimi, süreci üzerinde biraz durmak gereğini duyuyorum. Yasama organlarından çıkan kanunlar, veya örf ve âdet olarak toplumda tutunup zamanla kanun niteliğini kazanan kurallar ve getirdikleri müeyyideler, bir toplumun belirli bir aşama ve şartlarında toplumsal ilişki ve davranışları düzenleme kurallarıdır. Toplumlar «müsbet hukuk» denilen bu kurallar sistemine göre değişip gelişmez, «müsbet hukuk» veya verili kanunlar sistemi toplumun değişmesine göre değişir. Bir kanun veya kanun maddesi değişen toplum şartlarına, durumuna artık uymuyorsa, ya yasama organınca yürürlükten kaldırılır,

veya fiilen işlemez hale gelir, kendiliğinden yürürlükten düşer. Daha önceki bölümlerde açıklamaya çalıştığım gibi, 1960-70 arası hem Türkiye gelişmesinde yeni bir aşamaya gelmişti, hem 1961 Anayasası fikir, inanç, söz, bilim, sanat, basın ve yayın özgürlüklerini teminat altına alarak yeni bir demokratik ortam yaratmıştır. Bu aşama ve ortamda T.C.K.'nun 141. ve 142. maddeleri artık eski zihniyetle ve eski biçimde uygulanamazdı. Aksi halde bu uygulamalar anayasa hükümleri duvarına çarpardı. Eskisi gibi, iki kişi biraraya gelip, bunlar karı koca gibi birbirlerine en yakın kimseler olsalar dahi, sosyalizmden söz ederlerse bir gizli cemiyet teşkil etmiş olurlar, propoganda yapmış olurlar telâkkisi artık işleyemezdi. Eğer 1961 Anyasası kâğıt üzerinde birtakım yazılardan ibaret değilse, sosyalizm konusunu işleyen eserler tercüme edilecek, telif eserler yazılacak, kişiler ve örgütler sosyalizmi savunacaklardı.

Yasama organı resmen tadil etmiş olsun olmasın, 1961 Anayasası ile 141. ve 142. maddeler tadile uğramış oldu. Bizim kanaatimizce bu maddeler Anayasa'ya aykırı idi, ya ortadan kalkmış sayılıp uygulanmamalı, ya da hükme bağlanıp ortadan kaldırılmalıydı. Bu maddelerin iptali için açtığımız davayı Anayasa Mahkemesi reddetti. Ama bu maddelerin eskisi gibi yorumlanıp uygulanması Anayasal özgürlükler karşısında o kadar imkânsızdı ki, kararının gerekçesinde Anayasa mahkemesi söz konusu maddelere yeni bir yorum getirdi. Bu karar gerekçesinde iki üyenin ortak muhalefet şerhi, yâni 141. ve 142. maddelerin Anayasaya aykırılığı konusundaki mütalâaları ilginç ve dikkate değerdir.

141. ve 142. maddelerin alındığı, Mussolini döneminde çıkarılmış faşist İtalyan ceza kanununun muadil maddeleri de ikinci dünya savaşından sonra çok partili parlamenter rejime geçilince İtalya'da yürürlükten kaldırıl-

mamış ama yepyeni bir yoruma kavuşturulmuştu. Öyle ki bugün İtalya'da Komünist Partisi değil, onun daha solunda olma iddiasındaki partiler, hareketler de mevcuttur.

Anayasa mahkemesinin yorumu bu kadar geniş olmadı, ama cebir unsurunu maddelerde mündemiç saydı. Cebir ve şiddet yolu ile iktidara gelmeyi öngören ve/veya iktidara geldikten sonra cebir ve şiddete dayanarak iktidarda kalabilecek partiler yasaklanmıştı.

Daha dar bir yorum da mümkün değildi, çünkü kanuni, demokratik, barışçı yoldan iktidara gelmeyi ve iktidarda kalmayı amaçlayan partiler de yasaklanırsa, hem toplumsal gerçekliğe (realiteye), hem demokratik rejime ters düşülmüş olurdu. 1) Çağdaş toplumlar sürekli ve hızlı gelişme ve değişme halinde olduklarına göre, bu toplumsal süreci belirli bir aşamanın belirli bir çizgisinde dondurma, durdurma teşebbüsü demek olurdu ki tıkanıklıklara, çalkantılara, giderek toplumsal patlamalara yol açardı. Çünkü toplumların objektif gelişme kanunları yasama organlarının çıkardığı kanunlardan, «müsbet hukuk» tan uzun vadede daha ağır basar. 2) Belirli bir dönemde mevcut sistemi ve onun ideolojisini zorla kabul ettirmek ve sürdürmek diğer alternatifleri yasaklamak anlamına gelir ki, demokrasiye ve demokratik özgürlüklere ters düşer. Böyle bir durumda çok partili demokratik rejim değil, faşizm söz konusu olur.

Ayrıca Anayasanın 20. maddesi fikir, inanç özgürlüklerini ve bunları yazı, resim v.b. yollarla yayma hakkını tanımaktadır; 21. maddesi de bilim ve sanatı öğrenme ve öğretme özgürlüğünü garanti altına almaktadır. Bu hükümler ışığında 142. maddenin propagandaya ilişkin hükümleri uygulanırken çok dikkatli davranılması gerekir. Bir kez 142. maddenin 1. fıkrası söz konusu ise, bu fıkrada sözü geçen üç halden birini, ikisini veya her

üçünü propaganda etmek yasaklanmıştır; bunun ötesinde genel ve soyut bir «komünizm propagandası» diye bir suç yoktur. Ayrıca, Anayasa'ya göre fikir ve inançları söz, yazı, resim, basın v.b. yollarla yaymak serbest olduğuna göre suç teşkil eden propagandanın unsurlarının da açık seçik tesbit edilmesi gerekir. Oysa bizde bütün bu hususlar pek de kaale alınmadan genel bir «komünizm propagandası» suçu ihdas edilip kovuşturmalara gidilmiş, hükümler verilmiştir. İddianame de aynı hukuk dışı zihniyetle metodsuz bir biçimde kaleme alınmıştır.

Maddenin diğer fıkraları için de durum aynıdır. O fıkralarda tasrih edilen hususların propagandası yasaklanmıştır, genel bir «bölücülük» propagandası diye bir suç değil. İkincisi, Anayasanın yukarıda saydığımız hükümleri ışığında, toplumların nasıl gelişip değiştikleri, iktidarların nasıl el değiştirdiği incelenir, tartışılırken, ihtilâllerden, şiddet hareketlerinden söz edilebilir, bunların sosyal değişme sürecindeki yerleri, belirtilebilir, çünkü bunlar objektif sosyal olgulardır. 141. ve 142. maddelerde yasaklanan, tanımlanan üç halin cebren gerçekleştirilmesi için örgütlenmek, gerçekleştirmek üzere ihtilâl veya diğer şiddet hareketlerine girişmek veya bunların propagandasını yapmaktır. İtalya'da İtalyan Ceza Kanununun bizdeki 141. ve 142. maddelere tekabül eden maddelerine yorum getirilirken bu ayırım dikkatle ve titizlikle yapılmıştır. İtalya'daki yorum hatta daha ileri çizgilere varan bir ayırım da yapmıştır ki, bizim Anayasa Mahkemesinin yorumunu ilgilendirmediği için burada üzerinde durmuyorum.

T.İ.P. ise 1961 Anayasasının sistemli, tutarlı incelemesini ve tahlilini yaparak Anayasanın sosyalist gelişmeye, sosyalist harekete, T.İ.P.nin iktidara gelmesine kapalı olmadığı kesin sonucuna varmıştır. İleri gelen hukukçuların görüşleri de aynı sonucu perçinlemiştir. Tür-

kiye'nin objektif toplumsal şartlarını da tahlil edip değerlendirerek Partinin Anayasa çerçevesinde, demokratik, barışçı yoldan iktidara gelmesini ve iktidarda kalabilmesini mümkün ve muhtemel görmüştür. Bu imkân ve ihtimaliyeti ancak iktisadi ve siyasi kudreti ellerinde tutan sermayeci sınıfların ve iktidarlarının meşruiyet dışı hareketleri, Amerikan Emperyalizminin zorba müdahalesi önleyebilirdi; hukuki engel yoktu. T.İ.P.'sinin on yıllık politik hayatında kendisine çizdiği bu yoldan ayrıldığına dair tek bir olay, tek bir girişimi, eylemi, hareketi gösterilemez. Anayasaya aykırı hareketler, kanunsuzluklar, maddi ve manevi saldırılar hep partiye karşı güçlerden partiye yönelik olarak gelmiştir.

T.İ.P. iktidara geldikten sonra sosyalizm doğrultusunda bir kalkınma yoluna girmeye, sosyalizme geçişe anayasayı bir mani olarak görmediği için, diğer partileri kapatarak, Anayasa organlarını kaldırarak cebir ve şiddet yoluyla iktidarda kalmayı da öngörmemiştir. Sırası gelmişken, konuya açıklık getirmek için, bir noktayı da belirtmek isterim. Ne kadar Anayasalara saygılı, ne kadar hukuk devleti niteliğinde olursa olsun, ve dayandıkları toplumsal sistem her ne olursa olsun, ister kapitalist, ister sosyalist, bütün devlet yönetimlerinde bir cebir unsuru vardır; çünkü kanunlar ve kanunların müeyyideleri, cezaları vardır, kişinin yaşamına son veren ölüm cezasına kadar. Sosyalist düzene de geçildiğinde elbet Anayasaya ve usulüne uygun çıkarılmış ve uygulanan ve müeyyideleri olan kanunlar olacaktır.

Kanaatimizce, aslında, savcılık Anayasanın sosyalizme kapalı olmadığını ve T.İ.P'nin Anayasa çerçevesi içinde kaldığının farkındadır. Farkında olduğu içindir ki, Partiyi ve bizleri 141. maddenin kapsamına sokabilmek için iddianamede de, son mütalâada da ihtilâl konusunu işliyor ve T.İ.P.'nin ihtilâl ile iktidara gelmeyi amaçla-

dığını iddia ediyor. Bu konuda hiçbir somut delil yok. Delil olmayınca savcılık, iddianamede olduğu gibi son mütalâada da bilimsel sosyalizm eşit marksizm-komünizm eşit ihtilâlcilik mantığı ile bizi suçlama yoluna gidiyor. Mahkemedeki sorgumda bu konu üzerinde durmuş, söz konusu kavramları açıklamıştım; Türkiye'deki durumu ve bizim tutumumuzu izah etmiştim. Son mütalâasında savcılık benim bu açıklamalarımı çürütecek, cevaplayacak hiçbirşey söylemiyor, iddianamede söylediklerini tekrarlıyor, istidlâl yolu ile dolambaçlı suçlamaya gidiyor. Benzetme ve istidlâl yolları ile suçlama yapılamayacağı, suç isbat edilemeyeceği üzerinde durmayı gerektirmeyecek kadar aşikârdır.

Sorgumda belirtmiştim, yine hatırlatayım ki biz Marksist, Leninist, komünist olmaktan yargılanmıyoruz; ne biz, ne hiçkimse şu veya bu olmaktan yargılanamaz. Anayasanın felsefi inanç, fikir, vicdan özgürlüklerini teminat altına alan maddeleri yürürlüktedir. İnsanlar ancak fiil ve hareketlerinden dolayı yargılanabilirler. Ayrıca T.C.K'nda Marksizm, Leninizm, komünizm adları altında suçlar sıralanmış değildir. 141-1 ve 142-1 maddelerinde üç unsur tarif edilmiştir. Bu unsurların çerçevesi içinde somut fiil ve hareketler somut delilleri ile değerlendirilip yargılanabilir ancak. Bunun dışında bütün suçlama ve yargılama çabaları, prosedürleri hukuk dışı olur. Savcılığın suçlaması da hukuk dışıdır.

Mussolini zamanının faşist İtalyan Ceza kanunundan aktarılan 141 ve 142. maddelerin Marksizm'den, Leninizm'den, komünizm'den, anarşizm'den söz etmeyip üç suç unsurunun tarifine girişmesi, tariflerin bütün müphemliğine ve kaypaklığına rağmen az çok bir tesbitin yapılması zorunluğunun duyulmuş olması sebepsiz değildir. Mussolini ve danışmanları her halde kestirmeden gidip Marksizm, Leninizm, komünizm yasaktır, bu suçlar

işlendiğinde şu, şu cezalar verilir diyebilmeyi isterdi, ama o zaman kanun uygulayıcı bu «izm»leri hangi kıstaslara göre tayin ve tesbit edecekti? Tek kelimelik etiketler altında toplanan genel, soyut suçlar ihdas edilemezdi. Savcılık ise tam bunu yapıyor. Onun için de suçlamaları hem hukuk dışı oluyor, hem mesnetsiz delilsiz, havada kalıyor.

Savcılık Marksizm, Leninizm ve komünizmin ne olup olmadığı konusunu kendine göre bir çırpıda hallediveriyor. Üzerinde ciltler, kütüphaneler dolusu yazı yazılmış, tartışılmış ve tartışılmakta olan bu konulara burada girmeyeceğim, sadece, bugün dünyada görülen üç objektif olguya işaret edeceğim: 1) Sosyalist toplum düzenine geçmiş ülkeler arasında sosyalizm anlayışında ve pratiğinde derin, uzlaşmaz ayrılıklar ve başlıca üç ayrı çeşit uygulama görülüyor. Her biri Marksizmden, Leninizmden kaynaklandığını iddia ediyor, diğerlerini en ağır şekilde suçluyor. 2) Avrupa'nın en büyük iki komünist partisi, Fransız ve İtalyan partileri, kendi toplumlarının yasaları çerçevesinde, parlamenter rejimde, iktidara gelmek ve iktidarda kalmak çalışmalarını içindedirler. 3) Şili'de Marksist Allende, komünistlerin işbirliği ve yakın desteği ile, Şili Anayasası çerçevesi içinde ve burjuva partilerinin çoğunlukta olduğu bir parlamento ile sosyalist düzene geçişin temellerini atma çalışmalarını sürdürüyor. Şu üç olgu dahi gösteriyor ki Marksizm, Leninizm, komünizm konuları savcılığın yaptığı gibi bir iki kitaptan bir kaç satır veya paragraf aktarılarak neticeye bağlanacak, suçlamaya mesnet yapılacak konular değildir. Savcılık böyle soyut, genel, belirsiz suçlamalar yerine, iddianamesinde ve son mütalâasında 141 ve 142. maddelerde sözü geçen suç unsurlarını bir bir ele alarak, hangi somut fiil ve hareketlerimizin bunlardan hangisinin kapsamına girdiğini somut delilleri ile açık ve seçik

göstermek, ispatlamak durumundaydı. Bunu yapmamıştır.

EĞİTİM VE ÖRGÜTLENME

İddianame T.İ.P.'nin eğitim ve örgütlenme konularına ilişkin karar ve girişimlerini sanki suçluluğumuzun delilleri imiş gibi ileri sürmektedir. Bu cidden garip bir zihniyetin ifadesidir, garip bir suçlama tarzıdır. Parti, kendi görüşleri, politikası, sosyalizm konularında üyelelerini ve emekçi kitleleri aydınlatmak ve eğitmek yerine demagojiyi, «oy avcılığı» usullerini mi seçmeliydi?

Tüzüğümüzün 3. maddesi T.İ.P.'ni emekçi kitleleri aydınlatıp eğiterek kanun yolundan iktidara yürüyen bir parti olarak tanımlar. Eğitim tüzüğümüzün gereğidir; bu tüzük 1963 yılında kabul olunup yürürlüğe girmiştir. O günden bu yana T.İ.P. imkânları nisbetinde konferanslar tartışmalı toplantılar, program üzerine çalışmalar düzenleyerek eğitim görevini yerine getirmeye çalışmıştır. Parti genişledikçe, sorunların daha iyi farkına varıldıkça parti örgütünün alt kademelerinden, üye saflarından eğitim istekleri artmıştır. 1966 Büyük Kongresinde söz alan 60'a yakın delegenin büyük çoğunluğu bu konu üzerinde durmuştu. Bu, Partililerin, bilmek, öğrenmek isteğinin bir ifadesiydi ve şüphesiz memnunluk verici bir husustu. Her alanda «Bilime Dayanan Politikayı» (Parti Programı, s. 67) kendine ilke edinen T.İ.P. nde parti faaliyetleri kör bir disiplin anlayışına değil, bilgili, bilinçli bir disipline dayanabilirdi. Daha sonra çıkan Parti içi görüş ve izlenecek yöntemler ayrılıklarında eğitim konusu başlıca ihtilâf noktalarından biri oldu. Parti yönetiminde genel bir propaganda ile yetinip, her ne suretle olursa olsun oy toplama eğilimi belirmişti. Son 4. Büyük Kongre diğer bir

takım sorunlar gibi eğitim sorununu da karara bağladı. Bu kararı uygulamaya geçirebilmek için M.Y.K. Tüzüğü'nün kendisine tanıdığı yetkiyi kullanarak bir eğitim ve örgütlenme bürosu kurdu ve eğitim ve örgütlenme konusunu inceleyip bir rapor, daha sonra da belirli konularda önmetinler hazırlamakla bu büroyu görevlendirdi. Deliller dosyasında bulunan «ders metni» böyle bir önmetin olabilir. Önmetinler M.Y.Kuruluşunca incelenip üzerinde çalışılacak, onaydan geçirilecek, ancak ondan sonra Parti adına basılıp yayınlanacaktı. M.Y. Kurulu Tüzüğü'nün 20. maddesi uyarınca maddede sözü geçen bürolarla tensip edeceği yeni bürolar kurmaya yetkilidir. Bürolar parti organları değildir, tüzük gereğince ancak istişari kurullardır.

T.İ.P.'nde eğitime neden bu kadar önem verildiği sorulabilir. Bunun cevabını en genel çizgisiyle bir cümlede, bu bölümün ilk paragrafında verdim. Ama Partinin eğitim çalışmaları savcılıkça ağır bir suçlama konusu yapıldığından konuyu biraz daha açmak gereğini duyuyorum. Eğitimin gerekçesi bir kaç noktada özetlenebilir:

1) Biz diğer partiler gibi sadece bir takım somut sorunlarda, ayrıntılara ilişkin konularda şunu yapacağız, bunu edeceğiz diyerek ortaya çıkan bir parti değildik, sosyalizmi benimsemiş bir parti idik, bilimsel olma iddiasında idik. Türkiye'nin ancak sosyalizm doğrultusunda gerçekten kalkınabileceği, sosyalizme geçişin Türkiye ve ergeç bütün toplumlar için kaçınılmaz olduğu görüşünde idik ve bu çeşit bir kalkınmayı ve geçişi kolaylaştıracak, hızlandıracak önerilerde bulunuyorduk. Sosyalizmi, sorunlara sosyalist bakış açısını, bu açıdan önerdiğimiz çözümleri parti üyelerine ve kamuoyuna öğretmek zorunluğu vardı. İşçi ve emekçi kitleler günlük yaşantıları içinde, sadece kendi tecrübeleri ile bu konuları öğrenemezlerdi. Bunun için eğitim çok önemli bir konu idi.

2) Parti kanun yolundan iktidara gelmeyi öngör-

düğü için oy almak önemli olmakla beraber, oy almak, oyları artırmak kendi başına bir sorun değildi ve T.İ.P. oy avcılığı usullerine asla iltifat edemezdi. T.İ.P. için esas sorun, partililerin ve parti dışı kitlelerin sosyalizm ve sosyalist açıdan yurt ve dünya sorunları konularında aydınlatılması, eğitilmesi idi; oy toplama ve oyları artırma bu eğitime ve bilinçlendirme faaliyetlerinin, eylemlerinin bir sonucu, meyvesi olarak öngörülüyordu. Partinin geniş halk kitlelerinin politik eğitimini, bilinçlenmesini sağlayabilmesi için elbette öncelikte kendi kadrolarını ve üyelerini eğitmesi gerekti. Burada sırası gelmişken, bir parantez açarak parlamento ve parlamenter faaliyetler karşısındaki tutumumuzu da açıklamak isterim, çünkü bu konuda da savcılıkça bize bir suçlama yapılmaktadır. Oy, seçimler konusunda olduğu gibi, parlamento ve parlamenter faaliyetler konusunda da sosyalist görüş ve tutum burjuva partilerinin görüş ve tutumundan farklıdır. Oyları alıp parlamentoya girdikten sonra, dört yılı garantiledik düşüncesiyle parlamenter çalışmalar partinin tek münhasır faaliyeti, veya en başta gelen, en önemli faaliyeti olmaz. İşçi emekçi sınıfların politik hareketini geliştirmektir esas görev; Parlamento faaliyetleri bu çerçeve içinde ve hareketin bir parçası olarak görülüp değerlendirilir. Bu demektir ki, parti, hiç bir zaman parlamenter kulis faaliyetlerine girip esas amacından taviz teşkil edecek pazarlıklara, uzlaşmalara, dar parti çıkarı hesaplarına girişmez. Muhalefette olduğu sürece, Parlamento, ülke kamuoyuna, halk kitlelerine yurt ve dünya sorunlarını ve bunlara ilişkin sosyalist açıdan çözüm önerilerini sergilemekte, anlatmada, getirilen kanun tasarılarının ve diğer tekliflerin gerçek anlamını, mahiyetini açıklamada bir forumdur. Ayrıca, parti, gücü yettiği kadar kanunların ve kararların işçi ve emekçi kitleler yararına çıkmasını sağlamaya çalışır. İktidara geldi-

ği zaman da iktidarda olmayı sadece parlamentoda oy çoğunluğuna sahip olma anlamında anlamaz, çünkü demokrasi sadece seçmenlerin dört yıldan dört yıla oy vermesi değildir. İşçi ve müttefik emekçi sınıfların, geniş halk kitlelerinin uyanık, bilinçli, örgütlü desteğini, onların toplum hayatının her kesiminde ve kademesinde aktif rol alır, katkıda bulunur hale getirilmesini, iktidarının ve gerçek demokrasiyi gerçekleştirmenin şartı sayar. T.İ.P'nin demokrasi anlayışını, Parti programına atıf yaparak, ilk ifademde izah etmiştim.

Tekrar eğitim konusuna dönersek, yukarıda sıraladıklarım ek olarak daha başka gerekçeler de vardı. İşçi Partili olmak zor bir işti. Parti ve Partililer ne kadar hukuk çerçevesinde kalsalar da karşı kuvvetler kanun dışı hareketlere tevessül ediyorlardı.

Bir kez İşçi Partililer, Partili olduğu bilindi mi, en küçük vesile, bahaneyle, hatta hiçbir sebep gösterilmeden işten atılıyorlardı. İş aradıkları zaman, baş vurdukları iş için ne kadar ehliyetli olurlarsa olsunlar işe alınmıyorlardı. Bir insanı ve ailesini geçim kaynağından mahrum bırakmak en güçlü bir baskı ve şiddet uygulamasıdır, çünkü bu onları sefalete, açlığa mahkum etmektedir. Parti üyesi esnafsa, kooperatiften kredi almakta, tarımsal üretici ise tohumluk, zirai kredi almakta güçlük çeker, veya alamazdı. T.İ.P.li olmak daima ayırım gözetten, partizan muamelelere maruz kalmaktı.

Ayrıca T.İ.P toplantıları, il, ilçe merkezleri saldırılara, tahriplere uğrardı, failleri çoğu zaman bulunmaz, takibe uğramazdı. Küçük merkezlerde tek tek partililere yapılan saldırılar da bir başka sorundu. Hasılı, T.İ.P.li olmak ve sosyalizmi savunmak çetin bir iş, cesaret, fedakârlık, sebat ve azim istiyen bir işti. Ancak bilgili, bilinçli sosyalizme inanmış olanlar bütün bu saydığım maddi ve manevi baskı ve saldırılara göğüs gerebilirdi.

İşte bütün bu saydığım nedenlerle ve örgütten gelen isteklerle Parti eğitim sorununu ciddiyetle ele alıp başarmak gereğini duydu ve 4. Kongre konuyu karara bağladı. Partinin kendi üyelerini ve işçi ve emekçi kitleleri kendi program ve tüzüğü çerçevesinde ve bilimsel sosyalizm konusunda aydınlatıp eğitmeye çalışmasını suçlamak gerçekten garip bir zihniyetin ifadesidir. Bu dolaylı olarak düpedüz bilgisizliği, oy avcılığını, demagojiyi savunmaktır. Çünkü aydınlanmanın, eğitilmenin, bilginin olmadığı yerde demagoji ve her türlü oy avcılığı usulleri, aldatmacalar, politik üç kâğıtçılık gelişir, boy atar.

Eğitim sorunu doğal ve zorunlu olarak örgütlenme ve örgütlü çalışma sorunlarına bağlıdır. Çünkü binlerce üyeye teker teker ulaşip her birimine eğitim götürmeye imkân yoktur. Onları gruplaştırmak pratik bir zorunluktur. İlçe kademesinden sonra üyeler atomik, dağınık durumda kalıyordu. En geniş ve yaygın eğitim araçları olan parti program ve tüzüğünün, bildiri, rapor, demeç ve genelgelerinin il ve ilçe yönetim kurullarının masalarında kalmamasını, üyelere ulaşmasını, yalnız ulaşmasını da değil, okunmasını sağlamak, gerekiyordu. Son zamanlarda yine bir eğitim aracı olarak yayınlamaya başladığımız gazetenin de aynı şekilde dağıtımını ve okunmasını düzenlemek gerekiyordu. Kapalı salon toplantıları, mitingler, yürüyüşler, köy gezileri, seçim kampanyaları gibi parti faaliyetlerine üyelerin katkısını sağlamak, işlerin süratli, disiplinli, düzenli yürütülmesini başarmak açısından da üyeleri dağınık durumdan çıkarmak, partiy-le sıkı ilişkiler içine sokmak gereği vardı.

Ayrıca, biz parti içi demokrasiyi gerçekleştirmek amacıyla idik. Parti içi demokrasi ise kongrelerde oy vermekten ibaret değildi. Üye safları sorunları inceleyip tartışabilmeli, görüş ve eğilimlerini belli edebilmeli ve üst organlar tabandaki eğilim ve oluşumlardan haberdar ol-

malıydı. Ancak böyle karşılıklı bir alışveriş, bir etkilenme süreci içinde bütün partililerin iradesi bir tek parti iradesi, yani kararları, olarak oluşup biçimlenebilirdi. Sorunlar yetkili organlarca incelenip karara bağlandıktan sonra da elbette bu kararlar bütün alt kademe ve partililer için bağlayıcı, uyulması zorunlu kararlar olurdu. Aksi halde parti çalışmaları yürümez, Parti örgüt olarak çalışmalarında felce uğrardı.

İddianamenin demokratik merkezîyetçilik diye suçladığı durum budur. Oysa şu çizdiğim tablodan da anlaşılacağı üzere bu ideal bir örgütlenme biçimi, hem etkin, hem demokratik bir örgütlenmedir. Merkezîyetçilik, yâni üst organların kararlarının alt organları ve üyeleri bağlayıcı olması, bunlara uyulmak zorunluğuna, çoğunluk oyları ile alınan kararlara azınlığın uyması kuralı her partide, hatta siyasi olmayan örgütlerde vardır. Bu, örgütlenmenin, örgütlü çalışmanın zorunlu, kaçınılmaz şartıdır. Ama bu merkezi örgütlenmenin ve otoritenin demokratik bir esasa dayanması, işte o yoktur. Biz ise bunu gerçekleştirmek istedik. Bunun suç neresinde? Hangi kanun maddesinin hangi hükmüne göre suçtur?

Bütün bu açıkladığım mülâhaza ve nedenlerdir ki, Parti, üye kitlesini dağınık, kopuk, amorf (şekillenmemiş) durumdan çıkarmak, üyeler arasında ve üyelerle Parti organları arasında ilişkileri, bağları sıkılaştırmak gerektiği sonucuna vardı ve bu amaçla 4. Büyük Kongre çalışma ekipleri kurulması kararını aldı. Bunlar bağlı oldukları ilçe yönetim kurulları ile sürekli temasta olarak, onların, veya o kanallardan gelen il ve Genel Merkez kararlarını, direktiflerini yerine getirecek, ilçe yönetim kurullarına karşı sorumlu olacaklardır. Şüphesiz ki çalışma ekipleri bu nitelikleriyle Parti organları değildi; Parti içi eğitimin başarılması, Parti çalışmalarının daha iyi yürümesi, üyeler arasında beraberliğin ve koordine

hareket etme yeteneklerinin oluşturulabilmesi için düşünmüş pratik bir tedbir, bir yöntemdi.

İddianame, eğitim ve örgütlenme bürosunun Merkez Yürütme Kurulu için hazırladığı raporu da ele almakta ve bunda da kendisince suç unsurları bulmaktadır. Bu konuda da iddianame benzetme yolu ile suçlamaya gitmektedir ki, hukuki geçerliliği yoktur. Yukarıda eğitim ve örgütlenme konularında açıkladığım hususların mevzuatımıza göre suç teşkil eden bir yanı yoktur. Raporda da bu konular ele alınmaktadır. Kaldı ki söz konusu yazı Parti organı olmayan, ancak kendisine havale edilen konuları inceleyip görüşlerini ve çalışmalarını Merkez Yürütme Kuruluna bildiren istişari mahiyette bir büronun hazırladığı rapordur. Büroların bu nitelikte kurullar olduğu, organ veya teşkilât kademesi olmadığı Tüzüğün 9., 18. ve 20. maddelerinden anlaşılır. Bir başka deyişle, büroların çalışmaları, raporları Partiyi bağlayıcı değildir. Yukarıda açıkladığım hususlara ek olarak bu raporda bir de Partiye alınacak üyelere bir takım şartlar aranması önerilmektedir. Bunda kanunların yasakladığı şartlar ileri sürülmedikçe bir suç söz konusu olamaz. Her Parti ve dernek üyelik için bir takım şartlar koyabilir. Yukarıda TİP'li olmanın çetin bir iş olduğunu, bilgi, bilinç, dayanıklılık, fedâkarlık, hak ve özgürlükler için mücadele yeteneği istediğini belirttim. Parti hareketi güçlendikçe baskı ve saldırı girişimlerinin artacağı da beklenir bir şeydi. Partinin üye sayısı da 10 binleri aşmıştı artık. İlk zamanlarda olduğu gibi üye kazanmak bir sorun olmaktan çıkmıştı; sorun, Partili olmanın ve Parti çalışmalarının gerektirdiği kişilik niteliklerine sahip insanları Parti'ye kazanabilmektir. Zaten baştan beri bazı şartlar konulmuştu. Parti tüzük ve programını okumuş ve verilecek Parti görevlerini yerine getirmeyi kabul etmiş olmak, iki parti üyesi tarafından tavsiye edilmek üyelik şartları

arasındaydı. Söz konusu rapor üyeliğe kabul şartlarını bu çerçeve içinde daha ayrıntılı ve açık seçik olarak tespit edip Merkez Yürütme Kuruluna öneriyordu. Hepsi bu kadar.

Parti, iddianamenin suçladığı bütün bu konularda o kadar bir suç unsuru görmemiş, o kadar samimi ve açık davranmıştır ki, eğitim sorununu ve örgütlü çalışma biçimlerini 4. Büyük Kongrede resmen karara bağlamış ve kamuoyuna duyurmuştu. Gizli örgütlenme kastında olan bir parti elbette böyle davranmaz.

Savcılık esas hakkındaki son mütalâasında T.İ.P.'nin örgüt nitelikleri ve gizliliği üzerinde yeniden duruyor ve T.İ.P'e malettiği «Sosyalist Mücadele ve İşçi Sınıfı» adlı bir yazıyı Stalin'in ağzından Lenin'e atfettiği görüşlerle karşılaştırarak kendince suç unsurları görüyor. Söz konusu yazı Partiyi ilzam eden bir belge değildir; dersler için hazırlanmış bir ön - metin olabilir. Bununla beraber, biz ileri sürülen görüşleri inceleyerek bunlarda bir suç unsuru var mıdır bir araştıralım.

Bir kez şu basit hakikati hatırlatalım ki, bir görüş, bir düşünce Lenin söylemiş diye yanlış ve otomatik olarak suç olmaz. Bir görüşün, düşüncenin, beyanın doğru olup olmadığı objektif gerçeklere, akıl ve mantık kurallarına uyup uymadığına göre tayin edilir, kim tarafından söylenmiş olduğuna göre değil. Söylenilen, önerilen hususları gerçeğin, akıl ve mantığın mihengine vurmayıp söyleyenin, önerenin şahsına göre değerlendirmek çok ilkel bir düşünce tarzıdır ve mantık biliminin asla kabul etmediği bir hususdur. Suç ise, kanunda tasrih edilen suç unsurlarına göre tayin edilir. Savcılık ise gerek iddianamede gerekse esas hakkındaki son mütalâada sürekli olarak bu hataya düşmekte, bir hususu Marx, Engels, hele Lenin'in söylemiş olmasını yeterli ve kesin suç delili saymaktadır. Bunu böylece tespit ettikten sonra sav-

cılığın suçlamasını dayandırdığı hususları ele alalım.

Lenin, işçi sınıfı partisinin, işçi sınıfının diğer örgütlerinden daha önemli, en yüksek düzeydeki örgütü olduğunu söylemiş. Şimdi, bunu kimin söylediğini bir tarafa bırakarak, bu beyanın kendi başına doğru olup olmadığına bakalım. Başka türlü olabileceği düşünülebilir mi acaba? Bir kez, genellikle politik partiler toplumdaki diğer mesleki, ekonomik, kültürel derneklerden çok daha önemlidir, çünkü yalnız politik partiler iktidarı hedef alan, bütün faaliyetleri buna yönelik kuruluşlardır, diğer derneklerin faaliyetleri ise politik iktidar dışında sınırlı hedeflere münhasırdır. Bütün toplum sorunları da son tahlilde politik iktidar sorununa bağlanır. Siyasi partilerin bu özel durumdan dolayı değil midir ki, Anayasa siyasi partilere diğer bütün derneklerden ayrı bir statü tanımış, iktidarda veya muhalefette olsunlar, demokratik rejimin vazgeçilmez unsurları oldukları hükmünü getirmiştir. İşçi sınıfı ve müttefiki emekçi sınıflar için de elbet kendi politik partileri sendikalarından, kooperatiflerinden, yardımlaşma derneklerinden v.b daha önemli ve daha yüksek düzeyde bir örgütlenmenin ifadesidir. Diğer sınıflar gibi işçi ve emekçi sınıflar da kendi bağımsız politik partileri aracılığı ile politik mücadele verirler, ülke siyasetinde seslerini duyurup ağırlıklarını hissettirirler, giderek iktidarı alabilirler. Ne sendikalar, ne kooperatifler ve diğer çeşit dernekler politik nitelikte ve politik iktidara yönelik olmadıkları için bunu yapamazlar. Burada Anayasanın sözü geçen maddesine atıf yapınca, bir noktaya daha işaret edip geçmek isterim. Anayasa siyasi partiler için «ister iktidarda, ister muhalefette olsunlar» ifadesini kullanmakla iktidarların Parti iktidarı olabileceğini hatta olduğunu, bunun milli egemenlikle çatışmadığını, bunların ayrı konular olduğunu kabul etmiş oluyor. Mahkemedeki sorgumda iktidar, milli egemenlik,

cebir ve şiddete dayanan tahakküm kavram ve konularını incelemiş, açıklamıştım. Savcılık son mütalâasında da bu kavram ve konuları karıştırmaya devam edip, sınıf iktidarından söz ettiğimiz için bizi tahakküm, cebir ve şiddete dayanan diktatörlük amaçlamakla suçlamayı sürdürdüğünden, Anayasanın söz konusu maddesi vesilesiyle savcılığın düştüğü hatayı bir kez daha belirtmek istedim.

Yine Lenin, partide hizipleşmelerin parti birliğini bozacağından, disiplinin gereğinden, bunun bilinçli bir disiplin olmasından söz etmiş. Peki, bunun da aksi düşünülebilir mi? Bir parti hiziplere bölünürse birliği kalır mı? Bölünen bir parti etkin, başarılı olabilir mi? Hangi parti hizipleşmelere müsaade ediyor, edebilir? Kendi kapı önümüzde, son zamanlarda Türkiye’de diğer partilerde beliren hizipler ne oldu? Sonunda partilerinden ayrılmak veya atılmak durumunda kalmadılar mı? Disiplinin bilinçli olması kötü müdür, suç mu teşkil eder? Disiplin bilinçli, yâni meseleleri anlayarak bilerek, üyelerin kendi iradeleri ile kabul ettikleri bir disiplin değil de kör, mekanik, cebri bir disiplin mi olmalı? Partinin programından, meşru organlarının usulüne uygun aldıkları kararlardan, tespit edilmiş sosyalist çizgisinden sapmalara karşı mücadele edilmez, bunlar tasfiye edilmez de ya ne yapılır? Partinin oraya buraya çekilip rayından çıkartılmasına müsaade mi edilir?

İşçi sınıfının sosyalist hareketin öncülüğünü politik düzeyde örgütlenerek, partisi aracılığıyla yapabileceği hususu da objektif toplumsal şartlardan doğan bir sonuçtur, çünkü sosyal sınıflar, sınıf olarak, yüz binlerce, milyonlarca bireylerin şekillenmemiş (amorf) dağınık kitesidir. Bu halleriyle tutarlı, etkin, sürekli harekete geçip belirli hedeflere yönelebilmeleri, bu hedeflere ulaşabilmeleri imkânsızdır. Ancak örgütlenirlerse bunu ba-

şarabilirler. Örgütlenmeye de milyonluk kitle içinden tabiidir ki, en uyanık, en enerjik ve mücadeleci olanlar gelir ve örgüt böyle elemanları kazanmaya ve yetiştirmeye çalışır; gevşek, umursamaz, bilgisiz ve bilinçsiz unsurları tercih edecek değildir herhalde. Sosyalist olmanın ve sosyalizm için çalışmanın zorluklarını belirtmiş bulunuyorum.

Bütün bu hususlar örgütlenmenin etkin, başarılı olması için genel şartlardır. Ne 141. madde, ne başka ceza kanunu maddeleri bakımından bu örgütlenme şartlarında ve biçiminde bir suç unsuru yoktur. İşçi ve müttefiki emekçi sınıfların sosyalist partisi sıkı ve etkin biçimde örgütlenmek zorundadır, çünkü o kudretli ve imtiyazlı sermayeci sınıfların değil, sömürülen mağdur sınıfların partisi olduğundan ve sosyalizm için çalıştığından mevcut kapitalist düzenin ve burjuva iktidarlarının dolaylı dolaysız bütün baskılarını üzerine çeker.

KÜRT HALKI SORUNU

İddianamenin T.İ.P 4. Büyük Kongresi kararlarının 6. bendini ele alarak Kürt halkı konusunda ileri sürdüğü bölücülük suçlamasını mahkemedeki sorgumda cevaplandırmıştım. Şimdi konuyu T.C.K.'nun 141-4 ve 142-3 fıkraları hükümleri açısından ve T.İ.P'ne ait belgelere dayanarak ele almak ve daha bir açıklığa kavuşturmak istiyorum.

Sözü geçen maddeler fıkralarının bize uygulanmasının istemi gerçekten hukuk anlayışının ve genellikle mantığın kabul edeceği husus değildir. Hep bilindiği gibi bu fıkralar hükümleri ırkçılığa karşı getirilmiştir, ırkçılıkla sosyalizm ise birbiriyle uzlaşmaz, biri diğerini def eder görüşlerdir. Söz konusu kanun maddeleri fıkraların-

da «anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülâhazasıyla kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan» bir cemiyet kurmak veya her ne suretle olursa olsun bir propaganda yapmak söz konusudur. Oysa biz ne ırk mülâhazaları ileri sürmüş, ne bu mülâhaza ile anayasanın tanıdığı kamu haklarının kısmen veya tamamen kaldırılmasını hedef tutmuşuzdur, ne de bunun propagandasını yapmışızdır. Çağdaş ilim de ırkçılığı ve ırk teorilerini reddetmektedir. Bugün antropoloji, etnoloji, sosyoloji ve sosyal-psikoloji bilim dallarında durum budur. Biz Kürt halkı derken bir ırk kastetmedik; ayrı bir dil konuşan bir etnik topluluk kastettik. Anayasanın 12. maddesi dil ayırımı gözetilmeksizin yurttaşların kanun önünde eşitliği ilkesini koyduğuna ve 3. maddesi de Türkçeyi resmi dil olarak kabul ettiğine göre dil ayırımının bulunması ve resmi işlemler dışında Türkçeden başka bir dilin konuşulup yazılması Anayasaya aykırı olmadığı gibi milli hisleri yok edici veya zayıflatıcı bir şey de olamaz, çünkü milli hisleri yokedici veya zayıflatıcı hususlara Anayasa cevaz vermez.

Irak mülâhazası ile, veya diğer herhangi bir nedenle, Anayasanın tanıdığı hakları kısmen veya tamamen ortadan kaldırmayı hedef tutmak, bu amaçla örgüt kurmak veya her ne suretle olursa olsun propaganda yapmak suçlaması, T.İ.P söz konusu olduğunda sadece gülünç düşer. T.İ.P. ve onun yöneticileri ve üyeleri olan bizler Parti'nin on yıllık hayatı boyunca Anayasanın eksiksiz tas-tamam uygulanmasını ısrarla istedik, bunun mücadelesini verdik. Kürt halkı konusunda da iktidarların bu yurttaşlarımıza uyguladığı Anayasaya aykırı politikaya, baskı ve şiddet yöntemlerine karşı çıkarak bu konuda da Anayasanın eksiksiz tas-tamam uygulanmasını savunduk. Bir başka deyişle, bizce, iktidarlar ırk mülâhazası ile değilse bile, dil farkı, etnik fark mülâhazası ile doğu ve

güney-doğu illerine Anayasa hak ve özgürlükleriyle bağdaşmayan bir politika uygulayagelmışler ve böylece «Anayasanın tanıdığı hakları kısmen ortadan kaldırma» durumuna düşmüşlerdir. Biz bu durumu eleştirdik, buna karşı çıktık, bunun düzeltilmesi yolunda demokratik mücadele verdik. Hal böyle iken, şimdi tutup söz konusu kanun hükümlerini bize uygulamaya kalkmak olacak şey değildir.

Söz konusu maddeler fıkralarının ikinci kısmında «millî duyguları yok etmek veya zayıflatmak» suçu hükmüne bağlanmıştır. Bu hükümler de hiçbir şekil ve ölçüde bize uygulanamaz, çünkü yurttaşlar arasında dil farkından dolayı ayırım gözeten muameleler yapılmamasını, baskı ve şiddet yönetemlerine baş vurulmamasını istemek, istemekten de öte bunun demokratik mücadelesini vermek millî hisleri yokedici veya zayıflatıcı bir davranış değildir, tam tersidir. Çünkü eşitsizliğin, adaletsizliğin olduğu yerde birlik ve bütünlük güçlenemez; zedelenir, zayıflar.

Biz Türkiye Cumhuriyeti devletinin ülkesi ve milleti ile birliği ve bütünlüğünü hiç bir zaman tartışma konusu yapmadık. Biz birlik ve bütünlüğün toplumdaki objektif ve subjektif şartlarını ortaya koyduk; bu gerçekçi şartlar ve Anayasa açısından iktidarların politikasını, uygulamalarını eleştirdik. Doğu bölgesinde uygulanan politikanın 1) hukuken anayasaya aykırılığı, 2) fiilen de birlik ve bütünlüğü bozucu nitelikte olduğu üzerinde durduk. Anayasalar temel ilkeler, hükümler getirir. Bu ilke ve hükümlerin hayata geçmesi, fiilen gerçekleşmesi için toplumda belirli objektif ve subjektif şartların mevcut olması ve güçlenmesi gerekir. Toplumda bu objektif ve subjektif şartlar mevcut değilse, veya zayıfsa, veya bunları zayıflatıcı bir politika güdülyorsa anayasanın ilke ve hükümleri ile fiilî durum arasında bir boşluk, bir

ayrılık meydana gelir ve Anayasa kâğıt üstünde kalıyor, uygulanmıyor duruma düşer.

Biz bu hakikatı açıklamaya çalıştık. Sorunu böyle görüp böyle ortaya koyduğumuzun bir çok delili vardır. Bunlar Partiyi bağlayıcı nitelikte olan Parti belgeleridir. Görüşümüzü oldukça ayrıntılı, hem de derli toplu bir şekilde belirten bir belge olarak 1970 Temmuz ayında Cumhurbaşkanına sunduğumuz muhtırayı sorgum sırasında mahkemeye sunmuş ve konuya ilişkin kısmını okumuştum. Bu metinde Anayasa maddelerine atıflar yapılarak durumun incelendiği ve Anayasaya aykırılığın ortaya konulduğu, devletin birlik ve bütünlüğünün Anayasal hukuki şartlarına ve sosyo-psikolojik subjektif şartlarına işaret edildiği hatırlanacaktır. Şimdi diğer belgelere kısaca bakalım. Bu belgelerde görülecektir ki doğudaki durum ele alındığında hemen her zaman birlik ve bütünlüğün korunması sorununa temas edilmiştir.

Cumhurbaşkanına sunulan muhtıradan önce, doğu illerinde kaçak silâh ve suçlu arama gerekçesi ile girilen komando hareketleri hakkında bilgi edinilince, konu yukarıda açıkladığım açıdan ele alınarak Kocaeli Senatörümüzün İçişleri Bakanına soru sorması yolu ile Cumhuriyet Senatosuna intikal ettirilmiştir. (20 Nisan 1970). Bu sorunun konumuzla ilgili maddesi şöyledir: «5-... Ülkemizin bütünlüğü bakımından da büyük bir tehlike teşkil eden bu gibi hareketlerin sorumluları hakkında her hangi bir soruşturma açılmış mıdır?»

T.İ.P Merkez Yürütme Kurulunun 5 Mayıs 1970 günlü bildirisinde, diğer konular arasında, Doğu'daki komando hareketleri üzerinde de durulmuş ve sorun yine Anayasa hükümleri açısından incelenip daha sonra Cumhurbaşkanına verilen muhtıradaki belirtilen aynı görüşler daha kısa olarak açıklanmıştır.

Parti Genel Sekreteri sıfatıyla Antalya İl Kongre-

sinde yaptığım ve metni 10 Mayıs 1970 günü Parti basın bülteninde açıklanan konuşmada sorun yine Anayasa ve devletin bütünlüğü açısından ele alınmış ve şöyle denilmiştir:

«... Doğu'da yer alan olaylar bir hukuk devleti, sosyal devlet anlayışıyla, Anayasanın bütün yurttaşların kanun önünde eşitliği hükmüyle, demokratik hak ve özgürlükle, asla bağdaşmaz. Hükümetin, Güney-Doğu'da izlediği politika, devletin ve ülkenin bütünlüğünü zedeleyen çok ters bir politikadır.»

Bu açıkladıklarım 4. Büyük Kongre'den hemen önceki döneme ait belgelerdir. Kongreden sonra basına yüze yakın demeç ve bildiri verilmiş ve bunlardan beşinde sözünü ettiğimiz konuya birer paragraf halinde temas edilmiştir.

Genel Başkan seçildikten sonra teşkilâta gönderdiğim Başkanlık mesajında (10 Kasım 1970) şöyle denilmiştir:

«Kürt Halkına, alevi vatandaşlar topluluğuna uygulanan ayırım gözetici muamelelere, baskı ve şiddet politikasına, bütün gücümüzle karşı çıkacak, bu kitlelerin demokratik hak ve özgürlük ve eşitlik isteklerini destekleyeceğiz.»

Yine Merkez Yürütme Kurulunun 16 Aralık 1970 günlü bildirisinde aynı konu ile ilgili olarak şu satırlar yer almaktadır:

«Diğer bir sorun, varlıkları sosyolojik bir gerçek olarak devletin resmi istatistiklerinde de ifadesini bulan ve etnik bir grup olarak Kürt halkını oluşturan vatandaşlarımıza bu niteliklerinden ötürü baskı yapılmaması ve bu konuda Anayasamızın 2, 3, ve 12. maddelerinin titizlikle uygulanmasıdır. Ulusal bütünlüğümüzün, anayasal düzenin ve hakların uygulanması ile sağlanıp korunabileceği ve bu konuda

yapılacak politik amaçlı tahrik ve amaçların bir taraftan Anayasamıza aykırı düşerken diğer yandan da bütünlüğün korunması bakımından tersine sonuçlar vereceği açıktır.»

Türkiye İşçi Partisi 1971 Ocak ayında «Faşizme Hayır» kampanyası açmıştır. T.İ.P uzun süredir Türkiyede demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına, hatta Anayasa'nın rafa kaldırılmasına doğru gidildiğini gözlemekte, bildiriler, demeçler, raporlar ve muhtıralarla bunu kamuoyuna duyurmaya, demokratik kurum ve güçleri ve iktidarı uyarmaya çalışmaktaydı. Daha önceki «Bugüne Nasıl Gelindi?» bölümünde, daha 1960'ı izleyen yıllardan itibaren sermayeci sınıfların —burjuvazinin— ve politik temsilcilerinin, partilerinin, demokratik hak ve özgürlüklerden tedirgin olduklarını ve anayasal hak ve özgürlükleri kısıtlama girişimlerinin o zamandan başladığını, AP iktidarlarında bu girişimlerin güçlendiğini açıkladım. 1970'de Anayasal demokrasinin karşılaştığı tehlike büsbütün açık seçik ortaya çıkmıştı. Türkiye İşçi Partisi 1971'in Ocak ayı başlarında yürüttüğü «Faşizme Hayır» kampanyası ile sözünü ettiğimiz kamuoyunu aydınlatma, uyarma ve Anayasayı savunma görevini daha etkin bir şekilde yerine getirmek istedi. Tehlikeyi çok yakın gördüğü için, demokratik nizamın vazgeçilmez unsuru bir siyasi parti olarak bunu görev bildi. Kampanya, Genel Başkan olarak düzenlediğim bir basın toplantısı ile açıldı. 8.1.1971 günü düzenlenen basın toplantısında yaptığım konuşmada ve basına dağıtılan yazılı metinde faşizmin tarifi yapılmış ve faşist yönetimi niteleyen 4 husus şöyle açıklanmıştır:

«1 — Faşizm, sermayeci sınıfların —burjuvazinin— demokratik hak ve özgürlüklerden çok tedirgin olduğu, demokratik ortamda egemenliğini ve yö-

netimini sürdürmesi zorlaştığı zamanlarda beliren bir burjuva diktatörlüğünün açık teröre dayanan en keskin biçimidir.

2 — Faşizmin bütün gücüyle vurduğu baş hedef işçi sınıfıdır; bu sınıfın hak ve hürriyetleri, hareketi, örgütleridir.

3 — Faşizm, işçi sınıfı ardından bütün emekçi sınıfların, halk kitlelerinin, ilerici tabaka ve grupların demokratik hak ve özgürlüklerini kısıtlar, yok eder.

4 — Faşizm şoven ve ırkçı bir milliyetçiliği körukler ve buna dayanan bir şiddet ve tahakküm politikasını güder.»

Konuşma metninde faşizmin tarifine giren bu dört unsurun açıklaması yapılırken Kürt Halkı konusunda da şöyle denilmiştir:

«Anayasamız Türk'ün tarifini Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağı olmayı inhisar ettirdiği halde, dil farkı gözetmeksizin bütün yurttaşları eşit saydığı halde, yurttaşlarımız olan ve sayıları milyonlara varan Kürt halkına ırkçı-şoven bir milliyetçilik anlayışı ile baskı yapılmakta, Anayasa ve insanlık dışı muameleler reva görülmektedir. Kürt halkının Anayasanın tanıdığı demokratik özgürlüklerden, eşitlikten yararlanması önlenmektedir.»

Aynı kampanya sırasında dağıtılan ve iddianamede sözü edilen «Faşizme Karşı Birleşelim» adlı bildiri de, faşizm tam gerçekleştiği takdirde, çeşitli sınıf ve tabakalar ve nüfus kesimleri üzerinde belirecek olumsuz sonuçlar sıralanmakta ve bu arada «Kürt halkı Anayasanın kendisine tanıdığı haklardan mahrum kalmakta de-

vam edecek, üzerlerinde uygulanan Anayasa dışı baskı ve şiddet daha da artacaktır» denilmektedir.

Sırası gelmişken burada bir parantez açarak belirtmek isterim ki, söz konusu bildiriden yukarıda aldığım son ibarede «Kürt halkı Anayasanın kendisine tanıdığı haklardan mahrum kalmakta devam edecek» sözlerinden, bir bilirkişi raporunda iddia edildiği gibi, Kürt halkı için **halk olarak özel haklar istendiği sonucu hiç bir mantık kuralına göre çıkarılamaz. Anayasanın tanıdığı haklardan söz ediyoruz, Anayasa ise tüm yurttaşlara dil, din ve diğer farklar gözetilmeksizin kanun önünde eşitlik ve daha bir takım politik, sosyal, ekonomik haklar tanıyor. Biz ise defalarca belirtmiş ki, kürtçe konuşan yurttaşlarımız (sayıları milyonları bulduğu için biz bunlara kısaca Kürt halkı dedik) dil farkından dolayı ayırım gözetilen muamelelere maruz kalmışlar, Anayasanın tanıdığı, haklardan mahrum bırakılmışlardır. Söz konusu ibarede, sadece, bu mahrum bırakılmanın tam faşist bir yönetimde, baskı ve şiddet uygulamaları daha da artarak devam edeceği ifade olunmuştur. Anayasanın tanıdığı hakları söz konusu ettiğimize göre ve Anayasada Kürt asıllı yurttaşlarımıza **halk olarak, ayrı bir toplumsal bütün anlamında, ayrıca özel haklar tanımadığına göre, Kürt halkına halk olarak ayrı haklar tanınmasını önerdiğimiz sonucu nasıl çıkarılabilir?****

Görülüyor ki, bütün bu belgelerde, Doğu bölgesi ve Kürt halkı sorunu ısrarla ve son derece tutarlı bir şekilde Anayasa çerçevesi içinde ortaya konmuş, birlik ve bütünlük sorunu üzerinde özellikle durulmuş, bu birlik ve bütünlüğü oluşturmanın objektif ve subjektif şartlarının neler olduğu gerçekçi ve geçerli bir politika açısından belirtilerek, baskı ve şiddet yöntemlerinin ve ayırım gözetilen uygulamaların kalkması, Anayasanın eksiksiz ve ve tastamam uygulanması ile bölge halkının demokratik

hak ve özgürlüklerinden tam yararlanması istenmiştir. Ama, denilebilir, yine de Parti kapatılmıştır. Burada Anayasa Mahkemesinin kararını tartışacak değilim, tartışılmaz olduğu için değil tabii. Tartışılabilir ve hukuk bilgileri arasında ergeç mutlaka tartışılacaktır. Hukuk teorisi ve bilimi yalnız kanun metinlerinin incelenmesi ve yorumlanması ile değil, uygulamada verilen kararların incelenmesi ve tartışılması ve yorumlanması ile de uğraşır. Hukuk tarihi bakımından da durum aynıdır. Bu dava açısından bir şey değişmeyeceği için burada böyle bir tartışmaya girmiyorum. Bu dava açısından yalnız bir noktayı belirtmek gerekir. Parti, Anayasanın 57. maddede sıraladığı kapatma nedenlerinden Siyasi Partiler Kanununun 89. maddesinde ifadesini bulan, unsurları belirtilenlere dayandırılarak kapatılmıştır. 89. maddenin iki fıkrasında, sözü geçen dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğu ileri sürülemeyeceği hükmü ile Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacının güdülemeyeceği hükmü, TCK'nun 141-4, 142-3 fıkralarındaki milli hisleri yok etmek veya zayıflatmak hükümleri ile aynı değildir. Eğer Türkçeden gayri bir dil konuşan bir nüfus kesiminin varlığından söz etmek milli hisleri zayıflatmak veya yok etmek anlamına gelseydi, Kürtçe konuşan yurttaşların sayılarını yayınlayan Devlet İstatistik Genel Müdürlüğünün, Kürtlerin Doğu bölgesinde varlığından ve tarihinden sayfalar boyu söz eden İslâm Ansiklopedisi ve diğer çeşitli ansiklopediler yazar ve yayıncularının, 12 Marttan sonra Le Monde gazetesi muhabirine Kürt halkı konusunda istatistikler veren zamanın Başbakanı ile Adalet Bakanının da suçlanması gerekirdi.

Daha eskilere gidersek, İnönü'nün ve Atatürk'ün de Türkiye'de Kürtlerin varlığını kabul ettikleri görülür. Bu davanın geçmiş duruşmalarında belirtildiği ve dosyada

mevcut ilgili belgede (*) görüleceği üzere, Lozan Konferansında Musul sorunu görüşülürken İsmet İnönü Türkiye'deki Kürtlerden, Kürt halkından defalarca söz etmiştir. Burada sözü uzatmamak için İnönü'nün bu konudaki konuşmalarından yalnız bir parçayı almakla yetineceğim. 1. Dünya Savaşı ile Bağımsızlık Savaşına ilişkin olarak İnönü şöyle demiştir:

«Son savaşlarda da Kürtlerin kötü dövülmüş olduklarının söylenmesine gelince, Türk temsilci heyeti Dünya Savaşına ve Bağımsızlık Savaşına katılmış Türk ordusunun bütün komutanlarının, yurdun kuruluşu için Kürt halkının yaptığı hizmetleri ve katıldığı fedakârlıkları saygı ve hayranlıkla belirttiklerini söylemeyi görev bilmektedir. (Aynı eser, s. 348)» *Demek istiyorum ki Kürt halkı vardır*

Atatürk de Türkiye'de Kürtlerin ve çeşitli «Müslüman toplulukların» var olduğunu ifade etmiştir. İddianamede Atatürk'ten aktarılan sözlerin manasını savcılık doğru anlamamıştır. Bunu biraz ileride açıklayacağım. Atatürk 15.9.1919 tarihinde Malatya mutasarrıfı vekili vasıtasıyla Hacı Kaya ve Şatzade Mustafa Ağalara çektiği telgrafta «... Türk ve Kürt'ün yekdiğerinden ayrılmaz iki öz kardeş olarak yaşamakta devam eyleyeceği» hususunu belirtmiştir. (**)

(*) Prof. Seha Meray tarafından Türkçeye çevrilmiş, «Lozan Konferansı Tutanaklar, Belgeler» başlıklı ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınlarından olan kitabın 344-350 sayfaları.

(**) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri serisinden, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü yayını, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1964, «Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri» adlı 4. Cildi, s. 63.

Yine general Harbord'a verilen muhtıradâ (*) şü parça konumuz açısından daha da dikkat çekicidir:

«İmparatorluğu bölmek ve Türklerle Kürtler arasında bir kardeş harbine sebebiyet vermek için Kürtleri İngiliz himayesi altında müstakil bir Kürdistan kurma plânına iştirak etmek üzere tahrik ettiler. İleri sürdükleri tez imparatorluğun nasıl olsa dağılma-ya mahkûm olduğudur. Bu teşebbüslerini tahakkük ettirmek için büyük paralar harcadılar, her türlü casusluğa baş vurdular. Bu suretle Noel isimli bir İngiliz subayı uzun bir zaman Diyarbakır'da gayretler sarfetti ve faaliyetlerinde her türlü sahtekârlık ve aldatmaya başvurdu. Fakat bizim Kürt vatandaşlarımız hazırlanan komplonun farkına vararak, onu ve vicdanlarını parayla satan bir grup haini o muhitten kovdular.»

Bir de Atatürk'ün 24 Nisan 1920 günü T.B.M.M.'nde «mütarekeden Meclisin açılmasına kadar geçen siyasal olaylar hakkında» verdiği söylevinde Misak-ı Millî hudutları ve bu hudutlar içinde yaşayan nüfus konusunda söylediklerine bakalım:

«Baylar! Bütün bu sınır yalnız askerce düşüncelerle çizilmiş bir sınır değildir. Ulusal bir sınırdır bu! Ulusal bir sınır diye saptanmıştır. Bu sınırlar içinde sınılmanın ki, yalnız bir tek cins insan vardır. Bu sınırlar içinde çeşitli yönlerden gelmiş müslüman topluluklar vardır. İşte bu sınırlar, bu birbirine kaynaşmış olarak yaşayan bütün amaçlarını tam anlamıyla

(*) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri serisinden, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü yayını, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1964, «Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleleri» adlı 4. cildi, s. 63.

birleştirmiş kardeş toplumların ulusal sınıridir.»
(Söylev ve Demeçler).

Savcılığın iddianameye Atatürk'ten aktardığı sözler, yukarıya aldığımız son iki parça ile birleştirilince gerçek anlamı aydınlığa kavuşmaktadır. Atatürk ülkemizde çeşitli toplulukların varlığının tanınmasına değil, bu topluluklar üzerinde ayırıcı propaganda yapılmasına karşı çıkmakta ve zaten bunun sonuç vermediğini belirtmektedir. Misak-ı Millî sınırlarının anlamını açıklayan sözlerinde Atatürk hem ulusal sınırlar içinde tek bir cins insan olmadığını, çeşitli topluluklar bulunduğunu belirtmekte, hem de bu kardeş toplulukların ulusal sınırlar içinde birleşmiş olmasından söz etmektedir. Diğer bir deyişle, ülke ve millet birliği ve bütünlüğü içten farklılaşmış olmayı red ve defî eden bir husus değildir. Bizim görüşümüz de budur.

Savcılığın Kürt halkından söz etmeyi millî hisleri yok edici veya zayıflatıcı sayması, millet kavramının anlamını bilmemesinden, halk ile millet kavramlarını birbirine karıştırmamasından, bunları birbirinin muadili kavramlar saymasından ileri gelmiştir. Bir milleti teşkil eden unsurlar arasında dil, tarih, sosyal değerler ve gelenekler birliği, belli bir toprak parçası üzerinde birlikte yaşamak önemli unsurlar olmakla beraber, bunlar, bir topluluğun millet olup olmadığını tayin edici, ayırt edici (mümeyyiz) vasıflar değildir. Millet olabilmek için, sayılan unsurlara sahip topluluğun gelişmiş bir işbölümü sistemine tabi olarak bir pazar çerçevesinde bütünleşmiş, organik bir bütün haline gelmiş olması gerekir. Bunun için millet kavramı tarihsel bir kategoridir. Ancak Yeni Çağda kapitalist toplum sisteminin oluşması ile millet birimleri, millî devletler belirmiştir. Ondan önceki binlerce yıllık insanlık tarihinde kavimler, halklar mevcut olmuş, çeşitli toplumsal örgütlenmeler, sistemler meydana getirmişlerdir. Eğer

dil, din, tarih birliği millet kavramının ve olgusunun temel mümeyyiz vasıfları olsaydı, eski ve orta çağlar kavimlerinden de millet olarak sözedilirdi.

Hal böyle olduğu içindir ki, her halk ayrı bir millet haline dönüşüp ayrı bir devlet kurmamıştır, bir millet içinde de birden fazla yer alabilmiştir, alabilmektedir. Bir halkın bölünerek ayrı milletler içinde yer aldığı da görülür. Nitekim Osmanlı İmparatorluğu parçalanınca Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki Türk halkı tam bir millet haline dönüşerek gelişmiş, sınırlar dışındaki Türkler ise ayrı ayrı millet-devletler içinde yer alan halklar olarak kalmışlardır.

Ulusal kurtuluş savaşı, emperyalizme ve feodalizmin temsilcisi padişahlığa karşı bütün Anadolu halkının elbirliği ile başarılp Türkiye Cumhuriyeti kurulunca, Türk halkı uluslaşma sürecini esas itibariyle tamamlamış, millet - devlet haline dönüşmş ve bir tek pazar etrafında bütünleşmeyi daha da hızlandırarak ulusal birliğini ve bilincini pekiştirmek yoluna girmiştir.

Oysa o sırada, emperyalizme karşı Türk halkı ile birlikte savaşmış olan Kürt halkı henüz derebeylik ve aşiretler düzeyinden çıkmış değildi. O günden bu yana Kürt halkı, ayrı bir pazar çerçevesinde birleşerek bir uluslaşma sürecine girmemiş, tersine, ülkenin genel kapitalistleşme sürecine tabi olarak Türkiye millî pazarı çevresinde Türk milletine katılıp kaynaşma sürecine girmiştir. Kürt halkı ile Türk milleti arasındaki objektif toplumsal ilişkiler bakımından tarihî gelişmenin ortaya koyduğu genel doğrultu budur. Ne var ki, ekonomik ve politik bakımdan güçlü sermayeci sınıfların gelmiş geçmiş iktidarları bu toplumsal tabii akışın hızını kesen bir politika izlemişlerdir. Yukarıda işaret ettiğimiz gibi Cumhuriyetin ilânında Doğu bölgesi esasen toplumsal evrim açısından daha geri bir çizgide idi. Kapitalizmin eşitsiz gelişme kanunu da böl-

geler arası eşitsizlik ve dengesizliği artırıcı yönde işliyordu. Bu sosyolojik olguları gözönünde tutup Doğu'nun ekonomik ve sosyal gerilikten bir an önce kurtulması için bütün imkânların seferber edilmesi gerekirken burjuva iktidarları sınıf nitelikleri sonucu bunu yapmamışlar, üstelik, ayırım gözeten, baskı ve şiddet yöntemlerine başvuran bir politika izlemişlerdir. Burjuvazinin, iktidarlarının, ideologlarının Anayasanın millet anlayış ve tarifine aykırı olarak şoven, ırkçı milliyetçiliğe sapmaları hem ekonomik-sosyal bütünleşmenin hızını yavaşlatmış, hem de bir karşı-tepki olarak Kürt-şoven milliyetçiliğinin oluşmasına elverişli bir zemin yaratmıştır. Biz her iki burjuva şoven milliyetçiliği birbirini besleyen, Anayasa dışı akımlar olarak gördük ve mahkûm ettik. Bu akımların bütünlüğü zararlı olduğu kadar, mücadelesini verdiğimiz emekten yana bir düzenin, sosyalist bir düzenin kuruluşunu engelleyici olduğunu da biliyorduk.

T.İ.P. kuruluşundan itibaren Doğu sorununu tutarlı bir biçimde ele almış ve tahlillerinin temeli, devlet bütünlüğünün ve toplumsal bütünleşmenin objektif ve sübjektif şartlarının yaratılması olmuştur. Daha önce belirttiğimiz gibi Anayasalar ve kanunlar, ilkeler, hükümler ve bunların müeyyidelerini getirir. Ama bir devlet, bir toplum emirler, yasaklar ve müeyyidelerle yalnız idare edilemez. İlkelerin hükümlerin hayata geçmesi, toplum hayatında gerçekleşmesi için toplumda belirli objektif ve sübjektif şartların oluşup gelişmesi gereklidir. Biz birlik ve bütünlüğün toplumsal objektif ve sübjektif şartlarını yukarıda açıkladığımız gibi gördük. Bu bilimsel, gerçekçi ve Anayasaya uygun bir görüştür.

Savcılık Anayasanın 54. maddesinin «Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür» hükmünü de anlamamıştır; anlasaydı, bu hüküm ihlâl edilmiştir demezdi. Anayasanın bu maddesi Türk'ün tarifini vermekte

ve Türk sayılmak için bir tek kıstas koymaktadır: Devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmak. Dil, din, ırk vb. kıstaslar koymamıştır Anayasa. Bunun için Türkçe konuşmak Anayasanın tarifine göre Türk sayılmak için şart değildir. Oysa savcılığın mantığına göre Türk dilini konuşmak Türk'ün tarifinin bir unsurudur, çünkü yurttaşlarımızın sayıları milyonlara varan bir kısmının Kürtçe konuştuklarını söylemeyi, ve sayıları bu kadar kabarık olduğu için de bunlardan bir halk olarak söz etmeyi savcılık Anayasanın 54. maddesinin ihlâlî saymaktadır. Anayasanın 3. ve 12. maddeleri de kanun koyucunun dil'i Türk'ün tarifinin bir unsuru olarak görmediğini ve vazetmediğini doğrulamaktadır. Bilindiği gibi 3. madde «resmî dil Türkçedir» hükmünü koyar. Bu demektir ki, resmî muameleler dışında yurttaşlar, yani Türk milletini oluşturan bireyler, Türkçeden başka bir dil konuşup yazmakta serbesttirler. Yine 12. maddede dil ayırımı gözetilmeksizin yurttaşların kanun önünde eşitliğinin konuluğu, yurttaşlar arasında dil ayırımı olduğunun kabul edildiğini ifade eder.

Nitekim yüksek yargı organı Yargıtay'ın millet tarif ve anlayışı da aynı merkezdedir. Konuya ilişkin içtihat kararında şöyle denilmektedir: «Millet belirli bir ülkede yerleşmiş ve aynı hükümet otoritesine tabi bulunmuş insan topluluğudur.» (1. CD, 10.3.967, 1961/449). Şu halde Türk milleti de Türkiye devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan insanların topluluğudur.

Yine bir Yargıtay İçtihat kararına göre millî hislerin tarifi şöyledir: «Millî duygu tabirinden maksat, vatanseverlik mefhumuna dahil sayılacak her türlü fikrî ve hissî unsurların topluluğudur. Başka bir tabirle vatanseverliği teşkil eden sevgi ve düşüncelerin muhassalası millî duyguyu teşkil eder.» (4 CD. 15.11.-1968, 7095/6486)

Görüldüğü gibi millî hislerin özü, esasî vatanseverliktir. Dili Kürtçe olan yurttaşların, Kürt halkının varlığından söz etmenin ise vatanseverlik ile uzaktan, yakından bir ilişkisi yoktur. Bu sadece sosyolojik bir olgunun ifadesidir. Sosyalistlerin yurda bağlılık, yurtseverlik konusundaki görüş ve tutumlarını daha önceki bir bölümde açıkladım. Türkiye'nin bütün insan ve tabiat kaynaklarını en rasyonel, en verimli şekilde seferber ederek en kısa zamanda geri kalmışlıktan kurtulması ve gerek üretim güçleri, gerek insan ilişkileri açısından en ileri toplum düzeyine erişmesi, yurt içinde ve dünyada sömürü, baskı ve tahakkümün ortadan kalktığı gerçek bir eşitlik, özgürlük ve barış düzeninin, maddî ve manevî yönden insanca yaşama düzenini gerçekleşmesi biz sosyalistlerin hem sübjektif itici gücümüz, hem de amacımızdır. Bu da geniş ve derin anlamı ile vatanseverliktir. Bu bakımdan da «millî hisleri yok etmek veya zayıflatmak» suçlaması yersiz ve mesnetsizdir.

Savcılık, 141-4 ve 142-3 fıkralarına giren suçları işlediğimizin esas delili olarak 4. Büyük Kongre kararının 8. bendini ileri sürdüğü halde bu kararı tutarlı bir şekilde tahlil edip suçlamalarını ispatlayamamaktadır.

4. Büyük Kongrenin 6 numaralı kararını özetlersek şu hususların belirtilmiş olduğu görülür:

1. Türkiye'nin doğusunda Kürt halkı yaşamaktadır.
2. Kürt halkı üzerinde baskı, terör ve asimilasyon politikası uygulanmaktadır.
3. Doğunun geriliğinde kapitalizmin eşitsiz kalkınma kanunu kadar iktidarların güttükleri politikanın da payı vardır.
4. Doğu sorunu sadece bir bölgesel kalkınma sorunu değildir.

5. Kürt halkının anayasal demokratik mücadelesini Partimizin desteklemesi bir devrimci görevdir; çünkü Partimiz, anti-demokratik, faşist, baskıcı ve şoven-milliyetçi akımların amansız düşmanıdır.
6. Kürtlerin bu demokratik mücadelesi ile sosyalist devrim mücadelesini bütünleştirmek için Kürt ve Türk sosyalistlerinin Parti içinde omuz omuza çalışmaları gerekir.
7. Parti, ırkçı-milliyetçi, şoven burjuva ideolojisine karşı savaşıacaktır.
8. Parti bu meseleye, sosyalist devrim mücadelesinin gerekleri açısından bakmaktadır.

Görülüyor ki, Anayasanın koyduğu ve Yargıtay kararlarının teyit ettiği, yukarıda açıkladığımız millet ve millî hisler anlayış ve tarifi muvacehesinde, gerek devletin ülkesi ve milleti ile bütünlüğü ve birliğine, gerek Anayasanın tanıdığı haklara, gerekse millî hislerin yokedilmesine veya zayıflatılmasına ilişkin hiç bir suç unsuru bu kararda yoktur. Bunlarda bir suç unsuru olduğunu iddia edebilmek, bu konularda hukuk dışı, subjektif, kişisel görüş ve tariflere sahip olmak ve dayanmakla ancak mümkün olabilir ki, savcılığın durumu da böyledir.

Son olarak, Türkiye İşçi Partisinin neden bu konu üzerinde önemle durduğunu kısaca açıklamak isterim. Parti Programında belirtildiği üzere T.İ.P. «Bilime Dayanan Politika» ilkesini temel ilkeler arasında kabul etmişti. Ve yine Programda görülür ki, T.İ.P. Programı alışıl-gelmış parti programlarından, yalnız ileri sürdüğü görüş ve önerilerle değil, programın tasarlanış ve tertibi açısından da büyük bir fark gösterir. Programın büyük bir kısmı, toplam 166 sayfadan 50 sayfası, Türkiye'nin toplumsal yapısının tahliline ayrılmıştır ve Türkiye'nin sosyolojik bir incelenmesi mahiyetindedir. Böyle yapılmıştır,

çünkü, Türkiye'nin toplumsal gerçekleri bilinmeden, doğru değerlendirilmeden sonuç verecek geçerli, doğru bir politika çizilemez, izlenemezdi. Toplumsal yapı ve şartlar incelenmeye başlanınca, Doğu sorunu ayrıca ele alınmayı gerektiren bir sorun olarak belirmiş ve bu soruna bir bölüm olarak yer verilmiştir. Sorunun sadece bir ekonomik geri kalmışlık sorunu olmadığı, etnik yönü de bulunduğu, bölge halkına konuştukları dilden ötürü ayırım gözeten bir politika izlendiği daha o zaman, 1963-64'de, Programda belirtilmiştir.

Dört yıllık parlamento çalışmaları sırasında da konu birkaç kere Parti grup sözcüsü tarafından Meclis'e getirilmiş, eşkiya ve sair suçlu takibi olayları dolayısı ile idare-halk ilişkileri üzerinde özellikle durulmuştu. Bunlar Millet Meclisi tutanaklarında mevcuttur. O yıllarda da Doğu'da eşkiya takiplerinde Anayasaya aykırı, yurttaşlara gadredici muameleler uygulanmış ve olaylar uzun gazete röportajlarına konu olmuştu.

Nihayet 1970 yazında kaçak silâh ve suçlu arama gerekçesiyle malûm komando hareketlerine girilmişti. Hatırlanacağı üzere bu aramalarda olup bitenler günler boyu gazete manşetlerine çıkmış, bazı gazeteler bu inanılmaz olayları tahkik için bölgeye muhabir veya yazar gönderip uzun röportajlar yayınlamışlardı. Olaylar bir iki görevlinin yetkisini kötüye kullanması, aşması çerçevesinde görülüp sıradan olaylar arasında kabul edilebilecek gibi değildi. Bütün bir bölgeye şamil, Anayasaya ve insan haklarına mutlak surette aykırı bir uygulama idi. Parti, daha önce sıraladığım girişimlerde bulundu ve 1970 sonbaharında toplanan 4. Büyük Kongre de sorunun üzerine eğilerek konuya ilişkin bilinen kararı aldı.

Savcılığın, Kürt halkı sorununu kızıl ihtilâlin malzemesi olarak kullanmak istediğimiz yolundaki iddiası, üzerinde uzun boylu durmayı gerektirmeyecek kadar ciddi-

yetten uzak bir iddiadır. Defalarca belirttiğim üzere çok partili demokratik rejim, aralarında büyük çıkar ayrılıkları, sömüren ve sömürülen ilişkileri bulunan sınıf ve tabakaların mücadelelerini bir hukuk çerçevesi içinde dengeleme rejimidir. Yine belirttim ki, Anayasal haklar ve özgürlükler toplumdaki güçler, sınıf ve tabakalar, örgütler ve kişiler her hal ve şartta bunlara sahip çıktıkları, gerçekleştirilmeleri mücadelesini verdikleri taktirde ve ölçüde hayata geçer, kâğıt üzerinde kalmaktan kurtulur. Bu görüş ve tutumu benimsemiş olan ve sosyalizm için mücadele ile demokratik mücadelenin iç içe geçmiş olduğunu gören T.İ.P., kime karşı yöneltilmiş olursa olsun bütün anayasa dışı tasarruf ve davranışlara, eşitliğe aykırı muamelelere, baskı ve şiddet uygulamalarına karşı çıkmıştır, bunu ihmal edilmez bir görev saymıştır. Kürt halkının demokratik mücadelesini desteklemeyi karara bağlarken bu anlayış içinde hareket etmiştir. Bu anlayışın somut bir örneğini de 1967'de vermiştir. O yıl İkinci Beş Yıllık Plânın kabulü dolayısı ile Doğu'nun geri kalmışlığını protesto amacıyla yapılan bir sıra mitinge, bütün partiler miting tertip komitelerince katılmaya çağırılmışlardı. Yalnız T.İ.P. bu davetlere cevap verdi ve her mitinge Parti temsilcisi gönderdi. Parti temsilcileri bütün bu mitinglerde konuştular, Anayasanın getirdiği hak ve özgürlükleri anlattılar. Doğu'nun sorunları üzerinde durdular, iktidarların izledikleri yanlış ve haksız politikayı eleştirdiler ve son tahlilde bütün sorunların gelip sınıf ilişkileri düzenine bağlandığını açıkladılar.

Türkiye İşçi Partisi sosyalist bir parti idi. Böyle bir parti mücadele alanlarını seçişte, konuları işleyişte, bunları kitlelere malediş çalışmalarında ve hatta bu sırada ortaya çıkabilecek dâvalardaki tutumunda diğer partilerden çok önemli nitelik farkları gösterir. Konulara bilimsel sosyalizm ve içinde yer aldığı toplumun somut objektif

şartları, gelişme aşaması ve doğrultusu açısından bakar; onları bu çerçeve içinde geliştirir, bu geliştirmenin gerektirdiği mücadeleleri verir ve her yerde, kitleler önünde, parlamentoda, Cumhurbaşkanlığına muhtıra verirken, bildiriler yayınlarken veya dâvalarda ifade verirken hep aynı noktada durur. Bu, sosyalist hareket için bir zorunluluktur. Çünkü objektif toplumsal gerçeklere bilimsel uyarlık ve kendi kendisi ile tutarlılık hareketin devamlılığının ve gücünün vazgeçilmez şartıdır. Savcılık iddianamesinde ve son mütalâasında bu hususu görmemiş veya görememiştir. Ben bu uzun konuşmamda Türkiye İşçi Partisinin bu niteliğini ve buna bağlı olarak belirli somut konulardaki görüş ve tutumunu açıklamaya çalıştım.

«GİZLİLİK» KONUSU

Savcılığın «gizlilik» isnatları da bütün gerçeklik ve mantık sınırlarını aşmaktadır. Son mütalaada «Faşizme Hayır» kampanyasına ilişkin bildirilerin teşkilâta gizli olarak gönderildiği iddia olunmaktadır. Sanki bunlar gizlice duvarlara yapıştırılırken baskın yapılp yakalanmış gibi bir ifade kullanılmaktadır. Oysa «Faşizme Hayır» bildirileri ve afişleri üzerinde iri harflerle Türkiye İşçi Partisi adı yazılıdır ve bu kampanyayı kamuoyuna duyurmak, bildiri ve afişlere dikkati çekmek için kampanya haftasını ben genel başkan sıfatıyla bir basın toplantısı yaparak açtım. Mahkemede de söz konusu afiş ve bildirileri kabul ettik. Gizlilik isnadı nereden çıkıyor?

Gizlilik iddiası bu kadarla da kalmıyor. Esas hakkındaki mütalaada bize isnat olunan suçlar sıralandıktan sonra bu suçların işlendiği, «olağan kongrelerde alınan kararlar yapılan konuşmalarla, parti program ve tüzüğü ile, genel merkezden teşkilâta yapılan yazışmalarla, ya-

yınlanan bildirilerle, Emek Dergisinde çıkan yazılarla ve dosyada mevcut deliller, faşizme hayır, faşizme karşı birleşelim başlıklı bildirilerle sabit olmuştur,» deniliyor. He-men ardından da şu cümle geliyor: «Bu durum karşısında mevzuata göre legal olarak kurulmuş olan Türkiye İşçi Partisinin açıklanan hususlardan anlaşılacağı veçhile illegal çalışmalarında bulunduğu, bu itibarla gizli bir cemiyet olarak faaliyetini yürüttüğü gayesi, programı stratejisi ile sabittir.»

Şimdi, son mütalaada arka arkaya gelen bu iki cüm-leye bakınca görürüz ki, birincisinde sıralanan faaliyet ve hareketlerin hepsi açıkta, kamuoyu önünde, kongrelerde resmî görevlilerin gözetiminde, parti adına olduğu açık-ça belirtilerek yapılmıştır. Bunlarda her hangi bir gizlilik, illegalite bulunduğu nasıl iddia edilebilir? Savcılık birinci cümlesinde sıraladığı bu açık, kanunî hareketleri, ikinci cümlesinde, partinin gizli, illegal faaliyetlerde bulunduğunun delilleri olarak kabul ediyor, suçluluğu böylece sübut bulmuş sayıyor. Oysa isnat edilen suç hâlâ daha ispat bekliyor.

Parti tüzük ve programının gizliliğın ve illegalitenin delilleri olarak ileri sürülmesi de anlaşılır şey değildir. Tüzük ve program 1963-64 yıllarında yazılıp yayınlanmıştır. Resmî selâhiyetli makamlar bunların muhtevasından haberdardır. Bu tüzük ve programla Türkiye İşçi Partisi defalarca mahallî ve genel seçimlere girmiş, TBMM'nde 16 sandalye kazanmış, il ve belediye meclislerinde yer almış, dört yıl meclislerde çok faal bir muhalefet sürdürerek ya-sama görevine katılmıştır. En önemli konularda Anayasa Mahkemesine en çok iptal davasını T.İ.P. si açmış, çoğu kere de kazanmış, anayasa hukukunun inşasına büyük katkıda bulunmuştur. Demek on yılı tamamlayan politik hayatı boyunca ve ülke siyasetinde bu önemli görevleri görürken Türkiye İşçi Partisi gizli, illegal bir partiymiş!

Yalnız bu husus bile çok düşündürücüdür ve gerek iddia-
namedeki, gerekse son mütalaadaki suçlamaların mesnet-
sizliğinin kendi başına delilidir.

Savcılığın, Anayasa Mahkemesinin T.İ.P. ni temelli
kapatma kararını yorumu da tüm yanlıştır. Savcılık son
mütalaasında, «Anayasa mahkemesinin kesinleşen karar-
ları ile partinin anayasaya aykırı olarak illegal bir çalış-
ma yaptığı sabit olmuştur» demektedir. Oysa savcılığın
bilmesi gerekirdi ki, kanun sınırını aşan, kanunu ihlâl
eden bir harekette bulunmak ayrı şeydir, legalite illegali-
te konusu ayrı şeydir. Gerçek ve tüzel kişiler aleni, kanu-
ni faaliyetlerde de bulunurken bir noktada sınırı aşıp ka-
nunu ihlâl edebilirler ve bunun müeyyidesi olan cezaya
çarptırılabilirler. Anayasa Mahkemesi de, TİP açık, ka-
nunî faaliyetlerde bulunurken bir noktada, Kürt halkı ko-
nusunda, partinin görüş ve beyanlarını Anayasa'nın 57.
ve Siyasî Partiler Kanununun 89. maddesine aykırı gör-
müş ve kanunda yazılı müeyyideyi uygulayarak partiyi
temelli kapatma kararı vermiştir. Burada illegalite söz
konusu değildir. Anayasa Mahkemesinin kapatma kararı
partinin illegal çalışmalarda bulunduğu delili, ispatı
olarak gösterilemez.

Yine Anayasa Mahkemesinin kararına ilişkin olarak
son mütalaasında savcılık, Anayasa Mahkemesinin karar-
larının, resmî gazetede yayımlandıktan sonra «Devletin
yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını,
bütün gerçek ve tüzel kişileri ve teşekkülleri bağliyaçağı-
nı» ifade ediyor ve «kesinleşen bu karara yargı organları-
nın uymak mecburiyeti de aşikârdır» diyor. Bu bağlayıcı-
lığı bu kadar kesin şekilde ifade eden savcılık sonra dö-
nüp, bizlerin T.C.K.'nun 141-1 maddesi uyarınca cezalan-
dırılmamızı talep ediyor. Bu talebi yapan savcılık, T.İ.P.'-
nin, 141. maddenin Siyasî Partiler kanununda muadili
olan maddeler uyarınca, örneğin 84. madde uyarınca ka-

patılmadığını bilmiyor mu? Anayasa Mahkemesinin kararları, yargı organları da dahil olmak üzere devlet cihazının bütün kesim ve kademelerini bağlayıcı ise, ve bizler, T.İ.P.'nin kapatılmasına yol açan faaliyetlerinin sorumluları olarak yargılanıyorsak, bizim 141-1. madde uyarınca cezalandırılmamız talep edilemez. Anayasa Mahkemesi, savcılığın üzerinde durduğu ve suç unsuru bulunduğu, 4. Büyük Kongrenin sosyalist devrim, millî demokratik devrim, gençlik örgütleri ve işçi sendikaları konularına ilişkin kararlarını ve diğer belgeleri de incelemiş ve bunlarda parti tüzel kişiliği açısından 141-1'in muadili suçlar görmemiştir. Partinin bu konulardaki kararlarını, görüşlerini, tutumunu incelemek ve karara bağlamak Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkisi idi. Anayasa Mahkemesi bu konularda bir suç unsuru bulmamışsa, parti yöneticileri, sorumluları olarak bizim de bu konularda suçluluğumuz söz konusu olamaz, meğer ki bizlerin her birimizin parti tüzel kişiliğine ait faaliyet ve çalışmaların dışında, 141-1 maddesi hükümleri kapsamına giren kişisel faaliyet ve hareketlerimiz ortaya konmuş bulunsun. Savcılık ise Anayasa Mahkemesinin kapatma kararını T.İ.P.'sinin illegal, gizli bir cemiyet olmasının delili, isbatı olarak alıyor ve bizlerin de bu illegal gizli cemiyetın yönetici ve sorumluları olarak 141-1'den cezalandırılmamızı istiyor. Savcılığın bu muhakeme tarzı ise yukarıda açıkladığımız gibi geçerli ve isabetli değildir. Yalnız bu husus dahi savcının hakkımızdaki cezalandırma talebinin reddine yeterli bir gerekçedir.

T.İ.P.'nin yöneticisi ve sorumlusu olarak bana isnat olunan suçların delillerinin arasında münhasıran şahsımı ilgilendiren delil 4. Büyük Kongrede genel sekreter sıfatıyla yaptığım konuşma vardır. Bu konuşmayı irticalen yapmış olmamla beraber, gerek Emek dergisinin 12-1970 tarihli 7. sayısında çıkan metni, gerekse konuşmanın ahn-

dığı banttın çıkarılan yazılı metni bana ait olarak kabul ediyorum. Bu konuşmamda bilimsel sosyalizmden, T.İ.P.'nin işçi sınıfı partisi olduğundan, Kürt halkından söz etmem savcılıkça suç sayılıyor. Bu konuları partiye ilişkin olarak ele aldım ve açıkladım. Onun için, kongredeki konuşmama ilişkin olarak bu konularda söyleyecek başka bir sözüm yoktur. Partiye ait belgelerde olduğu gibi bu konuşmamda da ben T.İ.P.'nin Kürt halkının ve diğer toplum kesimlerinin demokratik mücadelesini Anayasa ve devletin bütünlüğü çerçevesi içinde desteklediğini ve destekliyeceğini açık seçik ve kesin belirtiyorum. Bu konuşmanın dâva bakımından ilginç diğer bir noktası, parti ile sendikalar ve DİSK arasındaki ilişkileri nasıl anladığımızın uzunca ve ayrıntılı şekilde açıklanmış olmasıdır. Konuşmanın bu kısmı, savcılığın sendikalar ve işçi hareketleriyle ilişkiler konusunda yaptığı suçlamayı çürüten açık bir delildir.

Savcılığın iddianamesine ve esas hakkındaki mütalasına karşı cevabım bu kadardır.

Behice BORAN

ENDÜSTRİLEŞME SÜRECİNİN TEMEL SORUNLARI

30 TL.

Yalçın Küçük.

Bu kitap yoğun bir emek ürünüdür. Yalçın Küçük, 1925 - 1940 Sovyet endüstrileşme deneyinin ekonomik, teknik ve siyasal sorunlarını Sovyet kaynaklarına dayanarak incelemiştir. Sovyet sisteminin, burjuva ekonomisinin bakış açısından değil, sosyalist ekonomi kuramına göre araştırılması kitabın önemli bir özelliğidir. Bunu yaparken burjuva ekonomisinin geçersizliği gösterilmeye çalışılmaktadır.

Araştırma, Sovyet sanayileşmesini bir «ekonomik ve siyasal yanılığ» olarak göstermeye çalışan tezleri çürütmeyi amaçlıyor ve yazar bu amaca maddî temellerle vararak, **sanayileşme, Sovyet deneyimi ve sosyalist ekonomi** konusunda önemli bilgiler kazandırıyor.

Bütün bu nitelikleriyle «Endüstrileşme Sürecinin Temel Sorunları» dikkatle okunması gereken bir kitap olmuştur.

SENDİKALAR ÜZERİNE

25 TL.

K. Marx - F. Engels - V. İ. Lenin

Bu kitap Marx, Engels ve Lenin'in sendikalar konusuna ilişkin önemli yazılarının derlenmesiyle hazırlanmıştır. Kitapta yer alan bazı yazıların başlıkları şöyledir : İşçi Hareketleri / Grevler ve İşçi Birlikleri / Sermaye İle Emek Arasındaki Mücadele ve Sonuçları / Mülksüzleştirilenlere Karşı Yasalar / Adil Bir İşgünü Karşılığı Adil Bir Ücret / Grevler Üstüne / Kitle Yoksullaşmasının ve Ekonomik Mücadelenin Şiddetlenmesi / Parti'nin Sendikalara Karşı Tavrı Üstüne / Sendika Tarafsızlığı / Parti İşlerinin Karakter ve Örgütsel Biçimleri / İşçi Sınıfı Hareketinin Biçimleri.

KAPİTALİZMİN EKONOMİ POLİTİĞİ 25 TL.

M. Ryndina - G. Chernikov

Dünya kapitalizminin bugünkü durumunun derinliğine çözümlenmesi uluslararası devrimci hareket açısından büyük önem taşımaktadır. Bir grup Sovyet yazarı tarafından kaleme alınan bu kitapta kapitalist üretim biçiminin nesnel ekonomik yasaları birer birer incelendikten sonra kapitalizmin günümüze kadarki gelişimi söz konusu yasalar ışığında derinlemesine ele alınmakta, açık bir biçimde sergilenmektedir.

Kitabın ayırddedici özelliklerinden biri de güncel sorunlara ışık tutmasıdır. 1974'lere geldiğinde kapitalizmin ne gibi yeni nitelikler kazandığı, bilimsel teknolojik devrimin dünya kapitalizmine etkileri, uluslararası kapitalist bütünleşme, emperyalist güçler arası çelişkiler ve tüm kapitalist dünyayı etkileyen para buhranı gibi güncel sorunlar ayrıntılı olarak incelenmekte, devrimci hareket açısından taşıdıkları önem ortaya konmaktadır. Aynı zamanda burjuva ekonomi politığının kapsamlı bir eleştirisi niteliğini taşıyan kitabın son bölümünde günümüze ışık tutma iddiasını taşıyan burjuva ekonomi kuramları ele alınarak teker teker çürütülmektedir.

Bu niteliklerinden ötürü «Kapitalizmin Ekonomi Politığı» nin Türkiye'deki ekonomi politik çevirileri arasında özel bir yeri olduğuna inanıyoruz.

DIYALEKTİK VE TARİHİ MATERYALİZM

15 TL.

A. Spirkin - O. Yakhot

A. Spirkin (Felsefe Doktoru, SSCB Bilimler Akademisi Felsefe Enstitüsü'nde öğretim üyesi) ve O. Yakhot (Felsefe Doktoru, Moskova Maliye Enstitüsü'nde öğretim üyesi) tarafından yazılan bu eser, diyalektik ve tarihî materyalizmin temel sorunlarını açık ve özlü bir şekilde anlatmaktadır. Kitabın önemli bir özelliği, konuların gerek tarihten gerekse çağdaş dünyadaki gelişmelerden alınmış örneklerle açıklanmasıdır. Bir yandan da sosyalizmin ideolojik alandaki mücadelesinin ele alınması ve her türden sosyalizm düşmanı fikirlerin eleştirilmesiyle Marksist felsefeyi öğrenmekte tam bir bütünlük sağlanmaktadır.

«Eğer pasif bir yaşam gözlemcisinin ötesinde, dünyayı değiştirmek için verilen büyük kavganın aktif bir savaşçısı olmak istiyorsak, kendi dünya görüşümüzü belirlemek, doğru bir seçim yapmak ve gelişmiş, bilimsel bir dünya görüşü biçiminde sürekli inançlara sahip olmak zorunda olduğumuzu anlamalıyız. Sosyalist felsefe bizleri bütünüyle bu tür bir dünya görüşüyle donatır.»

BİLİMSEL SOSYALİZM VE SOSYAL DEMOKRASİ

8 TL.

V. Vassine - S. Griбанov - I. Oundassynov

«Günümüz dünyasının işçi sınıfı, politik arenada başlıca iki örgütlü güç, bilimsel sosyalistler ve sosyal demokratlar tarafından temsil edilmektedir. Bilimsel sosyalist partilerin devrimci ideolojisi ile sosyal demokrasinin program ve pratik eylemine egemen olan reformizm arasındaki keskin mücadele çağdaş tarihin belirgin bir özelliğidir.»

Kitabın yazarları bu görüşü esas kalkış noktası olarak konuyu her yanıya inceliyorlar. İşçi sınıfı mücadelesinin gelişen boyutları ortaya konarak varılan sonuç şöyle özetlenebilir :

İşçi sınıfının birliğine büyük önem veren bilimsel sosyalistler bugün ileri bir demokrasi düzeni kurmak ve yarın da sosyalist toplumu inşa etmek için sosyal demokratlarla işbirliğine girmekten yana olacaklardır. Ancak bu yolda ilerlenmesi için, sosyal demokratların burjuvazi ile sınıf işbirliği politikasını terketmeleri ve barış, demokrasi ve sosyal ilerleme uğruna etkili bir mücadele politikası izlemeleri gerekmektedir.

AYDINLAR VE SINIF MÜCADELESİ

10 TL.

A. Casanova - Cl. Prevost - J. Metzger

Çeşitli uzman, mühendis, teknisyen, eğitim görevlisi gibi aydınların toplumsal ve siyasal mücadeledeki yerleri, öğrencilerin durumu, dünyada ve Türkiye'de son yılların tartışılan önemli sorunlarından biridir.

Bu kitap, aydınların sınıf mücadelesindeki yerini çeşitli yön ve boyutlarıyla ele alıp tartışmaktadır.

Yazarlar, kitapları üstüne şöyle diyorlar :

«...Sosyalistler, işçi sınıfıyla aydınların zorunlu ittifakını başta gelen sorunlardan biri saymakta ve üzerinde dikkatlice durmaktadırlar.

«Bu küçük kitabın amacı hem bu konudaki dikkatli bir araştırmanın kanıtı olmak, hem de söz konusu sorunların derinliğine incelenmesine ve bu zorunlu ittifakın gerçekleşmesine katkıda bulunmaktır.»

EMPERYALİZMİN TÜRKİYE'YE GİRİŞİ 20 TL.

Orhan Kurmuş

«Emperyalizmin Türkiye'ye girmesi süreci ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan ilişkiler bütünü özellikle 1960'lerden sonra birçok tartışmaya konu oldu. Bu süreci ve ilişkileri açıklamak amacıyla güden çalışmalar sorunun ana çizgilerini ortaya koymayı başardılarsa da, emperyalizmin geri ülkelerdeki 'birisi yıkmak diğeri yapmak' olan ikili rolünü gerektiği kadar vurgulamadılar... Madalyonun bir yüzü enine boyuna incelendi. Ama, emperyalizmin etkisi altında doğrudan yatırımlar yoluyla sanayi ve madencilik gelişmesi, tarımda kapitalist ilişkilerin giderek hızlanması, Osmanlı ekonomisinin uydulaşmasının emperyalist ülkelerdeki değişmelere bağlılığı, yani madalyonun diğeri yüzü, göreceli olarak ihmal edildi.»

Bu gerçekten hareket eden yazar, elinizdeki çalışmasında, 1850 - 1913 yılları arasında, emperyalizmin özellikle Batı Anadolu'ya girişini ve bölge ekonomisi üzerindeki etkilerini inceliyor.

Dr. Orhan Kurmuş'un İngiltere'de yaptığı bir araştırmaya dayanan ve yabancı arşivlerden yoğun bir biçimde yararlanılarak hazırlanan bu kitap, Osmanlı tarihinin şimdiye kadar ayrıntılı olarak bilinmeyen pek çok yönüne ışık tutmaktadır.

AYDINLAR VE SINIF MÜCADELESİ 10 TL.

A. Casanova - Cl. Prevost - J. Metzger

Çeşitli uzman, mühendis, teknisyen, eğitim görevlisi gibi aydınların toplumsal ve siyasal mücadeledeki yerleri, öğrencilerin durumu, dünyada ve Türkiye'de son yılların tartışılan önemli sorunlarından biridir.

Bu kitap, aydınların sınıf mücadelesindeki yerini çeşitli yön ve boyutlarıyla ele alıp tartışmaktadır.

Yazarlar, kitapları üstüne şöyle diyorlar :

«...Sosyalistler, işçi sınıfıyla aydınların zorunlu ittifakını başta gelen sorunlardan biri saymakta ve üzerinde dikkatlice durmaktadırlar.

«Bu küçük kitabın amacı hem bu konudaki dikkatli bir araştırmanın kanıtı olmak, hem de söz konusu sorunların derinliğine incelenmesine ve bu zorunlu ittifakın gerçekleşmesine katkıda bulunmaktır.»

EMPERYALİZMİN TÜRKİYE'YE GİRİŞİ 20 TL.

Orhan Kurmuş

«Emperyalizmin Türkiye'ye girmesi süreci ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan ilişkiler bütünü özellikle 1960'lardan sonra birçok tartışmaya konu oldu. Bu süreci ve ilişkileri açıklamak amacını güden çalışmalar sorunun ana çizgilerini ortaya koymayı başardılarsa da, emperyalizmin geri ülkelerdeki 'birisi yıkmak diğeri yapmak' olan ikili rolünü gerektiği kadar vurgulamadılar... Madalyonun bir yüzü enine boyuna incelendi. Ama, emperyalizmin etkisi altında doğrudan yatırımlar yoluyla sanayi ve madencilik gelişmesi, tarımda kapitalist ilişkilerin giderek hızlanması, Osmanlı ekonomisinin uydulaşmasının emperyalist ülkelerdeki değişmelere bağlılığı, yani madalyonun diğeryüzü, göreceli olarak ihmal edildi.»

Bu gerçekten hareket eden yazar, elinizdeki çalışmasında, 1850 - 1913 yılları arasında, emperyalizmin özellikle Batı Anadolu'ya girişini ve bölge ekonomisi üzerindeki etkilerini inceliyor.

Dr. Orhan Kurmuş'un İngiltere'de yaptığı bir araştırmaya dayanan ve yabancı arşivlerden yoğun bir biçimde yararlanılarak hazırlanan bu kitap, Osmanlı tarihinin şimdiki kadar ayrıntılı olarak bilinmeyen pek çok yönüne ışık tutmaktadır.

FEODAL TOPLUMDAN YIRMİNCİ YÜZYILA

15 TL.

Leo Huberman

Leo Huberman bu eser üstüne şöyle diyor :

«Kitabın iki amacı var : tarihi, ekonomi teorisiyle ve ekonomi teorisini tarihle açıklamak. Bu düğümleme önemli ve zorunludur. Ekonomik yanına gerekli ilgi gösterilmeyince tarih öğrenimi sakat kalır; ekonomi teorisi de tarihsel arka - planından soyutlandığında anlamsızlaşır. 'Sıkıcı bilim', tarihî bir boşluk içinde öğretildiği ve incelendiği sürece sıkıcı kalacaktır.»

Okunduğunda görüleceği gibi, yazar sözünü ettiği amaçlara bütünüyle ulaşmıştır. İncelediği dönemin toplumsal ve ekonomik yapısı ile, bu temel üstünde gelişen fikir ve eylemler arasındaki ilişkileri böylesine ustalıkla ortaya koyan pek az çalışma vardır.

İşte bu başarıdır ki, eldeki kitabın 1936'dan beri birçok dile çevrilerek her meslek ve eğitim düzeyinden yarım milyonun üstünde okuyucu bulmasını ve aradan geçen yıllara rağmen, özellikle geri ülkelerde tekrar tekrar basılmasını sağlamıştır.

Bilimsel değerinin ötesinde, sahip olduğu ve usta bir çevirmenin kalemiyle Türkçe metinde de aynen korunmuş akıcı üslup, kitabın değerini daha da artırmaktadır.

Institut kurde de Paris

INSTITUT KURDE
BIBLIOTHÈQUE

«... Parti kapatılmıştı ama, askerî mahkemede yine de Parti tüzeli kişiliği yargılanıyordu ve bizler Parti yöneticisi, temsilcisi sıfatıyla sanık sandalyasına oturtuluyorduk. Demek ki Türkiye İşçi Partisi'nin somut şart ve durumlarda demokrasi ve sosyalizm için verdiği yasal mücadele henüz tam kesintiye uğramış değildi. Bunun için, son derece önemli olan bu durumda da —bu davada da— Parti üyesi, yöneticisi olarak Türkiye İşçi Partisi'nin niteliğini, görüşlerini açıklamam, savunmam, kapitalizmin karşısına sosyalizmi, burjuva ideolojisinin karşısına işçi sınıfı ideolojisini dimdik koymam gerekliydi.»